Medicina

VITT. EMANUELE

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
12
15 C
45 4

12
15
C
25

METHODVS MEDENDI

FRANCISCI VALLESII COVARRVBIANI,

Philippi Secundi Hiſp. Regis, Medici primi.

In quatuor Libros diuiſa.

Quorum

I. Continet victum ægrotantium.
II. Rationem curandi per indicationes ſimplices.
III. Per compoſitas, & cum aliquid eorum, quæ indicare poſſunt nos latet.
IIII. Occaſiones curandi, & abſtinendi à curationibus.

Cum Indice copioſiſſimo.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

mor

VENETIIS, Georgius Angelerius excudebat.

M. D. XXCIX.

CLARISSIMO

ET ERVDITISSIMO VIRO ALEXANDRO MASSARIAE,

in Patauino Gymnaſio Primas Medicinę Partes, profitentis.

ANTONIVS BARDESIVS. S. P. D.

CVm Franciſci Valleſij Couarrubienſis Methodus Medendi proximis his diebus, in meas manus forte fortuna perueniſſet, & à compluribus accepiſſem, omnia illius uiri ſcripta ſummopere laudari, rem ſanè Medicis omnibus gratam me facturum arbitratus ſum, ſi Libellum hunc imprimendum curarem. Id verò cum præſtitiſſem, vna reliqua erat illa cura, cui potiſſimum id opus dicarem. Qua in cogitatione, tu mihi præter cæteros is eſſe viſus es, cui munuſculum hoc elargirer. poſtulabat enim id mea in te vetus obſeruantia, vt quicquid edidiſſem, tua

vero excellens doctrina, vt eximij medici opus, eximio tibi, ac præſtantiſſimo in arte medica viro, præberem; cum præſertim ſcirem te omnia huius Auctoris ſcripta vehementer probare ſolere, præcipuoque Methodi huius deſiderio teneri. Itaque non mediocrem ab ipſo Valleſio hac in re me initurum gratiam exiſtimaui, non eo ſolum nomine, quod libellum hunc pene inter mortuum diuulgarim, quod quidem omnibus facile fuiſſet, ſed multo magis quod fidei, & auctoritati tuæ eius memoriam commendaſſem, id quod paucis contingere ſolet, vt talium virorum patrocinium nanciſcantur. Accipe igitur ad te venientem eruditiſſimum virum; & interea plura tu quidem à me, & ab alijs, haud tamen fortaſſe meliora, expectabis. Vale.

PETRVS ALFONSVS AB ARZE MEDICVS, LECTORI S.

HAbes candide Lector celeberrimi Medici Franciſci Valleſij breuiculam, ſed doctrina & eruditione refertã Medendi Methodum, in qua tradenda elegantiſſima, & pluſquam dici poteſt artificioſa etiam Methodo eſt vſus. Inuenies autem (modo eam attento legas ac relegas animo) ſub facili ac laconico ſtylo, quidquid longiſſima Galeni Methodus continet, atque multa alia, ad medicinam faciendam omnino neceſſaria, quæ & tempus, & huius viri prudentia inſignis inuenere. Hęc vero oculatius introſpecta, ac repetita decies, dabit doctis quod diſcant, quod exoſculentur, quod admirentur denique, & ſtupeant. Hanc ergo, ſingulas ſententias expendens, diurna nocturnaq; manu uerſa, & præter alia poteris, nulla in re ab

ſcopo aberrans, ſpeciales quæcunque Methodos (quas vocant practicas) euoluere: ex quibus aliàs non leue periculum inſtat. Eademque Socratem, & aliam ſingulosque alios tuto & cito curabis. Quod ſi exempla deſideras habes libros omnes Hippocratis de morbis vulgaribus, etiam doctiſſimis huius viri commentarijs illuſtratos. Nam medica praxis Methodo & ſingulorum exemplis traditur melius quam (vt fit) per morborum ſpecies. Adiecimus tui gratia copioſum Indicem, & Adnotationes marginales, vt tibi ſit non abſconditus theſaurus. Vale.

INDEX COPIOSISSIMVS OMNIVM QVAE IN hoc opere continentur.

Numerus paginam oſtendit.

A

ACVTI morbi aut breues neceſſario curantur cum incidunt, pro longis aut ver aut autumnus laudantur. pag. 175
Acutus morbus poteſt eſſe valde multiplex, & longus ſimplex, & quomodo curentur. 196
Ad cibum cognoſcenda conſtitutio morbi. 14
Ad cibi quantitatem habenda ratio temporis & regionis. 18
Aeris quis nos ambit differentiæ. 45
Aeris impuritas quæ dicatur, & ex quibus cauſis naſcitur. 46
Aeris temperiem mutat uehementer tempeſtas. 46
Aer variatur loci differentia, etiam cum non longa eſt diſtantia. 46
Aeris noxa aliquando non tam apparet, quam re uera eſt. 49
Aer qualis eſſe debeat. 50
Aeris puritatis habenda eſt cura in omnibus morbis putridis. 51
Aer ſit frigidus pro calido affectu, & pro frigido calidus,

dus,& pro quouis alio qualis. 51
Aeris refrigeratio fugienda inuadentibus febribus, & aliis quibuſuis morbis & calfactioni ſtudendum, & aliis temporibus quid faciendum. 52
Aer frigidus & corpus pannis contectum quando & quare. 52
Aegrotantium cubiculi non ſemper ſint undiquaque concluſi. 51
Affectus mouet muſica. 43
Agendum lautius in morbis thoracis quam cum naturalia inſtrumenta laborant. 16
Alexipharmacis quando utendum. 208
Alexipharmaca etiam calida frigidis, & frigida calidis debentur. 209
Alimentorum & medicamentorum facultates noſcendas ante medendi methodum. 22
Amori ocium obiicitur. 45
Amouendarum occaſionum dignotio methodum deſiderat. 60
Angelus quomodo morbos curaret. 161
Animi motus. 42
Animi deliquium ex miſſione ſanguinis non tam horrendum eſt quam multis uidetur. 208
Animi deliquium per ſe prodeſt doloti & incēdio. 208
Animi affectus ægrotantibus mouentur ſermonibus maxime, ob id rhetorica medicinæ eſt miniſtra. 43
Animalem uirtutem, quæ actiones doceant nos, ualere & quæ non. 69
Ante tractationem methodi noſcendæ ſunt res naturales, non naturales, & præter naturam, materiam medicinalem, & illius facultatem. 3
Anodinorum genus duplex. 87
Aquæ commoda & incommoda. 31
Aquæ elixatio quid faciat. 32
Aquæ frigidæ potu copioſo, aut non copioſo, ſed repetitio

titio quando utendum. 206
Aſtringendum in uentriculo, hepate & liene & renibus. 142
Aſtrorum cura depoſita cauet prudens medicus magnas temporum mutationes. 176
Auxilia quæ ſint. 3. & 4
Auxiliis & uictu conſtat omnis curatio. 4
Auxiliorum & cibi quantitatem definiunt facultas & morbus. 13
Auxilium petit morbus non facultas. 12

B

Balnei opportunitas. 204
Balneo non eſt locus in principio putridarum. 204
Balneo quando licet uti. 205
Balneis ſulphureis & nitroſis in febribus nullus uſus. 205
Balneo aquæ frigidæ, & potu frigidæ quando utendum. 206
Bezaar lapis & confectio ex hyacinthis alexipharmaca optima. 209
Bonum aliquod ſemper eſt finis artium. 2
Bruta ſolicitudine uacant, & ob id magna ex parte ſunt incolumiora. 43

C

Cacochymia ſeu uitium ſuccorum quid appelletur, & quid copia. 65
Cacochymia totius corporis purgatur per ſuperiorem, aut inferiorem uentrem & quãdo per hanc aut illam partem & in quibus. 75
Calidiora alimenta aut frigidiora quibus naturis, & morbis conueniant. 24

Cali·

Calidiora calidioribus & frigidiora frigidioribus quomodo intelligatur. 138
Calidiora frigidioribus & contra quando. 139
Calidis & frigidis pro internis partibus penetrantia admiſcenda aut potius deligenda tenuis ſubſtantia. 147
Calido uentriculo non ſine noxa datur cibus ualde facilis concoctu. 22
Caput cubantis ad orientem aut occidentem ſpectare non eſt alicuius momenti. 47
Carpit medicos qui nunquam à remediis ceſſant & eos qui nihil agunt. 175
Cauſa duplex interna & externa. 58
Cauſa morbi & conſuetudo diligenter examinanda. 60 & ſequen.
Cauſa morbi eſt quæ facit, quæ fecit, & quæ faciet. 124
Cauſæ morbi quomodo auferantur. 9
Cauſæ quædam ſunt ſimul & affectus. 59
Cauſæ omnes internæ aut copia aut uitio lædunt. 59
Cauſæ externæ. 59
Cauſæ externæ quæ receſſerunt nullam indicationem faciunt. 59
Cauſæ externæ quæ adhuc manent ſubmoueri ſe ſtatim poſtulant. 60
Cauſæ internæ & earum indicationes. 61
Cauſæ in toto corpore quietæ quid petant. 74
Cauſæ quæ ſunt in parte aliqua firmatæ & copia aut uitio lædunt quid petant. 76
Cauſæ ſine qua agi non poteſt curatio quando occurrendum. 123
Cauſæ facientis ſublatio in ordine maxime legitimo. 123
Cauſæ indicatione non ante ueniendum ad localia quã ſit facta totius uacuatio. 124
Cauſæ multæ poſſunt conuenire & quomodo & quid agendum. 130

Cauſæ cum incidunt ſine ordine quid agendum, 133
Cauſæ cum incidunt ordine aliquo. 133
In his regulę. 133
Ceſſare cùm expedit maioris eſt artis, quam facere oportuna. 174
Certas indicationes non habent res non naturales. 12
Certum ſtatumque nihil eſt in praxi. 222
Cibis qualitates medicamentoſæ. 23
Cibi & auxiliorum quantitatem definiunt facultas & morbus. 13
Cibandi methodus in morbis. 13
Cibi plus dandum à principio in longis morbis. 14
Cibi quantitatem definiunt facultas & morbi tempus. 15
Cibi qualitas opportunitas & utendi modus: 21
Cibi qui conueniant iis, qui aluo laxa ſunt. 23
Cibi multum, exigui alimenti, quibus dandum. 23
Cibi quantitas indicatur quodammodo ex ſpecie morbi. 16
Cibi quantitatem partes affectę definiunt. 16
Cibi minus dandum laborante uentriculo quàm aliis naturalibus membris. 17
Cibi facilis deſcenſus & tenues antecedant. 25
Cibi hora. 26
Cibi dilationis in picrocholis noxæ. 26
cibi dilationis noxæ in aliis qui picrocholi non ſunt. 27. & ſeq.
cibus triplex ſiccus, humidus & uaporoſus & quando unoquoque horum utendum. 38
cibis tenuis ſucci qui non gaudeant. 23
cibo tenuiſſimo quando utendum à principio: 26
ciborum uarietas aliquando uitari non poteſt. 25
ad cibum conſtitutio morbi cognoſcenda. 14
cibum nullum poſcit per ſe tempus morbi. 14
cibum non æque prohibent omnes morbi partes. 15

Cibus multi alimenti quibus conueniat. 23
cibus quando pluries & minori quantitate aut rarius, & maiori. 25
cibandi tempus deterrimum acceſſionis eſt initium. 26
clyſtere an utendum ante miſſionem ſanguinis. 179
coacta & regularis curatio. 122
coctio iuuanda in augmento, & circa ſtatum morbi. 199
coctionem quæ iuuent in morbis. 200
coctionis iuuant quædam potiones, & quales hæ ſint. 201
cœlum unica eſt ex multis cauſis quæ nos poſſunt lædere. 49
coindicantia & contra indicantia ſunt indicantia. 12
commoditas circuitus maioris momenti quam dici. 220
complicationes multarum cauſarum morborum & ſymptomatum:& quæ in his præcepta. 125
concurrunt aliquando ſimul indicationes à morbo cauſa & ſymptomate & à multis morbis cauſis & ſymptomatis. 58
conditiones quæ nos inuitant aut deterrent à purgatione ſuccis neque coctis neque turgentibus. 196
conſtare omnes uirtutes ad uacuandum audacter optimum eſt. 68
conſtitutionis morbi indicationes.
conſuetæ euacuationes pro naturalibus ſunt. 96
conſuetudo ſeruanda ut res naturales. 12
conſuetudo & natura hominis cibi quantitatem indicant. 17
conſuetudo indicat cibi quantitatem & qua cauſa. 19
conſuetudo & facilitas ad expurgandum maxime eſt momenti. 76
conſuetudinis ætatis, regionis, temporis naturæ & aliorum habenda ratio in detrahendo cibos. 21
contra-

contrariis æqualibus fit omnis curatio. 55
contratiis æqualibus fit curatio ſi facultas fert. 56
Contrariis minoribus fit curatio cum facultas non fert car. 56
Contrariis æqualibus in curando obiectio. 128
Copia uacuationem, uitium emendationem aut expurgationem petit. 64
Copia & uitium cuiuſque ſucci qui ſanguis non eſt, purgatione eget. 65
Copia, & uitium ſimul euacuatione, & purgatione egent, quanquam aliquando alterum horum ſit ſatis. 67
Corruptela magna exeuntis ſanguinis prohibet ſanguinis miſſionem. 72
Cubiculi artificioſus apparatus. 47
Cubiculi ægrotantium non ſemper ſint undiquaque concluſi. 51
Cucurbitularum uſus in malignis febribus. 211
Cucurbitularum admotio. 129
Cum præualent ea, quæ prohibent abſtinendum ab auxilio, cum non præualent eo eſt utendum partius. 72
Cum duo ſunt ſui mutuo cauſæ mutuæ utriſque occurrendum ſimul. 125
Cum utraque uacuatione eſt opus præcedat ſanguinis miſſio. 68
Curatio propriè ſolius morbi eſt. 55
Curatio omnis contrariis æqualibus fit. 55
Curatio peculiariter dicta quibus rebus agatur. 6
Curatio quomodo facienda cum eſſentia morbi latet. 167
Curationem exactam nullus medicorum poteſt inſtituere. 161
Curationes à minoribus incohentur niſi morbo iam aucto. 52

DE

D

DE facultatis conſtantia. 68
Deliquij animi indicationes. 90
Dies qui huic morbo ſunt decretorij uitandi ad curatio nem non alij. 223
Dies quoſdam certos habet praxis quorundam certis remediis deſtinatos, ſed nihil horum poteſt eſſe certum. 223.& 224
Deiectiones & uomitiones mediocres à pharmaco utiles. 76
Deriuatio reuulſio & euacuatio. 77
Differentia temporis non eſt in medici electione: 48
Differentiæ terendi quomodo intelligantur. 148
Doloris indicationes. 87
Domus ægrotantibus mutanda. 49
Dubitant ſæpe medici de morbi eſſentia ſine ullo ægrotantis malo. 168
Dyſenteriæ indicationes. 91

E

EAdem omnino quomodo contraria ſint diuerſis: 164
Eligenda dies quietior pro pharmaco expurganti aut horæ remiſſionis. 220
Ephimerarum curatio. 158
Epilepſiæ curationis exercitatio cum de cauſa & loco primo paciente dubitatur. 170
Epilepſiæ exemplum. 132
Epilogus libri tertij. 159
Eſſentia magnitudo & acuties morbi neque ab eiſdem neque eodem modo cognoſcuntur. 168
Euacuatio, deriuatio, & reuulſio. 77

Euacuatio nulla quantumuis optima fit ſine aliqua facultatis debilitatione. 109
Euacuatione & localibus ſimul & alternate licet vti. pag. 126
Euacuationes quæ ſinendæ, quæ promouendæ & quæ cohibendæ. 102
Euacuationes noxiæ ab utilibus quomodo diſtinguantur. 108
Euacuationes quædam uidentur vires auxiſſe. 110
Euacuationes quales ſint futuræ regulæ prænoſcendi à principio. 111
Euacuationes magis vniuerſales præcedant minus uniuerſalibus. 124
Euacuationes naturalis retentio. 93
in Euacuationibus conſideranda regio, tēpus qualitas & quantitas. 111
in Euacuationibus cum uariæ conſiderationes dubitationem generant quid faciendum. 118. & ſeq.
Exceptiones idoneæ nihil detrahunt regulis nam nihil in rebus humanis perpetuum. 186
Ex modo fluxionis modus auertendi indicatur. 80
Exoluuntur multum quibus facultas commutandi eſt fortis & calidi plurimum dato pauco cibo. 18
Expurgatio non ſine periculo differtur facta ſufficienter coctione. 202
Expurgatio ante coctionem & citra turgentiam an vllo modo bene cedat. 187
Exemplum in morbo Philippi Regis. 188
Expurgatio familiaris fini morborum, ſed aliquando principijs in curatione regulari. 184 & 185
Expurgandum ob vrgentiam citra coctionem & turgentiam & quando. 189
Expurgatio uitioſi ſucci quando utiliter fit & quæ res hanc occaſionem indicent. 63
Expurgationi non ſolum quæ per aluum fit ſed & mul.

tæ aliæ euacuationes ſunt idoneæ.
Expurgatur aliquando ſine inſigni vitio. 65

F

FAcultas ſeruatur rebus naturalibus, hęc vero ex idoneo uſu rerum non naturalium. 8
Facultas & morbus duo primi ſcopi. 12
Facultas petit cibum non morbus. 12
Facultas non petit auxilia, ſed morbus. 12
Facultas uitalis maxime neceſſaria ad omne medicinæ opus. 70. & 71
Facultatem animalem naturalem & uitalem quæ actiones ualere nos doceant. 69
Facultates alimentorum & medicamentorum noſcendas ante medendi methodum. 22
Facultates omnes conſtare ad uacuandum audacter optimum eſt. 68
Facultatem notæ ſunt ſuæ actiones & accidentia. pag. 69
Fames. 89
Faſtidij curatio. 89
Febres & ephimeræ quarum cauſæ ſunt pręſentes & quarum receſſerunt, quomodo curentur. 158
Finis medici ſanitas. 2
Fluxio nullius morbi eſt cauſa prima. 78
Fluxiones materiæ non furioſæ quid indicent. 77
Fluxiones multorum morborum cauſæ. 79
Fluxus vt morbi cauſa tolli ſe indicat. 79
Formulam unam obſeruare periculoſiſſimum. 416
Frigida medicamenta actu admouentur aliquando hepati. 150

H

HAbenda ratio temporis & regionis ad cibi quantitatem. 18
Hectica febris putridę complicata. 157
Hecticæ febres quomodo curentur. 156
Hominis natura, & conſuetudo cibi quantitatem indicant. 17
Hora dandi catapotia. 222
Hora intermiſſionis quando non expectanda ad cibos & remedia. 215
Hora leuiſſima expectanda ad omnem morbi curationem niſi quid urgeat. 214
Horæ matutinę leuiſſimæ. 219.& hæ eligendi pro medicinalibus auxiliis. 219.
Hora qua dandum pharmacum aut ſerapium quouis anni tempore non prohibente morbi motu. 221
Hora remiſſionis qua cauſa ad remedium accommodatiſſima. 215
Humana conditio non fert non ignorari aliquid ad morborum curationem,& ad hæc cautiones. 162
Hypochondria cum fouemus moderate calidis admiſcenda,quæ robur ſeruent. 201
Hypochondriorum fotu. 129

I

INcidentibus & coquentibus quando utendum, & quando ſolis coquentibus, & quando aperientibus. 203
Inciſio & extenuatio ſuccorum præparata ad faciliorem coctionem. 202
In detrahendo cibo habenda ratio conſuetudinis,ætatis,naturæ,regionis,temporis,& aliorum. 21

Indicatio quid & ſcopus. 8
Indicatio à temperamento totius corporis. 136
Indicatio à parte. 140
Et à partium actione 142. exemplum in uentriculo, & hepate. 142
Indicatio tardandæ aut properandæ curationis ex conſtitutione morbi ſumitur. 169
Indicationes à morbi eſſentia. 82
Indicationis à magnitudine, & acutie morbi. 83
Indicationes doloris. 87
Indicationes contrariæ. 121
Indicationes à partis dignitate à ſenſus acuitate à ſitu & reliquis. 144
Indicationes à proprietate partis. 149. à magnitudine, & figura. 152
Indicationes eorum, quæ ſciuntur ſequendæ in curando morbo non exactæ cognito. 164.& 165
Indicationes à communibus priores ſunt in iis, quæ à propriis. 168
Indicantia ſunt coindicantia, & contraindicantia. pag. 12
In febribus grauibus maxima præcautio uacuare ſatis inter initia. 101
Ignorata febris ſpecie agnoſcitur morbi conſtitutio. 169
Ignorantur aliqua ad curationem morborum, & ad hanc rem cautiones. 162
Iis qui aluo ſunt laxa qui cibi conueniant. 23
In longis morbis plus cibi dandum à principio. 14
In morbis thoracis lautius agendum quam cum naturalia inſtrumenta laborant. 16
In principio omnium morborum plus cibi dandum, & plus incremento quam ſummo uigore. 15
Inſtitutio uictus ſex rebus non naturalibus conſtat. pag. 6

In redundantia æquali totius corporis merito incipitur à dextra brachio, ſed non itur neceſſario ad ſiniſtrum. 75
Inter euacuationes principij,& inclinationis morbi regularis quid agendum. 196
Internæ cauſæ & earum indicationes. 62
Ira quando utilis. 45
Iudicationes aliquando ſunt iuuandę in ipſis decretoriis diebus. 213

L

LApſas naturas uehementer,etiam per morbos redúcendas: 139
Lætitia, quæ non nimia eſt ſemper procuranda. 44
Limaturæ ferri laus. 42
Localia remedia uniuerſalibus interponuntur. 192
Loci,& oppidi mutandi regulæ. 48
Loci mutatio in longis morbis utilis, & quando. 49
Luminis & tenebræ, quæ ſint indicatione. 53
Luxationes quomodo curentur. 156

M

MAgno auxilio non utendum,niſi in magno morbo præſenti aut futuro. 57
Malignæ febres quas habeant indicationes. 210
Malignitatis notæ. 210
Medendi ratio primo diſcenda uniuerſim. 2
Medicamentoſę cibi qualitates. 23
Medicamentorum compoſitio diſcenda ante curandi methodum. 162
Medicamenta quæ qualitate manifeſta operantur præferenda iis quæ proprietate. 151
Medicamentum in cibis quando dandum, & quale de-

beat eſſe hoc medicamentum. 221
Medicatæ potionis uſus. 31
Medici eſt rectè imperare, & quæ imperarit, an recte fiant agnoſcere. 7
Medici non poſſunt omnino exactam curationem inſtituere. 161
Medici de morbo differentes de remediis conſentiunt. 170
Medicos carpit qui in augmento, & ſtatu morbi aut multa aut nihil agunt. 197
Medicos carpit qui quouis morbi tempore multa faciunt. 213
Medicus indiget honore artis, & admiratione æger uero medico magnæ apud ipſum fidei. 218
Menſtruis ſuperuenientibus in morbis pulchra exercitatio. 112
Menſtruus ſanguis ſuccedit aliquando purgationi. pag. 68
Menſtruis detentis unde mittendus ſanguis. 95
Methodus curandi generatim & ſpeciatim tradi poteſt. 1
Methodus hæc, qua cauſa ſit ſcripta. 3
Methodo inſtructus non decipietur à communibus practicis. 4
Methodus cibandi in morbis. 13
Minus cibi dandum cum laborat uentriculus, quam cum alia naturalia membra. 17
Miſſio ſanguinis præparat ad expurgatiouem non contra. 67
Miſſio ſanguinis in morborum principiis maxime habet locum. 178
Miſſio ſanguinis quouis morbi tempore aliquando utilis. 178
Miſſio ſanguinis omnium auxiliorum optimum & multiplex. 181

Miſſio ſang. modum excedens quas noxas affectat. 183
Miſſio ſang. poſcit uirtutem ad præſentem euacuationem, & ad ea quæ futura ſunt. 183
Miſſio ſang. in morborum initiis probatur, ſed & aliis temporibus tentanda. 184
Miſſio ſang. ſola ſæpius utimur in febribus quam ſola expurgatione. 67
Miſſione ſanguinis timenda debilitas, & concoctionis impedimentum. 183
Miſſo ſanguine in principio, uel augmento paroxiſmi læduntur ægri, ſed quid eſt, quod ob id laudantur medici. 217
Mittendi ſanguinis qui nullum finem faciunt carpuntur. 181
Mittere ſanguinem in incremento, aut uigore paroxiſmi grauis error. 216
Mittens pars præcipue emendanda. 80
Mittitur ſanguis, & expurgatur aliquando ſine inſigni redundantia aut uitio. 66
Mittitur ſanguis qui non ſuperat naturalem menſuram plerunque in febribus. 66
Mittitur ſanguis in principio omnium fere morborum. 199
Mittitur ſanguis attemperationis cauſa uſque ad deliquium animi. 207
Morbi tempus per ſe nullum poſcit cibum. 14
Morbi quibus rebus curentur. 12
Morbi tempus & facultas cibi quantitatem definiunt. 13. & 15.
Morbi capitis per palatum & nares uentriculi uero & gulæ per uomitum curantur. 64
Morbi & ſymptomata cum proſunt ſinenda ſunt, aut augenda aut nouanda. 98
Morbi ſunt multa remedia morborum. 14
Morbi ſuperuenientes aliis cum nocent, aut per ſe, aut

magnitudine ſunt noxij. 100
Morbi multi ubi adſunt quid faciendum. 130
Morbi duo cum ſunt & ſecundus iam non pendet à priori quid agendum. 131
Morbi duo aut plures ſimul ſine ordine. 133
Morbi regii exemplum. 133
Morbi multi non omnino cogniti curantur. 163
Morbi ſimiles dubitationem faciunt. 164
Morbi ſimiles non habent diſſimilem curationem, 164
Morbo non exacte cognito quid faciendum. 164
Morborum multorum difficilis cognitio. 163
Morbos curamus morbis cum tutioribus uti non licet. 99
Morbus curatione cognoſcitur à iuuantibus, & nocentibus. 171
Morbus quomodo extinguatur. 9
Mortis timorem incutit medicus ægrotis, ut obediant qui & pudore etiam obediunt. 44
Motus & quietis commoda, & incommoda, & quibus iniungenda. 41
Motus non omnino eſt contrarius ſomno & ſimilis uigiliæ. 40
Motus uehemens confert laborantibus obſtructione uiſcerum. 42
Motus animi. 42
Mutandi loci cauſæ ſunt aliquando diſpoſitio neutra, & longa, & lentus morbi ingreſſus. 48
Mutatio loci utilis in morbis longis & quando. 49

N

NAturalia ſeruantur ſimilibus, & conſuetis. 10
Naturalem uirtutem quæ actiones nos doceant ualere. 69

Natu-

Naturas uehementer lapſas etiam per morbos redúcendas. 139
Non quæ ſæpe lædunt iuuare nunquam poſſunt. pag. 133

O

Occaſio remediorum. 174
Occaſio remediorum in particularibus morborum temporibus. 213.& 214
Occaſio remediorum in hora diei. 219
Occurrendum ei, quod urget utcunque peruertatur methodus. 122
Odium amori obiicitur. 45
Odor citius nutrit quam potus. 37
Odores duplices. 37
Odor gratus & utilis differunt. 48
Odorum uarii effectus & admirandi pro peculiari hominum natura. 48
Omnia ſint accommodatiſſima ad perferendam ægritudinem. 49
Omnis prudentia incipit à cognitione finis. 7
Oppidi & loci mutandi regulæ. 48
Oſſium fracturæ quomodo curentur. 155

P

Pars affecta quid indicet. 140
Partes affectę quantitatem cibi definiunt. 16
Partium diſſectio & ratio dignoſcendi loco affectos diſcenda ante medendi methodum. 141
Partes quæ inungendæ in morbis ad coctionem & quibus medicamentis. 200
Peculiariter dicta curatio quibus rebus agatur. 6
Peruigilii curatio. 88.

Picca. 86
Pichrocoli cibi dilationem non ferunt ſine graui noxa. 26
Pleuritis peripneumonia & iſchias non deſiderant adſtringentia ne in principio quidem. 146
Plus cibi dandum à principio in longis morbis. pag. 14
Plus cibi dandum in principio omnium morborum, & plus in incremento quam ſummo uigore. 15
Potentia æſtimandum remedium non ſpecie. 9
Potiones in frequenti uſu ſunt aqua ſola, aut medicata uinum merum aut dilutum. 29
Potiones medicatæ uſus. 31
Potus uehit alimentum & ſolatur ſitim. 28
Potus uere eſt ſola aqua frigida. 29
Potus non eſt per ſe alere. 28
Potus conſuetudinem, quæ nos cogant mutare. pag. 30
Potus largus, aut parcus quas utilitates, aut noxas adducat. 32
Potus gelidus quid boni maliùe adducat. 32
Potus cui ante cibum, uel poſt, uel inter cibos utilis ſit aut noxius. 33
Potus ſit aqua in morbi principio, & quanta ac qualis. 35.& 36
Potus in diabete pro exemplo. 36
Potus non tam cito nutrit quam odor. 37
in Potu uim magnam habet conſuetudo, ut in aliis. pag. 30
Potu quo utendum in augmento ſtatu, & declinatione. 35
à Potu quando abſtinendum in acceſſionibus: 35
quo Potu utendum & quomodo indicatione partis exẽplo morborum thoracis. 36
Practicæ tres partes. 4

Præ-

Præcautio quid. 4
Præcedat ſanguinis miſſio cum utraque uacuatione eſt opus. 68
Proprietates medicamentorum. 90
Prima intentione qui morbi dicantur curari. 152
Purgatio molienda cum redundat bilis aut pituita, aut melancholia aut ſerum. 62
Purgatio reuulſio eſt aliquando. 79
Purgatio cur fit ante particulares euacuationem. 77
à Purgatione ſemper curationes inchoare error. 178
Purganti medicamento utens omni morbi tempore non ſunt ferendi. 181

Q

QVALITAS cibi opportunitas, & utendi modus. 21
Qualitates cibi duplices. 21
Quantitas cibi quodammodo indicatur ex ſpecie morbi. 16
Quæ euacuationes cuiuis morbo conueniant. pag. 64
Quædam cauſæ ſunt ſimul & affectus. 59
Quæ intem peſtiue exeunt aliquando pelluntur à natura. 106
Quæ in permixta ſunt & ſincera conſpicua. 171
Quę pericula ſequantur curationem celeriorem aut tardiorem quam pro morbi longitudine. 89
Quæ morbos curant moleſta quoniam deſſueta. pag. 10
Quies & motus quibus iniungenda. 41
Quiete cauſæ, & internæ in toto corpore quid petant. pag. 74
Quietis, & motus commoda, & incommoda. pag. 41

Quietis

Quietis nomine à magnis euacuationibus abſtinere docere Hippocrates non ab aliis remediis: 197
Quod præter naturam eſt aliquando ſeruandum. pag. 96

R

RATIO medendi primum diſcenda uniuerſim. pag. 2
Ratio ubi deficit methodicorum, & empyricorum libros uſui futuros ſi non concidiſſent. 172
Rectitudo in mittendo ſanguine indicatione ſitus partis ſeruatur. 146
Regionis & temporis habenda ratio ad cibi quantitatem. 18. & 19
Regula purgandi coctos, aut turgentes ſuccos nullam habet exceptionem in morbis legitimæ conſtitutionis præter urgentiam. 193
Regularis & coacta curatio quæ dicatur. 122
Regulæ electionis horæ diei pro expurganti pharmaco. 221
Remedium potentia æſtimandum non ſpecie. 56
Remedia communia nephritidi, & colicæ examinantur, an morbo nondum cognito noceant horum alicui. 165
Remedia communia pleuritidis ueræ, & doloris ex flatu aut crudis ſuccis examinantur. 166
Remediis non eſt utendum, niſi cum eorum incidit nō leuis neceſſitas. 213
Res naturales, non naturales, & præter naturam conſiderat medicus. 10
Res non naturales in duplici ſunt differentia. 10
Reuulſio, deriuatio & euacuatio. 77
Reuulſio & deriuatio arida, & quæ fit euacuatione, & ex iis compoſita. 80

Robur

Robur virium ſit & ad præſentem euacuationem, & ad id quod futurum eſt. 71
Rubrorum conſpectus quibus vtilis, aut noxius ex oculorum proprietate. 151

S

SAnguis quando mittendus poſt expurgationem. pag. 67
Sanguis menſtruus purgationi ſuccedit aliquando. pag. 68
Sanguis redundans vſque ad vaſorum diſtentionem ſine mora mittendus abundanter. 62
Sanguinis miſſio ante expurgationem qua cauſa fiat. pag. 124
Sanguinis miſſione ſola ſæpius vtimur in febribus quã ſola purgatione. 67
Sanguinis miſſio magis quam vlla alia euacuatio conſtantiam virtutis deſiderat. 71
Sanguinis exeuntis magna corruptela prohibet ſanguinis miſſionem contra vulgares medicos. 72
Sanitas ſeruatur ſola moderatione rerum non naturalium quæ perpetuo nos alterant. 11
Sanitas ſola dietica conſeruatur. 4
Sanitas finis medici. 2
Sacietas ventriculi ſoluenda ante miſsionem ſanguinis. 123
Scamonij euidentia fruſtra in medicamentis damnantur. 148
Scopus quid & indicatio. 2
Serapia, aut apozimata quid faciant. 63
Seruanda conſuetudo, vt & res naturales. 12
Sex rebus non naturalibus conſtat victus inſtitutio. pag. 6
Siccandum corpus quando & quibus auxilijs. 63

Simi-

Similibus & conſuetis ſeruatur naturalia. 10
Sine inſigni redundantia, aut uitio ſuccorum & mittitur ſanguis & expurgatur. 65
Singularia in ſcholis doceri non poſſunt. 161
Singulorum curationes ſub communi methodo continentur. 1
Solicitudo multum obeſt hominibus. 43
Somni conſuetudine quomodo ſeruanda. 39
Somni curatio. 88
Somnus & uigilia. 38
Somnus in quibus affectibus uitandus, aut concilian dus & qua hora. 38
Somnus in acceſſionibus quando. 39
Somnus quibus morbis nocet. 39
Somnus procurandus in alui profluuiis. 40
Somnus non omnino contrarius motui. 40
Somnus non ſemper deſiderat quietem. 40
Stragulorum depoſitio multo lentius debet procedere quam reliqua refrigeratio. 53
In ſtragulis quis modus. 53
Sudorem mouentibus, aut urinam, aut inſenſilem facientibus euacuationem quando utendum. 203
Succi cum lædunt uitio quid faciendum. 63
Sudor quibus utilis. 64
Symptoma quomodo curetur. 9
Symptoma cum eſt per ſe cauſa magni periculi per ſe tolli indicat ante ablationem morbi aut cauſæ. 93.& 94
Symptomata, & per ſe, & cum morbo curantur. pag. 85
Symptomata multa magis timentur quam morbi ex quibus naſcuntur. 84
Symptomata quibus eſt occurrendum quouis morbi tempore. 211
Symptomata per ſe curantur cum per ſe lædunt. 57

Symptomata cur per ſe curentur. 86
Symptomata morborum quorum ſunt multoties prohibent curationem. 86
Symptomata in euacuatione,& retentione,& eorum regulę uniuerſales. 92
Symptomata in retentione naturalis euacuationes. pag. 93
Symptomata & morbi cum proſunt ſinenda ſunt augenda aut nouanda: 98
Symptomaticæ euacuationes quædam morbos minuunt, quædam augent, quædam neque minuunt, neque augent. 109
Symptomaticæ euacuationes quando utiles. 103
Symptomaticę euacuationes iuuantes eſſe poſſunt, etſi non ſint optimæ. 104.& 105
Symptomaticæ euacuationes quando iuuandæ. pag. 106
Symptomaticæ euacuationes non omnes iuuandæ. pag. 106
Symptomatis per ſe occurrit medicus,quia citius quam ut cum morbo tolli poſſint. 85
Symptomatum indicationes. 84

T

Tempeſtas incommoda, ſenilis aut infantilis ætas, faſtidium, & dolor, & alia, iubent nos aut non uacuare,aut id facere partius. 72
Temporis differentia non eſt in medici electione. pag. 48
Temporis & regionis habenda ratio ad cibi quantitatem. 18.& 19
Tempus anni conditionem præſentis tempeſtatis, regionem & urbem qua ratione conſiderat medicus in acutis: 50

Tempus morbi quo aliquid agendum dies & hora. pag. 176.& 177
Timor ægris incutitur quibus cauſis. 144
Transferendi ſunt ægrotantes de domo in domum ſæpe & cubiculo, & in cubiculum qua cauſa & qua hora. 49
Triturationis ſola differentia medicamenti opus mutat. 149
Turgentes cauſæ quæ ſint & quid indicent. 74
Turgentia vera ſemper refertur ad uitium, ac petit citam purgationem, non aliam euacuationem. pag. 74

V

Vena externa pro media ſecatur à chirurgis. pag. 75
Vena externa brachij tutiſsime ſecatur. 74
Ventriculo calido non ſine noxa datur cibus valde facilis concoctu. 22
Ventriculo laborante minus cibi dandum quam laborantibus alijs naturalibus membris. 17
Ventriculus & hepar adſtringentia deſiderant. 142
Venus quibus morbis utilis. 45
Veſpertina hora eligenda poſt matutinam ad auxilia. pag. 220
Victus præſtantiſſima practicæ pars. 5
Victus quid. 4
Victu & auxilijs omnis curatio conſtat. 4
Victu pharmacis & chirurgia útimur in curandis morbis. 4
Victui detrahitur, aut quantitate imminuta, aut mutata ſubſtantia, aut vtroque. 20. & 21
Vini immoderatum deſiderium quomodo curetur. pag. 89

Vini commoda & incommoda. 31
Vino quando vtendum, aut non indicationes ſymptomatum. 35
Vinum quibus noceat, & qua potione loco eius utendum indicatione morbi, quibuſve conueniat. 33
Vinum quibus non dandum indicatione cauſæ. pag. 34
Vinum indicatione temporis morbi, quando conueniat aut non. 34
Vigiliæ curatio. 88
Virtus vitalis maximi momenti eſt ad omne medicinæ opus, ſecundo loco naturalis. 70
Virtus vitalis maximè neceſſaria ad miſſionem ſanguinis. 71
Virtutum notæ ſunt ſuæ actiones & accidentia. 69
Vitio cum lædunt ſucci quid faciendum. 63
Vitioſi ſucci expurgatio quando utiliter fit, & quæ res hanc occaſionem indicent. 63
Vlcus ſordidum & cauum quo ordine curetur. pagin. 123
Vlcera ſimplicia quæ ſint, & quomodo curentur. pag. 153. & 154
Vomitiones tentant circulatores. 76
Vomitus indicationes. 91
Vrgentiæ occurrendum vtcunque peruertatur methodus. 122
Vrgentiæ ſcopus omnem interturbat ordinem cuius cauſa nullum artis præceptum eſt inuiolabile. pag. 185
Vrgentiæ cauſa multa fiunt præpoſtere, ſed utiliter. pag. 192
Vrgentiæ cauſa ab arte recedere ars eſt, nulla enim præcepta ſunt perpetua. 193
Vrget cum unum uehementiſsime, reliqua uel negliguntur. 128

Vrina

Vrina ſuppreſſa ultra ſeptimum mors. 94
Vrinæ promotio & balneum poſt purgationem optimum remedium febrium putridarum. 203
Vſus medicatæ potionis. 31

FINIS.

METHODI MEDENDI FRANCISCI VALLESII COVARRVBIANI,

Philippi Secundi, Medici primi.

LIBER PRIMVS.

Caput Primum.

CVRANDI Methodus ſeu ratio, generatim tradi poteſt,& ſpeciatim. Sunt enim quædam præceptiones, quæ ſpectant, ad morbi ſimpliciter, curationem: quædã quæ ad ſingulos: atque illæ quidem communes ſunt morbis omnibus: hæ ſuo quæque propriæ. Conſtat verò has non poſſe illis eſſe contrarias, ſed aliquid præterea adijcere, communi methodo ſemper ſalua: quia illud ipſum quod adijcitur in ratione communi continetur. Nam & ipſæ morborum ſpecies, phrenitis, pleuritis, & podagra, differentias proprias adhibent ad morbi genus. Ipſa verò morbi ratio eadem eſt in omnibus. Velut igitur genus non niſi in ſpeciebus exiſtit: neque in ipſis

Singulorũ curationes ſuo cõmuni methodo continẽtur.

ſpeciebus quidquam eſt extra genus: ita neque communis methodus exerceri poteſt, niſi in ſingulorum curationibus: neque in his eſt quod non contineatur in ipſa methodo: hæc verò in illis exercetur, & fidem habet. Primũ igitur expedit rationem medendi diſcere vniuerſim, idq; maximi momenti in arte eſſe, putare: deinde ad ſingulorum deſcendere curationes: quod erit facillimum ei, qui quam nunc inſtituimus doctrinam rectè tenuerit.

Ratio medendi primum diſcẽda vniuerſim.

Ea incipit à cognitione finis, vt omnis alia ars factiua, aut actiua, atque adeò omnis prudentia. Eius enim cognitio ducit ad inuentionem mediorum. Nam cùm finis cuiuſcunq; artis ſit bonum aliquod, & eius cognitio ſui contrarij præſtet notitiam, velut rectum obliqui: & eius boni, quod in fine eſt, fruitio, eiuſdem auctione & contrarij demolitione comparetur, ipſum bonum & malum, & ea quibus conſtat, aut fouetur vtrunque, rectè perſpecta, indicationem faciunt eorum, quæ nata ſunt, illud ſeruare, & hoc corrumpere: velut nunc, quia finis Medici ſanitas eſt, huicq; contrarium eſt morbus, perquirit ea quibus ſanitas conſtat, & ea quæ morbum inferunt, ac conſeruant: hæcque illi per ſuas ipſorum notiones indicant, quibus agendis ſanitas ſeruari, & morbus tolli poſſit. Ea igitur in quæ oculos mentis intendimus, ſcopos: ipſas verò inſinua-

Omnis prudentia incipit a finis cognitione.

Finis artiũ ſemper eſt bonum aliquod.

Finis medici ſanitas.

Scopus qd, & indicatio.

inſinuationes agendorum, indicationes: illa autem quæ agenda ſunt, vocamus auxilia, ꝙ ægrotis auxiliari nata ſint, atque adeò, cum & vt oportet adhibita auxilientur. En igitur via, cui incipimus inſiſtere: acceſſi verò ad ſcribẽdum hunc librum, non quod ſperem, eum cũ Galeni methodo certare poſſe, ſed vt ſuo quiſque proſit modo, & ſuo ſeruiat tempori. Nam cùm quæuis ætas nouas afferat dubitationes, nouis etiam ratiocinationibus opus habet: præterquam quod ille ſuo more dedit prolixiorem, ego meo contractiorem dabo. Neque ſane in cuiuſquam odium, aut aliquos refutãdi cupiditate, (vt fortè non deerunt qui ſuſpicentur,) ſed bono animo, & in gratiam atque vtilitatem omnium, eorũ verò maximè, quos non obſtrinxit vlla dogmatica proteruia. Cõſtat verò, me etiam id tacente, neminem poſſe ad hanc tractationem vtiliter accedere, qui non antea nouerit, quæ ad hominis naturam ſpectant: elementa dico, & temperamenta, & partium ſtructuram: virtutes quoque quibus corpora reguntur: ſuccorum & ſpirituũ vim. Quid etiam & quotuplex ſit morbus, cauſa morbi, & ſymptoma, & quæ hæc circunſtant. Sufficientem etiam notitiam habuerit materiæ medicinalis, longè verò maiorem facultatum illius. Ijs ergo quæ à me alibi, & à Galeno priùs ac exactiùs, monſtrata ſunt, nunc pe-

Auxilia quę ſint.

Qua cauſa ſcripta ſit hęc meth.

Ante tractationem methodi noſcẽdas eſſe res naturales nõ naturales & pręter naturã.

titis, compendiariam methodi medendi tra-
ctationem aggrediar. Qua qui inſtructus ſatis ſit, rectè, ac citra erroris periculum, poterit per quaſcunque practicas tractationes decurrere: ipſeque quaſi peritus conſtruendi, ex quacunq; ſilua materiā deligere, ac decidere.

Methodo inſtructus nō decipietur à cōibus practicis.

CAP. II.

OMnis curatio, & quidquid medicus circa ægrotantem molitur, conſtat victu & auxilijs: voco enim nunc auxilia, quæcunque præter victum, ob morbos præſentes aut imminentes auxiliandi gratia adhibentur: victum verò moderationem earum rerum, quibus ſani & ęgroti æquè vtuntur. Auxilia verò partim conſiſtunt in medicamentis, partim in chirurgia, ſeu manuum opera. Vnde fiunt tres partes practicæ, dięt ica, pharmaceutica, & chyrurgica. Sanitatis tutela, quæ optima medicinæ pars eſt, ſolius eſt dięticæ: ſi quid enim aliud nondum ægrotantibus conſulitur, ad præcautionē ſpectat magis, quàm ſanitatis cuſtodiam. Præcautio verò medium quid eſt inter conſeruationem & curationē, ac proinde cum vtraque ſe inſerit: nam & qui tuetur ſanitatem, & qui morbos curat, crebra vtitur præcautione. Morborum autem curatio, de qua nūc agere incipimus, dictas omnes partes coniungit: quæ non ita ſeparatæ ſunt, vt non ſit vtendum omnibus ad eoſdem morbos

Victu & auxilijs omnis curatio conſtat.

Auxilia q̄ dicātur, & q̄d victus.

Tres partes practicæ.

Sanitas ſola dietica conſeruatur.

Præcautio quid.

victu, pharmacis, & chyrurgia utimur in curandis morbis.

morbos, ſed ſingulis ad quoſdam. Nam recta victus inſtitutio ad morbum omnem eſt neceſſaria, vtcunque curetur: pharmaca & chyrurgiam vix eſt vlla curatio, quæ non coniungat: nam & vlcera, quæ maximè chyrurgica ſunt, ceratis & emplaſtris, quin & corporis expurgatione indigent: & raræ febres ſunt, quæ non aut ſecari venam, aut ſcarificari cutem, aut incidi abſceſſum, ſi quis fortè fiat, poſtulent: quæ omnia ſunt chyrurgica. Itaque partes hæ practicæ ita ſunt coniunctæ, vt ſimul morborum plurimorũ curationes compleant. Harum præſtantiſſima eſt victus inſtitutio, quia ſine ea curari nullus morbus poteſt, ad multorũ verò curationem ea ſola ſufficit, atque cùm ſufficit, cum minimo naturæ diſpendio ſanat. Proinde, etſi dictæ tres partes diuerſæ ſunt, & diuerſas de illis grauiſſimi autores inſtituerunt tractationes, nos de ſolo victu ægrotantium quædam prelibantes per capita, omnia deinceps connectemus, quæ ad peculiariter vocatam curationem ſpectant, hoc eſt medicamenta & manuum operam. Quia quod ad methodum, & curantis intentiones attinet, eadem prorſus pars eſt. Quę enim eas maximè ſeparat manualis induſtria, vſu magis comparatur, quam prę ceptionibus vniuerſalibus diſcitur.

Victus prę ſtantiſſima practicæ pars.

CAP. III.

Victus inſtitutio ſex rebus, non naturalibus cõſtat.

VIctus itaque inſtitutio, eſt moderatio earum rerum, quibus neceſſario vtimur ad vitæ cuſtodiam, maximè quidem cibi & potus, cum quibus & odores intelliguntur, nutrientes: qui ciborum ſunt, & ſapores indicãt. Poſt hæc autem & motus ac quietis, aeris nos ambientis, paſsionum animi, & eorum quæ excernuntur ac retinentur. His enim ſex generibus continentur res omnes, quas non poſſumus effugere, quin ab eis neceſſariò ac ſemper patiamur, ſic, aut aliter. Quapropter eis vti (etſi non eodem modo) cõmune ſanis & ægrotis eſt. Conſueuimus verò illud quod ægrotantium ſolum gratia agitur, peculiariter curationem appellare. Ita igitur nuncupata curatio agitur medicamentis, ſectione, aut vſtione. Nam vt in aphoriſmo dicitur, quæ nõ ſanant medicamenta, ſanat ferrum, quæ non ſanat ferrum ſanat ignis. Porro medicamenta, aut interiùs accipiuntur, infunduntur, aut immittuntur. Accipiuntur potiones, eclegmata, boli, trochiſci, catapotia, & condita. Infundũtur, clyſteres ſeu ani, ſeu vteri, ſeu veſicæ. Immittuntur peſſi & glandes. Exteriùs admouẽtur, balnea, embrocæ, ſeu irrigationes, illitiones, cerata, vnguenta, cataplaſmata, emplaſtra, ſparadrapi, laminæ, ferulæ, lintei, & ſi q̃ ſunt alia. Sectiones ſunt partium præciſiones,

Peculiariter dicta curatio quibus rebus agatur.

vt

vt digiti, aut pręputij, aut ſupercreſcentis, vel emorientis ~vbivbi carnis. Aut inciſiones: hæque vel ventrium, vt veſicæ aut vteri, vel vaſorum, vt venarum aut arteriarum: vel abſceſſuum vbicunque conſiſtant: vel cutis, huiuſq; ſolius, aut cum ſubiecta carne, velut quæ vocantur ſcarificationes, quæ profundæ eſſe poſſunt, aut ſublimes. Aut transfixiones, vt quæ aguntur acubus ad conſuendum, aut laqueãdum Vſtiones; aut ſunt penetrantes, vt cùm abſceſſus alti rumpuntur igne, aut ipſa oſſa ~vruntur: aut inuſtiones ſolum, ~vt quibus fiunt cutanea ~vlcera, aut vſtione diſsipatur tantum ſuperſtans caro. Ratio faciendi hæc omnia, & parandi, ac componendi medicamenta, demandata eſt chirurgis, & ſeplaſiarijs, & familiaribus miniſtris. Spectat verò ad medicum rectè imperare, atq; agnoſcere, an illi rectè exequãtur: quare niſi eas, quæ de ſingulis ſunt apud graues autores, peculiares tractationes, perlegerit, & adminiſtrationibus interfuerit, methodo, quam inſtituimus, ~vti non poterit exactè. Intentiones enim agendorum, quas ſcopi indicabunt, rectè tenens, deficiet in ſingularibus, quorum notitiam, experimentis & vſu, neceſſe eſt comparari. Methodus enim intentiones curantis ſolum dirigere promittit. Non ſunt autem hæc, quę ante methodum diſci, velut quæ nuper diximus,

Medici eſt rectè imperare, & q imperarit an rectè fiant agnoſcere.

oportet. Quinimo huius partis præceptis imbutum, ad opera artis accedere, eſt maximè expediens, vt quis ſummus in arte euadat. Methodus autem, ſeu via agendorum indicatur, vt dictum eſt, à fine. Is enim eſt cuius gratia inuenta ſunt omnia artis opera, & inſtrumenta. Ab illo igitur rurſus ſermonem exordiamur.

CAP. IIII.

Dicta omnia moliũtur medici circa ęgrotantes, nõ aliorſum, quàm vt eos à morbis liberent, & ad ſanitatem reducant: non poſſunt autem liberare, niſi vires ſeruent: tum quia ſi facultas deficit, morietur homo, antequam extingatur morbus: tum quia facultas eſt, quæ præcipuè morbos curat, & vtitur medicamentis: medicus verò illi ſeruit, ſubminiſtrans auxilia. Igitur medico duplex eſt propoſitus finis, ſeruare facultatem, & tollere morbum. Seruatur facultas, ſeruatis, retentiſque rebus, quæ ſunt homini ſecundum naturam, hoc eſt, temperamento, partibus, ſuccis, & ſpiritibus. Hęc verò refectione, quæ accedit ex idoneis, cibo & potu, & commodo vſu rerum omnium neceſſariarum. Ita.n. appello eas, quas nulla ratio vitandi eſt, quas iam numerauimus. Morbus extinguitur, per ſe, aut ablatione cauſæ. Ita etiam & ſymptomata, per ſe, aut ablatione morbi. Symptoma

Facultas ſeruatur, ſeruatis rebus natura lib', hę verò ex idoneo vſu rerum nõ naturalium.

Morbus quomodo extinguatur.

ta enim, quæ pathognomonica non ſunt, ſeu propria atque inſeparabilia, tolli poſſunt manente morbo. Nam & vmbra tollitur manente corpore, cùm ex aduerſo obijcitur lumen. Vt autem vmbra manere non poteſt eleuato corpore, ita neque ſymptomata ſine morbo. Cauſę quoq; tolli poſſunt per ſe, aut ablatione priorum. Nam plęriſq; morbis ſunt cauſæ plures, alię alijs priores. Habent ergo hac in re poſteriores ad priores, vt ad ipſas morbi, & ſymptomata ad morbos. Tollentur ergo illę cum his, vt cum illis morbi, & cum morbis ſymptomata. In ipſis etiam ſymptomatis aliquando idem ordo eſt, pendetque aliud ex alio, atq; cum illo tollitur, vt cum dolore peruigilium, quod ab eo naſcitur. Per ſe autem tollitur horum quodcunque, obiectione contrarij, velut vmbra obiectu luminis. Itaque tota Methodus curandi redigitur in illud axioma, contraria contrariorum ſunt remedia. Siue enim morbum, ſiue cauſam, ſiue ſymptoma, per ſe impugnas, contrarium illi obijcis. Sin autem moliris, vt cum alio cadat, velut ſymptoma cum priori, aut cum morbo, aut hic cum cauſa, aut hæc cum alia priori, illi alteri obijcis contrarium. Itaque huc redit tota mededi ars, qua aduerſus res noxias, & quę pręter naturam ſunt, pugnamus. Quoniam verò deficiente vita, nullus curationi lo-

Symptoma quomodo curetur.

Cauſę morbi quomodo auferātur.

Contraria contrarijs curantur.

cus

cus eſt, & eorum quę circa corpora vtiliter aguntur, pręcipua cauſa eſt ipſa natura,& vt efficiens, & vt finis, neceſſe eſt, dum res quę pręter naturam ſunt tollimus,naturales ſerua re,ſtudeamus. Vt autem illę tolluntur contra rijs, ita hę ſeruantur ſimilibus: quia vt cõtrariorum eſt corrumpere, ita ſimilium ſeruare. Petit autem natura, non minus quàm quę ſimilia, immò plus etiam, quę conſueta. Nihil enim fert grauiùs, quàm cõſuetudinis mutationem: ac tanto magis,quanto magis fit repentina. Cuius rei exempla, ex uulgo cognitis experimentis congerentes, Hippocrates & Galenus integros conſumpſere libros. Morbi cõtra, ut contraria ſibi,ita petunt homini deſſueta. Quo fit,ut quæ morbos curant,raro nõ ſint moleſta,ut pharmaca,& alia per bonam ualetudinem inſolita:quę ſanitatem ſeruant, ſuauia,ut boni conſuetiq; cibi,& uictus totus ad normam,& conſuetudinem ſanorum cõparatus, & nihil extremum repente adijciẽs.

Naturalia ſeruantur ſimilibus & conſuetis.

Quæ morbos curant moleſta, quoniam deſſueta.

C A P. V.

CVm igitur res quę in medici conſiderationem ueniunt, ſint triplices: naturales, non naturales, & pręter naturam. Naturales conſeruat medicus: contrarias, qua tales, ſemper uellet extinguere, non naturalibus utitur: indeq; accipit materiam agendorum. Cùm ergo conſeruatio omnis à ſimilibus, & corru

ptio

ptio ſit à contrarijs, res naturales ſeruat uſu ſimilium, res pręter naturam, curat cõtrarijs, ex nõ naturalibus uerò accipit ſimilia illa & contraria. Nam cum res non naturales, id eſt, quę neq; naturę noſtrę coniunctę ſunt, ut noſtri partes, earumq́; idonea compoſitio, ac cõtinuitas: & uirtutes atq; unde hę naſcuntur, temperamenta: & qui hęc ſeruant ſucci & ſpiritus: neq; omnino pręter naturam, ut morbi, & eorum cauſę, atq; accidentia: ſed externa quędam, ſint duplices: alię quę perpetuo nos alterant, ac neceſſario, quarum antea non ſemel meminimus: ſex, inquam, illa genera quibus conſtat uictus: aliæ quæ neq; neceſſario, neq; ſemper, ſed aliquando, & caſu quodã, ut gladius, ignis, lapis, aut pharmacum, & quęcunq; percellere poſſunt ſenſus, ut clamores ferientes, aut demulcentes: odores iocundi aut graues: colores extremi aut mediocres, ac reliquę patibiles qualitates (his enim omnibus utimur ad quędam, & ab eis euenit pati corpora) primo quidem genere utimur ſolo ad tuendam ualetudinem, (quia ea cum omnis morbus abeſt, ſola moderatione illarum rerum ſeruatur) utroq; autem ad curandos morbos, quia & uictum moderamur, & pharmaca adhibemus, & cauſas uiolentas arcere curamus, atq; cum res fert, his ipſis pro auxilijs utimur, ut ferro & igne. Itaq; mate-

Res nõ naturales duplicis ſunt differẽtię.

Sanitas ſeruatur ſola moderatione rerũ nõ naturaliũ quæ perpetuo nos alterant.

riam

Morbi verò curãtur his & aliis quę nõ sẽper ſed aliquãdo nos alterant.

riam omnium agendorum ſuppeditant nobis res externæ.

CAP. VI.

Facultas, & morbus duo primi ſcopi.

Conſuetudo ſeruanda ut res naturales.

DVo ergo primi ſcopi ſunt, in quos curantis oculi intenduntur, facultas & morbus: illa petit ſe ſeruari: hic tolli. Cum facultate intelligimus res omnes naturales, & inter has conſuetudinem, quia eodem modo indicant, puta ſeruari ſe. Cum morbo res omnes præter naturam, quia ut ille, indicant, ſe ſcilicet tolli. Nimirũ, quia illa ſunt per ſe, ac ſemper bona, hæc contra, mala ſemper. Res externæ, quia neutrum ſunt per ſe, non habent certas indicationes, ac perpetuas, ſed indicant vt illæ quarum conditionem ſequuntur, bonæ ſcilicet, aut malæ exiſtentes, vt procedente ſermone patebit. Proinde quidam nolunt eas in indicantibus ponere: diſtinguntq; indicantia à coindicantibus, & hęc vtraq; à contraindicantibus. Mihi non videtur ea arguties neceſſaria. Nam coindicare, & contraindicare, indicare eſt. Non placet eorum ingenium, qui immutantes verba, glorientur, quaſi aliquid arti vtile adiecerint. Sed nihil intereſt, loquantur vt lubet, modo res nobis maneat integra.

Res externæ non habent certas indicationes.

Coindicantia & contra indicãtia ſunt indicantia.

Facultas petit cibũ non morbus.

Facultas itaq; eſt quæ petit cibum, non morbus: quia facultas ſeruatur cibo, morbus augetur (ſi quando enim cibus morbo occurrit, rationem habet medicamẽti alterantis, aut re-

plentis)

plentis) contrà, morbus petit auxilia, non facultas. Quia ille curatur auxiliis, hæc debilitatur eorum vſu. Verùm quia res non poteſt trāſigi ſine utriſq;, cibis, inquam, & auxiliis, neq; propter morbum omnino abſtinemus à cibo, neq; propter facultatem ab auxiliis : ſed utimur quam pauco cibo, per facultatem, & quam paucis auxiliis, per morbū licet. Neq; cibi itaq; plus quam neceſſę ſit, quo facultas bene ac ſine periculo duret, donec morbus cōcoquatur, & corpus expurgetur, dabimus: neq; auxiliis utemur pluribus quam opus ſit, ut homo liberetur, & quam facultas ferre poſſit. Hocq; eſt, quod quantitatem utrorumque definit. Si enim res tota poſſet tranſigi ſine ullo cibo, & ſine ullis remediis, id eſſet quā maximè optandum. Sed quia id fieri non poteſt, methodo quadam tradi oportet modum inueniendi uictum cum quo ęgrotus durare poſſit, donec morbus iudicetur, ne priùs deficiat. Conſtat uerò tanto minus poſſe hominē ſuſtinere cibi detractionem, quanto indiget pluri. Vt autem pluri cibo quis indigeat quā alius, aut ex morbo euenit, aut ex ipſo homine, aut ex externis: & in ipſo quidem morbo, aut ex conſtitutione, aut ex ſpecie. Ex conſtitutione, quia quo is futurus eſt longior, eo craſſiori uictu eſt opus, ut ſcilicet in dies plures poſſit ſufficere. Ergo neceſſe eſt eum qui

Morbus petit auxilia, non facultas.

Facultas, & morbus cibi & auxiliorum quantitatē definiunt.

Methodus cibandi in morbis.

Conſtitutio morbi cognoſcenda ad cibum.

ęgrotantibus rectè inſtituturus uictum ſit, artem pręnoſcendi cuiuſq; morbi conſtitutionē, ex aliis tractationibus didiciſſe: mox noſſe, tanto indulgentius agendum à principio eſſe, quanto morbus uideatur futurus lõgior.

In longis morbis pl⁹ cibi dandū à prĩcipio.

Contra ac imperiti & improuidi facere ſolēt: qui cùm futurorum nullam habeant prouidentiam, & in acutis, citiùs ac plus uideant facultatem affici, & multis ac crebris ſymptomatis urgeri, facultati timentes, ęgrotos incipiunt mox ingurgitare: contra per initia longorū, nullis ſymptomatis territi, & uires omnes parum ſentientes ſuo caſſas robore, uictū audent nimis extenuare: poſtea, cùm longiùs quàm putauerant, uident morbos protrahi, inediæ longitudinem timentes, coguntur augere cibos: primùm quidem ſubtractione uires ante tempus debilitari ſinentes: deinde adiectione obſtantes ſuccorum concoctioni: cùm tamen contrà oporteret facere: in princìpio, inquam, morbi, dare cibi plus, procedente autem concoctione, & eunte in iudicationem morbo, ſenſim detrahere, ea celeritate, qua morbi ipſius duratio contrahitur. Non quod ipſum morbi tempus per ſe poſcat cibum ullum. ſi enim uerè dictum eſt, morbū nullum cibum petere, & morbi tempora ipſę morbi partes ſunt, ſeu ipſe morbus, increſcēs, ſtans, aut decreſcens, cõſtat neq; tempus eius

Morbi tempus per ſe nullum poſcit cibū.

ullum

ullum cibum ullum petere poſſe. Morbus. n. totus, & omnes eius partes cibum omnem prohibent dari. Verùm & ſi totus morbus prohibet, nõ omnes eius partes prohibent ęquè, ſed eę in quibus concoctiones naturam magis occupant, prohibent magis: in quibus uerò adhuc à concoctionibus natura uacat, prohibent minus. Quę uerò minus prohibent, magis permittunt. Ob ſuccorum ergo alterationes permittunt morborum principia, cum nondum natura concoctionem aggreſſa eſt, dari plus cibi, quam incrementa, & hęc, quã ſummi uigores. Nam morborum qui ex materia pendent, tempora concoctione, & cruditate præcipuè diſtingui, & cum uenoſi generis ſunt, eas alterationes ſpectari in urina, eſſeq; principium, cum nulla concoctio eſt manifeſta: ſtatum in quo maximè ea uiget: incrementum, in quo ipſa quoq; increſcit, ex prioribus tractationibus noſſe oportet. Neq; uerò ſolùm ob concoctionem ſuccorum agẽdum eſt ut diximus, dandum ſcilicet in principio plus, in uigore minus, in incremento detrahendum, ſed ob ipſam facultatem: quia hęc tanto magis periclitatur detracto cibo in principio quàm poſteriùs, quãto plus ſupereſt tranſigendum. Cibum ergo dari ſola facultas petit, tamen eius quantitatem ſimul cum facultate indicat morbi tempus, non quidẽ

Non oẽs morbi partes prohibent æquè cibum.

Plus cibi dãdum in principio oĩum morborum: & plus incremẽto quã ſummo uigore, & qua cauſa.

Facultas, & morbi tẽp' cibi quãtitatem definiũt.

per

per ſe,ac petens, ſed proprer facultatem, & permittens. An nondum ob hæc indicent ullo modo morbi tempora cibi quantitatem, illi diſputent, qui in ludo tempus ludunt: mihi res ipſa dicta eſt, dari debere plus cibi in principio, quã ſequentibus temporibus, atq, eo plus quo morbus futurus eſt longior, atq; detrahendum cibo, ut morbus creſcit. Ex ſpecie etiam morbi quantitatis cibi indicatio quædam eſt. Nam cùm cibi dentur ob facultatem per ſe, ut explicatum eſt, quo morbi ſuapte natura fortiorem facultatem deſiderant ut uincantur, eo plus cibi dari poſtulãt, aut cogunt, aut permittunt, denique eo plus dari in illis debet. (Nam de nominibus non contendo) & quò partes affectæ minùs cibũ ſuſtinere poſſunt, eo minus permittunt dari. Igitur in iis morbis, quorum materia intra thoracem conſiſtit, lautius aliquanto agendũ eſt, quam cum naturalia inſtrumenta excrementis obſidentur: quia cum neutri ſolui poſſint ſine concoctione & expulſione, & concoctio in utriſq; ſolas deſideret uires naturales, expulſio in illis naturales, & animales deſiderat, in his naturales ſolas. Nam quæ intra thoracem ſunt, non aliter quam tuſſiendo reijci poſſunt. Tuſſis uerò per uehementem expirationem agitur, & magna muſculorum appoſita ui. Si igitur eos qui ita laborãt, ſinas plus

Ex ſpecie morbi cibi quantitas indicatur quodãmodo.

Partes affectæ quantitatem cibi definiũt.

Agendum lautius in morbis thoracis quã cum naturalia inſtrumenta laborant, & qua cauſa.

ſatis

ſatis per cibi detractionem langueſcere, eueniet, ut cocta materia, ſola impotentia excreandi moriantur. Quod nõ raro euenit, aut ob ſanguinem improbè miſſum, aut uictum extremè extenuatum. Cùm itaque per alios morbos ſolum ſit opus naturalibus uiribus, animalibus uerò minimè, nec niſi ad facilem ſolum reſpirationem: per hos autem animales etiam opus ſit ſeruari, ad tuſſis uehementiam, conſtat hac cauſa dandum eſſe his cibi plus: laborantibus uerò hypochondriorum, atq; aliarum partium morbis, minus. Porrò inter hos dandum eſt minimum, quibus affectio eſt in uentriculo: quia cum ipſa affecta pars primam ac maximam cibi commutationem ſit effectura, & cum crudiſſimo colluctatura, conſtat eam maximè à cibo læſum iri, atq; ideò, eum morbum cibum minimè permittere, eaq; cauſa dandũ minimè, niſi aliunde orta neceſſitas cogat illius noxæ obliuiſci. Ex morbo igitur hæ ſunt indicationes. In ipſo homine duo ſunt, quæ quantitatem indicant: natura, & conſuetudo. Nam quibus plurimũ eſt calidi, ſiue id ætatis, ſiue innatæ temperiei eſt, plurimo ea cauſa indigent alimento, quia à pauco exoluuntur, ideoq; minus eſt per morbos illis detrahendũ, contrariis plus. Differunt uerò haud dubiè temperamentum ætatis & innatum, tametſi id quibuſdam amicis

Minus cibi dãdum cũ laborat uẽtriculus, q̃ cũ alia naturalia mẽbra, & qua ratione.

Hoïs natura & cõſuetudo quantitatem cibi indicãt.

cis perſuadere non poſſum, ſiquidem ſunt eadem ętate homines, longè diuerſis temperamentis, & eodem temperamento longè diuerſis ætatibus. Illi fortaſſe putant, me dicere, habere hominem duo illa temperamenta, ut duo crura, aut duos oculos. Didiciſſe oportet ex prima philoſophia modos eiuſdem & diuerſi. Cur autem quibus calidi eſt plurimum, & facultas commutandi fortis dato pauco cibo exoluantur, cauſa eſt, quod cum ea facultas naturalis ſit, neq; poſſit præſente materia ceſſare, oblato exiguo cibo, exurit excrementa, quæ in officinis neceſſario ſunt aliqua, à quibus noſtra mox ſubſtantia exuritur, ac liquefit: & ipſum cibum adeò exiguum, pro cō coctione corrumpit, ac uiciat. Nimirum ratio quædam eſſe debet efficientis cauſæ & materiæ. Nam quæcunq; ad ignem lentum denſata coquuntur & dulceſcunt, ad ardentiorem uiciantur, fiuntq; amara & fumida. Hæ noxæ accidunt ex cibo omnino exiguo, aut tenui omnibus qui calore abundant, ſiue ex natura, ſiue ex anni tempore. Quibus uerò id calidum innatum eſt, ut puerulis, accedit alia, diſſipatio ſcilicet facilis ab externis cauſis, ob ſubſtātiæ molliciem. Ob hæc & externarum cauſarum diximus eſſe hic quandam conſiderationem, ut temporis, cui ſimilis etiam eſt regionis differentia. Hyems enim & uer uentres

Qua cauſa exſoluātur multū quibus facultas commutādi eſt fortis & calidi plurimū dato paucò cibo.

Tēporis & regionis ratio habēda ad cibi quātitatem.

tres

tres hominum facit eſſe calidiores, ac proinde pluri cibo indigere, ut puerorum, ſcilicet, & adoleſcentium, æſtas & autumnus, ut iuuenum & ſenum, quorum hi ieiunium ferunt facillimè: illi melius quàm qui creſcunt, & ſi non ut quorum corpora iam deferuent, & incrementa conſiſtunt. Itaq; in definienda cibi quantitate magna ratio haberi debet naturæ. Non minor autem, immò uerò & maior & prior conſuetudinis. Quia hęc omnium rerum eſt naturæ gratiſſima, neq; unquam per morbos mutanda: neq; per bonam ualetudinem, niſi paulatim, & cum homo à negotiis uacat ſibi. Quia repentinæ mutationes ſunt nocentiſſimæ. Vt igitur in alia omni uictus parte ſeruanda per morbos conſuetudo eſt, in ſomno, inquam, & motu, & aere, & euacuationibus, & ſi quę ſunt alia: ita uel maximè in cibi quantitate, de qua nunc agimus. Quod uulgus medicorum non conſiderans, ægrotis omnibus eoſdem cibos tribuit, pullorum gallinaceorum carnes, aut recentia oua: cum magis extenuat, olera cocta, aut fructus autumnales aſſos, aut lotum panem, aut iuſculũ gallinæ. Et eorum quidam hęc, alij alia ſemper præbent: quidam ſemper uituperant. Quidã ſunt Sarcophobi, quidam Sarcophili: cum nihil horum, neq; uerò aliud quippiam in arte debeat eſſe perpetuum, ſed quiduis agi oppor

Cõſuetudo cibi quantitatem indicat & qua cauſa.

tunè, uelut nunc, ſi duo febricitare incipiant, alter aſſuetus uesci duabus libris arietinæ quotidie, aut ſingulis arietinę & bouinæ, aut deniq; cibis cum his conferendis, alius uerò ſola libra arietinæ, aut pro hac gallina nō ueteri, aut ex utriſq; cibo cum libra conferēdo: certè perinde ſit illi incipiente morbo dare arietinæ coctæ libram, atq; huic ſelibram, aut pro ea pullum non exiguum. Detrahendus ergo cum ſit cibus in omnibus morbis, qui cū corporis impuritate conſiſtunt, in diuturnioribus futuris detrahendum minus, in acutis multò plus, in mediocribus mediocriter, in omnibus uerò ad proportionem, ex eo quod conſuetum. Velut in morbo futuro longo ſatis ſit partē alteram detrahere: in futuro acuto ſimpliciter, qui tres ſeptimanas, aut quatuor non ſit ſuperaturus, duas tertias: in acutiſſimo, quiq; ſit intra hebdomadam finiendus, nec ſextam quidem partem fortaſſe relinques. Conſtat uerò uictui detrahi, aut quantitate imminuta, aut, hac manente, mutata ſubſtantia cibi in tenuiorem, aut utroq;. Velut ſi ei qui ueſcebatur arietinæ libra, eiuſdem des ſelibram aut tertiā: conſueto uerò ueſci uaccina, aut caprina ſalita, des tantundem arietinæ, neq; recens mactatæ, neq; ſiccatæ ſale: aut huius etiam aliquanto minus quam carnium duriorum accipere ſolebat: aut pro modico

Cibus in morbis detrahendus habita conſuetudinis ratione.

Victui detrahiť aut quantitate imminuta, aut mutata ſubſtantia aut vtroque.

carnis

carnis arietinæ des tantundem pulli, aut pro duobus uitellis ouorum, olerum manipulũ. Studendum itaq; huic detractioni, præter cõſuetudinem, quæ maximi hac in parte momẽtí eſt, conſideratione ætatis, naturæ, temporis, & aliorum omnium, quæ etſi ad uictum beneualentium magis uideantur pertinere, in uictu etiam ægrotantium animaduerti, & in conſolationem uocari debent, ut nuper dictũ eſt. Non igitur certi aliqui eſſe debent cibi ægrotantiũ, neq; craſſus à tenui uictu diſtingui, certa eorum ſubſtantia, aut quantitate, ſed relatione ad id quod conſuetum, & naturę, tempori, ac regioni congruens, detractione maiori aut minori facta, ut morbus præiudicabitur futurus longior aut breuior, ſecundum quantitatem aut ſubſtantiam, ſeu qualitatem. Extenuatur enim uictus, imminuta quantitate, aut qualitate mutata, ut explicatum eſt. Sed de qualitate ſeorſum iã dicamus.

In detrahẽdo cibo habẽdã ratio eſt conſuetudinis ætatis, naturæ, regionis, tẽporis, & aliorum.

CAP. VII. de qualitate ciborum

QVandoquidem in cibis non ſolum quãtitas ſpectanda eſt, ſed qualitas etiam, & quando ſeu opportunitas, & utẽdi modus, quæ ad hæc pertinent adijcienda ſunt. Quantitas (ut dictum eſt) definitur à facultate & morbo, illa petente, hoc permittente. Qualitates cibi duplices ſunt, quædam n. illi ut cibo inſunt mero: quædam ut habet ali

Cibi qualitas, opportunitas, & utendi modus.

Cibi qualitates duplĩ

quid

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

quid medicamentoſi. Cibo namq;,qua tali, accidit eſſe coctu facili aut difficili: tenuis aut craſſi: boni aut mali ſucci: multi aut pauci nutrimenti: facilis aut difficilis deſcenſus: quà medicamentoſo autem accidit eſſe calido aut frigido, humido aut ſicco, adſtringenti aut laxanti, extenuanti, aperienti, aut facienti contraria. Nam priora illa accidunt illi, quà aliquid patitur: poſteriora, quà aliquid facit. Eſt autem alimenti pati: medicamenti, facere aliquid. Cui naturæ quæuis dictarum qualitatum aptetur, quales ſinguli cibi ſint, non eſt præſentis tractationis, ſed ex aliis, quę de alimentorum ac medicamentorum facultate ſunt, & ex eorum hiſtoria oportet didiciſſe, nunc quibus quales dandi ſint, docemus. Imprimis, qui boni ſucci, ijs qui mali, ſemper ſunt præferendi: neq; enim ex bono ſucco ulla noxa eſſe poteſt. Faciles concoctu, & tenuis ſucci, & facilis deſcenſus, plærunq; præſtant contrarijs. In his tamen animaduerſionibus quibuſdam opus eſt. Nam conſueti ueſci concoctu durioribus, & alioqui robuſto calidóque uentriculo hominibus, non ſine noxa datur concoctu ualde facilis, quia uitiatur (qua cauſa dictum antea eſt) & uentriculus citius quam expedit inanitus, excrementa undiq; trahit, quę multorum malignorumq; ſymptomatum cauſa fiunt. Talibus ergo, ſi non qua-

[Margin: ces quædã, ut cibo, q̃dam ut medicamento inſunt.]

[Margin: Ante medendi method. noſcẽdæ ſunt facultates alimentorum & medicamentorũ.]

[Margin: Calidis uẽtriculis nõ ſine noxa datur cibus ualde facilis concoctu.]

lis

lis per bonam valetudinem, tamen detur craſſiuſculus cibus, ac nonnunquam etiam ſatis craſſus, ut res petet. Iam uerò qui ob tenuitatem ſuccorum exoluuntur, aut laborant tenuiſſimis fluxionibus, ut ad thoracem quidã, alij ad uẽtrem ſuperiorem, aut etiam inferiorem: alij ad oculũ, atq; nonnunquam ad articulos, non gaudent cibis tenuis ſucci, ſed craſſi, ſuilla, arietum, aut etiã ſuũ pedibus, porcellorũ cerebro, & amilo. Quibus aluus plus ſatis laxa eſt, tardi deſcenſus debere eſſe cibos, vt vitella ouorum dura, ſorba, & cotoneorum carnes, notum eſt ſatis. Cibus multi alimenti tunc dari debet, cũ corpus deſiderat plus quã venter poteſt conficere, vt quibus eſt concoctrix debilis, & alimenti indigentia multa. His enim vt exiguum ſufficiat, valde nutriẽs cibus dari debet, vt vitella ouorum ſorbilia, piſtillo tuſſæ carnes caponum, aut gallinarũ lacte nutritarum, & gallinaceorum teſticuli. Contra quibus venter multis aſſuetus, aut robuſtus multa petit, corpus verò exigua nutritione indiget, dari debet multum ex quo accedat alimenti exiguum, vt magna copia olerum. In his dixit Hippocrates meliorem eſſe molem, quam virtutem. De his itaq; qualitatibus hactenus. De medicamẽtoſis, & primis, ſcias qualitatem cibi, vt & aeris, & aliarũ omnium rerum non naturalium, eſſe debere tẽ-

Qui ſint q̃ nõ gaudẽt cibis tenuis ſucci.

Iis qui aluo laxa sũt qui cibi cõueniant.

Cibus multi alimenti quibus conueniat.

Multum cibi ex quo exiguũ accedat alimenti quibus conueniat.

Libr. de aliment.

De medicamentoſis cibi qualitatibus.

peramento ægroti(cum quo & conſuetudinē intelligimus) ſimilem,& morbo contrariam. Nam febricitantibus cibus humidus & frigidus conuenit:hydropicis ſiccus & calidus,tā to plus,quanto contigerit hos eſſe calidiores & ſicciores,illos frigidiores & humidiores:tā to minùs, quanto ad contraria inclinauerint, febricitantes, dico,ad calorem & ſiccitatem, hydropici ad frigus & humiditatem. Contrà ac vulgus medicorum conſueuit facere, qui quaſi naturas curent, non morbos,calidis augēt frigida, frigidis calida, ea ſolum cauſa nō inſigniter lędentes,quod conſuetudo,quę ſeruanda ante omnia eſt , plerunque eſt contraria naturę.Raro enim non aſſueſcunt ſua ſpōte frigidi calidis , & calidi frigidis. Si autem eueniat (euenit autem aliquando) febricitantem natura calidum calidis aſſuetum eſſe, ut meri potui,aliis, & condimentis cum aromatum copia, ęlegantis medici eſt,& qui methodum veram curandi callet,hunc tanto minus frigidis alere, quanto eſt calidior,& calidioribus aſſuetus:quia tanto minor eſt is exceſſus, quàm apparet, quanto plus habet naturalis. Eadē ratio eſt aliorum morborum, qui in intemperie habent eſſentiam . Sed de hoc exactiùs procedente ſermone dicetur ; vt & de aliis qualitatibus quæ vocantur ſecundę, cū ad indicationes curatorias puenerimus . Nūc enim

Calidiora alimēta calidioribus naturis ī affectu frigido,frigidiora vero frigidioribus naturis ī calido affectu conueniunt.

Minus frigida alimēta calidioribus naturis in affectu calido, minus verò calida frigidioribus naturis in affectu frigido cōueniunt.

Cum naturas curam' nō morbos calidiora frigidioribus, frigidiora uerò calidiorib' conueniūt.

Libro 3. Cap. 4.

enim obiter, quod coniunctum eſt cum uictus inſtitutione, tetigimus.

CAP. VIII.

QVod ad modum utendi attinet: imprimis quoad fieri poſſit, ſeruanda eſt conſuetudo: deinde uidendum, ut cibus morbum minimè augeat, & à facultate meliùs ſuperetur. Cum enim cibi non ſeipſos commutent, indigent facultate, à qua commutentur. Proinde cùm facultas ob debilitatem quidẽ petit cibum, ſed ob hanc ipſam non poteſt ſuſtinere, datur minori quantitate pluries. Contra, ubi facultas eſt ualida, datur maiori quantitate rariùs. Maiori quidem quantitate, quia ut indicatum antea eſt, ratio quædam eſſe debet cibi ad facultatem, ut neque debili detur multum, neque forti exiguum nimis. Illud.n. cruditatem, hoc corruptionem malam facit. Multũ ergo datur talibus, ut rectè conficiant. Rarius uerò, quia poſſunt etiam ſuſtinere ieiunium. Itaque, ut morbo fiat ſatis, & quod ob robur adiectum eſt, raritate compenſetur. Vtcunque autem, bono ordine offerantur. ſi uarietas ciborum uitari non poteſt, aut alioqui utilis eſt, uelut ad appetentiam ſæpe, & ut ſuauis recepta melius concoquantur. Is autem ordo eſt, ut cibi tenues, & facilis deſcenſus antecedant, niſi in paucis quibuſdam morbis, in quibus retentioni magis ſtudere opus.

Quis modus in cibis.

Quãdo pluries & minori quantitate datᵉ cibus.

Quando rarius & maiori quantitate.

Aliquãdo uarietas ciborum uitari nõ poteſt.

Cibi facilis deſcẽs & tenues, antecedãt.

CAP.

CAP. IX.

TEmporis autem duplex eſt conſideratio, vniuerſalis, ſcilicet, & horæ diei. De vniuerſali quidem tempore morbi, diſputantes de quantitate, diximus, in ſummo vigore abſtinendum maximè, in principio minimè, & detrahendum paulatim. Id quod in omnibus morbis, qui à materia pendent, agendum eſt, præterquam in ijs, quos excitant fluxiones (huiuſmodi ſunt phlegmones, & harum timore vlcera, & omnes catarrhi) aut incipiunt à ſacietate: in quibus tenuiſſimè eſt agendum initio, vt, ſcilicet ita ſoluatur ſacietas, & ſiſtatur fluxio, quæ morborum ſunt cauſæ. Quo pacto autem morbi tempora cibum petant, cùm id Galenus neget, explicatum priùs eſt. In hora verò cibi, ſeruanda, ſi poſſit, conſuetudo eſt, capienduſq; qua per ſanitatem conſueuit. Sin autem figura morbi id prohibeat, cauenda eſt hora exacerbationis. Nam Hippocrate autore, in acceſſionibus cibum dare, noxium eſt. Totam ergo acceſſionem, ſi fieri poteſt, cauebimus, ſin minus, vſq; ad inclinationem. Quod ſi ne id quidem licet, ſaltem acceſſionis vitabimus initium, & tres ante illud horas, niſi in picrocholis, qui animo linquũtur, ob acrem bilem ea hora affatim in os ventriculi concurrentem, niſi quid cibi recentis ibi ſit, à quo, commiſta hebetetur, in his enim dilatus,

ſ. cap. 6.

Quando tenuiſsimo cibo ſit vtẽdum à principio.

Cap. 6. De hora cibi.

1. aph. 11.

Initium decerius acceſsionis tẽpus ad cibum.

Cibi dilatio in picrocholis quas noxas afferat.

latus,vt in alijs febricitantib.ſolet,cibus,ſæpe pro intermittente cōtinuā,& pro febre ſimplici atq; cū ſudore, ſi daretur cibus in initio ſoluenda,ſyncopalem:& pro ſalutari lethalē febrem fecit. Datus verò in ipſa acceſſionis hora aliquando non ſolū hæc pericula prohibet, ſed ipſam ēt febrem anteuertit. Hoc autē fit, vt dixi maximè in picrocholis, quod nomen ijs præcipuè tribuitur, quibus os ventriculi a bile mordetur.Sed & ī aliis,quibus moueri incipit bilis, non tam multa craſſa & putris,quàm pauca tenuis & valde vſta ac fumoſa: qua mordere incipiente partes ſentientes, multi pungi & horrere incipiunt: & eadem, cibo aliquo mox oblato,vt forte pane ex uino diluto,attēperata, horrere deſinunt,atq; omnino febricitare.Quid mirum,cum & ab epilepſia præſeruari eueniat,dato cibo, eos, qui oris ventriculi conſenſu corripiuntur, ſæpius uerò cephalea.In his igitur non eſt ſeruandus ille ſolēnis modus cibandi: immo dandū antequam ingruat acceſſio,quod ſi iam ingruerit,in ipſa inuaſione, atq; ea elapſa,iuxtá ſummū uigorem,qui ut inclinet,ſæpe neceſſarius eſt cibus,atq; ſi quam maximè inclinare cępe rit,tamē ut ſoluatur febris, eſt non raró neceſſarius in talibus.Conſtat uerò hoc raro ac uix unquam, niſi natura ualde calidis & ſiccis accidere,quia huic ſolū naturæ uidetur eſſe congruens.

Cibationis dilatio aliquando in aliis, qui picrocholi non ſunt ēt noxia.

Aliquãdo nocet cibi dilatio ẽt his qui nõ ſunt natura calidiſsimi & ſiccisſimi.

gruens. Cum tamen non ſemper laboretur morbis naturę congruentibus, ſed aliquando etiam valde incongruentibus, & tunc quidẽ grauiùs, conſtat non eſſe ſolum hoc agendũ in calidiſſimis ac ſicciſſimis naturis, ita affectis, vt plęrumq; autores incautè definiũt, ſed in ijs etiã qui natura ſunt moderatiori, ſi præter naturam ita affectos eſſe cõtigerit. Nã hęc cibandi forma curationẽ cõtinet. Curatio verò indicatur ab eo, quod pręter naturã quis habet, non ab eo, quod naturaliter. Eſſe autẽ nõ pro cibo ſolo, ſed & pro medicamẽto, conſtat, cum nõ detur in ea occaſione, gratia reficiẽdi ſolum vires, ſed retundendi acrimoniã ſuccorũ. Petitur ergo ab eorũ acrimonia, quã vbivbi contigerit eſſe tantã, ac talẽ, maximè cum ſenſus ventriculi acutie, perinde indicabit, etſi totus homo, non adeò ſiccus & calidus, & gracilis natura ſit. Cibi itaque exhibẽdi hę ſunt regulę.

C A P. X.

Potus vehit alimentum & ſolatur ſitim

DE Potu dicamus. Eius p ſe duo vſus sũt, vehere alimẽtum, & ſolari ſitim: quæ cũ appetitus frigidi & humidi ſit, conſtat potum debere eſſe frigidũ & humidum: tenuem verò & fluxilem, vt deducat alimentà. Alere verò, aut aliter corpus afficere, per ſe non eſt potus, etſi aliquibus accidit potabilibus, non quà talibus. Nam quæ alunt, fami occurrunt

Alere non eſt per ſe potus.

potius

potius q̃ ſiti, aut nõ huic ſoli. Quę alios vſus exhibent medicaméta ſunt. Igitur verè potus, ac nihil aliud quã potus, ſola aqua frigida eſt: quia tenuis, fluxilis, frigida & humida, & nihil nutriẽs, neq; pręter dictos duos, & quę inde ſequuntur, vllũ vſum corpori præſtãs. Alia oĩa quæ potantur, aut potiones medicinales ſunt, vt decocta, & ſucci, ſiue expreſſi ſiue ſtillatitij, & quæ nunc vocantur ſerapia: vt cibi ſimul atq; potus, ſeu, vt Hippocrates alicubi dicit, aliméta humida, ut vinũ, lac, & iuſcula. Atqui, quoniã non oĩum naturę ferunt aquã ſolam, & multi capiuntur uini ſuauitate, pleriq; vtuntur eius potu, plus aut minus diluti, vt cuiuſq; ſunt natura & mores. Sunt ẽt qui ſolius aquę cruditatem, & uini, quę neq; pauca ſunt, neq; exigua, incommoda timentes, decocto aliquo vti conſueuerunt, vt fortè caſſię ligneæ, aniſi, aut feniculi. Itaq; hę potiones sũt in uſu frequenti (ſolo. n. lacte, non niſi barbarę quædam gẽtes, vti perhibentur) aqua ſola, aut medicata. vinũ, merũ aut dilutum. Atque hæc prima differentia cõſueti potus eſt, quæ accipitur ab illius ſubſtãtia. Hic igitur ſit primus delectus potionis, quę propinanda ægrotanti eſt. Videndum. n. primũ cui aquam ſolã & inalteratam, cui medicatam des, & quam: cui vinum & quam dilutum. Deinde cõſideranda quãtitas: cui largum, cui parcum: mox

Sola aqua frigida eſt verè potus.

Aqua ſola, aut medicata uinũ merũ, aut dilutũ potiones sũt in frequenti vſu.

qualitas,

qualitas,cui gelidum,atq;,ſi copia ſit, admotum niui, cui calidum, cui ſubfrigidum, ac mediocre: mox dandi tempus, ante,an inter, an poſt cibos,an lõgè ab illis. In his omnibus magnam vim habet conſuetudo, quia inueteratam permutare, præcipuè repẽtè,graue ſemper eſt facultati.Proinde medicus prudens cõſuetudinem perquirit hominis cuiusq;,& familiæ,& gentis.Eſt enim cum in eiſdem ęqualibusque morbis, eorumque eiſdem temporibus,& natiuis temperamentis haud apertè diuerſis,alteri aqua ſola,alteri vinum,alteri medicata aliqua potio rectè propinetur,ob differentiam ſolius conſuetudinis: vbi, ſcilicet, aliæ indicationes non magni adeò momenti ſunt. Quæ ſint ergo illæ,nos poſſunt adducere ad permutandam conſuetudinem, oportet dicamus, & quomodo illis in cõſultationem vocatis,variare debeamus. Imprimis morbi ſpecies, & materia attendenda,deinde tempus, poſtremò accidentia. Non poſſis autem videre,quid quidque horũ petat, (nolo enim mihi ſimpliciter ac ſine monſtratione dicenti, fidem adhiberi) niſi perſpectum habeas, quid quæque dictarum potionum poſſit facere, vtile, aut noxium. Hęc igitur ſeorſum perquiramus.

Cõſuetudo magnã vim habet in potu ut in alijs.

Quę nos cogant mutare potus cõſuetudinẽ

CA-

CAP. XI.

AQua calorem extinguit: ſiccitatem morboſam moderatur: fumos in caput euntes reprimit, & ſuccos omnes in quiete continet, fluxiones propterea cohibet: hęcque gelida magis facit quam calida (præter humemectationem, hæc enim tepidæ magis eſt) tamen concoctiones, & ciborum, & morborum tardat, in hypochōdrijs moratur, niſi ſit optima: in flatus ſoluitur: ventrem diſtendit, neque urinas, neque ſudores promouet facultate ulla medicinali, neque aliter, quàm ſua ſubſtantia, quę fluendo vehit & cibos, & eorum reliquias, aut ex accidenti aliquando extincta febre. Vinum contra, concoctiones iuuat, facile præterit, vrinas & ſudores promouet, & inſenſibiles euaporationes: reficit etiam breuiſſimè vires, ſolatur exhilaratque cor. Calfacit tamen, & fumos emittit in caput, fluxionesq; omnes commouet, & auget, quare & phlegmonas, & dolores omnes qui ex illis naſcuntur. Potiones medicatæ, & decocta varios præſtare vſus poſſunt, pro natura eius quod incoctum eſt, aut admiſtum, ſiue, ſcilicet refrigerat, & humectat, & exterget, vt ptiſana, & decoctum hordei, ſiue diureticum eſt, vt apij, aut feniculi: ſiue aromaticum eſt, gratumque uentriculo, coctionem iuuat, & putredinem emendat, vt caſſiæ vel cinamomi,

Aquæ commoda.

Aquę incōmoda.

Vini commoda.

Vini incommoda.

Potionis medicatæ vſus.

Aquę elixatio quid faciat.

mi,ſiue quid aliud facit. Omnino autem elixatio aquam, ſi quid vitij habet, emendat (præterquam ſi ſit ſalſa, aut amara) nam tenuiorem facit, cum aqua coctilis propriè nō ſit, vt poſſit craſſeſcere) & minus flatuoſam, reſolués inſenſibiliter partes, in flatus craſſos abire paratas. Largus potus fluxiones auget, ſero replet venas, extenuat ſuccos, ac proinde concoctionem impedit: uentriculum & hypochondria diſtendit: tamen euacuationes per vrinas & ſudorem, ac nonnunquam per aluum promouet, & excreationem craſſorum faciliorem reddit, atque abundantius humectat corpora. Parcus contra, ſiccat, incraſſat, retentionem iuuat, flatus minuit: tamen euacuationes omnes detinet, bilem reddit acriorem, & minus ſolatur ſitim. Gelidus potus magis attemperat, proinde ſiti, & excrementorum acrimoniæ melius occurrit: tamē concoctiones magis impedit (niſi ex accidenti in quibus igneum extinguit calorem. In talibus enim nihil ad cōcoctionem utilius, quā gelida prandium claudere) euacuationes minus promouet, exangues partes, vt inteſtina, neruos, dentes, ſpinalem medullam, & articulos, quin & thoracem lædit. Inflammationes, ſi quæ ſunt internæ, magis incrudat. Ante cibos potus inutilis eſt, raro tamen, & ob æſtū ventriculi, qui faſtidium affert, neceſſarius:

Largus potus quas noxas faciat.

Largus potus quas utilitates adducat.

Parcus potus quid boni maliue patiat.

Gelidus potus quid boni malive adducat.

Cui ante cibum uel inter cibos, uel poſt ſit utilis aut noxius potus.

inter cibos eſt utilis ad idoneam permiſtionem: poſt cibum ad deſcenſum in uentriculi fundum: ijs maximè, quibus œſophagus eſt anguſtus. Quibuſdam uerò facere ſolet intempeſtiuum deſcenſum ad inteſtina, aut uomitum. His dari debet multo poſt cibos (cum ſcilicet iam deſcenſus erit tempeſtiuus) nullus autem in ipſo prandio.

CAP. XII.

IGitur indicatione morbi neque febricitantibus, neque inflammatione laborantibus, aut alioqui calida intemperie partis inſignis, neque catarrhoſis, neque articularibus morbis, neque ardore urinæ affectis, uinum dari debet: ſed, ſi uentriculus meram aquã ferre non poſſit, decoctum aliquod illi gratum, & accommodatum morbo. Ijs uerò qui pluri quam opus eſt, utuntur cibo: refectionem autem & uires non adeò ſentiunt, ſiue id intemperie uentriculi, ut per uocatam bulimiam, ſiue cum nondum malum adeo creuerit, intemperantia hominis, fiat, potu uini uti conſultum eſt. Aqua enim, quia nihil nutrit corpora, & uentriculum refrigerat, uorax eſt: uinum contra nutriens, & calfaciens, uoracitatem minuit. Frigus enim uentriculi, accedente præcipuè (ut ſolet) aciditate crudorum, quę ibi per eam intemperiem congeruntur: & alimenti defectum cauſas eſſe fa-

Vinum quibus noceat & qua potione loco eius utẽdũ, ĩdicatione morbi.

Quibus uinum conueniat indicatione morbi.

Quibus vinũ non dãdũ indicatione cauſæ.

mis minimę, alibi demonſtratum eſt. Indicatione cauſę, qui bile ſyncera laborant, vinum non ſuſtinent. Quod ſi his aqua ingrata eſt, ob oris amaritudinem, vt ſolet, infundi in eam aceti tantillum debet. Quia amaritudini reſiſtit aciditas. Porrò talibus, ſi nullum habent membrum inſigniter læſum, ſeu debile dari debet frigidior & copioſior, contra ac pituitoſis. Indicatione temporis, quod vt diximus, materię alteratione pręcipuè diffinitur, per morborum initia, & cum adhuc materia cruda eſt, maximè eſt abſtinendum à vino, & vtendum paruo potu, eoq; non frigido. Procedente autem iam morbo, & materiæ concoctione, minùs habet noxę, vinum aliquod cõcedere, & largiori potu, eoq; frigidiori, vti. Nam in initio maximum fluxionis eſt periculum, & incertum quo ſucci decumbãt, quod à vino maximè deterret, & à largo potu. Periculum etiam eſt incrudationis phlegmones, ſi quis ſubeſt, & ſuffocationis naturalis caloris, ſub crudis adhuc excrementis, quod deterret à frigido. Minime verò tunc opus eſt vrinas mouere, aut ſudorem, aut euacuationem vllam aliam, niſi fortè per ventrem, materia turgente, aut per eas quæ poſtea dicentur definitiones. In ventrem verò vinum nõ dirigit, neque vbi turgentia eſt, quidquã ſit periculoſius, quam illud. Igitur potus princi-

Indicatione tẽporis morbi quãdo vinum conueniat, aut non, & qua cauſa.

pij eſſe debet aqua, eaq; pauca, neque gelida: procedente autem morbo & concoctione, inclinare iam incipit intentio medici ad laxationem corporum, concoctionis maturationem, euacuationem, & attemperationẽ. Quare licet ſenſim tranſire ad vinum, & potum largiorem & frigidiorem: in inclinatione autem maximẽ tali potu vtendum. Eadem quoque ratio eſt, temporum particularium cuiuſq; acceſſionis: in inuaſione.n. maximè, in inclinatione minimè, mediis temporibus mediocriter, abſtinendum eſt à potu. Nimirum in acceſſionis initio adſtringuntur omnia, in inclinatione laxantur. Symptomata verò poterunt dictas indicationes interturbare. Nam dolor capitis, & cruditas acida, quocunque morbi tempore uinum dari prohibebit: deliquium animi, quocunq; coget. Hæq; omnes indicationes, & ſi ſpeculanti, ſeorſum conſiderandę, perpendendeq; ſunt, tamen curanti ſimul occurrunt, ſuntq; conſiderandę ſimul, dandumq; aliquid cuiuis: plus autem maiori, niſi fortè aliqua vrgeat ſummè: ita enim reliquę, vel contemnuntur. Ita videri contraria non debent, febricitantibus vinum denegari, & inclinantibus febribus concedi poſſe, alterum enim febris, alterum temporis indicatio eſt. Ita etiam etſi dictum eſt, in morbis ex materia pendentibus, cum ea iam inci

In morbi principio potus ſit aqua, & quanta ac qualis.

In augmẽto & ſtatu quo potu vteudũ, ac declinatione.

In acceſsionibus quãdo abſtinẽdum à potu, & quando non.

Indicatione ſymptomatũ quãdo vino utẽdum, vel non.

Indicatione partis

quo potu & quomodo ſit utẽdum exẽplo morborum thoracis.

pit apparere cocta, tranſeundum eſſe ad potum largiorem & frigidiorem, ſi tamen intra thoracem ſit, copia quidem augebitur pluſquam ſi eſſet in uenis & arterijs, frigus verò multo minus, aut etiam nihil, idque indicatione partis, quia, ſcilicet pectus læditur facile à frigidis: indigent verò quæ in eo congeſta ſunt multa humiditate, quia non niſi tuſſiendo reijci poſſunt, quapropter dilui poſtulant. Tamen hac eadem parte affecta, & concoctione nondum apparente, vtendum eſt potu, calido quidem ſemper, tunc tamen calidiori, pauciori verò, etiam quam in morbis venarum, quia pars ea magis expoſita eſt fluxionibus, & protractione incoctionis maius affert periculum: excreandi verò nondum eſt tempus. Ita ſunt omnia perpendenda, conferendaque: augenda aut minuenda quantitas, aut qualitas, mutandumque tempus, aut vtendi modus: vel alterum pro altero accipiendum in uſum. Velut in diabete, qui ex

Exemplum potus in diabete.

ſiccitate renum cum calore naſcitur, vtendũ potu per pauco, frigido tamen: ne copia retentionem prohibeat: qualitas verò renes, heparque contemperet. Verùm hæc peculiares iam methodos attingunt, vt & alia omnia exempla. Quæ proinde in aliàs tractationes dimittantur, nunc de ratione potandi ægrotos hæc ſint generatim dicta. Nam neq; de po-

tu

tu bene valentium, neque de eo qui loco medicamenti ſuſcipitur, vt cum vino curantur dolores oculorum, aut copioſo potu gelidæ, febres, nunc ſermo eſt, ſed de eo ſolum qui ægrotantibus propinatur, vt ſedet ſitim, & cibos deferat, quòd potus propriè eſſe diximus: aut vt celerius reficiat, quòd cibi humidi eſt. Vt autem potus facilius replet, hoc eſt citius nutrit quam cibus: ita odores quam potus, vt multis in locis dixit Hipp. Cum tamen ſint odores duplices, quidam ciborum proprij, & ſaporum indices, velut carnium, panis, lactis, iuſculorum & uini: quidam rerum aliarum, vt roſæ, ſambaci, muſci, & ambræ. Vtrique ſane grati, aut ingrati ſunt. Grati enim carnium afflatum aut elixarum, cũ adhuc integræ ſunt: ingrati verò cum putrefactæ fetent. Grati etiã galiæ & thimiamatis: ingrati ſagapeni, & lanæ vſtæ. Et hi quidem delectant magis aut offendunt cerebrum, & cor & reſpirationis caua inſtrumenta: illi verò palatum & gulam atque adeò ipſum uentriculum, ut uideantur re uera eſſe ipſimet ſapores, in tenuiori ſubſtãtia, vapore ſcilicet, qui eſt ipſe ſuccus extenuatus. Quo fit, vt boni ſuaueſque appetentiam excitent, & uentriculum nauſeabundum ſedent, mali uerò uomitum cieant. Proinde illos ego ad aeris qualitates refero, ut & ſonos, agamque de illis poſterius: hi ad ciborum genus

Odor citius nutrit quã potus.

Odores duplices.

Cibus triplex, ſicc⁹, humidus, & uaporoſus, & quādo utendū uno quoq; horum.

nus referũtur meliùs, vt ſit iam triplex cibus, ſiccus, humidus, & uaporoſus. Vtemur ergo primo, cum facultas poteſt expectare tardiuſculam refectionem, ut trium quatuorve horarum: cum uerò intra horam refici petit, iuſculo: cùm ſtatim, ut cùm in deliquium fertur homo præ inanitione, potu uini (potionum enim hæc nutrit celerrimè) & odore eiuſdem, & recens extracti furno panis, & porcinę aſſæ calẽtis. Quoniam autem quorum refectio celeris eſt, eſt etiam infirma, opus erit, hæc continenter agere, uſq; dum reparẽtur nonnihil uires, & parentur cibi nutrientiores, potiones quidem primùm, deinde & ſolidi cibi. Hactenus de cibo & potu.

CAP. XIII.

De ſomno, & uigilia.

SOmnus & vigilia, & ſi minus in poteſtate noſtra ſunt, quàm cibus & potus, motus & quies, eſt tamen etiam modus aliquis ſomni procurandi, & arcendi. Quare eius quoque ægrotis inſtituendi, ſunt aliquæ præceptiones, ut deligendi aeris aut parandi: motuſq; animi prouocandi, aut compeſcendi, & excretiones omnes naturales (in quibus præcipuè uenus eſt) uitandi, aut mouendi. Somnus igitur in lethargo, & aliis ſoporoſis affectionibus, & inſudoroſis ſemper uitandus, quia ſemper lędit: in phrenitide & doloroſis, & quæ cũ alui profluuio uexant, ſemper conciliandus,

In quibus affectibus uitandus, aut conciliandus ſomnus, & qua hora.

quia

quia ſemper confert. Sed quia neutrum poteſt æquè ſemper agi, neq; ægroti ſuſtinent tam aſſiduam curationem, tunc eſt procurandus his ſomnus, cùm uigilia maximè lædit: & permittendus illis, cùm excitatio maximè fatigat, hoc eſt, noctu, atq; ſi aliqua diei hora conſueuit homo per ſanitatem dormire. Nã magnum momentum habet conſuetudo eò tempore dormiendi, quò uigilia plus, & ſomnus minus lædat. Atque ideò in morbis, per quos neq; ſopor, neq; peruigilium premit, neque alioqui circuitus exacerbationũ, quales febres continentes ſunt, ſomni longitudo & tempus, ſecundum ægrotantis conſuetudinem expetuntur. In quibus autem morbis ſunt acceſsiones, cum intermiſſione, aut ſine illa: intermiſsionis; aut pro ea, remiſsionis tẽpus, eſt ſomno opportuniſsimum: inuaſionis uerò maximè importunum: mediocria uerò tempora habent mediocriter: ut quod ad horas acceſsionis attinet, eędem ſint occaſiones ſomno & potui, & eædem incommoditates. In morbis pręterea, quibus cum capitis grauitate, aut fluxione cõſiſtunt, aut cum uiſcerum inflammatione: aut cum copia ſuccorum ſuffocante innatum calidum: aut utcunq; refrigeratio extremorum adeſt, abſtinendum à ſomno, quoad fieri poteſt, neq; permittẽdum dormire, niſi quantum ſumma cogit neceſsi-

Conſuetudo quomodo ſeruanda in ſomno.

In morbis ĩ q̃bus sũt acceſsiones quo tẽpore dormiendum.

Quib' morbis nocet ſomnus.

tas. Nam ſonus illa omnia auget, grauans caput, ad viſcera reuocans, calidum ſuffocans, & effundi per artus prohibens. Contraria facit vigilia. Porrò in febribus ſudoroſis malignis, (helodes uocabant ueteres) in quibus uires ſudando exoluuntur, ſomnus uitandus, ut qui ſudorē auget, cùm ſit in cauſis humectantibus: in omnibus uerò alui pro fluuiis procurandus, quia deiectiones cohibet: idq; ſiue profluuium ſit ſpontaneum, ſiue à pharmaco: ſi tamen iam ſiſtere uelis: uelut, ſi magis ducere, motus imperandus. Contrarius enim quodammodo motus ſomno eſt, & ſimilis uigilię: non tamen omnino. Non enim eiſdem ſemper conueniunt quies & ſomnus, neque uigilia & motus: neque ſemper quibus quieſcendum, dormiendum, neque quibus uigilandum mouendum eſt. Nam omnes capitis fluxiones & grauitates: & febrium inuaſiones amant quietem ſine ſomno. Sed neq; ſemper (tametſi id maximè uideri poſſit neceſſarium) ſomnus quietem deſiderat. Cùm multis conciliet ſomnum quędam motitatio lecti pēſilis, aut crepūdiorum, qui ſola quiete excitantur. Quod in puſillis quidem frequens eſt, in adultis uerò ęgrotantibus aliquando eſt conſultum experiri. Quando igitur etſi ualde uideantur ſimiles, neque ſomnus cum quiete, neque uigilia cum motu ſemper

In alui pro fluuiis ſomnus procurandus, & qua ratione.

Motus non omnino eſt contrarius ſomno, & uigiliæ ſimilis.

Somnus nō ſemper deſiderat quietem.

ſemper congruit, neceſſe eſt, motus etiam & quies habeant proprias præceptiones: quæ ab utriuſque utilitatibus, & noxis melius, quam aliunde capi poſſunt.

C A P. XIIII.

Quietis & motus cōmoda & incommoda.

QVies concoctionem iuuat, & laſſitudinem ſoluit, diſtributionem uerò & diſſipationem per cutem, & reliquas omnes euacuationes retinet: uentilationem naturalis calidi minuit. Motus contra, iuuat diſtributionem, & euacuationes, ventilatque calidum: tamen fluxiones mouet, & ſpiritus animales abſumit. Igitur iniungenda quies eſt, ubi laſſari ſeu defatigari cœperit corpus, & vbi concoquere expedit, & vbi fluxio in partem quampiam fieri incipit, aut timetur: maximè ſi in eam quam motus ille exercet, ut ſi in crus à deambulatione, ſi in brachium, à digladiatione, ſi in pectus à clamoribus; ceſſandum. Mouendum uerò ubi euacuationes aliquas eſt opus ducere: uelut cum dato pharmaco, expurgatio non ſatis procedit: atque cùm valenter elicere ſudorem expedit, vt in quibuſdam gallica lue laborantium, qui poſt expurgationes per pharmaca vehementibus exercitationibus, vt ludo pilæ, aut curſu, aut iactu lapidum, ſudando perſanantur. Eſt verò in iis qui toto corpore æquè ægrotant, utiliſsima

Quibus iniungenda quies.

Motus quibus eſt imperandus.

liſſima exercitatio, quæ totum corpus æquè mouet (vt & bene valentibus) quo in genere maxime probatur ludus pilæ. Cum alicuius membri cauſa ſuſcipitur, in morbi principio, quæ contrariam partem, in fine quæ eandem maximè mouet: velut initio podagrę mouendę manus, in fine crura, ob chyragram cõtra.

Motus vehemens cõfert laborātib' obſtructione uiſcerum.

Confert etiam motus uehemens, cùm obſtructa ſunt viſcera, & grauata crudis, ut hydropicis, & qui in malũ habitum periclitantur incidere præ multitudine excrementorum, & obſtructionibus viſcerum. Quod viris quidẽ aliquando, mulieribus verò plærunq; euenit, tum aliàs, tum maximè, cùm menſtruorũ eſt tempus, male autem, aut omnino non fluunt. Hæc corpora oportet, vt Hippocrates autor eſt, defatigari & ſudare. Hinc natũ eſt illud, nullo minus præſentaneum auxilium, dandi multis ordine diebus, cum motu multo & concitato, puluerẽ ferri defecati, arte ꝑparati.

Limatnræ ferri laus.

CAP. XV.

Animi motus.

MOderandi etiam animi motus, eſt ars quædam. Quæ non minima pars inſtitutionis victus cenſeri debet, ſed vt quibuſdã uiſum eſt, maxima, quod nouandi & augendi morbos ſit cauſa frequentiſſima, cum male ſuſcipiuntur ij motus, prodeſſe autem etiã poſſit, cum bene. Nimirum in cauſis non naturalibus ſunt, quæ vt eis quis utitur ita prodeſſe

deſſe aut obeſſe poſſunt. Nihil autem firmius hæret corpori, quã quod venit ab animo: & hominibus quidem obeſt plurimum ſua ſolicitudo, qua quia vacant bruta, magna ex parte ſunt incolumiora. Motus verò hi etſi aliquando aliis machinamentis cientur, aut ſedantur ægrotantibus (vt certe muſicis ſonis, & cantilenis, quibus præſtantiſſimi philoſophi, non ad ſedandum ſolum præſentes affectus, ſed ad formandum etiam & componendum mores, vti præceperunt) maximè autem ſermonibus, qui coram ipſis habentur, aut non habentur. Quæ res omnium maximè facit, rhetoricam eſſe medicinę partem quandam, ſeu illius miniſtram. Huius enim artis eſt, dicendo animum audientis, quò vult trahere, ſiue amorem, ſiue timorem, ſiue pudorem incutere, ſiue animum facere vult, ſiue hilaritatem afferre, ſiue contriſtare, ſiue prouocare ad iracundiam, ſiue placare. Facit uerò hęc omnia medicus ſuo tempore, vocatque hanc Hippocrates œconomiam circa ægrotãtes. Seruit mouendis affectibus etiam muſica, ut dixi, aliquando paulo minus quam poetica, & rethorica, atque in aliquibus hominibus, æquè, aut etiam plus, vt cuiuſq; eſt ingenium. Mouemus verò hos affectus ægrotantibus, ſępe quidem ob aliud quidpiam, non rarò etiam propter ſeſe. Ob aliud quidpiam, ut

Solicitudo multũ obeſt hominibus.

Bruta ſolicitudine vacant, & ob id magna ex parte ſunt incolumiora.

Animi affectus ægrotãtibus mouentur maximè ſermonibus, ob id rethorica medicinæ eſt miniſtra.

6. Epid. ſec. 2. 36.

Muſica affectus mouet.

Mortis timorem incutit ægrotis medic' ne in uictu delinquãt, aut ut alias medico pareant.

Pudore reuocãtur ægri ad medici obedientiam.

vt cum timorem mortis incutimus, ne audeant in uictu delinquere, uel ut medico durius aliquid imperanti pareant. Cum, ſcilicet ob intemperantiam prauo uictu utuntur, uel ob imprudentiam, aut moliciem, curationem recuſant. Pudore etiam ipſos aliquando ad meliorem uictum, & obedientiam reuocamus. Obiectantes illa animi uitia, & aliorum exempla proponentes, aut indignationẽ alicuius præſtantioris. Propter ſeſe, ut timor incutitur repentinus ſingultientibus, quo ille celer ad uiſcera ſpirituum recurſus, flatum oris uentriculi diſcutiat, & ſingultum ſoluat. Qua eadem ratione quidam tentauerunt, imminentem quartanę acceſſionem prohibere. Confert quoque cum efluentem ſanguinem, & ſpiritum, opus eſt introrſum reuocare, atque reuocata retinere, ut per hæmorrhagias, & animi deliquia. Neque minus confert, ad refringendam iram, ubi ea ęgrotos lædit. Quod in furentibus ſępe uſu uenit. Triſtitia tarò utilis eſt ęgrotantibus, neque niſi quibus ex repentino aliquo gaudio periculum imminet deliquij animi. Aut quibus ex gaudio nonnunquam ſuccedit peruigilium: iis enim triſtitia ſomnum conciliat, exoluens gaudium, quod euigilare facit. Lætitia ſemper (paucis exceptis) procuranda eſt, quia niſi cum nimia eſt, & repentina, uires omnes red-

Timor ĩcutitur ægris, & quibus de cauſis.

Ob ſingultum.

Ob quartanam.

Ob hæmorrhagias, & animi deliquia & ad iram refringendam.

Triſtitia quando vtilis ægrotantibus.

Lætitia, q̃ non nimia eſt, ſemper procurãda, & quare.

dit vegetiores: uitales quidem primum, cor dilatans, & uentilans: naturales uerò & animales per ſympathiam. Motus ergo uoluntarios facit alacriores, & nutritionem partium feliciorem. Maximè autem procuranda lætitia eſt, in melancholicis paſſionibus, quia earum ſymptomatis proprijs eſt contraria. Ira quoque utiliter prouocatur, quoties calor exiguus ſub multis crudis ſuccis periclitatur ſuffocari. Amori etiam quum quis prę illo inſanit prudenter obiicitur, ſi qua ratione in eã quam amat, poſſit concitari odium. Nam ſine odio ita parum confert: aliquando etiam augendæ paſſionis occaſio eſt.

Ira quãdo utiliter prouocatur.

Amori odium concitatur.

CAP. XVI.

VEnus in ſanitatis tutela ſæpe utilis, in curãdis morbis raro, quia vires plurimum exoluit. Vtilis tamen ea quoque eſt in morbis pendentibus ex ſuppreſſione ſeminis, qui mulieres ſæpiùs afficiunt, quam uiros, ſed hos quoque aliquãdo. Vtilis etiam nonnunquam in aliis morbis ex multa pituita, quia ſiccat ualenter. Rariſsimè tamen hæc curatio tentanda, quia uix in adeo excrementoſis poſſunt ita conſtare uires.

Venus quibus morbis utilis.

CAP. XVII.

AEris, qui nos ambit differentiæ ſunt in calore, frigore, humore, aut ſiccitate: lumine aut tenebra, puritate aut impuritate.

Aeris qui nos ambit differẽtiæ.

Aeris impu

Voco

ritas quæ dicatur & ex quibus cauſa naſci tur.

Voco impuritatem aeris, malignam illam affectionem, per quam inſalubrior, quam pro manifeſta intemperie aliquando eſſe deprehenditur, plus aut minus, ac nonnunquam peſtilens. Quod aliquando ex manifeſta cauſa naſcitur, vt ex putridarum lacunarũ vicinia aut multitudine cadauerum, aut ſordium colluuione: aliquando ex occultiori cauſa, ſiue cœleſti, ſiue aerea, ex antecedentibus orta intemperiebus. Primæ quidem differentiæ conſiſtunt in tempore & loco, & artificioſo apparatu. Nam in æſtate aer calidus eſt cum ſiccitate: in hyeme frigidus cum humore, medijs temporibus, mediocris. Non ſolum autem hanc aut illam eſſe anni partem refert, ſed etiam multo magis, qualis contingat tempeſtas, quod in pluuijs & ventis præcipuè conſideratur, vt pluat an non, ſint flatus, an trãquillitas: perfletur terra borea, qui frigidus & ſiccus, atque tenuis eſt, an auſtro, qui calidus & humidus & craſſus: an mediocrium aliquo, qui ut ab his diſſident, ita ad mediocritatem accedunt. Loci differentia eſt ſimilis tempori. Nam in Lybia eſt ut in æſtate, vt in hyeme Scytia, Vt autem in adeo diſſidentibus terræ tractibus maxima differẽtia eſt, vt in vrbibus, oppidis, & vicis non longè diſtantibus eſt ſæpe inſignis differẽtia, quod montana & ſublimis, aut humilis & campeſtris terra ſit, huic aut

f. frigoris aut caloris humidi, aut ſicci.

Tempeſtas uehementer mutat aeris intẽperiem.

Loci differentia uariatur aer,

etiam cum non longa eſt diſtantia.

aut illi flatui expoſita. Quin & in eodem oppido domus à domo, & in eadem domo cubiculum à cubiculo differt temperie non ineuidenter. Quin & in eodem cubiculo, cubile poſitum, ſiue ad ianuam, ſiue ad hanc aut illam feneſtram, ſiue ad angulum ſpectet, differentiam facit non contemnendam. Sunt qui caput ad orientem ſpectare, vtile, ad occidentem uerò noxium eſſe putent, quod ſucci in noſtris corporibus cum Sole uoluantur, periculoſum verò ſit à pedibus eos agi in caput. Sed iſta uertigo rerum omnium cum Sole, in ijs quæ iuxta terram ſunt, haudquaquam ſentitur. Et cùm cauſam non referant ad temperiem ambientis, non eſt id de quo nunc agimus, neque, ut ego cenſeo, momenti ullius. Apparatus artificioſus eſt, vt porta & feneſtræ clauſæ aut apertæ ſint, omnes aut quædam, quæ ad hunc flatum ſpectant, aut illum. Rigatum ſit pauimentum aut aridum, tecti aut nudi parietes. Lectus quoque ſub papilione cortinis & tapetibus, aut patens undique. Ipſum quoque corpus ægroti pluribus aut paucioribus, tenuioribus aut craſſioribus ſtragulis cotegatur. Suffiatur aer calidis, aut alteretur diſperſis frigidis herbis, floribus, aut ramis, unde temperiem, quam uolumus, obtineat, & utilem ſpiret odorem, quod nos ad aeris qualitatem referimus. Dixi autem utilem,

Caput cubantis ad orientē aut occidentē ſpectare nō eſt alicuius momenti.

Cubiculi artificioſus apparatus.

Gratus odor, & utilis differūt

lem, quia non ſemper qui gratior, eſt etiam utilior. poteſt enim eſſe uehementior, quàm ægroti caput ferat, uel calidior (ita enim uoco eum qui effertur ex re calida) quam præſens poſtulet affectio, uel peculiari hominis naturæ aduerſus. Eſt enim hac in re mira uarietas. Idem odor hunc recreat, & illum ſtrangulat, alium quaſi diſſoluit, nulla euidēti cauſa, ſed proprietate. Paretur ergo aer cuique, pro ſua natura, & præſenti diſpoſitione. Ali roſas ſparge aut uiolas, ali folia uitis, ali thimum, aut libanothim, vt ſecundum dictas conſiderationes res exiget. Temporis differentia non eſt in medici electione. Neque enim poſsis pro tuo arbitratu facere, ut quis æſtate aut hyeme febricitet, aut catarrho laboret: neq; ut pluat aut ſerenet: hic aut ille uentus perflet. Sed neque regio, neque oppidum ubi quis præuentus morbo acuto eſt, mutari facile poteſt, ſed ferenda conditio loci in quo quis cœpit acutè ægrotare. Multis enim ita affectorum occaſio moriendi translatio fuit, qui alioqui cum quiete curati, liberarentur: tamen horum etiam quibuſdam productio diſpoſitionis neutræ, aut lentus morbi, alioqui futuri acuti, ingreſsus, deligendi oppidi in quo decumberent, poteſtatem fecit: neq; ſane tunc agitur imprudēter, cùm ad nullam rem magis quàm ad ægrotandum oporteat omnia eſſe

Varij odorū effectus, ac admirādi pro peculiari hominum natura.

Temporis differentia non eſt in medici electione.

Loci & oppidi mutandi regulę.

Diſpoſitio neutra longa, & lētus morbi ingreſſus mutandi loci cauſæ ſunt & quando.

ſe accommodatiſſima, quæ ad ęgrotum, aſſidentes attinent, & externa. In longis morbis & qui deciderunt ex acutis, ſi qua ratione ad uerſus eſſe ſentiatur, mutari poteſt, & debet, cum commodiori. Sed & ob ſolam morbi prolixitatem, etſi in loco morbi cauſa apertè non ſit, meritò tentatur eius mutatio cum alio, ſi fieri poſſit, ſalubriori, ſin minus, gratiori, ut fortè patrio, quo hilaritas inde accedẽs, morbi moleſtiam leuet. Vnde nonnunquam uia ad ſalutem uidetur aperiri. Atque adeò, quia aliquando noxa aeris, in quo ægrotatur, non tam apparet, quàm eſt re uera, in alium etſi melior eſſe nõ uideatur, ſalubris mutatio eſt. Non tamen proinde in eum etiam qui na tura peior, ut Celſus uult, quod peſſimum (inquit) ſemper cœlum ſit, quod ægrum fecit: neque enim morbi cauſa bene ſemper in cœlum præſens reijcitur, cũ ea unica ſit ex multis, quæ nos poſſunt lædere. A domo in domum transferre ægrotantes non eſt difficile, faciendumque, ſæpe etiamſi quis acutè febri citet, ſi alia longè commodior ſe exhibeat. Tamen tunc quoque conſulendæ vires ſunt: quærendaque hora maximè opportuna, quæ ſcilicet ſit ægro leuiſſima. Et ipſa per ſe minimè intempeſta. In eadem domo, qua quis ægrotare incipit optimum deligere cubiculum, & lectum accommodatiſſima parte col-

Ad perferẽdam ægritudinem omnia debent eſſe accommodatiſsima.

In longis morbis mutatio loci vtilis & quãdo.

Noxa aeris aliquando non tam apparet quàm re uera eſt.

Cęlum unica eſt ex multis cauſis quæ nos poſſunt lædere.

Transferendi ſuntęgrotãtes de domo in domum ſæpe & è cubiculo in cubiculum & qua cauſa & qua hora.

locare, parareq; omnia, vt maximè expedit, conſultiſſimum & facillimum eſt. Ergo tempus anni, & conditionem tempeſtatis, quæ tunc eſt, & regionem & vrbem, per morbos acutos, non conſiderat medicus, vt eligat: cõſiderare verò nihilominus debet, vt iis quæ neceſſario fiunt aliter quam vellet, ipſe alias cauſas, quæ in ſua electione ſunt, opponat. Vt ſi æſtas eſt, & regio calida, vellet autem frigidas, alia omnia ad conciliandum frigus comparentur: ſi autem hyems & frigida regio, ad calorem: quantum ſcilicet, illa, quam morbus & natura ęgrotantis vellēt, ſunt frigidiora aut calidiora. Itaque ea omnia, quorum eſt electio, ad indigentiam ęgroti componet: reliqua horum oppoſitione temperabit, vt ex omnibus is qui expetitur, temperiei aeris modus, quoad fieri poſſit naſcatur. Quid autem horũ velle medicus debeat, aut nolle, & qui eius deliberationis ſint ſcopi, nondum diximus. Imprimis, ſaluberrimum eſſe aerem, limpidum, minimeq; putrefactum, ſemper expedit: inſalubrem, putridum, peſtilentem, ſemper auerſatur. Proinde conſulit omnibus, decedere à regione, ab vrbe, à vico, à domo peſtilente, & ipſos ægrotantes, ſi poteſt, trãsfert in aerem puriorem, & ab aliorum conſortio, ſui & illorum cauſa, ſeparat, in domum ſolã, patulam, & perflabilem, ſuffitibus & irrigationibus

Qua ratione conſiderat medic' tempus anni, cõditionem præsẽtis tẽpeſtatis, regionem, & vrbem in acutis morbis.

Qualis debeat eſſe aer.

tionibus putreſcentiam cohibentibus vtitur. Neque tamen ſolum in peſtilentibus puritatis aeris habenda eſt cura,ſed & in aliis omnibus morbis putridis, ſemper aliqua. Conſultiſſimum enim eſt ægrotantium cubiculos, non ſemper vndequaque concluſos ſinere, etſi quam maximè id morbus petat, ſed aliquantiſper aperta aliqua feneſtra ventilare, vt aer aere expurgetur. Quod ſemper quidem ægrotis eſt gratum & vtile: aliquando verò etiam neceſſarium, ne plurimũ aucta putredo, maligna fiat. Quamquam autem purus aer ſemper expetitur, neq; calidus, neq; frigidus, neque humidus, neq; ſiccus, ſemper, ſed pro medici intentione. Nam in quo morbo, & occaſione animus eſt temperando curare, debet aerem trahere in contrarium, vt pro calidis affectibus frigidus, pro frigidis calidus, pro humidis ſiccus, pro ſiccis humidus fiat. Cum animus eſt coquere, aut per inſenſilem halitum, aut ſudorem euacuare, calidum: cum denſare corpora vel ſpiritus, aut ſiſtere ſanguinis fluxiones, vt in iis qui linquuntur animo, frigidum facere. Subuenit enim tunc aer, vt potus frigidus. Ergo vbi febris vehementia plurimum vrget, omnia debent transferri ad frigidum. Sed in iis ipſis febribus, cum inuadunt, abſtinendum à refrigeratione eſt, & calfaciendum pro indigen-

Puritatis aeris habẽda eſt cura in omnib⁹ morbis putridis.

Aegrotantium cubiculi non ſẽper ſint vndequaque concluſi.

Pro calido affectu ſit aer frigid⁹ & pro frigido calidus. & cæ. & pro quouis alio ſine qualis.

Inuadentibus febrib⁹

tia: & in vniuerſali morborum principio, ſtudendum calefactioni, abſtinendumque ab apparatu frigido, multo magis, quàm euntibus febribus in iudicationem, idque etſi febres in ardentibus ſint. Itaque vt eſt ad hanc rem magna differentia morbi à morbo, ita temporis à tempore, & vniuerſalis & particularis. Naſciturque hic quoque, vt in alijs omnibus artis operibus, quod optimum, faciendumque eſt, ex collatione omnium indicationum quæ conueniunt. Quod non tantum permutat id, quod faciendum, ſecundum magis & minus, ſed & ſecundum modum. Velut ſi quis angitur febris vehementia, tamen cum corporis denſitate, & pororum adſtrictione ægrotare cœpit, curabis vt aer circunſtans frigidus ſit, tamẽ interim corpus pãnis contegatur, vt feruorem uiſcerum temperet aer inſpiratus, & ueſtium calor poros cutis laxet. Quę eadem cautio, cum febricitans dormit, eſſet debet autore Hippocrate, ne intro collecto calido, nuda cutis denſetur, aut calore geminato viſcera inflammentur. Sed & hãc ipſam ob cauſam, cùm à principio febris vſque ad criſim aeris attemperatio ad frigidiorem debeat procedere, vtpote intemperie creſcente, & decreſcente cruditate, tamen ſtragulorum depoſitio lentius multò debet procedere, quàm reliqua refrigeratio. Quia contectio

& alijs qui buſuis morbis abſtinẽdum ab aeris refrigeratione & calfactioni ſtudẽdum; & alijs temporibus q̃d faciendum.

Quãdo aer frigidus, & corpus pãnis contectus & quare.

Stragulorũ depoſitio multo lentius debet

non

non ſolùm concoctionem, ſed euacuationem etiam per cutem, iuuat, cuius indigentia non decreſcit creſcente morbo, ſed creſcit etiam. Itaque quia contectio in initijs ad concoctionem vtilis eſt, poſtea ad euacuationem, ſuadeo ad omnem aliam attemperationem audaciores eſſe medicos, quàm ad ſtragulorum reiectionem. Quamquam huius quoque rei debet eſſe modus, pro ratione virium: is autem erit, ne angantur ægroti. Hoc enim etiam modo, non minus, quàm alio quouis, poſſunt ægroti ſuffocari. Luminis & tenebræ, quæ qualitates etiam aeris ſunt, & cauſæ non raro ſalubres aut inſalubres, aliæ indicationes sũt. Nam cũ hæ non ſint in qualitatibus elementorum, nihil faciunt ad temperiem. Cum verò ſint aſpectabiles, poſſunt plurimum afficere oculos, & permutare primum ſenſitiuum, ad quod præcipuè ſpectant ſomnus & vigilia, mentis conſtantia & deſipientia. Quibus igitur debilis eſt videndi facultas, detrahendus eſt fulgor, quia diſſipat: quin etiam multò magis, ſi tota animalis facultas languet: quia videndo, excellentia præcipuè ſenſibilia, magna animalium ſpirituum diſſipatio fit, & quibus ſomno eſt opus, eſt etiam & tenebra, quibus vigilia, lumine. Porrò delirantibus tenebra eſt vtilis (niſi raro cum ea ipſa eſt terrori) nam ſplen-

procedere quam reliqua refrigeratio.

In ſtragulis quis mod⁹.

Luminis & tenebræ q̃ ſint indicationes.

Detrahendus fulgor quibus debilis eſt uidēdi facultas, & quibus tota animalis facultas languet, & quĩbus ſomno eſt opus, & delirantib.

dore, & intuitu rerum maximè commouentur. De uictu ægrotantium generatim, ac de conſeruatione rerum naturalium in illis, & modo vtendi non naturalibus, hactenus. de peculiariter uocata curatione, & rerum præter naturam indicationibus, ſecundum inſtituemus ſermonem.

METHODI MEDENDI FRANCISCI VALLESII COVARRVBIANI,

LIBER SECVNDVS.

Caput Primum.

CVRATIO, vt ſuperiori ſermone diximus, agitur oblatione contrarij: cùm uerò ſint triplices res præter naturã, morbus, cauſa morbi, & ſymptoma, curatio ꝓpriè ſolius morbi eſt: cauſa tollitur, vt cum ea recedat morbus: ſymptoma, quà tale nunquam curatur per ſe, ſed cum morbo. Quodcunque autem horum curetur, curari debet contrariis, iiſq; æqualibus: ita, vt quanto morbus ſit maior, tanto agatur auxilio valentiori, & quanto morbi cauſa, & quanto ſymptoma maius. Vt quanto febris ſit intenſior, tanto detur frigidior aqua, & purgatio tanta ſit, quanta cacochymia, & miſſio ſanguinis quãta plethora: & quanto maius peruigilium, tãto perueniatur ad valentius ſomniferum. Nã

Curatio ꝓpriè ſoliꝰ morbi eſt.

Curatio omnis contrariis æqualibꝰ fit & qua cauſa.

ſi agitur minoribus, curatio erit tardior quã par ſit, ſi maioribus, periculoſior: atque utroque modo ſubibit periculum: illo, morę: hoc, cõtrarij lapſus. Mediocris ergo feſtinatio eſt, æqualibus contrarijs agere. Conſtat verò huius præcepti cauſam ad contrarij naturam redigi, quod ſcilicet, corrumpit contrarium, corrumpi autem volumus morbos, & quæcunque curamus. Vnde etiam conſtat, ſi quando ſpecies auxilij diſcrepat ab agendi potentia, potentia potius quàm ſpecie ęſtimandum eſſe remedium, & eius intentionem. Neque enim intereſt per accidẽs, an per ſe faciat, modo faciat. Nam Hippocrates cõuulſionem infuſione frigidæ curat, quia eam euenit calfacere, ac reſoluere: quia verò id non per ſe, proinde neque in omnibus facit, ſed in iuuene bene carnoſo: neque ſemper, ſed in media æſtate: tunc uerò, & in tali, contrarium & æquale remedium cenſeri debet, ab eo quod fieri euenit. Itaq; curatio agi debet contrarijs æqualibus. Id uerò intelligendum eſt, ſeruatis alijs omnibus artis præceptis, atque ſi facultas ferat: ſi enim æqualia nõ fert, ſiue ob eam quam habet debilitatem, ſiue ob repugnantiam, & incommoditatem externorũ, & quæ ægrotum circunſtant, vt ſi æſtiuum aut brumale tempus ſit: aut ęgrotus ipſe curis aut negotijs, à quibus non ſe poſſit expedire, diſtringatur

Potentia æſtimandum remedium non ſpecie.

Seruatis alijs omnibus præceptis. lege cap. 7. lib. 3.

Curatio cõtrarijs ęqualibus fit ſi facultas fert.

gatur (maximi enim momenti eſt, ad ferēdas curationis moleſtias, animo & corpore eſſe liberũ ægrotantem) curabimus minoribus, cedentes neceſſitati. Satius enim ſit, quãtumuis longo tempore, ſaneſcere, quàm inani ſpe citæ liberationis præceps periculũ ſubire. Virtute verò ferente, artis eſt, contrariis æqualibus curare. Ergo ad extremos morbos extrema remedia erũt tentanda, ad exiguos verò exigua erunt ſatis. Quapropter, niſi morbus magnus ſit, aut eius ulla ſuſpitio, timorve probabilis, neque mittendus ſanguis eſt, neque expurgandum, neque utendum ullo alio magno auxilio. His etiam conſonum eſt, vt curationes à minoribus incohentur (quia & ipſi morbi incipiunt à minoribus) & creſcentibus morbis augeantur, & decreſcentibus minuantur, ſi, ſcilicet, ſemper futura ſunt auxilia ęqualia, morbis, & cauſis, & ſymptomatis, quæcunq; horum curentur. Qui verò morbi iam aucti curationem ſuſcipit, ob diffidentiam incipit à minoribus, quòd non ſatis certus ſit, de tolerantia facultatis, aut præſenti ſtatu morbi. Si quis autē cõfidit, ſe hæc omnia exactè cognoſcere, virtute fauēte, incipiat vel à maximis, ut res exiget. Sed quo pacto curationem ſymptomatum dicimus, cum ea tollantur cum morbo? Certe qua ſymptomata nunquam curãtur per ſe, euenit tamen non rarò hæc per ſeſe lædere,

Cum facultas nõ fert, curatio fit contrarijs minoribus.

Magno auxilio non vtendum niſi ĩ magno morbo præſenti aut futuro.

Curationes à minorib⁹ incohentur etiam morbo iam aucto.

Symptomata per ſe curantur cum per ſe lædunt.

dere,vt dolor & peruigilium,cum proſternūt uires,atq; tunc temporis occurritur illis,non quà ſymptomata ſunt, ſed quà aliorum malorum cauſæ fiunt. Concurruntq; aliquando ſimul indicationes à morbo & cauſa, & ſymptomate aliquo,ac nonnunquam etiā à multis morbis, quos complicatos eſſe euenit, & à multis ſymptomatis, & cauſis ordine poſitis. Quod ſi omnibus ſimul poſſit citra ullū incommodum fieri ſatis, ita eſt agendū: ſin autem non,ſed ordo quidam tenendus ſit, atq; alia poſt alia facienda, quædam regulæ ſunt obſeruandæ, quas dicemus,mox ad peculiares indicationes trium generum,morborum, inquam,cauſarum,& ſymptomatum,percurrerimus. Hactenus enim primam ſolum,eamque communem omnium attigimus, nempe obiectionem contrarij. Ratio autem contrarij obijciendi uariat, habetq; diuerſas formulas. Incipiemus uerò à cauſis,quia ut hæ ſunt generatione priores, ita earum ſublatio ante alia tentanda eſt, cum legitimè proceditur.

Concurrūt aliquando ſimul indicationes à morbo,cauſa & ſymptomate,& à multis morbis,cauſis & ſympt.

CAP. II.

CAuſæ, quędam ſunt internę, ut pituita, & bilis in pleriſq; febribus,quędam externæ,ut uehemens motus,longa mora in ſole,aut uento, aut pluuia:& ictus, caſusue, & alia eiuſmodi. Cauſæ internæ (uoco nunc internas, omnes quæ noſtris corporibus innaſcuntur)

Cauſa duplex interna & externa.

ſcuntur) quędam ſunt tantum cauſæ, ut bilis & pituita, quędam cauſæ ſimul & affectus, ut bubo, & aſtrictio pororum cutis, & aliæ obſtructiones, & ulcera, & contuſiones, cum ex illis febres oriuntur. Internę, & tantum cauſę ſunt, ſucci, ſpiritus, ſeu flatus. Succi quidem, non quatuor tantum toti corpori communes, hoc eſt, ſanguis, pituita, & utraq; bilis, ſed & peculiares, ut lac, ſemē, & ros proprius partis cuiuſq;, quin & excrementitij, ut ſaliua, lacrymę, & ſerum. Quæ omnia copia, aut uitio aliquo lædunt. Copia quidem, ut ſanguis ualde replens, pituita obſtruens, ſerum per omnes uenas redundans, ſemen ſuperfluens: uitio, ut putrefactus ſanguis, pituita ſalſa, bilis aut melancholia putrida aut uſta, ſemen corruptum, ros etiam partium uitioſus, lac concretum, ſaliua acris, urina ardens, aut etiam lacryma mordens. Externę uocatæ cauſæ partim extrinſecus ueniunt, ut pluuia, uentus, & ſol: partim nihil in nobis niſi fientes paſſiones ſunt, ut ira, & timor, & alij animi motus. Rurſum hæ, cùm medicus ad ægrotum accedit, aut receſſerunt iam, aut adhuc manent, ut qui ex timore febricitat, adhuc .n. timet, aut depoſito timore tenetur febrę. Externæ cauſæ quę iam receſſerunt, nullam indicationem præſtant faciendorum, ſed ſigna tantum ſunt affectionum, quas intulerunt.

Quædam cauſæ sũt ſimul & affectus.

Cauſæ omnes internę aut copia aut vitio lędunt.

Cauſæ externæ.

Externæ cauſæ quæ receſſerũt nullam indicationē faciunt.

Non

Non eſt ergo quod eas medicus toliere ſtudeat, cùm iam receſſerint, ſed ſolùm conſideret, quas noxas in corpore reliquerunt, atq; in eas curam dirigat. Externę, quæ adhuc manent, ſubmoueri ſe ſtatim poſtulant. Velut ſi quis iter longum ingreſſus, febre corripiatur, quam ſuſpicetur medicus ex itineris labore eſſe natam, ante omnia monere debet, vt itinere intermiſſo, quietus curetur: ſi etiam in ſole, aut calidiſſimo aliquo tugurio per æſtatem febricitare incipiat, & febris inde videatur orta, transferendus ægrotus eſt, ante aliam curationem, in vmbram, & cubiculũ minus calidum: atq; ita amouenda eſt omnis alia ægrotandi occaſio quæ ſit præſens. Verum ipſa amouendarum occaſionum dignotio, methodum quandam deſiderat. Non enim illa omnia quæ nobis vt delicta anteactæ vitę narrantur, ſtatim pro cauſis haberi debent, & amoueri, ſed videndum eſt, quanto ante tempore ſint commiſſa, & quamdiu. Nam quæ multo iam tempore, ac continenter quis egerit, rationem magis habent conſuetudinis, quam cauſæ morbi, ac proinde, non omnino tolli, ſed retineri ex parte debent, vt per morbos conſuetudines ſolent. verbi gratia. Si quis febre correptus, dicat ſe, aſſuetum alioqui tota vita, aut multo iam tempore, domo, & cubiculo frigidioribus, & otio,

Externæ cauſæ quæ adhuc manent ſubmoueri ſe ſtatim poſtulant.

Amouẽdarũ occaſionum dignotio methodũ deſiderat.

nunc

nunc per negotia, in aliena, eaque calidiſſima, dies aliquot ęſtatis tranſegiſſe, tranſferendus erit ſtatim, ſi fieri poſſit in domum & cubiculum tanto frigidiora iis, quibus aſſueuerat, quanto nunc eſt calidior, quàm cum valeret. Ita enim & conſuetudo ſeruabitur, & cauſa morbi tolletur, & febri obiicietur ęquale contrarium. Si uerò narret, ſe in domo quidem fuiſſe ſuperioribus diebus calidiſsima, uerum ita etiam conſueuiſſe totam uitam, aut longum tempus: hunc non transferemus in frigidam domum, quia lædetur ab inſolito aere, ſed ad tanto minus calidam, quantum ſola febris expoſcit, itaque niſi planè ſit febris maxima, fortaſſe ad tepidam. Ita quoque ſi quis febricitare incipiens, narret, ſe alioqui temperatiſsimum, & pauco cibo aſſuetum heri aut nudius tertius in conuiuio ingurgitaſſe, continendus in integra inedia eſt diem totum, aut etiam duos (niſi natura atque ætas, & cætera plurimum repugnent,) ut ita tollatur morbi cauſa. Si uerò dicat ſe à conuiuio quidem uenire, & ingeſiſſe multa, ſed neque multò plura, neque deteriora quã ſemper citra noxam conſueuerit, non imperabitur illi tanta inedia, ne tam repentina diuturnæ conſuetudinis mutatione lædatur. Quin potius dabitur illi cibi plus, quã ſi non

eſſet

eſſet adeo uorax. Qua in parte ſolẽt imperiti medici peccare, quos audiunt uoraces eſſe tenuiſſimè cibantes,& quos fuiſſe temperatiſſimos,plurimum exhortando ad capiendum cibos, quaſi mores ſuſceperint curandos, nõ morbos. Verum non ita agendũ eſt,ſed quod conſuetudinis eſt, ſeruãdum, eo quo dictum eſt modo:quod nuper accidit,& morbi cauſa eſſe iudicatur,ſtatim auferendum. Sed hæc curatio quæ ab externis cauſis indicatur,cum uictus inſtitutione eſt communis, fereq; iam antea dicta.

CAP. III.

De cauſis internis,& earum indicationib'.

INterna cauſa,& quæ tantum cauſa eſt,quęcunq; copia lędit, minui poſtulat: quę uitio,ſi fieri poſsit,emendari:ſin autem inemẽdabilis iam ſit,ut rem alienam, extra corpus reiici. Ergo ſanguis redundans uſque ad uaſorum diſtentionem, quod tumore & rubore partium indicatur, ſine mora mittendus abũdanter eſt. Nam etſi ſanguis maxime ſit ſecundum naturam,tanta eius redundantia eſt præter id,quod natura amat,velut & ipſa optima caro cum ſupercreſcit. Pituita, aut bile, aut melancholia, aut ſero redundante purgatio molienda eſt, & repetenda uſquedum ea redundantia tollatur. Si redundent partes rore, aut ſua uaſa, ſemine, aut mammæ lacte,ſiccãdũ ualenter, & totũ corpus,& illas partes eſt,

Mittendus ſanguis cũ redundat, uſq; ad uaſorum diſtentionẽ.

Molienda purgatio cum redundat pituita aut bilis,

Id quod tenui & ſicco uictu,& ſudoribus agi tur optimè:huiuſmodi enim ſunt omnia quę lac minuunt, & ſemen,& rorem: interim tamen euacuatis quæ iam in partibus redundant, vt lacte,emulgendo:ſemine,ſi quis habet coniugem, congrediendo. Flatus quoq;, ſi in toto corpore, aut ventre, aut inteſtinorum aliquo redundet,emittendus eſt,eructando,aut per ſedem: idq; procurandum, potu, aut clyſtere,aut glande paratis ex rebus diſcutientibus, aut etiam admotis exterius. Quod quidem faciendum eſt,donec laxetur diſtenta pars, deinde intemperies corrigenda.Si verò ſanguis ſentiatur eſſe putridus,aut aliorum ſuccorum aliquis,vtendũ primò eſt iis, quæ putreſcentiam emendant,qualia ſunt ſerapiorum multa,maximeq; acida,vt quę emendabilia adhuc ſunt, emẽdentur,quę minùs,euacuationi parentur.Poſteà veniendum ad medicamentum, vomitu, aut deiectione expurgans. Serapia enim aut apozimata idonea quaſdam ſuccorum partes omnino emendãt, quaſdam ex parte, non adeò tamen,vt retineri intra corpora tuto poſſint, quaſdam nullatenus. Et has quidem incidunt,& ſecernunt, interimq; parant vias ad euacuationem. Tũc ergo vtiliter expurgatio agitur,cum, quę retineri oportet, emendata, quæ non oportet ſecreta ſunt.Quam occaſionem nihil melius indicat,

aut melanch. aut ſerum.

Quãdo ſiccandũ corpus & quibus auxilijs.

Cum uitiõ lædunt ſucci quid faciendum.

Serapia aut apozimata quid faciant.

Quãdo utiliter fit expurgatio uitioſi ſuc

ei, & quæ res hãc occaſionẽ indicent.

dicat,quàm concoctionis in excrementis, notę,& ſuccorum effuſio,quæ agnoſcitur ſpontanea laxitate ventris retentioni ſuccedente.

Expurgationi corporis non ſolũ quæ fit p aluũ, ſed & multę aliæ euacuationes ſunt idoneæ.

Non aũt ſola hęc euacuatio quæ per ventrem agitur, idonea eſt expurgationi corporis ſuccorũ uitio laborantis (quamquã ea maximè) ſed & aliæ multæ. Sudor .n. copioſus optima expurgatio eſt corporũ in uitio ſeminis & roris partiũ. Huiuſmodi ſunt qui tenentur morbo gallico.

Per ſudorẽ & p urinas qui morbi curentur.

Illi etiam quibus ſeroſi & ichoroſi ſunt ſucci,urina abundanter eunte liberãtur optime: & alij etiam ferè omnes,qui uitio ſuccorum febricitauerunt,perpurgantur per hãc uiam,& pręſeruantur ab abſceſſibus & recidiuis, & obſtructionibus uiſcerum, quæ ex putridis febribus ſolẽt ſupereſſe. Quia peractis per latiores canales aliis expurgationibus,ſordium reliquiæ optimè eluuntur ex ipſis venis maioribus & minoribus cum ſerò, quod per renes in ueſicam quotidie deſtillat.

Morbi capitis per palatum & nares: uentriculi uerò, & gulę per uomitũ uacuantur.

Per minora etiam emunctoria agitur, non tam totius corporis,quàm quarundam partium uacuatio,& expurgatio,ut per palatum & nares,capitis: vomitu non commouenti totũ corpus, ventriculi & gulæ.

Copia uacuationẽ, uitiũ, emẽdationem aut expurgationem petit.

Copia itaq; & redundantia cauſę cuiuſq;, ⁓vacuationem tantũ petit: uitiũ,emendationem aut expurgationem. Sed quia ſanguis ſuccorũ optimus atq; naturę noſtræ amiciſsimus eſt, iſq; aliorum amat ſecũ-

dum

dum naturam quandam miſtionem, & redũdantia cuiuſcunque illorum incommodior, inutiliorque fit, cuiuſcunque eorum redundantia in venis vocatur cacochymia, ſeu ſanguinis vitium. Itaque duplum pituitæ quam par eſt (etſi ea ſit optima) cum ſanguine miſceri, pituitæ quidem ipſius, copia, ſanguinis verò vitium eſt. Atque ita merito fit, vt & copia & vitium cuiuſque alterius ſucci tollatur expurgatione. Nimirum eius copia, eſt ſanguinis vitium, multo autem maius, ſi etiam ipſe ſuccus vitioſus ſit, vt pituita ſalſa aut putrida, bilis vſta, aut aliter corrupta. Tametſi autem dictum eſt, euacuationem deberi copiæ, & expurgationem vitio: atque ita quidem eſt: ſemper enim vbi abundantia eſt maior, quàm pro naturæ modo, euacuatio, ſi uirtus ferat (nam ſi hæc non adſit fruſtra tentatur quiduis) & ubi uitij aliquid, & receſſus à naturali ſuccorum probitate eſt, expurgatio deſideratur, non tamen proinde nunquam mittendus ſanguis, niſi vbi is ita redundat, aut nunquam expurgandum, niſi vbi inſigne uitium ſuccorum eſt. Nam & in eo qui cecidit ab alto mittitur ſanguis, & ſi non redundet, & in eo cui uulneratum eſt caput expurgatio comendatur, etſi alioqui non ſit manifeſtè cacochymus. Sed

Redũdãtia pituitæ, bilis aut melanchol. uitiũ ſanguinis appellatur, ſeu cacochymia, aliorum uero ſuccorũ copia.

Copia & uitium cuiuſque ſucci, qui ſanguis nõ eſt, purgatione eget.

Sine inſigni redũdãtia aut uitio ſuccorũ & mittitur ſanguis & expurgat.

& hoc quoque redigitur ad ſuos ſcopos, hoc eſt, ad copiam, & vitium. Nam etſi ei qui cecidit, corpus plenum nõ ſit, eſt tamen minus vacuũ, quàm in ea occaſione oporteret. Vellemus enim eſſe inanitum, ne partes in contuſam mitterent, aut agitatione perturbarentur interiùs omnia. Eius etiam, cui caput eſt vulneratum, oporteret corpus eſſe expurgatiſſimũ, ne excrementa vlla in vulnerata parte lædant. Et ſi igitur eam cacochymiam corpus non habeat, quæ ſine capitis vulnere morbũ afferre poſſet, ſi tamen eam habet, quæ vulnerato inſigniter obſit, rectè expurgatio ſuſcipitur autore Gale. quamquam in hoc quoque modus quidam eſt. Si enim qui ab alto cadit eſſet inanitus, & qui capite vulneratur, expurgatiſſimus, neq; illi mitterem ſanguinem, neque hunc expurganti pharmaco mouerem: ſed in illo aquę potu, in hoc clyſteribus eſſem contentus. Ita quoq; plerunq; in febribus mittitur ſanguis, qui non ſuperat naturalem mẽſuram, neq; ſimpliciter, neq; in hoc homine, ſed quia niſi mittatur, ob febrilem calorem, qui adeſt, & ſuccorum putreſcentium miſtionem, corrumperetur, ac fortaſſe malignè: & cutis rarefactioni, & ventilationi, & vaſorũ laxationi ad futuram expurgationem neceſſariæ, impedimento eſſet. Itaq; mittitur, non quia multa ſubeſt copia, ſed quia ea quæ ſubeſt,

In febrib' plęrunque mittitur sãguis, q̃ nõ ſuperat naturalẽ mẽſurã & qua cauſa.

eſt,tunc eſt inutilis,& noxia,ac proinde facultate ferente,deponenda,etſi cauſa morbi non inclinet ad ideam ſanguinis, modo non ab ea plurimum euariet. Cauſarum itaque internarum, copia aut vitio lędentium, hæ ſunt indicationes, copiam vacuatione, vitium expurgatione tolli.Conſtat ergo,quod ſi & copia & vitium adſint,euacuatione, & expurgatione erit opus.Atqui aliquando quidē expurgatio ſola, aut miſſio ſanguinis ſola, ſatis erit pro copia & vitio. Nam & expurgatio eſt euacuatio quædam,& miſsio ſanguinis quædam expurgatio.Sępius aūt conuenit miſsione ſanguinis ſola,quam ſola expurgatione vti,præcipuè in febribus: quia per ſanguinis miſsionē extrahitur ſimul vitioſum cū ſanguine,per expurgationē aūt non extrahitur ſimul ſanguis cum uitioſo.Porrò melius præparat miſsio ſāguinis ad expurgationem, quam expurgatio ad ſanguinis miſsionem.Hęc enim laxat vias, quo maximè corpus expurgandum indiget, illa debilitat uires, quo nihil ad mittendum ſanguinē periculoſius. Rurſum miſsioni ſanguinis non obſtat impuritas, expurgationi uerò obſtat repletio. Inutilius igitur iā mittitur ſanguis expurgatus, quam antequam expurgaretur,niſi contigerit, expurgatione concitari ardorem nouum in viſceribus(quod maximè euenit, cum non anteceſsit ſufficiens miſſio

Copia & vitium ſimul euacuatione & purgatione egēt, quam quam aliquando altero horū ſit ſatis.

In febribus ſæpius vtimur ſola miſsione ſanguinis quam ſola purgat. & qua cauſa.

Miſsio ſāg. pparat ad expurgationē nō contra.

Qñ mittendus ſāguis poſt expurgationem.

Cũ utraq; euacuatione eſt opus pcedat miſſio ſang.

ſio ſanguinis)tũc enim nihil conſultius, quã ab expurgatione ſanguinem mittere. Alioqui, cum utraq; euacuatione eſt opus, miſsionem ſanguinis oportet antecedere dictas ob cauſas. Vnde rurſum euenit, ut ſępius miſſio ſanguinis ſola curationem perficiat, quam ſola expurgatio, quia ſcilicet, eſt euacuatio ordine prior. A priori autem magis natum eſt ſuccedere quod poſterius, quam à poſteriori, quod prius. Miſſo igitur ſanguine, ſæpe ſponte naturæ expurgatur corpus alui profluuio, uomitu, aut ſudore ſuccedente: expurgato autem corpore nõ ſolet ſuccedere fluxus ſanguinis, niſi raro menſtruus: immò neque expurgari bene poteſt repletis canalibus.

Miſsio ſanguinis ſola ſępius curationẽ perficit quã ſola expurgatio & qua cauſa.

Menſtruus ſanguis ſuccedit aliqñ purgationi

CAP. IIII.

De facultatis conſtantia.

DEſiderari quidem ad omne medicinæ opus facultatem, atque, niſi ea permittat, nihil circa ægrotantem tentandum eſſe, generatim quidem antea diximus, nunc autem utiliter repetetur. Nã cùm hæ duæ euacuationes, de quibus agitur, omnium maximę ſint, peculiari quadam ratione deſiderant facultatis conſtantiam. Cum autem ſint tres quæ noſtra corpora gubernant, quarum nulla poteſt, uita ſalua, omnino deficere, eas omnes conſtare ad uacuandum audacter optimum eſt, ac proinde omnium notas oportet medicum tenere, & contemplari. Sunt uerò earum

Conſtare omnes uirtutes ad uacuandũ audacter optimum eſt.

earum (vt & aliarum omnium virtutum) propriſſimæ, ac fidiſſimæ, notę, ſuę actiones: poſt has, & accidentia quæ ex illis bene aut male obitis, ſequi nata ſunt. Ergo animalis robur aut debilitatem, ex motibus voluntarijs, & ſenſibus externis & internis agnoſcimus. Si enim mente conſtat, facile ſe in lecto conuertit, decenter iacet, reſpirat facile, bene videt auditq;, neque vlla parte non ſentit ſatis, facultas animalis valet. Si uerò uacillat mens reſpirat ſublime, non vider, neque audit, non poteſt ſe loco mouere, perit illas facultas. His que mox ſuccedit, in pedes ferri, pondere ſcilicet, tantum non mortui corporis. Ita quoq; ſi bene ſe habet ad cibos, & acceptis nullæ incoctionis in uentre notæ ſuperueniunt, & egeſtiones conditione bonæ, tempeſtiuè fiunt, & retinentur quæ oportet retineri, denique hęc quę ad nutritionem ſpectant, non admodum ab eiuſdem hominis bona valetudine diſsident: & in vrina & alui excrementis quales per morbum ſalutarem ſolent mutationes aguntur, facultas naturalis conſtat: Si verò è uentre incommutata, aut tantum corrupta deiiciantur, & urinæ tenuiſsimæ appareant: aut fortè uentriculus, nihil retinere ualens, mox ingeſta euomat, aut cibus potusque totus uideatur abire in flatum: quibus mox ſuccedit aut extenuatio maior quam

Virtutū notæ ſunt ſuę actiones & accidentia. Animalem uirtutē quę actiones ualere nos docēt, & quæ non.

Naturalis uirtutis actiones, q̄ eā ualere oſtendunt, & quæ ſecus.

pro ratione, aut totius habitus decoloratio,& fœditas, naturalis emoritur. Ita quoq; ſi pulſus ſine crebritate maiori quam pro præſenti uſu,neq; paruus, tangenti reſiſtit,facultas uitalis eſt firma : moxq; accedit uiuacitas quædam oculorum, & color totius uultus bonus cum mediocri partium carnoſarum intumeſcentia. Si uerò pulſus tactu euertitur,& paruus ac creber eſt,extinctionem minatur facultatis uitalis, quæ, ſi iam accedit oculorum excauatio & liuor,collapſus temporũ & acuties naſi,& per partes quaſi uibices, & ipſius obtutus uelut emortua macies, iam iam moritur. Cõſtat verò, ut extrema hęc q̃ retulimus,extremorũ caſuũ ſigna ſunt,ita mediocria eſſe mediocrium: ut cùm dictorum inſunt quædã ſolũm,aut omnia quidem,ſed remiſsius,ſignificari minora,ſiue bona, ſiue mala,eſleq; iudicandum,ut notę accedent ad optimas aut peſſimas,plus aut minus. Etſi diximus ad cenſendum de facultate perpendẽdas eſſe uires omnes:non tamen æqualis ſunt momenti,ſed uitalis maximi (quia hęc ſeruat omnes,eaq; extincta manere nulla alia poteſt,neq; ea admodum firma,aliarum ulla extremè debilitari)ſecundo loco naturalis(quia hęc eſt qua morbi coquuntur) omniũ poſtremo, quę omniũ eſt pręſtantiſsima,animalis. Quia hæc,etſi ad ſanorum actiones obeundas maximè ſeruit,ad pugnan.

Quæ actiones ualere uirtutẽ uitalem, aut ſecus oſtendant.

Ad omne medicinæ op' uitalis uirtus maximi momẽti eſt,ſecũdo loco naturalis.

pugnandum cum morbis minime facit. Nam ad concoctiones quidem, per ſe nihil, ad expulſiones parum, niſi in morbis thoracis. Ob has igitur cauſas arteriarum attrectatio ad cēſendum de facultate pro mittendo ſanguine eſt maxime neceſſaria, ac prætereą, quia uenę ſectio uitali facultati magis, ac prius nata eſt officere per effuſionem ſanguinis & ſpirituū, quę eius facultatis inſtrumenta propria ſunt: qua de cauſa magis etiam quàm ulla alia euacuatio uidetur facultatis conſtantiam deſiderare. Miſſurus ergo ſanguinem aut expurgaturus, conſiderabis dicta omnia, pręcipuè uerò pulſum, neque ante uacuabis, quàm iudicaueris eſſe uirtutis robur, non id ſolum, quod pręſentem euacuationem ita ſuſtineat, ut dum ea agitur anima nō deficiat, ſed etiam quod impoſterum ſit futurum ſatis ad perferēdū morbum, & tranſigendam totam eius conſtitutionem. Eadē igitur cauſa, qua cùm morbum fore longum ſuſpicaris, minus audes cibum detrahere, debes & copioſas & multas euacuationes magis timere, alioqui, in breuibus ad utrumq; eſſe audax, inediam dico & euacuationes: quapropter & cum tempeſtas eſt ualde incommoda, ut æſtiualis, aut in homine eſt aliud quippiam, quod prohibeat, ut ſenilis aut infantilis ætas, aut faſtidium, aut dolor ipſa euacuatione non ſoluendus, aut uehemen-

Ad ſanguinis miſſ. facult. uitalis maximè neceſſaria.

Sanguinis miſsio magis quā ulla alia euacuatio conſtantiā uirtutis deſiderat ob dictas cauſas

Robur uirium ſit & ad præsētē euacuationem & ad id quod futurum eſt.

Tempeſtas incommoda, ſenilis aut infantilis ætas faſtidium, dolor, & alia iubent nos aut nõ uacuare, aut id facere parcius.

tes furentis iactationes, abſtinebis ab euacuatione, uel uacuabis parcius, niſi facultas tanta ſit, ut horum noxas & euacuationem poſſit tollerare. Meritò autem fides illi minus per dictas incommoditates. Nam cum facultas ad perferendam miſſionem ſanguinis ſit adeò neceſſaria, omnia quæ nata ſunt uires exoluere, ut æſtus, furibunda iactatio, & dolor uehemens atque aſſiduus: aut refectionem corruentium prohibere, ut inſuperabile faſtidium, & alia omnia eiuſmodi, in prohibentibus id auxilium poni debent. Quapropter cum præponderant petentibus omnino ab eo abſtinendum, cum non præualent, mittendus ſanguis parciùs & cautiùs eſt.

Cũ præualent ea quę prohibent abſtinendũ ab auxilio cũ non præualẽt eo eſt utendũ parcius.

Magna exeuntis ſang. corruptella prohibet hãc euacuationem cõtra uulgares medicos.

In his etiam eſt magna exeuntis ſanguinis corruptela, maximæ penuriæ boni ſanguinis inditium. Quæ uulgares medicos, & indoctos plurimum mouet, atque ad mittendum iterum atque iterum, largiùs ac profuſius inuitat: peritos uerò cautiores facit, quia tanta laborantes cacochymia, ſemel debilitati non habent unde reficiantur, interim aluntur ſuo, etſi prauo ſucco. Talia itaque omnia per ſe prohibent fundi: quod ſi à petentibus uincuntur, ſuadent mitti parciùs. Hoc enim multò probabiliùs dicitur, quam quod aliis placet, eſſe quædam quæ petant, aut prohibeant auxiliũ, quædam quæ non omnino, ſed

quan-

quantitatem definiant, aut modum ponant. Velut nūc debilitatem uirtutis prohibere mitti ſanguinem, quia ſine ea nullus mittendus eſt: tamen æſtatem,& infantiam, & alia eiuſmodi non prohibere omnino, ſed moderari; Hic ſermo parum probabilis eſt. Nam quodcunque prohibet in hoc homine, & his conditionibus mitti abūdè, magis prohibebit in alio & alijs cōditionibus, atq; adeò in aliquo & conditionibus aliquibus prohibebit omnino. Atq; quodcunq; eorū quæ vocāt prohibētia, erit aliqua adeò exigua euacuatio, quā poſsit ſuſtinere, cum horum omnium ſit partitio infinita. Satiùs ac magis conſentaneum eſt cenſere, quæcunq; non permittunt agere abundè pro neceſsitate, prohibere: quæcunq, non prohibent (cùm indicationem aliquam habeant) petere: atq; collatis vtriſq; ſequi indicationem præualentiū, ob contraria uerò agere cautiùs id quod agitur. Sed hoc ad complicatas indicationes iam delabitur, de quibus poſtea agemus: nunc eas quæ cauſarum ſunt perſequimur. Hactenus verò internarum copia aut vitio lædentium dictæ ſunt indicationes primæ.

C A P. V.

RVrſum hæ omnes eſſe poſſunt, in toto, aut parte aliqua, quietæ, aut agitatæ ac fluentes. Hæque rurſum aut incerto ferrun-

rũtur motu hinc inde, aut in partem certam, partesve certas fluunt. Quæ hinc inde agitantur erroneę, quod incertus diuerſarum partium dolor indicat, turgere dicuntur à Latinis, à Græcis ὀργᾶν. Hæc poſtulant adeò citam per ventrem expurgationẽ, vt, ſi fieri poſſit, eadem die expurgandum ſit: ne in partem aliquam principem velut furore agitati ſucci irruant, ibique firmentur. Dico autem expurgandos tales ſuccos, nulla alterius euacuationis facta mentione, quia vera turgẽtia ſemper refertur ad vitium, nunquam, arbitror, ad ſolam copiam: tametſi hæc fluxionum multarum cauſa eſt, ſed non cum furore ſeu turgentia. Si cauſæ internæ quietæ ac firmæ in toto corpore ſunt, ſectio venarum fieri poteſt vndecunque, maximè uerò vbi ſunt ampliores, & diſtentiores, & tutiſſimè ſecantur. Huiuſmodi ſunt in brachijs interna, externa, & media. In cruribus quæ ſupra poplitem interiùs (quanquam hanc ob inertiam deſierunt apud nos chirurgi ſecare) & iuxta talos, aut in pede quæcunque ſe exhibet conſpicuam, exigua, ac fortaſſe nulla hic exiſtente differentia. Earum quæ in brachijs, externa eſt, quæ tutiſſime ſecatur, quia cum media periclitatur neruus, & cum interna arteria. Quamquã vulgus contra cenſet, timens capiti ex ſectione externæ. Bene autem cum ægrotis agitur, quod

Quæ cauſæ turgentes ſint & quid indicent.

Vera turgẽtia ſemper refertur ad uitium, ac citam purgationẽ petit non aliã euacuationem.

Cauſæ internæ quietę cùm ſunt in toto corpore, ſectio uenarũ fiat & ex quib⁹ partibus.

Externa brachij uena tutiſſimè ſecatur, & in alijs quid ſit periculi.

quod medici plerunq; ꝟbi totum corpus æquè abundat, iubent ſecari mediam, chirurgi vero pro ea ſecant externam. Neque mirum. Nam in pleriſque media obſcura, & multo vltra cubitum eſt. Meritò etiam pro totius corporis redundantia æquali incipitur à dextro brachio, vtpote in calidiori ſito latere, & firmiori: atque ſi repetenda euacuatio eſt, itur inde ad ſiniſtrum, exequandi gratia. Neque id meo iuditio minimi momenti eſt, cùm partes laterum natura adeò ſeparauerit: ſed neque tanti vt hac ſolum cauſa repetatur (vt faciunt multi) cum alioqui facta effuſio videatur poſſe eſſe ſatis. Expurgatio quoque vbi cacochymia totius corporis eſt, agitur per ventrem ſuperiorem, aut inferiorem nulla hinc exiſtente differentia, ſed ex alijs, ut ex ſuccorum natura, & temporis, & hominis. Nimirum graciles, & conſueti ita facere, & bilioſi, & in æſtate, per ſuperiora purgandi, difficulter uomentes & abundantes craſſis, & in hyeme, per inferiora. Atqui inter hæc, anni tempus uidetur Hipp. maximi facere, quia difficiles etiam ad uomendum, & mediocriter carnoſos iubet cauere æſtatem ad infernas purgationes, & graciles atque ad uomendum faciles cauere hyemem ad infernas. Itaque nullos non uidetur per hyemem purgare per inferna, etſi carnoſos & difficile uomentes, magis:

Chirurgi ꝑ uena media ſecant externam. Merito incipitur à dextro brachio in corporis totius redũdãtia ęquali, ſed non itur ad ſiniſtrum neceſſariò.

Vbi cacochymia totius corporis eſt, purgatio fit ꝑ inferiorem aut ſuperiorem uentrẽ & quando per hãc aut illam partẽ & in quib⁹.

Cõſuetudo facilitas maximi momẽti ad expurgãdum per ſuperna aut inferna. Cum abeſt cõſuetudo maioris difficultatis eſt uomitu quam deiectione expurgari, ſed maioris utilitatis. Circulatores vomitiones tentant cum periculo.

gis: neque in ęſtate niſi per ſuperna, etſi magis graciles & vomentes facilè, pręter tabidos quos nunquam vult ad vomitum duci. Mihi tamen maximi momenti eſſe videtur conſuetudo & facilitas. Nam ſi hæc abeſt longè maioris difficultatis eſt vomitu expurgari, quam deiectione, quanquam non minoris vtilitatis, quin potius, vt mihi videtur, longè maioris, etſi deiectio eſt tutior. Hinc fit vt medici prudentes, & qui tuto curare maximè ſtudent, ſubductionibus alui contenti plerunque ſint, circulatores verò, qui ægrotantium pericula contemnentes, magnum aliquid fortuito facere, honoris & gloriæ ſtudio volunt, vomitiones tentent violẽtiſſimas. Ego verò vt ſponte ſimul deiicere & vomere multum ægrotum nunquam vellem, quia peſſimæ affectionis, choleræ inquam morbi accidens eſt, tamen à pharmaco purgationes quaſdam ex vtriſque temperatas, vomitionibus inquam quibuſdam & deiectionibus non odi, immo verò ab illis ſpero bene, craſſis æquè ac tenuibus vacuatis, ſuperiorique atque inferiori ventre purgatis. In parte aliqua vna firmatam eſſe cauſam copia aut uitio lædentem, petit euacuationes ab ea parte fieri: per venas rectitudinem habentes cum illa, miſsionem ſanguinis: per uicinum uentrem expurgationem, & per emunctoria coniuncta particulares eua-

Deiectiones & vomitiones mediocres à pharmaco utiles.

Cauſa in parte aliqua firmata qđ petat dum copia aut uitio lædit.

cua-

cuationes: poſtremò ſuperponi parti ipſi, ſeu cuti illi incumbenti cucurbitulas (quarum ad extrahendum ab alto noxiam materiam, maximus in arte medica vſus eſt, & ſæpe remedium præſentaneum) aut inuſtiones, aut ſectiones, & medicamenta omnia uocata localia. Sed hęc ad indicationem à parte iam pertinent, de qua ſeorſum poſtea dicturi ſumus. Materię fluxiones, non furioſæ, alias indicationes habent. Nam aut fluxio incipit aut nondum, ſed futura timetur, denique nihil, aut exiguum eſt, quod iam fluxit, eſtque tunc curanda reuulſione, & fluit iam affatim, & eſt deriuanda potiùs, aut iam fluxit tota, eſtque tunc tractanda, ut impacta, niſi quatenus timetur ne fluxio repetat. Reuulſio autem eſt, quæ per contraria, & maximè diſtantia agitur, ut cum ob epilepſiam mittitur ſanguis ex talo: Euacuatio, quæ ex maximè coniuncta, aut ſi fieri poſsit ex ipſiſsima parte, vt cum phrenetico ſecatur vena in naſo, aut fronte, aut lippienti in oculi angulo, aut anginoſo in lingua. Deriuatio inter has euacuationes conſiſtit, fitq; ad uicinam: ut cum phrenitico cephalicæ ſupra flexuram cubiti ſectio fit, aut pleuritico internæ in brachio eiuſdem lateris. Sunt uerò his tres gradus haudquaquam indiuiſibiles ut numeri, ſed cum quadam latitudine, atq; ſecundũ magis

Materię nõ turgẽtis indicationes.

De reuulſione, euacuatione & deriuatione, & cui cauſæ quęuis conueniat.

Reuulſio, euacuatio & deriuatio cũ quadam latitudine dici poſſunt.

&mi-

& minus dici poſſunt: eſt enim reuulſio reuulſione maior, & quæ minor eſt, deriuationis habet plus. Et deriuatio poteſt ad euacuationem aut ad reuulſionẽ plus aut minus inclinare. Euacuatio quoque poteſt habere deriuationis aliquid. Nam ex talo mittere ſanguinem ob dolorem ſyncipitis mera reuulſio eſt: mittere ex poplite ſub genu reuulſio quoque ſed aliquanto minor, ex media brachij, multo minor, fereq́ue iam deriuatio nuncupatur: ex cephalica ualde ſupra flexuram, deriuatio, ex occipite habet etiam quiddam reuulſionis, ſed minus, ex fronte aut nare, ferè iam euacuatio, ſed non mera, habet enim deriuationis aliquid. Cum ſcarificatur, ſecaturue pars, mera iam euacuatio eſt. Mera reuulſio mera prçcautio eſt, ob fluxuros enim agitur ſuccos: mera euacuatio, curatio mera, quia ob factam in parte hærentemq; affectionem. Quæ inter has ſunt euacuationes, ſunt mediocres, agunturq́ue cum ſucci partim fluunt partim fluxerunt, debentq́ue tanto magis ad euacuationem inclinare, quanto plus materiæ iam eſt firmatum, resq́ue urget: ad reuulſionem uerò, quanto minus. Quæ omnia uidentur ignorare quidam, quibus nihil in ore aliud eſt, quam fluentes ſuccos reuelli debere, reuulſionem uerò miſſione ſanguinis agi, nulla neque modi fluendi, neque ſpeciei ſucci,

Mera reuulſio, mera p̄cautio eſt. Mera euacuatio, mera curatio. Deriuatio medium tenet.

neq,

neque modi reuellendi facta mentione. Quaſi uerò non poſſit eſſe etiam expurgatio reuulſoria. Sed hæc de ratione uacuandi doctrina ſeorſum eſt ſuis locis diſcenda. Nũc quod dictis deeſt, addamus. Fluxiones plurimorum morborum cauſæ ſunt: nam febrium omniũ, quæ non ſunt continentes, & tumorum omnium præter naturam, prȩter pauciſſimos, qui congeſtis excrementis alimenti proprij ipſiuſmet partis, quæ in tumorem attollitur, fiunt: & omnium ulcerum quæ non fiunt ab externa cauſa, & omnium dolorum, qui non fiũt à nuda intemperie: omnium denique malorum cauſa uidetur eſſe fluxio, euidentior aut occultior: tamen nullius morbi uidetur eſſe poſſe cauſa prima, ſemper enim naſcitur ex affectione mittentis aut recipientis partis, aut utriuſque: ut redundantia aut uitium excrementorum mittentis, & debilitas recipientis. Prȩter has dictarum partium læſiones, quæ fluxionis ſunt cauſæ, eſt morbus qui in recipiente parte fit, cuius ipſe qui influxit ſuccus eſt cauſa, ut ipſa podagra, aut chyragra, & febris quæ ex foco putredinis exurgit. Ille ergo influxus, ut præter naturam & morbi cauſa exiſtens, tolli ſe indicat, ſi fieri poſſit, radicitus & omnino, ut ſcilicet omnino nulla fluxio ſit, ſin minus, ſaltem ut ab illa parte, in qua morbi cauſa ſit, auertatur. Primum illud

Expurgatio reuulſio eſt aliquando.

Fluxiones plurimorũ morborum cauſæ.

Fluxio nullius morbi eſt cauſa prima.

Influxus ut morbi cauſa tolli ſe indicat.

nul-

Emendanda pcipue mittẽs pars & quibus auxiliis.

nullatenus poſſimus conſequi, niſi emendatis partibus dictis, præcipuè mittente, ac fortaſſe ne hæc quidem poſſit emendari, niſi toto corpore ſiccato: poſterius autem hoc agitur reuulſione, & deriuatione, vt dictum eſt. Non eſt autem ſola ea reuulſio & deriuatio, quæ vacuando agitur, de qua mox diximus, ſed alia etiam arida, ſine euacuatione, ſed aliter retractis aut detractis ſuccis, vt frictione, vinculis, aut cucurbitulis, aut ſinapiſmis, aut alio quouis modo ciendi dolorem. Sunt aliæ ex vtriſque compoſitæ: quibus ſcilicet, dolore ſimul calore & euacuatione retrahit, aut deriuatur. Velut cum admotis cauterijs particulas ſanas dirumpimus, vlceraque diutius ſeruanda infligimus, ex quibus quotidie aliquid elluatur. Cum ergo ſint triplices hi modi auertendi fluxiones, delectum eorum ex ipſarum fluxionum modis, neceſſe eſt indicati. Quæ enim fluxio recens eſt, quæ inquam nunc denuo homini accidit, ac non antea pluries, ea reuulſiones petit aut deriuationes citas, magnitudine autem reſpondentes magnitudini fluxionis. Huiuſmodi autem ſunt quæ vacuando aguntur. Hæ enim quam cito & quantum volumus fundunt, atque cito ſucurrunt. Quæ verò iam inueterata eſt, ac ſæpe repetiit, aut continenter diu afflixit (hi vocantur antonomaſticè catarrhoſi morbi, ſunt autẽ fluxiones,

Eſt reuulſio aut deriuatio quæ fit euacuatione, alia quę dicitur arida, & alia ex his compoſita.

Ex modo fluxionis mod' auertendi indicatur.

ex malo habitu partiũ, aut etiã naturali inſalubritate ortæ) petit reuulſiones deriuationeſve quæ paulatim transferant humorũ motus in contrariam, aut diuerſam cõſuetudinẽ. Vt vitioſæ conſuetudini, quã naturales vires partiũ diuturnitate patiendi cõpararũt, contraria cõſuetudine occurratur. Sæpe.n.ea, quæ nũc affligit, ex fluxione paſſione uitata, ipſa natura perſanat reliqua, data vtcunque remiſsione: aut ipſe medicus minus dolore interturbatus. Hoc conſilio vbi fluxiones quarũdam nobiliũ partium aliis auxiliis non cedũt, intercipimus uias fluxionis, ſectione, vſtione, aut laqueis: velut in inueterata ophtalmia frontis & tẽporũ, in cancroſis crurũ ulceribus, uarices. Conſtat uerò cùm hæc aguntur, ſolicitum eſſe debere medicũ de toto corpore, ut cum hęmorrhoydes curantur, aut fiſtulæ, ſiue conſilio medici, ſiue ſponte fuerint factæ, modo iam ſint antiquæ. Sed hoc ad compoſitas iam indicationes ſpectat. Nunc de ſolis per ſe fluxionibus agimus. De quibus, atque omnino de indicatione cauſarum, quæ tantum cauſę ſunt, dictum eſt ſatis. Nam quæ ſimul ſunt morbi, ut intemperies partium mittentium, quæ ſimul ſunt morbi, conſtat, quod complicationem morborum inferunt: cum ſint morbi morborum cauſę. atque cùm eiſdem quos efficiunt complicati. Curandi igitur eadem re-

gula erit, quæ de complicatis, quam poſtea apponemus.

CAP. VI.

Indicationes à morbi eſſentia.

MOrbi per ſe facillima indicatio eſt: nihil .n. aliud petit, quã vt perſpecta eius eſſentia, obiiciantur illi contraria: calido frigida, frigido calida: humido ſicca, ſicco humida: appoſitis, aut aſſumptis, aut iniectis: ſoluta vniantur, alligatione, ſutura, infibulatione, aut agglutinatione: luxata reponantur, manu aut laqueis: obſtructa aperiantur: redundantia numero aut magnitudine, euellantur, vt ſupernatus dens, ſecentur aut rodantur, vrantur ve vt ſupercreſcens caro. Deficientium regenerationem (quod naturæ opus eſt) negotietur medicus, ſi fieri poteſt, vt ſarcoticis, carnis. Si autem fieri non poteſt, tamen pro propriiſſima deficientis particulæ ſubſtãtia, negotietur conforme ſupplementum, vt pro oſſe callum.

Callũ inducentia quo diſcrepẽt à ſarcoticis.

Calli. n. generatio naturæ ẽt eſt, iuuatur callũ inducentibus, quæ eo diſcrepant à ſarcoticis, quod tanto ſicciora illis ſunt, quãto os carne: vtraq; tamen ſine corroſione, aut vehementi exterſione, ac ſine magna adſtrictione ſunt, ne alimentũ arceãt.

Qualia ſint quæ cicatricem inducunt.

Cicatricẽ verò inducẽtia ſiccantiora ſunt vtriſq;, ſimulq́; ualde adſtringẽtia, quo non ſolum repellant fluentẽ, ſed propriam ẽt ſubiectæ carnis humiditatem exprimant; ea enim alteratione carnis videtur fieri

cicatrix,

cicatrix, in cuius generatione maiorem partem habent medicamenta. Quamquam non cenſeo illis ſolis imputandam, ſed cum cutis deciſſæ, aut proximæ carnis natura. Quod ſi nō iam ſimplex ſolum deficiat particula, ſed membrū etiam, vt crus aut manus, impoſſibilis quidem omnino ſit refectio, medicus verò machinamento ſuppleat, vt ligneo crure, aut ferrea manu. Hæc itaque eſt prima indicatio morbi quæ capitur ab eius eſſentia. Quoniam verò morbo accidit, non ſolùm eſſe huic, ſed etiā tanto & tali, eſſe, inquam, magno aut paruo, acuto aut longo: Horū etiam indicationes aliquantū diſcrepant. Magnitudo enim petit, vt dentur auxilia ęque magna, acuties aut tarditas, vt curationes lentè, aut celeriter peragātur. Vt enim auxiliorū magnitudo exæquari debet magnitudini morbi, ita celeritas agendi illius acutiei. Ridiculū enim ſi quis ea ſedulitate, & adhibendorū frequētia utatur ad quartanā, qua ad pleuritidē. Hippocrates certè, qui nihil vtiliū videtur omiſiſſe, libello de morbis, ita ſcripſit. Alij morbi ſunt quibus occaſio eſt, ut ſemel in die curentur, alij per tertium aut quartū diem, alij ſemel per menſē, alij per tertiū menſem. Hæc Hippo. quibus apertè indicat, non omnes morbos indigere æquè crebra uiſitatione, ut nunc uſu magis, quàm ratione agitur, ſed pro morbi acutie de-

Cū deficit membrum machinamentis ſupleat medicus.

Magnitudo aut acuties morbi quid petāt.

bere medicum feſtinare, neq; ſolum ad uictus extenuandi modum, ſed & ad moderandam curantis diligentiam, opus eſſe morbi conſtitutionem præſentire. Nam celerior quàm pro morbi longitudine curatio detrahens uirium plus quam morbi, facit, in tempore ſeruãdos, ante tempus mori: tardior uero non poteſt præuenire pericula. Sed de morbi indicatione hactenus.

Quæ pericula ſequãtur curationem celeriorem aut tardiorem quam pro morbi longitudine.

CAP. VII.

Symptomatum indicationes.

IN ſymptomatis, quæ maximè ſolent urgere, & curationem petere propriam, ſunt dolor, peruigilium & coma, atq; deliquium animi: poſt hæc etiam faſtidium & fames nimia, euacuatio profuſa, & nimia retentio, ſeu euacuandi impotentia. Aliæ actiones læſæ, ut uitiata uiſio, odoratio, guſtatio, aut etiam delirium, ferè nunquam curantur per ſe, ſed cum morbo. Vitioſus color aliquando, in mulieribus maximè, idq; opus pertinet ad comptoriam magis, quã ad medicam artem. Dolor uerò, peruigiliũ, & ſopor, deliquium animi, fames & faſtidium, atq; retentio & effluxio timentur ſæpe multo magis, quã morbi ex quibus naſcuntur, ſuntq; ipſa per ſe cauſa periculorũ: immò ipſos morbos ob ea ſolũ ſymptomata euenit aliquando timeri: nam fluente sãguine ex naribus, quis timet anaſtomoſim, aut rupturam, corroſionemve uenularũ, niſi

Multa ſymptomata magis timẽtur quam morbi ex quibus naſcuntur.

ob ſanguinis effluxionẽ? ſuppreſſis mẽnſtruis, uel antiquis hæmorrhoydibus, aut euacuatione alia quacũq; longo iam tempore cõſueta, quis timet affectiones, quæ ſupprimi faciũt, niſi ob eas quas minãtur ipſæ ſuppreſſiones? leuitatem inteſtinorũ, quis niſi ob impotentiam retinẽdi? aut diſtrictionem duriciemve uteri, niſi ob impotentiam pariendi: iam verò dolor & peruigiliũ timentur magnopere, quia magna cũ ſũt, deijciũt uires, multò ante q̃ morbi ipſi. Sopor, quia extinguit calorẽ, & obſtructiones cerebri auget. Deliquiũ animi, niſi ſubueniatur, poteſt finiri in ſyncopem & hæc in mortem. Faſtidiũ neceſſariũ cibũ capere prohibet, fames noxiũ cogit accipere. Ergo cùm citiùs lædant, quàm vt cum morbo tolli poſſint, curare debet medicus illis occurrere per ſe. Eſt.n. cuiuſq; dictorũ duplex curatio, altera cum morbo, altera per ſe. Velut cum ob leuitatem inteſtinorum utimur exaſperantibus, cuiuſmodi ſunt quæ acerba, occurrimus morbo: cùm adſtringentibus ſolum aut glutinoſis occurrimus ſymptomati. Prima ergo curatio agitur indicatione morbi, ſecunda indicatione ſymptomatis, de qua nunc agimus: ea verò eſt offerre ipſi ſymptomati propria contraria: uel ſi in actione aliqua conſiſtat, uti eo, quod contrariam actionem afferat. Vt cùm uentriculo uomenti aſ-

Symptomatis p̃ ſe occurrit medicus, q̃a citius lædũt quam ut cũ morbo tolli poſſint.

Sympt. & p̃ ſe & cum morbo curantur.

ſiduè cibos,cucurbitulam affigimus.Ea enim non curat uentriculi affectionem,ſed trahendo ad ſe retineri facit: uelut etiam,ſi retinente plus ſatis uentre irritamus clyſtere acri expultricem.Si autem in paſſione conſiſtit ſymptoma, paſſionem inferimus contrariam, ut cùm dormientem excitamus, uigilanti conciliamus ſomnum: ſi enim per ipſa ſomnifera tēperiem aliquàm inferimus, ut frigus aut humiditatem, idquidem tūc per accidēs eſt,nos enim tūc ipſum per ſe dormire procuramus.

Cur ſympto. per ſe curētur, ac ſit eorū neceſſaria curatio ante curationē morbi.

Neque uerò minima totius artis pars eſt(quāquam quibuſdam,qui eam fere ad unicū præceptum contraxere, aliter uidetur) ipſa ſymptomatum curatio. Nam præterquam quod, ut dictum eſt ſymptomatum pericula ſæpe anteuertunt ea quæ timentur à morbis. Ipſa ſymptomata morborū,quorū ſunt,prohibent curationem,quapropter eorū ſublatio, remotio prohibentis eſt,& neceſſaria ad morbi curationē uia. Si enim dolor quē inchoauit fluxio,ipſius augendæ cauſa eſt, qua ratione ceſſabit meliùs quàm ſedato dolore; maximè ſi facultas non uideatur magnā euacuationem poſſe ſuſtinere.Si enim poteſt,per hanc tolletur fluxio,ac cum ea morbus,& dolor.Si uerò de facultate dubitatur, mitigatio doloris per ſe neceſſaria eſt,& cum minori diſpendio agitur ea curatio,etſi ſit aliquantulum præpoſtera.

Symptomata morborum quorū ſunt, multoties prohibent curationem.

ra. Imprudenter uerò faciunt in omni negotio, q̃ proteruè ſemper intendẽtes in id quod optimum, neque eo quod poſſunt contenti, à fine cadũt. Id dico, quia ſi fieri poſſet, ſymptomatum ſemper cũ morbo eſſet ſublatio optima, tamen ipſa per ſe illorum, eſt ſæpe neceſſaria. Percurramus ergo ſingula.

CAP. VII.

DOlor, quia in ſenſus triſtitia habet eſſentiam, duplicem curationẽ habet per ſe. Voluptate enim occurritur triſtitiæ, & ſenſus tollitur inſenſibilitate: utroque autem modo dolor tollitur, ſiue inducta uoluptate, ſiue ſublato ſenſu. Vnde duplex naſcitur anodinorũ genus. Prima quidem, & quę propriiſſimę talia dicũtur, ſunt, quæ tepida cùm ſint, blandum quendam iocundumq; ſenſum afferũt tactui, cuius paſſio propria eſt dolor. Hęc enim uoluptate eleuant dolorem manẽte ſenſu: ut infuſis aqua tepida aut oleo, hiſque ſolis, aut incoctis chamæmelo, aut meliloto, aut lini ſemine. Cum autem hæc non ſunt ſatis, & res urget, procedimus ad ſecundum genus, ad ea, inquam, quę tollunt ſtupore ſenſum, ut opium, aut hioſcyamum, aut opiata medicamenta, quale eſt philonium, aut recentiſſima theriaca. Non enim poteſt manere dolor ſublato ſenſu. Sed hæc noxia, & aduerſa natu-

Doloris indicationes.

Duplex anodinorũ genus.

ræ plerunq; ſunt, tunc uerò maximè, cum dolendi cauſa frigida eſt. Tunc ergo ſolum ferēda, cùm res eſt in præcipiti, aut alioqui cauſa calidiſſima.

CAP. VIII.

Peruigilij curatio, & quid ſomnifera à ſoporiferis differant.

PEruigilio etiam occurritur bifariam: nā aut ſomniferis, aut ſoporiferis: quæ differunt, ut ſomnus & ſopor. Eſt verò ſomnus requies eius facultatis, quæ in cerebro reſidet, ex leui obſtructione, & refrigeratione nata. Sopor eſt magis, impotentia uigilandi, ob ſtuporem primi ſenſitiui, aut obſtructionem grauem. Illa igitur ſunt refrigerātia leuiter & humectantia, ut oxyrrhodinum, aut roſaceum ſolum: hæc refrigerantia multo plus, ac ſtupefacientia, ut opium lacte aut alio humore diſſolutum. Conſtat uerò hic quoque, non ante ad hęc veniendum, quàm illa non ſint ſatis, & res urgeat. Somno occurritur dolore, quia eſt irritatio ſenſus, ſomnus uerò quaſi ſenſus intermiſſio. Occurritur & clamoribus, ac denique omnibus ſenſus irritamentis, ac proinde & ſplendore & vellicatione. Et ſanè quæ per ſe occurrunt ſomno, in hoc genere ſunt omnia. Nam reuulſiones, quæ fricando, aut uinculis, aut aliter aguntur, ad cauſam etiam & materiam ſpectant.

A ſomniferis ad ſoporifera ueniendū cū res urget.

Somno quibus occurritur.

C A P. I X.

FAſtidium per ſe petit dari cibos iucundos & varios, & ſi ad alia minus utiles. Condimenta quoque palatum prouocent. Nam expurgatio, & abſynthij admotio, & alia eiuſmodi ab affectione aut cauſa indicantur. Nunc autem ſolas ſymptomatum indicationes percurrimus. Velut etiam fames nimia, curari poteſt purgatione crudorum, & uini potu, ac reliquis calfacientibus os ventriculi, eas enim curationes indicant cauſæ, & affectus: tamen oblationem pinguium, & deteſtabilium ciborum, indicat ipſa fames per ſe. Eadem ratio eſt, in quibuſdam corruptis appetitionibus, quæ picæ vocantur, vt cũ quis terram, carbones, aut res alias eiuſmodi appetit. Nã aut indicatione cauſæ purgamus corpora, à melancholicis przcipue ſuccis, aut ob ipſum ſymptoma, furtim aloem, aut bilem, aut abſynthij ſuccum, aut aliud eiuſmodi infundimus: velut ẽt iis, qui vſq; ad ebrietatem, uini ſuauitate capiuntur, ſolemus propinare incautis uinũ, in quo ſtercus aliquod, humanum maximè, diſſolutũ ſit, aut ſpuma ſudoris equorũ, aut in quo ſit anguilla ſuffocata, uel putrefactæ vuæ. Ea enim abominable uinum reddũt, & eius abominationis veſtigiũ in imaginatione imprimunt. Cum .n. hęc plerunq; incidãt ĩ ſtultos, improbos, aut paruulos, deni-

Faſtidii indicationes & quæ ſoli ſymptomatis: quę uerò affect. ant cauſæ ſint indicationes.

Fames. Pica.

Vini immoderatũ deſiderĩu quomodo curetur. eſt. n. ſymptoma

que

que in eos in quibus appetitus maximam, & ratio exiguam habet vim, raro locum habet prudens perſuaſio, ſed contraria imaginatione eſt opus, aut paſſione fortiori, velut timore vehementi aut dolore. Non enim multum abſunt hæc ab inſania. Eodem aſtu vtimur ad ablactandum infantes, & eadem ratione inunctis mamillis picra, ita enim melius ſuſtinent, quam ſuaui lacte, tantùm denegato.

CAP. X.

Deliquij animi indicationes.

DEliquium animi curatur miſſione ſanguinis, cum grauatur cor, ac premitur multa humiditate, vt quod commitari ſolet, aut antecedere cordis palpitatio: & concoctione ac purgatione crudorum alternatè facta, cum redundantiæ crudorum eſt ſoboles: & vomitionibus bilis, atque alui ſub ductionibus, cùm bile mordetur os ventriculi. Sed hæc à cauſa indicantur. Ipſum verò deliquiū per ſe à quacunque cauſa ortum ſit, petit celerem refectionem per odores gratos, vini hauſtum, aquæ repentinam in faciem & oculos inſperſionem, & admotionem cordialiū epithematum (neque enim de medicamentorum proprietatibus cenſeo antiquis omnibus fidem abrogandam, etſi manifeſtis virtutibus multo magis fido) frictiones uerò, ligaturæ & vellicationes, partim cauſæ, partim ipſi ſymptomati occurrunt. Cauſæ quidem, quia

Ipſum per ſe deliquiū quid petit.

Non eſt ab roganda fides antiqs de medicamentorum proprietatibus, ſed fidendū magis manifeſtis uirtutibus.

reuellunt,ſiue ſuccos, ſiue fumos irruentes in cor: ſymptomati verò quia excitant, & ad ap ponendos connatus irritant facultates principes. Nam etſi dolores animalem ſolùm irritant propriè, cum hac per naturalem conſpirationem irritatur vitalis, cuius paſsio deliquium animi eſt.

Frictiones, & ligaturæ in deliquio animi & cauſæ, & ſymptomati occurrũt.

CAP. XI.

ITa quoque, ſi qui curat dyſenteriam, purgatione utitur, indicatione cauſæ, hoc eſt acris aut ſalſi ſucci, id facit: ſi ſiccantibus & extergentibus,indicatione affectus,hoc eſt,ulcuſculorum in inteſtinis, ſi adſtringentibus indicatione ſymptomatis, hoc eſt deprauatæ egeſtionis. Ac proinde à prima illa curatione ſemper incipiendum, procedendumq; ad ſecundam, tertia quæ in adſtrictione eſt, debet eſſe poſtrema, ac plerunque cum res bene eſt acta circa priora,pôt deuitari. Vomitus quoq; curatur deiectione,p reuulſionẽ cauſę:vomitu,p cauſæ euacuationẽ,calfacientibus aut refrigerãtibus, ſi ab ulla harum intẽperie paſsio naſcitur,indicatione affectus: ſtomachicis,indicatione ſymptomatis. Voco.n. nũc ſtomachica, quæ grata cùm ſint ventriculo, ipſum corroborãt,ut mẽta,& aromata. Conſtat uerò hic quoque curationem illam primam, quæ per deiectionem agitur, tentandam primò, mox ſecundam quæ per vomitionem, ab hac ter-

Dyſenteriæ indicationes quæ à cauſa, quæ ab affectu, & quæ à ſymptomate ſint.

Vomitus ĩdicationes.

tertiam per alterationem cõtrariam affectui. Poſtremò, & ubi aliȩ non ſint ſatis, ueniendũ ad compeſcentia uomitum per ſe, ut curcubitulas, aromata, ac reliqua ſtomachica. Sed hic iã uidemur incautè delabi ad methodos particulares, & regulas multarum indicationum de quibus agitur poſtea. Nunc procedamus, & tractationem de eo genere ſymptomatis quod in euacuatione, aut euacuandorum retẽtione eſt, ad uniuerſalia reuocemus. Omnis profuſa euacuatio, cùm per ſe urget, retractionẽ fluentis materiȩ in partem aliam poſtulat, aut obſtructionẽ adſtrictionẽue uiæ, per quã efluit. Nam expurgatio corporis, aut incraſſatio, aut attẽperatio eius quod fluit à materia indicantur, cum ſcilicet corruptio aliqua, aut tenuitas. aut acrimonia, mordacitasve ſuccorum cauſa efluxionis eſt. Tales uerò curationes aguntur lentius. Proinde cum ipſum ſymptoma urget, ut fluxio ſanguinis, reuellimus uehementer frictionibus & uinculis, ac multò celerius curcubitulis oppoſitis partibus affixis, habentibus uerò cum ea per quam efluit, communes uenas, ut hypochõdrio dextro, cùm fluit ex nare dextra; ſiniſtro cum ex ſiniſtra: mammis ob fluxum per os uteri: ob hemorhoydas quoq; hypochondrio, & dorſo iuxta ſpinam: aut obturamus partẽm ipſam ex qua fluit, admouẽtes emplaſtrum aliquod

De ſymptomatis quæ ſunt in euacuatione aut retẽtione regulæ vniuerſales.

adſtrin-

adſtringens, aut inſufflantes puluerem, aut excipientes vinculo, aut digito comprimentes, donec ipſe ſanguis grumeſcens ſibi ipſi obſtruat viam: vt ſcilicet pars poteſt tractari.

CAP. XII.

Contrarium ſymptoma eſt, naturalis euacuationis retentio. Eſt autem cuique naturalis, quæ per bonam valetudinem conſueuit fieri, & ad eius cuſtodiam pertinet. Tales autem ſunt omnibus in commune, deiectio, mictio, excreatio, emunctio, & menſtruus ſanguinis fluxus: multis etiam vomitus & ſudor: nonnullis hæmorrhoydes mediocriter aliquando fluentes: raris quibuſdam raræ aliæ euacuationes, vt quibuſdam ex naribus, fuit cui ex digito ſub vngue ſingulis menſibus per annos multos ex ordine ſanguis fluxit. Nimirum ſunt naturalia omnibus, & cuiq;. Curatur autem quiuis, & quę cuiuſque natura fieri poſtulat ea tolli ſymptoma eſt, cuiuſque talis euacuationis retentio. Quæ eſſe poteſt, integra, aut ex parte. Vt ſi aluus nihil reddere poteſt, aut exiguum ægre: urina omnino ſupprimitur, aut exiguum mingitur, & uix: menſes non fluunt, uel non ut per naturam debent. In quo genere ſymptomatum idem præceptum eſt, quod in aliis omnibus. Scilicet, cùm ipſum per ſe

De iis quæ præter naturam retinentur.

Naturalis cuiq; euacuatio eſt, quæ per bonam ualetudinem ſolet fieri.

Huius retẽtio ſymptoma eſt.

Naturalia omnib⁹, & cuique.

Symptoma per ſe magni periculi eſt cauſa per ſe tolli

indicat ante ablationem morbi aut cauſæ.

ſe urget,& magni periculi cauſa eſt,per ſe tolli. Velut ſi urina integrę ſuppreſſa eſt,ſiue grumis,ſiue ſuccis alijs craſsis,ſiue lapide,obſtruẽtibus: ſiue ueſicæ ſenſu amiſſo:ſiue expultrice extremè debilitata, & diu iã ſuppreſsio,ut fortè ſupra tres aut quatuor dies producatur: expectandum non eſt id ſymptoma tollere ſimul cum morbo & eius cauſa, attrito lapide, aut extenuatis & uacuatis ſuccis, aut curata perfectè reſolutione,aut roborata ueſica,cùm ſciamus id ſymptoma diu ſuſtineri non poſſe extra euidens periculum: ſed ipſam ueſicæ regionem præmendo manibus,& immiſſo cathetere uſq; ad cauitatem, connari ut urinæ copia deſtillet,idque crebro facere, dum alijs remedijs molimur ſenſum reuocari,aut facultatem firmari, aut grumos atteri, aut ſuccos craſſos extenuari,& alia uia uacuari, aut lapidem comminui,aut longè à uia auerti. Si enim horum quiduis longius tempus poſtulat, nullum autem uidimus eorum qui ultra ſeptem dies omnino mictione caruerunt, ſuperuixiſſe, neceſſe eſt ipſi occurrentes ſymptomati,mictionem quamcunq; arte moliri, utcunque maneat in parte affectio, cuius eſt id ſymptoma, & eius cauſa. Ita quoque ubi menſtrua euacuatio ſublata eſt, ſiquidem nihil obſtet perfectam curationem incohare, ac perficere, ita faciemus: ſin autem non uacat,

Vrina omnino ſuppreſſa ſeptimum diem non tranſgrediuntur ægrotantes.

cat, aut tempus valde incōmodum, vel aliud aliquid differre ſuadet, timemus tamen ab ipſa ſanguinis coaceruatione, mittemus ſtatim bonam eius partem, quo poſſit ſine tanto periculo neceſſariam dilationem ſuſtinere. De hac miſſione ſanguinis, crebra altercatio eſt in congreſſibus medicorum, unde fieri debeat, pleriſq; uocantibus in talos, non paucis etiam incipientibus ab internis cubiti. Quæſtionem autem dirimit aliorum ſymptomatum cōtēplatio. Tametſi enim dicimus, nos nunc ipſi tantum ſymptomati ocurrere, & nihil aliud, quàm velle fundere vſq; dum vacat radicitus curare, tamen hoc ipſum meliùs facimus, atq; impoſterū corpus diſponimus, paſſionum omnium quę accedunt rationem habentes. Si ergo raptus materiæ in caput inditia ſint, reuulſorias vacuationes faciemus ex talis, multas, inquam, exiguas, & ex breuibus interuallis, quia ita efficatiùs retrahetur, & fundetur nihilominus quod ſatis ſit. Si verò non tam hoc quam ſenſus ponderis apparet, iſque inclinet in lumbos, mittetur vnica, aut duabus ſectionibus ſatis multum ex talis. Quod ſi diſtentio & grauitas circa uiſcera hæreant, ſpiritalia, aut naturalia, aut vtraq;, conſultiſſimum fuerit vſq; ad horum remiſſionē mittere ex brachijs: nam ita faciliùs deponitur multitudo, & hac depoſita ſolet mox reliquum

In retentione menſtruorū vnde fieri debet ſanguinis miſsio.

Suppreſsis menſtruis qñ ex brachiis mittēdus ſāguis & qua ratione.

quum per vterum effluere. Nam expultrici nihil obſtat euidentiùs, quàm uaſorum diſtentio. Quod enim in magnis & externis experimur, ęquū eſt in paruis & internis uaſis perinde fieri putare. At uerò urinam ſupprimi ob ſolam ueſicæ diſtentionem, & erumpere, utcumque fiat laxamentū, res eſt expertiſsima. Nimirum fibræ uehementer diſtentæ nō poſſunt ſeſe cōtrahere, qui motus expultricis eſt. Vndecumque autem incohetur is motus, uirtute pficitur. Ita ergo euenit uenis & arteriis. Eædem ſunt cautiones, quæcunq; dictarum euacuationum, præter naturam ceſſauerint. Dictum enim eſt, multo iam tempore conſuetas, pro naturalibus eſſe, & eodem modo indicare, quapropter earum ſupreſsiones ſemper ſunt cauendę.

Conſuetæ euacuationes pro naturalibus ſunt.

CAP. XIII.

Quod præter naturā eſt aliquando ſeruandum.

QVamquam autem dictū eſt, omnia quæ præter naturam ſunt, ſui ablationem indicare, quia ea omnia auferri, quam citiſsimè optimum eſſet, maximeque medico expetendum, nō tamen nihil talium ſeruandum, aut etiam nouandum eſt, aut augendum. Euenit enim eorum multa, ex accidenti, boni alicuius maioris, aut minoris mali fieri cauſas. Nam non eſſe ſemper talia nociua manifeſtum eſt, cùm morbi quidam aliorum grauiorum fiant abſceſſus, ut poſt mali-

gnam & laborioſam febrem,articulorum do lores:& quidã ſuperuenientes, alios moleſtio res ac periculoſiores abſumãt,vt febris cõuul ſionem, atque etiam apoplexiã. In ſymptoma tis id quoque eſt manifeſtũ. Nam dolorem læ dere frequens eſt, aliquando verò non parũ iuuat,reuellendo à partibus nobilioribus,aut nobilibus propinquis. Faſtidiũ in eo qui pau ciſſimo indiget cibo, prodeſt, ne plus acci- piat. Omnia igitur perpendẽda,& quę per ſe, & quę ex accidenti contingunt, neq; aduer- ſus omnia quæ præter naturã accidũt,pugnã- dum æque citra cunctationẽ, ſed in ſingulis, & in eo qui ſe offert affectu videndum an læ- dant,an proſint, an neutrũ faciant inſigniter. Eſſe enim in triplici hac conditione, conſtat. Dolor enim & peruigilium, quæ maximè vi- dentur eſſe mala, eſt cũm proſint. Dolor,ut di ctum eſt. Peruigilium fortaſſe,dum expurga- tio agitur. Appetere cibos & ad ea quę offerũ tur habere bene,bonum eſt ad ſeruãdas uires, & eſt ut dixi, cũ faſtidiũ proſit,alioqui uirtuti inimiciſſimũ. Vitioſus color extra oculos ne- que prodeſt, neque lædit, intra illos uiſionẽ uitiat. Affectus etiã alij adeò exigui & contẽ- ptiles ſunt, ut neque proſint neque noceant, neque mouere omnino medicũ debeãt. Alii etiã, qui cũ per ſe ſe ſint morbi etiam magni & graues, utiles tamen ſunt, quò grauiores

alios tollant, aut ab ijs præſeruent. Velut quartana, quæ liberat ab alijs morbis, vt abſceſſus eorum facta, aut eos anteuertés. Bubones etiá & parotides multos ab internis, & grauiſſimis morbis ſuperſtites eſſe fecerunt. Velut igitur dictum eſt, morbis & ſymptomatis occurrendum eſſe cùm lædunt, ita nunc dicimus, cum proſunt, ſi ſatis faciant vſui, eſſe ſinenda ſin minus, augenda: quòd ſi ne fiant quidem, cùm putarentur vtilia fore, etiam nouanda: nnnnunquamq́; cucurbitulis, & extrahentibus medicamentis, & rubrificantibus, mouendos abſceſſus, qui iudicentur à præſenti periculo ægrum erepturi: quid mirum, cùm plurima eorum, quæ ad alios morbos tollendos facimus, morbi ſint, vt inciſiones & vſtiones. Si igitur per febres dolor aliquis exiguus capitis incidit, aut color vitioſus animaduertitur, nihil eorum cauſa medicus nouat, ſed ſinũtur. Si verò cùm timemus capiti aut thoraci dolor in pedem incidit, nullus cordatus medicus, nõ, ſi dolor magnus eſt, ſinit, ſin exiguus, auget, partis attrectatione, aut trahẽtibus medicamentis, quin etiam aliquando nondum incipientem dolorem prouocat, ſciens ita affectis vtiliter ſolere ſuperuenire. Repellere verò ac partem firmare nunquam tutum eſt, vbi pars aliqua nobilium inſigniter eſt debilis, vt earum quę ad thoracem ſpectant, vlla, aut caput,

Symptomata & morbi cum proſunt ſinenda ſunt aut augẽda aut nouanda.

Multa remedia morborũ morbi ſunt.

put,aut etiam ventriculus, ſed neq; cum renes: quia vt vtiliter ſolet ab illis,ad articulos abſcedere, ita inutiliter ad illos repellitur,ad thoracē verò & caput magis periculosè. Multa alia fiunt in corporibus eiuſmodi,oportetque conſiderare ex quibus in quas partes mutentur, vt Hippocr.monet.Nimirum ex quibuſdā in quaſdam bene & male mutari poſſunt.Vt autem vniuerſim dicam,ex nobilioribus in ignobiliores, ex ſuperioribus in inferiores,ex internis in externas,vtiliter:ex his in illas inutiliter & noxiè. Si quis ergo laborante adhuc hepate ſcabiem manuum magna ſolicitudine curat, amethode agit. Si verò exiguam febriculam quę neruorum reſolutioni ſuperuenit, calorificis auget,aut etiā citra reſolutionem, lentam ex crudis,& quæ ſuā cauſam non poteſt conficere,non erit incircumſpectus. Ita tamen has curationes laudo,cum aliis facilioribus, ſuauioribus,aut tutioribus, non licet vti, aut non poſſumus neceſſitati ſatisfacere. Si enim podagricus nullam internarum partium habet debilem,ſed ob debilitatem articulorum,ex occaſione ortam,aut natiuam, vt fortè hereditariam talis eſt,aut ſcabioſus nullas impuritatis notas habet in excrementis,imperiti omnino medici ſit,incuratos eos relinquere, cum liceat,illi mediocri præmiſſa euacuatione, reſoluentia primum,

Lib.6. Epidē. ſec. 2.12. 21. & 22.

Morbos curamus morbis cum tutioribus vti non licet.

deinde corroborantia admouere: huic verò ſcabiem mox ſine vlla cunctatione curare extergente aliquo medicamento cum medio cri ſiccatione, vt fortè, terebinthina cum ſulphure. Conuulſio etiam aut reſolutio ſi ſit, aut etiam catarrhus pituitoſus, temeritatis ſit ab excitata febre auxilium petere, non tentata priùs alia curatione per euacuationes, remedia incindentia, coquentia, & aperientia: præcipuè ſi hominem ex ijs eſſe cognoueris, qui non ſolent leuiter febricitare. Eſt tamē etiam aliquando veniendum ad ad febrē. Vſq; adeo medicum oportet cautum & circūſpectum eſſe, nihilq; facere temere, & nihil ommittere, ſed facilitati, breuitati, quo ad poſſit & ſecuritati ſtudere, omnia & commoda & incommoda perpendere, & nullum euidenti periculo relinquere. Dictū itaq;, atq; indicatū eſt, non ſymptomata ſolū ſed morbos morbis vtiliter ſuperuenire, ac ꝓinde vt ſunt morbi, quos curare, eſſe etiā quos augere, aut noua re oporteat: noxios ſcilicet curare, vtiles fouere. Poſſunt autē noxij eſſe morbi qui alijs ſuperueniūt per ſe & quia tales, vel ſola magnitudine. Per ſe quidem, cùm ſua natura accidit illis eſſe talibus, velut cùm ex pleuritide fit peripnumonia, aut ex ardente febre conuulſio: aut ex lyenteria hydrops: magnitudine, vt abſceſſus, qui moderatior accedens, eſſet vtilis,

Ex Hippoc. 6. epidem. ſect. 2. 18.

Morbi ſuꝑuenientes alijs morbis cùm nocent, aut ꝑ ſe aut magnitudine noxij ſunt.

ma-

magnitudine ſit intolerabilis, vt parotis prę-mole ſtrágulans, aut ſuppurata introrſum gutturis partes corrũpit. Velut ergo abſceſſus iuſtò minores promouere expedit, ita maiores quàm vt ſuſtineri poſſint, minuendi, ac ſi fieri poſſit, præcauendi ſunt. Maxima verò præcautio eſt in febribus grauibus, difficiliſq; iudicationis, quales maximè ſunt laſſitudinarię, vacuare ſatis inter initia. Ne abſceſſus qui in talibus, ſi facultas fortis eſt, meritò expectãtur, poſt aures, aut ad articulos, aut aliam quãpiam particulam, quam contigerit eſſe debilem, fiant adeo magni, vt hominẽ interimãt, cùm uideretur à morbo præcipuè liberatus, aut partem corrũpant, ut nonnunquam oculum, aut manũ, aut pedem. Nam præcauere abſceſſus appoſitis medicamẽtis repercutientibus partibus adenoſis, ratio prohibet, & indicatio, quę accipitur à parte, de qua ſeorſum dicendum eſt. Nunc illud ſolum indicare uoluimus, in rebus etiam præter naturam eſſe multas, quas non prohibere, ſed promouere conſultum ſit. Cum autem in omni ſymptomatum genere attendere debeat medicus cuius conditionis ſit id quod incidit, an, ſcilicet, lædens, an iuuans, an neutrum, ut uideat, quid agat, tollat, augeat, an ſinat, id maximè uidendum in euacuationibus, aut earum retẽtionibus, quia his maximè euenit

Maxima ꝓcautio ĩ febribus grauib⁹ uacuare ſatis inter initia.

eſſe ad alterutrum mutabilibus, nunc bonis, nunc malis: & quia maxima pars morborum materialiũ curationis eſt in ea conſultatione, quæ euacuationes promouendæ, quæ cohibendæ, quæ ſinendę tantum. Quæ conſultatio, nõ tam ſimplex eſt, quam videtur quibuſdã, qui multorum inexperti, facilè enunciant, nullas euacuationes ſymptomaticas vtiles eſſe, ſed omnes noxias: vnde ſtatim fit, vt ſiue omnes cohibendæ: ſin minus nullæ iuuandę. Itaque hi vix inuenire poſſunt vllas euacuationes ſpõtaneas, quas oporteat promouere. Nam eas quæ ante concoctionem fiunt, non promouebunt, vt pote ſymptomaticas, & vt ipſi putant, ſemper noxias, quæ poſt cõcoctionem multò minus: Nã talia neq; mouere neq; nouare oportet, autore Hipp. ſed ſinere. Dicẽt fortaſſe, mouendas eſſe eas euacuationes, quæ concoctis iam ſuccis, aut non ſuccedunt, aut non integrè. Itaq; quo tempore deberent fieri, ſi non fiant, aut non quantum expedit: mouendumq; rurſum, corpore non perpurgato, & ſoluta, aut inclinãte iam plurimum febre: idq; non tam primi morbi, quam recidiuæ metu. Hoc ſanè optimè dicunt, valdeq; probarem, ſi dicerent, eam eſſe optimam atq; accõmodatiſſimam euacuationem, quæ pro iudicatione eſt, atq; tunc temporis agitur, cum iudicatio eſſet tempeſtiua, aut cùm perfectè iu-

Quæ euacuationes ſinendę q̃ promouendæ & quæ cohibendę ſint.

1. aph. 20.

dicandi

dicandi occaſio præteriit. Nam quæ ante id tempus à medico agitur, vix vnquam perſanat, ut neq; vlla earum, quæ ante id tempus ſponte fiunt (uoco enim nunc perſanare, inte grè tollere morbum, & ſine recidiua) non autem quia non perſanant, neq; quia ſæpe lædunt, iuuare nunquam poſſunt: neq; quia nō ſunt optimæ, fit vt ſint ſtatim noxiæ, immo verò cenſere, earum quæ ſymptomaticæ ſint, & ante concoctionem ſponte fiunt (has enim nunc vocamus ſymptomaticas, aliis appellationibus dimiſſis) nullam vnquam conferre poſſe, ſed tales omnes lędere, hominum eſt qui parum aut ſegniter ſunt in artis operibus verſati, ſed in quo primo apprehenderunt, nihil, neq; rebus ipſis moniti, neq; aliorum admonitionibus attendentes, incautè affirmare ſibi imperauerunt: propria experimenta non habentes, & aliena non conſiderantes. Nam qui decumbebat in horto Dealcidis, decima ſeptima ſudore per totum oborto leuatus eſt, qui tamen vſque ad quadrageſimum non eſt perfectè iudicatus, neq; quidem vlla, vel exigua habens ſigna concoctionis. Nam Hippo. ita inquit, Sudauit per totum, leuatus eſt, intelligebat magis, non eſt à febre liberatus, ſiticuloſus, vomuit bilioſa flaua pauca, à vētre ſtercoroſa exierunt, Paulo autem poſt, nigra pauca tenuia: urinæ tenues non boni coloris. Hęc

Nō quæ ſæpe lædunt iuuare nūquam poſſunt.

Symptomaticæ euatiōnes quādo vtiles.

Libro 3. de morbis vulga. ſectione. I. eſt 3. ægrotus.

omnia pertinent ad narrationem decimæ ſeptimæ diei, febris ſoluendæ quadrageſima. Vides quàm ſine concoctionis notis iuuerit illum ſudor intra totius morbi principium factus. Cherion quoque qui non eſt iudicatus perfectè ante uigeſimum, ſeptimo ſine ſignis concoctionis, ſudore iudicatus eſt imperfectè, ſed nõ inutiliter. Sed quid moror. An morbi omnes expectant iudicationem perfectã & nulla eſt bona, quæ perfecta nõ ſit? ſed omnis imperfecta ſtatim eſt mala, & lædens? At uero Galenus (cui hac in parte nullus medicorum repugnauit) quatuor iudicationũ differentias uſurpat, optimam perfectamq;, bonam & imperfectam: peſſimam & repente interimentem: malam & noxiam, ſed non interimentem. Quid ergo intereſt, inter morbos *eucritus*, id eſt boni iuditij, & *diſcritus*, id eſt difficilis iuditij: niſi quod illi per optimas iudicationes & tempeſtiuas, intra fines ſuæ conſtitutionis ſoluũtur: hi non niſi per multas intempeſtiuas, aut per abſceſſus, uix tandem ſoluuntur. (Non enim ijdẽ ſunt, mortales, & difficilis iudicationis) ſoluũtur enim hi quoq; alioqui futuri pernicioſi. Nimirum euacuationes ſymptomaticæ, & quæ nondũ concoctis morbis fiunt, eſſe poſſunt peſſimæ & interimentes, aut lædentes quidẽ ſed non adeò, aut etiã iuuãtes, etſi nõ optimæ. Quia earum quędam

Lib. 3. de morbis uulgar. ſectio. 2. tex. 2. eſt quintus ægrotus.

Symptomaticę euacuationes iuuãtes eſſe poſſunt etſi nõ ſint optimę

dam

dam uires ſoluendo,& corpora colliquando, de propria uerò morbi materia uacuando nihil,aut minus,quam ut leuare ullo modo poſſit,ad interitum trahunt:quędã minuẽdo quidem morbi materiã iuuãt aliquid, uerum,neque facile , neq; intra proprios morbi fines, ſed uix tandẽ ac per abſceſſus liberant. Quo reſpiciẽs Hippoc.talia omnia ſolet dicere,aut mortẽ,aut difficile iudicium ſignificare.Conſtat uerò hoc nõ eſſe lędere,ſed iuuare minus, q̃ ſi eſſent perfectè iudicãtes. Nã ſæpè qui per tales euacuationes, cum difficultate liberant, niſi ullę tales acciderent morerẽtur.Hoc uero haud dubiè eſt eligibilius. Cherionẽ,qui tam grauiter ęgrotãs,cùm habuerit perpetuo ab aluo deiectiones bilioſas,exiguas,& ſynceras,liberatus intra uiginti dies eſt,quis dubitet fuiſſe moriturum, ſi cum eadem malignitate habuiſſet nullas ? alioqui fuiſſet in eo utendum perpetuo aluum ſiſtẽtibus , potionibus,& infuſis,& admotis. Quo nihil excogitari poſſet illi pernicioſius: quia quæ ob malignitatẽ à natura nõ retinebãtur, repercuſſa & cohibita in ſupna irruiſſent,aut intra hepar,& magnas venas ſuppreſſa, ac maligniùs corrupta hominem interemiſſent. Contra ergo facere oportuit,attemperare,vt ſinceritas illa excrementorum domaretur, & clyſteribus extergentibus aluum eluere, vt q̃ ibãt exiguæ deiectiones,

Lib. 1. epidem. ſect. prima.9.

Loco ſtato.

nes,

Iuuandæ aliquando euacuationes ſymptomaticæ.

nes, fluerent aliquanto largiùs: & quæ bilioſæ, minus hęrerent inteſtinis, & hærentes roderent. Dandus ergo erat & procurandus exitus facilis iis, quę etſi intempeſtiuè, nec expectata concoctione, tamen quia ob ſuam acrimoniam retineri non poterant, à natura pellebantur. Errāt enim ſi qui putant, nulla quæ intēpeſtiuè exeunt, pelli à natura, ſed ui morbi, quaſi regurgitare, aut quaſi liquata fundi omnia. Nam quę concocta & ſecreta ſunt excrementa, pellit natura, retentrice, quæ concoctrici antea ſubſeruiebat, iam tunc quaſi peracto opere, cedente expultrici. Sed & antequā concoquantur, quæ adeò acria ſunt aut maligna, vt irritationem ferre natura non poſſit: cogunt expultricem inſurgere ante tempus: quę nihilominus naturæ opus eſt, etſi nimis irritatæ. Quę euacuatio cohibenda non ſemper eſt, ſed aliquando etiā iuuanda, vt quæ retinerentur periculoſius, facilius exeant. Quid ergo? num dicimus omnes euacuationes ſpontaneas iuuandas eſſe, etſi ſymptomaticæ & intempeſtiuæ ſint, quia ſunt naturæ opera? minimè, nam neq; omnes vtiles eſſe diximus. Plurimæ enim earum ſunt exoluentes, & ſyncopales: atq; quamplurimi, medicis quas cohibere oporteret, augere ſtudentibus, mortui breui ſunt, ſudando, deiiciendo, aut fluente affatim ſanguine ex hæmorrhoydibus (vnde

Quę intempeſtiuè exeunt aliquā pellūtur à natura.

Non oēs euacuationes ſymptomaticæ iuuandę.

maximè

maximè talis fluxus probatur) nedum ex ore aut naribus, aut ſciſſis venis. Neq; ſane im me ritò ita euenit. Nam cùm natura in ipſo iudicationis tempore, & concoctione peracta, ac ſecretione, pellit, vt ordinatè, ita & moderatè id facit. Pellitq; morbi cauſam ſeorſum à bono ſucco, cum modico eius & ſpirituum diſpẽdio (non.n. ſine vllo) tñ cum incocta, & male ſecreta cogitur ꝑ irritationis uehemẽtiã expellere, velut præcipitatur, deponitq, cum malis bona, ſimulq; aliqñ uitã exhalat. Hęc cùm fieri incipiunt, ni quis frenet impetum & obſiſtat, atq; reuulſionibus, refrigerationibus, & adſtrictionibus, atq; omnibus remediorũ generibus occurrat interius & exterius, non uacabit culpa, quòd mori ſiuerit. Quid ergo euenit ex dictis? certè quod antea dictum eſt, & aliis in locis à me indicatum, euacuationes omnes ſymptomaticas, hoc eſt intẽpeſtiuas, quæq; ante tempus iudicationis perfectæ ſuccis nondum ſatis coctis aguntur, hac quidẽ cauſa malas eſſe, hoc eſt, malam ſignificationem præbere: quia aut tantam excrementorum copiam, aut adeò malam qualitatem indicant, ut expultricem, ante conſuetum naturę tempus pellere cogant: aut tantam retentricis debilitatem, ut excrementa, neq; ſolito plura, neq; maligniora, retinere vſq; ad naturale pellendi tempus, non poſſit: non tamen

Lib. 5. Controuerſ. c. 3.

proin-

proinde eas omnes lædere, ſed quaſdam etiã iuuare aliquatenus. Dico autem aliquatenus, quia, vt dictum ẽt antea eſt, nullæ earũ perfectè ac tuto liberant, vt quæ concocto morbo iam fiunt, ſed multos, alioqui morituros, per difficiles iudicationes, & varios caſus ſeruauerunt. Igitur quæ lædunt, tolli ſe indicant, quæ iuuant, ſeruari aut augeri. Dictum enim iam antea eſt, ſymptomata per ſe nihil indicare, ſed cum morbo tolli, tamen quia bonæ aut malæ cauſæ fiũt, quæ lædunt tolli, quæ proſunt ſeruari debere, aut etiam augeri. Diſtinguere igitur opus eſt euacuationes noxias ab vtilibus, vt ſcias quas debeas cohibere,
1. aph. 23. & quas ſecus. Hippocrates certè conferentia & tollerantia diſtinguit. Conferre enim dicitur, quòd morbum minuit, bene tollerari, quòd facultatem non debilitat. Conſtat ergo, vel ex ipſis notionibus, illam fore optimam euacuationem, quę morbum tollat, & facultatem non debilitet, illam peſſimam, quæ debilitet aut etiam proſternat vires, & morbum augeat: mediocres verò eas, quæ inter has erunt; & quibus plus boni quàm mali inerit, eſſe ponendas in bonis, etſi aliquatenus etiam malæ ſint: quibus plus mali, in malis, etſi boni habeant aliquid. Certè morbum omnino, ac cum ſecuritate tollere non poſſunt, niſi quę optimæ iudicationes ac

Quomodo diſtinguantur noxiæ euacuationes ab vtilibus.

per-

perfectæ ſunt, quas modo nullatenus vocamus ſymptomaticas, etſi genere præter naturam ſint, vt fluxus ſanguinis ex naribus. Omnino non debilitare facultatem, ne hę quidē poſſunt. Nulla enim tam naturalis & omnibus numeris abſoluta vacuatio eſt, cum qua nulla fiat ſpirituum effuſio, & exolutio viriū. Nam & ab optimis iudicationibus manent homines debiliſſimi, & à peſſimi ſucci vacuatione, cùm fit affatim, moriūtur hydropici. Sine vlla igitur exſolutione viriū nullæ euacuationes fiunt, morbū omnino nullę tollunt, prę ter perfectas iudicationes, quæ & ipſę fiunt cum exolutione, etſi minima: alię omnes ſymptomaticæ ſunt, & conferentiam ac tollerantiam minorem habent: tamen vtriſq; euenit eſſe in illis magnam differentiam maioris, & minoris. Nam quædam earum morbum minuunt apertè: quædam nihil, quędam etiā augēt. Hæc in ægrotis experimur quotidie. Quibuſdā enim ſudore febris remittitur, quibuſdam eodem tono manet: aliis increſcit. Ita ēt & ab alui fluxu & vomitu, & ſanguine ex naribus, atq; etiam à mēſtruis intempeſtiue currentibus. Quædam etiam euacuationes, manifeſtum poſt ſe lāguorem relinquunt, quædam minimum, aut manifeſtè nullū: quędam etiā videntur vires auxiſſe: quamquam id in eſſentia fieri non poteſt, ſed ob depoſitā aggrauationem.

Nulla euacuatio quā tūuis optima fit ſine debilitatione facultatis aliqua.

Symptomaticę euacuationes quædā morbos minuunt, quædā neq; minuunt neq; augēt, quædā augent.

Quid ſit q̄ quædā euacuationes uires uidētur auxiſſe

tionem. Igitur illæ euacuationes, quęcunque ſint, & quocumq; tempore fiant, quæ plus detrahent facultati quā morbo, cohibēdæ ſunt. Quod ſi uires ualde proſternant cohiberi etiā debent, etſi morbum ęquè tollunt. Euenit.n. aliquando, mori hominem concidentibus ſimul facultate & morbo, tanquam bello Cadmico. Quæ autem detrahunt plus morbo quā viribus, aut æquè, ſuppetente tamen virtute, vt ſpes ſit fore, vt homo etſi debilis, euadat ſanus, ſinendæ ſunt, ſinendæ, inquam, ne ſi vtilitate capti augemus, debilitate plus aucta hominem proſternamus: augendę verò tunc ſolum, cum minuentes bene morbum, facultati officiunt exiguum, neq; tamen ipſæ ſatis abundè fluunt, pro multitudinis ratione, ſeu pro indigentia. Alioquin nullæ quidem augēdę, ſed ſinendæ tantum ſunt. Verum quoniā conferentia & tolerantia poſteriores eſſe videntur ipſis euacuationibus, atq; fieri poterit, vt ſi iudicium de utilitate aut noxa ferēdum, ab ipſis expectetur, ſerius quàm expediat auxiliemur, neceſſe eſt ſcire, qua ratione poſſimus mox atq; incipiunt, pręnoſſe quales futuræ ſint, ut ſecundum id præiudicium, de cohibendis, ſinendis, aut augendis decernamus. Id uerò non poteſt aliunde capi, quam ex cōditionibus quę bonas, & malas euacuationes ſolent comitari. Nam etſi bonas aut malas dicentes,

centes, ut ſigna intelligimus, tamen hæ duæ rationes, ſignorum, inquam, & cauſarum in euacuationibus re ipſa non admodum diſſidere poſſunt, neque adeò multum ſeparari. Nam, ut antea diximus, optimæ non poſſunt nõ eſſe ualde utiles, neq; peſſimæ, non ualde noxiæ, quę inter has ſunt, ut non poſſunt optimè ſignificare, ita neq; plurimum prodeſſe, & illis poteſt utrumuis altero ineſſe plus aut minus, ob naturam, aut diſpoſitionem, quę tunc in corpore eſt. In talibus ergo locum habet hæc conſultatio. Quamprimum igitur uides euacuationem aliquam inſignem ægroto accidere, conſiderare debes regionem, conueniens ſit an non: idq; an ſimpliciter, an in hoc morbo. Dico autem ſimpliciter, ut ſanguini uacuando uterus, & poſt hunc hæmorrhoydes. Vacuandæ bili & pituitę uentriculus & gula, & poſt hunc aluus. Expurgãdis renibus & uenoſo generi, urina. Non ſimpliciter, ſed huic morbo ſunt quædam cõmoda, ut uomitus sãguinis incõmoda euacuatio eſt, per ſuppreſſiones autẽ menſtruorum non adeò. Itaq; multo magis laborabis uomitum ſanguinis cohibere in uiro cui nulla euacuatio ſanguinis conſueta defuit, quã in muliere cui menſtrua defecerunt: in hac enim ſine aliquãtum fluere: deinde etiam ſiſtes. Aluus commoda regio eſt euacuationi, tamen in pleuritide & aliis

Regulę pręnoſcendi à principio quales ſint futuræ euacuationes.
Conſiderãda regio.

aliis thoracis morbis,non ita. Proinde in his morbis expurgationi ex aluo non ita ſtudebis,vt in putridis febribus. Eodē modo alias omnes euacuationes conſidera, eas, quæ per vias illis à natura deſtinatas aguntur,præferens reliquis, & in his cuiq; morbo accómodatas.Conſtat verò ex alijs tractationibus diſcendũ quæ ſint. Non enim ſunt huc congerenda omnia, ſed dicenda tantum curãdi methodus,eius exercendæ gratia,quorundã mētione facta. Certe ſi mediis morbis,aut etiam inchoantibus ſanguis ex vtero incipit fluere, tanti faciunt medici cómoditatem eius regionis,vt ne ſi extra conſuetum tempus fluat,mere ſymptomaticè, audeant alia euacuatione uti, quæ pręcipuè poſſit illi fluxioni obſtare. Vnde euenit non raro in curationibus morborum acutorum, non ſine magno periculo hærere. Velut cũ initio pleuritidis, aut peripneumoniæ, aut ardentis febris ire incipiunt menſtrua,rari ſunt,qui non prætermittant occaſionem mittendi ſanguinem ex vena, aut vnde morbus acutus petit mittere audeant, ſed ex talis,quicunq; morbus ſit:allecti, arbitror,commoditatibus eius regionis,& periculis, quæ ſolent accidere ſuppreſſis menſtruis, deterriti. Non decet autem peritos artis rem vllam tam indiſtinctè accipere. Eſt ſane ſanguinis,per vterum, maximè,atque adeo ea ſo-

Pulchra exercitatio in curatione, morborum in q̃bus mēſtrua ſuperueniunt.

la, naturalis euacuatio, ꝓinde mulieribus ad quã plurima vtilis,& cum magno incommodo plerunq; retinetur (tanti momenti eſt, regionẽ eſſe natura idoneam euacuationi) non tamẽ ea æqua vtilitate ſemper agitur,ac proinde,neq; eodẽ periculo ſemper retinetur. Sed fere euenit, quod in aliis omnibus euacuationibus, ſi benè fiunt ſunt bonæ, ſi malè,malę. Conſiderandũ ergo non ſolũ vnde fluat ſanguis,ſed an tẽpeſtiuè, hoc eſt, quo tẽpore iam morbi criſis agi poſſit, & quo mẽſis cõſueuit: an neutro horum, ſed morbo adhuc crudo & nondũ deuoluto mẽſe: an deuoluto quidẽ mẽſe, ſed morbo inepto iudicationi,an hoc iudicationi apto, ſed nondũ exacto menſe.Primũ .n. ſi accidat, peropportunam cẽſebis euacuationem,magnaq́; fęlicitate in idem tẽpus concurriſſe menſtruã corporis euacuationem, & ſolutionẽ morbi. Talẽ ergo, ſi integrè agatur, ſines,ſin minus, omni ratione iuuabis. Nullã ergo ſecabis venã, aut certè ex crure, aliã verò euacuationẽ mouebis nullã. Si aũt neutro modo ſit euacuatio tẽpeſtiua, ne illius gratia hęreas,ſed mitte ſanguinẽ quãtũ & vnde morbus poſcit,id ſolũ quantitati detrahens,quod caſu incidẽte fluxione videbitur ſuppleri poſſe. Itaque ſi pleuritis ſit,mitte ſanguinem ex cubito eiuſdem lateris, vt fluat ex vtero, non curans. Nam is morbus, cum vrgeat, tolli ſe

citò poſtulat, euacuatio verò adeo intempeſtiua non poſtulat ſe ſeruari. Sola regionis commoditas videbatur poſtulare. Ea renuentibus tam multis conditionibus non eſt magni momenti. Satis erit hac cauſa, tantum non ſiſtere vſu adſtringentium. Ab his ergo abſtinebis, ſanguinem verò mittes vnde morbus poſtulabit. Si verò ea euacuatio ante cõſuetum menſis diem, tamen pro morbi indicatione opportunè ſuperueniat, iudicationum tempeſtiuarum regula ſeruabitur, ſi integrè fluat, ſinere, ſin minus iuuare, nulla verò ratione prohibere, neq; alio trahere, aut aliam euacuationem moliri. Quod ſi morbo intempeſtiua, legitimo vero menſis tempore venerit, ſi quidem morbus indifferens erit ad ſupernas aut infernas euacuationes, vt fortè nephritis, aut ſine loco certo febris, mittetur ex crure ſanguis, ſi ſit opus mittere, ſin autẽ morbus ſupernas poſtulet, & vrgeat, licebit medico alternatè mittere hinc & illinc, & dum ſupernè mittit, aliqua arte infernè retinere, vt vinculis aut cucurbitulis, aut aliter. Sed hoc ad compoſitas indicationes incipit pertinere, de quibus poſtea agetur. Nunc ea tantum cauſa huc diuertimus, ut indicaremus quanti fieri debeat commoditas regionis, vtque eius cauſa peccare ſoleant medici fluentibus menſtruis. Eodem autem

modo

modo peccabũt in alia quacunque vacuatione, ſi ſolius regionis rationem habeant. Nam ex quacunq; poteſt bene & male exire. Ergo poſt regionem conſiderandum eſt morbi tẽpus, quòd concoctione materiæ præcipuè diſtinguitur. Videndum ergo an concocta iam ſatis ſit, an nullatenus, an aliquantum. Nam euacuationes quæ per morbos fiunt, quo fiũt citiùs, eo ſunt deteriores, quo poſteriùs, reliquis bene procedentibus, eo meliores. Atque ea cauſa, cum eſt quòd poſtulet inchoatas euacuationes promouere, non expectata perfecta concoctione, tamen cum aliqua, audaciùs id agimus, quam per cruditatem ſummam. Conſideranda etiam eſt dies. Si quis enim ſudare incipiat, tertia, quinta, ſeptima, aut aliqua ſequentium decretoriarum, eligibilius, & melioris ſpei eſt, quàm ſi ſexta aut octaua, aut decima. Nimirum in diebus decretoriis, bonæ meliores, & malæ minus malæ eſſe conſueuerunt. Atque hac conſideratione magis audebimus, ſudores, & fluxus ſanguinis, & euacuationes alias quaſcunque his diebus promouere, quàm aliis. Conſideranda deinde, qualitas, an ſcilicet talia euacuentur qualia oportet, ſi enim pro morbi materia excernantur ex ventre pinguia, aut cruenta, aut ramentoſa, aut pro ſeroſa humiditate exudetur pingue & craſſum, nullus

Conſiderãdum tẽpus in euacuationibus.

Conſiderãda dies.

Conſiderãda qualitas in euacuationibus.

eam euacuationem iuuare ſtudeat, ſed ſiſtere, vt quæ haud dubiè, morbo nulla ex parte imminuto, facultatem plurimum deijciet. Ita etiam per morbos pituitoſos, vt, verbi gratia, hydropis genera, deiectiones biliosæ: aut per bilioſos, vt febrem ardentem, aut phrenitidem, pituitoſæ, nullius commodi eſſe poſſunt, eoque attemperandæ aut ſiſtendæ magis quam iuuandæ ſunt. Poſthęc quantitas impetuſque debet conſiderari, quia à copioſis & rapidis timemus virtuti, à minimis, & lentis, ne nihil proſint. Igitur hac conſideratione affluẽtes & impetuoſas euacuationes nunquam iuuabimus, ne ſi aliæ omnes conditiones optimæ ſint, ſed cum maximè, ſinemus: cohibebimus autem, cum aliis conditionibus aliquid deerit, vt ſi die incommoda, aut regione, aut qualitate. Cohibebimus uerò tanto maiori aut minori conatu, quanto plura aut pauciora euacuationem damnabunt. Debiliter autem tentatas, ſi alia omnia atteſtentur, iuuabimus ſemper, erunt enim tales iudicatoriæ, neque integræ. Sed & cùm quædam renũunt, ſi alia plura annuant, promoueri non rarò tales debent. Velut ſi per febrẽ bilioſam die aliqua decretoria aluus incipiat bilem fundere, non affatim, & alioqui medicus ex bile multa pendere morbum timeat, ea bilis per ventrem effuſio ſiſti non

Conſiderãda quãtitas & impetus in euacuationibus.

debet:

debet : quin potiùs inuitat ad expurgationem, etiamſi cocta ſatis materia non ſit: quia ea diſpoſitio, pręcipuè cum quodam murmure hypochondriorum, proxima turgentiæ eſt. Atque ita videas Hippocratem ad expurgationem dicere ſolere, nunc, ſi materia turgeat, nunc, ſi venter murmurauerit, nunc requirere humorum vergentiam in regionem conuenientem. Hanc autem vergentiam humorum, vt te magis moueat, non ex ſemel, ſed ex pluries tentata euacuatione, cognoſces. Vt ſi ſępe per hunc morbum tentatos ſudores, aut ventris fluxus, aut mictus copioſos videris, ea tibi conſideratio, vbi alia maioris momenti non prohibuerint, talis euacuationis promouendæ cauſa fuerit. Porrò præter has conditiones, quæ communes ſunt omnibus euacuationibus, conſiderare oportet in ſingulis earum generibus differentias bonas, ac malas. Diſcendæque illæ per capita ſunt ab Hippocrate tum multis aliis in locis, tum maximè in prognoſtico, qui adeò pertractauit exactè omnia, vt vix quippiam adiecerit tam longa poſteritas. Ergo quæcunque euacuatio incidet, his omnibus, quæ dicta ſunt in conſiderationem adhibitis, atque ea quæ maioris momenti ſint, maioris facies, præiudicabis augenda, cohibendave ſit.

1. aph. 22.

4. de ratione victus. 64.

7. Epide. 106.

Conſiderãdas bonas ac malas differentias euacuationum in ſingulis earũ generibus.

Cum uariȩ conſidera-tiones du-bitationē generāt q̄d faciendū.

Quod ſi multȩ uariȩq; conſiderationes te red diderint conſilij inopem, tantis per ſine, neque iuuans, neque prohibens, donec conſe-rentiæ, ac tolerantiæ notæ ſe incipiant exhibere. Oportet autem te tunc uelut in re dubia eſſe diligentem, atque ȩgrotum uiſitare, & notas omnes bonȩ aut malæ tolerantiæ ani maduertere. Velut ſi conſultus an expediat ægrotum, qui ſudare incipit, pannis contegi, ac ſudare quietum, an contra uetilatione, & motu ſudorem prohiberi, conſideranſ que ſudorem calidum eſſe, atque ex toto incipere fluere: dubius tamen (ita ut fit) principij morbi, & diei: neque morbo ſatis cocto iubeas ægrotum ſtragulis, neque additis, neque detractis in quiete contineri, & ſudare tantis per ſini: dubius cùm ſis, reuiſere ægrotum debes, obſeruaréq, an angatur plurimum, an difficiliùs incipiat ſpirare: an pulſus languoris quampiam ſpeciem præ ſe ferat, quo ſi quid ſuccedat tale, mouere ſe illum iubeas ac flabello uentilari. Si nihil horum, ſed perſeuerante robore, & facili ſpiritu, ſine ulla anxietate ſudet, dicatq́ue ſe potiùs ſubleuari quàm prȩmi, procedat, non unam aut duas horas, ſed multas etiam, acceptis interim, ſi res plurimum protrahatur, iuſculis ad refectionem. Quod ſi contrà non ſolum angatur, & pulſus debilitatem indi-

cet,

cet, ſed etiam linquatur animo, aut extenuetur ſecundum faciem, non ſolum uentilatione occurremus, ſed & obturante aliquo illinemus corpus, & oleo myrtino inſperſo etiā puluere myrti balauſtiorum, malicorij, aut cytinorum: aut aliquo emplaſtrico, ut fortè bolo armenico. Signa autem ualde exoluentis, & ſyncopalis ſudoris ſunt quæ diximus, ac poſtremò ſudorem refrigerari, & ſecundum frontem & iugulum in grandes guttas concreſcere, excauari oculos liueſcere faciē & ungues. Hęc cum adſunt, haud longè abeſt ſyncope & ab ea mors. Oportet ergo te eſſe diligentem obſeruatorem notarum omniū conferentiæ & tolerantię, atque contrarij, ut in hac euacuatione, ita in aliis omnibus. Ne te euacuationem ſuadente, repente ac uelut inter manus homo moriatur, deijciendo, ſudando, aut alitereuacuatus. Qui infortunatus ac turpis error eſt. Dictæ ergo ſunt notæ euacuationum, quæ cum ſponte incipiunt, ſunt à medico promouendę. Alioqui, dum concoctiones aguntur, retentiones excremētorum utiles ſunt, & euacuationes noxiæ, utpoteque contrarię ſunt concoctionibus. Quapropter cauere debemus eorum praxim, qui nunquam non clyſteribus & aliis auxiliis ſolicitantes euacuationes, concoctioni locum non dant. Sed hæc poſterius, ubi de occaſio-

nibus auxiliorum agetur, dicentur opportuniùs, nunc in eum ſermonem obiter incidimus, agentes de ſymptomaticis euacuationibus, de quibus, & omnino de ſymptomatum indicationibus, hactenus. Dixeramus autem & de iis, quas morbi & eorum cauſæ præſtant, atque ante has etiam, de indicationibus rerum naturalium & non naturalium. Supereſt ergo vt ad compoſitas tranſgrediamur.

METHODI MEDENDI FRANCISCI VALLESII COVARRVBIANI,

LIBER TERTIVS.

Caput Primum.

SVPERIORIBVS duobus Libris dictæ indicationes, vbi ſingulæ occurrunt ſeorſum, aut multę quidē ſimul, ſed quibus eadem opera, aut diuerſis, ſed nihil repugnantibus, poteſt fieri, ſatis nulla difficultas eſt, faciendum quod indicatur, & eo audacius quo plura indicant. Velut ſi quis febricitet ardenter ex bile valde vſta, ſine vlla alia putredine, ſimulq́ue vehementi torqueatur ſiti. Quæ mora? aut quæ dandi inuidia? omnia petunt potum aquæ frigidæ. Dabis tanto copioſiorem frigidioremq́ue, quanto ſunt plura quæ poſtulant. Si tamen multæ ſimul indicationes rerum præter naturam occurrunt, quarum aliæ alijs obſtant, tenendus ordo hic eſt. Videndum primùm an aliquid eorum

De contrarijs indicationibus.

quæ

Occurrendum ei ꝙ vrget vicúque peruertatur methodus. 3 ſanit.tuē. & 11.meth. & 1.ad Glauco.

quæ curationem indicant, ſiue morbus, ſiue cauſa, ſiue ſymptoma ſit, ita vrgeat, vt inducias ſpectandi non det. Quod ſi euenit, illi eſt occurrendum ante omnia, vt cumque peruertatur methodus, & ordo curationis. Galenus ergo hanc dicit eſſe primá regulam indicationum diuerſarũ: occurrere ei quod vrgeat, altero non neglecto. Ego verò dico, vt illud plus aut minus vrget, ita alterum negligi, aut ſecus. Adeò enim poteſt unũ quippiam vrgere, vt reliqua interim, vel negligantur. Primus itaq; ordo eſt, quem vrgentia poſcit, & huic alij omnes cedunt. Curationem, quæ hac ratione ſuſcipitur, placuit quibuſdã medicis vocare coactam, quæ uerò à cauſæ ſublatione incipit, regularem. Quidam alij inſultant, negantes, coactam, aut irregularem dici debere ullam curationem, quia cùm ita agitur, ita agi debet, atque ipſæ artis regulæ ita agi ſuadent. Illi non negant artificis eſſe ita agere, cùm ipſi præcipiant, quia is ipſe qui agit, mallet, ſi poſſet, alium ordinem tenere, tenet autem hunc iuſta commune illud præceptum prudentiæ, ſi non potes quod vis, uelis quod potes, appellari volunt hanc curationem coactam, eam verò quam ſublata omni vrgentia tenerent, regularem. Semper hæ inanes argutiæ deuoluuntur ad quęſtiones de nomine. Conſtat uerò primos meliùs diſtinguere id

Cùm unũ uehementiſſime urget reliqua uel negliguntur.

Quæ regularis, & quę coacta dicatur curatio.

re id quod optimum ab eo quod neceſſariũ. Sed procedamus. Si nihil eorum quæ adſunt, urgeat, aut omnia æquè, neque tamen poſſit omnibus occurri ſimul, ſed ordine quodam, tunc uidendum an alterum obſtet alterius curationi, ita ut, niſi eo ſublato, alterum curari non poſſit (uocat hanc Galenus cauſam ſine qua non poteſt agi curatio) atque illi occurrendum priùs eſt. Velut ſi qui laborat febre continua ex ſuccis conſiſtẽtibus intra uenas, ſimul laboret ſacietate uentriculi, antequam ſecetur uena debet uentriculi ſacietas ſolui. Quia etſi, neque ſuccorum putreſcentium in uenis, neque febris cauſa ſit, obſtat tamẽ quominus ſanguis mitti poſſit, quia uentriculo crudis pleno, non ſine magnò periculo diſtributionis mitteretur. In ulcere ſordido & cauo, extergentibus utendum antequam ſarcoticis, & his quam agglutinantibus, quia ſordes carnem gigni prohibent, & niſi hac genita, labia diſſita uniri nõ poſſunt. Talibus obſtaculis ſummotis, aut ſi talia obſtacula non ſint, tenendus eſt ordo tertius, qui & maximè omnium eſt legitimus incipiendumq; à cauſæ facientis ſublatione, & procedendum ad id quod ab ea fit uſque ad ipſum morbum, cum quo neceſſario tollentur ſymptomata. Hinc fit, ut cum parte quapiam affecta totum corpus indiget euacuatione, non ante uenien-

Quando occurrẽdum cauſæ ſine qua non poteſt agi curatio.

Sacietas uẽtriculi ſoluenda antequã mittatur ſanguis.

In ulcere ſordido, & cauo quis tenẽdus ordo.

Quando incipiendum à cauſæ facientis ſublatione qui eſt ordo maxime legitimus.

dum

dum ad localia ſit, quam totius vacuatio facta. Quia multitudo aut cacochymia facit, aut poteſt morbum augere, aut alium, grauiorem fortaſſe, excitare. Quare rationem habet cauſæ; Nam vt indicat morbus præſens, ita & qui timetur. Ideoq; cenſeri debet cauſa, non quæ facit, aut fecit ſolùm, ſed quæ faciet, niſi quis obſtet. Eadem quoque ratio eſt euacuationum ad euacuationes. Cùm enim aliæ alijs ſint maiores, atque, vt quis dixerit, magis vniuerſales, vt miſſio ſanguinis, quã expurgatio, quia illa omnium, hæc quorundam ſuccorum eſt: & expurgatio per ventrem, q̃ mictio, aut ſudor: & hæ, quam excreatio & emunctio: quæ minus vniuerſales ſunt cùm magis vniuerſalibus comparatæ ad localium auxiliorum vergunt naturam. Vt ergo omnes euacuationes agi debent ante localia, ita inter euacuationes ipſas magis vniuerſales, ante eas quæ minus tales ſunt. quare & miſſio ſanguinis ante expurgationem. Quia multitudo, quæ miſſionem ſanguinis præcipuè indicat, niſi maturè tollatur, cacochymiam facit, à qua indicatur expurgatio. Expurgandum etiã antequã prouocetur vrina ſudor, aut excreatio (ſi expurgandum ſcilicet eſt) quia cacochymia totius, & ventris fouet eam quæ in venis & thorace, & alia quacunque peculiari parte eſt. Itaque vbi complicantur multæ indicationes

Indicatione cauſæ nõ ante veniendũ ad localia quã totius facta ſit uacuatio.

Cauſa morbi eſt, quæ facit, & quę fecit, & quę faciet.

Inter euacuationes ipſas magis uniuerſales præcedant eas q̃ minus tales ſunt.

Miſſio ſanguinis ante expurgationẽ qua cauſa fiat.

Expurgatio cur fit ante particulares uacuationes.

tiones rerum præter naturam, hæc ſunt præcepta, & hæc ratio ſatisfaciendi illis omnibus. Quæ eadem ſeruanda eſt, & inter morbos plures, vt vlcus, inflammationẽ & febrẽ: & inter plures cauſas, multitudinem craſſorũ, obſtructionem, & putredinem: & inter multa ſymptomata, vt loquacitatẽ, ſitim, & peruigiliũ: & inter cauſas & morbos, vt fluxionem & febrem, & inflammationem & putredinẽ: & inter morbos & ſymptomata, vt febrem & dolorem capitis: & inter cauſas & ſymptomata, vt bilem & delirium: & inter omnia ſimul, vt pituitã, febrem, & coma. In his & huiuſmodi omnibus complicationibus, nil vrgẽtia, aut impedimentũ ordinẽ interturbare cogat, ipſe cauſarũ facientiũ ordo tenendus eſt, quia poſteriora cum prioribus facile tolluntur, vt cum inflammatione febris, cum multitudine craſſorum obſtructio, cum obſtructione putredo: cum loquacitate ſitis, cum hac peruigilium. Cum fluxione inflammatio, cũ putredine febris: cum febre dolor capitis, cũ bile delirium: cum pituita febris & coma. Quod ſi poſteriora cum prioribus non omnino tollantur, tamen facienda ſunt quæ poſcunt priora priùs, poſteriùs, quæ poſteriora. Euenit aliquando duo dictorum fieri ſui cauſas mutuas, velut fluxionẽ & dolorẽ: peruigiliũ & ſitim, & alia eiuſmodi. Fluxio enim

Quæ præcepta inter morbos plures, & plures cauſas, & multa ſymptomata, & inter cauſas & morbos & inter morbos & ſymptomata, & inter cauſas & ſymptomata, & iter omnia ſimul.

Cum duo dictorũ ſui ſunt cauſæ mutuę vtriſque occurrendum eſt ſimul.

vnde-

undecunque incipiat dolorem infert parti recipienti, & dolor accedens fluxionem à qua natus eſt, auget. Dolor quoque non raro incipiens ab ictu aut intemperie fluxionem conuocat, cōuocata uerò dolorem à quo nata eſt, auget. Ita quoque ſitis aliundè nata dormire non ſinit, & ſublatus ſomnus, ſiccando ſitim auget. Et peruigilium natum ex dolore aut ſolicitudine, ſitim infert, ſitis uerò accedens noua uigilandi cauſa fit. Hoc cum euenit, utriſque occurrendum eſt ſimul, quia utrinque proceditur à cauſa. Velut reuulſoria euacuatione & anodinis ſimul medicamentis. Somniferis quoque ad caput & ſitim ſedantibus ad linguam ſimul. In talibus ergo non opus eſt aliud ante aliud facere, quia multorum indicationes ſimul incidunt.

CAP. II.

CVm tamen dicimus faciendum hoc ante illud, non ita audiendum, quaſi abſtinendum ab hoc omnino ſit, uſque dum illud ſit perfectū. Ita enim putantes medici quamplurimi, tardiùs quam opus ſit, occurrūt malis. Quo modo maximè peccatur in acutis. Verbi gratia, non ſunt apponenda localia antequam toti corpori ſit proſpectum, neque vtendum attemperantibus antequam vacuatum. Quid ergo? in phrenitide aut lethargo, aut inflammatione hepatis, nihil capiti,

Euacuatione & localibus ſimul & alternatè licet uti.

aut

aut hypochondrijs admouebimus, antequam exquiſitiſſimè ſit miſſus omnis ſanguis? ardet febris uehementiſſimè, nihil refrigerans, neque quod ſedet ſitim dabimus, antequam expurgata bilis ſit? aut ſaltem non niſi urgentia nimia cogat? certè antequam mittatur ſanguis, nihil rectè admouetur capiti aut hepati in illis, neque in his rectè quis attemperantibus utitur, antequam incipiat cauſam minuere clyſteribus, aut uomitu, atque ſi urgentia adeſt, etiam expurgatione. Tamen neq; integra perfectaque ſanguinis euacuatio expectanda ad admotionem recupertientium, neq; perpurgatio ad vſum refrigerantium & & humectantium: Sed inchoante ſemper curatione ab illis quæ ſecundum artem debent eſſe priora, licet hæc interponere, & ſimul facere. Velut in phlegmonis curatione, conſtat repercuſsionem influentium priorem eſſe reſolutione eorum quæ partem obſident, quia quod influit cauſa eſt eius quòd obſidet. Tamen elapſo principio, quod ſolis damus repercutientibus, incipimus vtriſq; ſimul vti repercutientibus dico & reſoluentibus, augendis ſenſim his & detrahendis illis, ita vt meris reſoluentibus nunquam vtamur vſq; ad magnam inclinationem, quia non antea recurſus alicuius nouæ fluxionis timor ceſſat, Maximè ſi peculiaris cauſa timendi ſit, velut

Interponẽnenda localia uniuerſalibus auxilijs.

Similitudo in phlegmonis auxilijs.

in quibus calet plurimum aut dolet pars, aut cauſa eſt valde tenuis, aut aliquid obſtitit quo minus uacuatio corporis ſatis produceretur.

In podagricis tumoribus quid agendum.

Magis autem ſi fluxio debilitati partis imputetur, vt in podagricis tumoribus, in talibus enim, etiam in ſumma inclinatione debet habere aliquid adſtringentis quod admouetur, ne, ſcilicet maior debilitas relinquatur in parte. Qua cauſa diachalcitis utilis eſt uſque ad perfectam curationem. His autem exceptis, in manifeſtis iam inclinationibus phlegmonum, ad ſolam reſolutionem indicatio inclinat.

Obiectio pro cōtrariorū æqualitate in curādo.

Quòd alicui uideri poſſit alia ratione methodum perdere, quòd ſcilicet, inclinantibus tumoribus augentur eorū medicamenta propria, hoc eſt, reſoluentia, cùm tamen dictum antea ſit, debere remedia cum morbis augeri & minui, ut ſcilicet ſemper ſint æqualia.

Solutio.

Non tamen ita habet. non enim tam apponimus maiora quam impermiſta, eleuatis cōtrarijs. Quod ſi contraria eleuari eorum intenſio eſt, id euenit ex accidenti, quia alia indicatio ceſſat. Atque hic reſpicientes diximus præceptū illud augendi & minuendi auxilia ad morbi æqualitatem, intelligi, niſi quod aliud obſtet artis præceptum. Velut nunc, obſtat in ſummo uigore phlegmonis uſui reſoluentium impermiſtorum indicatio fluentium, aut quæ facile poſſent refluere. Si igitur in uſu localium

lib. 2. c. 1.

adeò diuerſorum,& habentium inter ſe ordinem priorum & poſteriorum,nihil obſtat,immo vt melius dicam, res ipſa cogit vtriſque vti ſimul, cur non & euacuationum & localium eadem ratio ſit, liceatque vtriſque ſimul,& alternatè vti? neque ſanè ad cucurbitularum admotionem,quæ ab alto exhauriant, neceſſe eſt corpus ita eſſe inanitum,vt in maxima penuria conſtitutum ſit, ſed ſatis eſt eſſe vacuatum,quantum res tunc videatur exegiſſe,ne plenum ſit. Hypochondria quoque foueri poſſunt,antequam perpurgatum corpus ſit. Nam cum ventriculus,ac præcipuè eius os laborat fluxione,& ſentitur eſſe laxus, ante etiã quàm mitti ſanguis incipiat, cautio eſt illum per diem ante aliquoties fouere aliquo roborantium,vt melino, abſynthite, nardino, aut maſtichino. Id quod magna vtilitate fieri, res eſt expertiſſima, tametſi corpus vacuatum nondum eſt, ſed id potius agatur, vt vacuetur. Neque ſanè amethodum eſt,quia,vt antea diximus, ordo à cauſa prohibente, ſeu à cauſa ſine qua non, prior eſt, quàm ab efficiente. Conſultum ergo fuerit cardiacos,non ſolis fomentis, ſed eſu etiam adſtringentium fructuũ, quales multi autumnalium ſunt, iuuare. Galenus etiam præcipit in arte quam ſcripſit ad Glauconem, in omnibus febribus intermittentibus, quæ non ſunt exquiſitæ ter-

De cucurbitularum admotione

De hypochondriorum fotu.

Lib. I. c. 10. & 11. & ſequen.

tianę hypochondria eorum quos nōdum pur gauerat, foueri. Mittatut tamen ſanguis priùs, ſi modo mittendus ſit, & localibus, ne viſcera laxent, admiſceatur aliquid corroborans. Sed hoc ad indicationem partis iam ſpectat, de qua paulò poſt dicendum eſt ſeorſum. Nūc de multis indicationibus rerū pręter naturam, quæ ſimul conueniunt, agimus.

C A P. III.

Multi morbi vbi adsūt quid faciēdum.

ITaq; vbi componuntur ſimul multę indicationes rerum præter naturam quarumcunque, quæ curationes indicant, hæc ſunt præcepta. Incidunt enim ſæpe multi morbi, & eiuſdem morbi multæ cauſæ. Morbi multi vbi adſunt, videndum, an alter alterius cauſa ſit, an non, ſed caſu ſimul inciderint. Velut qui laborat pleuritide neceſſariò etiam febricitat. Verum poteſt eſſe ea febris morbus per ſe, & independens ab inflammatione lateris, aut illius accidens. Si quis laborat cruditate ventriculi, ſimulq; ſuffuſione oculorum, poteſt ſuffuſio naſci à cruditate, aut etiam aliunde. Cauſæ quoq; multæ quæ conueniunt, poſſunt ordine quodam eſſe, ita vt aliæ ſint alijs priores, aliæq; propiores morbo, aliæ remotiores, aut non, ſed multæ partiales, æquè proximæ morbo. Velut hæmitriti cauſæ ſunt pituita & bilia putreſcētes, neutra autem eſt, quàm altera, prior. Putredo autem illa, & obſtru-

Multæ cauſæ poſſunt conuenire, & quomodo, & quid agendum.

ctio,& multitudo,& craſſities, cauſę ſunt eiuſdem febris, non æquè proximæ,ſed ordinem quendam habentes ad ſe & ad illam. Nam multitudo & craſſities,obſtructionis,hæc ꝓhibitæ ventilationis, hæc putredinis, quæ febris proxima cauſa eſt. Eo igitur ordine illis occurrendum eſt. Quòd ſi duo morbi adſint non ſolum ordinem habentes, ſed, poſterior prioris ſit accidens, ſola prioris curatio erit ſatis. Velut qui ponebatur laborare ſimul cruditate acida,aut nidoroſa,& ab hac naſcente ſuffuſione, nullis medicamentis ocularibus vti debet,ſed expurgatione,attemperatione, & corroboratione ventriculi. Eadem ratio eſt,ſi ob hanc ipſam ventriculi affectionē,aut hypochondriacam melācholiam laboret vertigine. Hypochondriorum enim aut ventris cura erit habenda, capitis nulla. Ita etiam ſi cui reſoluta manus eſt, obſtructione neruorum in ceruice huic ſunt admouenda medicamenta reſoluentia ſuccos, & laxantia neruos,manui autem nihil,niſi quod externas arceat noxas. Hæc autem intelligo,cùm ſecundus morbus mera ſympathia eſt,& vt dixi,tantum accidens prioris. Vbi enim à priori quidem cœpit,tamen iam non ab illo ſolum pendet, ſed per ſe habet quippiam propriæ affectionis, denique ſecundarius quidem morbus eſt, tamen non mera ſympathia, ſed ea-

Cum duo morbi ſunt & ſecūdus iam nō pen det à priori quid.

tenus iam idiopathia, eatenus etiam curationem deſiderat propriam, non contentus curatione prioris. Debet verò eſſe eius curatio ordine poſterior, vt ſcilicet, morbus morbo poſterior eſt. Velut, ſi, qui ponebatur ſuffuſione per conſenſum ventriculi laborare, fumis ſolis intercurrentibus ante ſuccum cryſtallinum, diuturnitate paſſionis contraxerit concretam ſuffuſionem, ſeu cataractam, aut nubem, non iam ſatis erit uentriculo proſpicere, & ſi id ſit agendum prius, ſed opus erit ſuffuſionem diſſoluentibus uti colyriis, uelut ſucci caucalidis, chamædrios & ſanguinariæ, æquis portionibus, aut eiuſdem facultatis alio (huius enim nunc fortaſſe memini, cuius etiam meminit Paulus ex Oribaſio) atque ſi ea concreta ac dura ſatis ſit, acu deprimere: nubem uerò extergentibus diſſoluere, ut fortè minoris centaurij ſucco cum melle. Aut mellis, bilis & ſucci fœniculi portionibus æqualibus. Ita quoque ſi cui à uentre, aut una quapiam particula aſcendente tenui ſucco, aut aura, epilepſia accidit, principio quidem ſola eius particulæ attemperatio, aut materiæ aſcendentis interceptio, quæ laqueis, aut uiarum intercißionibus ferro aut igne agi ſolet, poſſunt eſſe ſatis: ubi uerò diuturnitate iam malum inoleuit, tanto magis curandum ipſum caput eſt, quanto magis dila-

Epilepſiæ exemplū.

ta eſt curatio, quia tanto plus comparat idiopathiæ ſympathia omnis, quanto diutius durat. Vtcunque autem debet curatio incipere à primario. Multorum itaque morborum ordine quodam incidentium, hæc eſt regula. Si uerò duo aut plures, ſine ordine, caſu incidentes, curari ſimul poſtulent, tenendus alius curationis ordo eſt, urgentiæ inquam, aut cauſæ ſine qua non. Nam ſi pleuritici febris, accidens eſt, ſola inflammationis ſolutione per ſanatur, ſi autem etiam eſt morbus, utriuſque mali auxilijs utimur, magis autem ac prius, urgentioris. Cauſæ quoque cum ſine ordine incidunt, tollendæ ſunt ſimul, ſi fieri poſſit, ſin minus, & aliquid aliud obſtet, quę paratior, prius. Velut in hemitrito dandum pharmacum cholagogum & phlegmagogū ſimul, ſi uterque ſuccus ſit paratus, ſin minus uacuabitur citius qui paratior. Quæ uerò cauſæ ordine incidunt, ordine quoque tollendę priores ante poſteriores, eo modo quo dictum eſt. Velut ſi morbus regius ſit ab diffuſa bile: hæc autem diffunditur ob ueſicæ ſuæ obſtructionem, obſtruitur uerò illa ueſica à pituita, prius debet dari pharmacum phlegmagogum, deinde aliud cholagogum. Regula enim in his eſt, incipientes a morbo procedere in cauſas, reſoluendo, uſque ad primas earum, quæ præſentes cum ſint,

Cum morbi duo aut plures ſunt ſimul ſine ordine.

Cauſę cum incidunt ſi ne ordine quid agendum.

Cauſę cum incidunt ordine aliquo.

Morbi regij exemplū.

Regula cū multæ incidunt cauſę ordine aliquo.

indicat curationem (procatarticas enim & abſentes dictum eſt, non indicare) & ab illis rurſum inchoata curatione, contrario ordine curare, ac cauſarum inuentionem fecerimus. Velut quia febris putrida naſcitur à putredine, hæc ab obſtructione, hæc à multitudine & craſſitie: primum omnium eſt deponenda multitudo, mox aperiendum, mox coquendum, quod contrarium eſt putreſcentię: mox quod omnino emendari non potuit, expurgandum: vltimo intemperiei occurrendum. Nam etſi eorum, qui ita laborant, quidam incœperunt febricitare ſine vlla externa cauſa, paulatim ob aſſiduam voracitatem congeſtis multis & craſſis, à quibus nata eſt obſtructio, & ab ea putredo, à qua febris, alijs tamen initiũ ægrotandi fuit refrigeratio quæ denſitatem cutis fecit, & hæc inſenſile effluuium cohibuit, quod cohibitum venas repleuit, quæ repletio earum peperit obſtructionẽ, quæ ſimul cum cutis denſitate ventilationem prohibuit, & putredinem induxerunt, proximam febris cauſam: in quibus iuxta dictã regulam videtur exordiendum à calfacientibus & laxantibus cutem, cum id fuerit totius mali exordium, tamen in his quoque, ſi cùm accedimus ad ægrotum, externum frigus iam receſſit, & homo iam apertè febricitat, rectius incipitur à miſſione ſanguinis, quia etſi denſitas

Lib. 2. c. 2.

In quibus febris putrida initium

ſitas cutis quæ adhuc manet ordine cauſæ facientis prior eſt, quam multitudo, tamen hęc eſt cauſa prohibens, ſeu ſine qua non. quia non poſsit vlla laxantium & extergētium admotio poros aperire corpore pleno: immo verò conuocando plus, arctiores reddet. Cū ergo dictum ſit indicationem prohibentis priorem eſſe quam facientis cauſæ, conſtat in vtriſque dictorum inchoandam eſſe curationem à miſsione ſanguinis. Intereſt tamen multum, quia in quibus nulla cutis denſatio, neque refrigeratio manifeſta anteceſsit, ſola euacuatione multitudinis, & inciſione craſſorum, & concoctione crudorum, & expurgatione ex putridis concoctorum, perficitur curatio, niſi fortè etiam à dictis vlla attemperatio deſideretur: tamen in alijs mox à ſufficienti multitudinis depoſitione cōfert vti inūctionibus laxantibus & extergentibus. In quem vſum ego chamœmelini vncijs duabus cum nitri drachma vti conſueui, ad tollendam, ſcilicet, denſitatem cutis, quæ mali prima cauſa fuit, & adhuc manet. Maturat verò hæc eadē inunctio concoctionem, & ad decretorios ſudores corpora præparat. Conſtat verò eadem ratione fore vtilem hanc inunctionem in quibusvis febribus nimis denſatæ cutis ſigna ſint, uelut in quibus maculæ pulicum morſibus ſimiles per cutem fiunt, cohibitis

fuit cutis refrigeratio utendū miſſione ſanguinis, indicatione cauſæ ſine qua non.

capit. 1. huius libri.

nempe ſub ea denſata, quæ oporteret inſenſibiliter expirare, vel ſaltem exſudari. Eodem ergo modo quo dictum eſt, procedemus in ictero & alijs omnibus morbis, quorum multæ cauſæ ſunt. De multis itaque indicationibus rerum præter naturam ſimul incidentiũ hactenus dictum ſit. Dixeramus autem prius de indicationibus rerum naturalium. Supereſt vt coniungamus vtraſque.

C A P. IIII.

NVnc ergo de indicationibus rerum naturalium & præter naturam, quæ ſemper in morbis coniunctæ ſunt, dicamus. Semper enim certè coniunctæ ſunt. Nam nunquam non ſunt cõſideranda medico natura & morbus. Cùm tamẽ hæ indicationes in omni morbo complicatæ ſint, nunc ſunt ſimiles, nunc contrariæ. Euenit enim morbum & naturam in eundẽ exceſſum inclinare, velut in bilioſo febricitante: aut in contrariũ vt in hydropico bilioſo, aut febricitante pituitoſo. Cùm igitur res naturales & præternaturales contrariæ ſunt, petunt ſimilia: cùm ſunt ſimiles petunt contraria. Quia quæ naturalia ſunt petunt ſibi ſimilia, quæ præter naturam, contraria: eadem autem ſunt his contraria & illis ſimilia, cum ea ſunt inuicem contraria. Cùm vero ea euenit eſſe ſimilia, eorum indicationes ſunt contrariæ. Quo pacto autem fiet ſatis vtriq;

De indicatione a têperamento totius corporis.

par-

partim antea dictum eſt, cùm ſeorſum agere-
tur de vtriſq;, partim nunc dicetur. Homo hu
midus, verbi gratia, laboret morbo humido.
Quomodo poterit medicus dare naturæ hu-
mida, morbo ſicca? nam quomodo humida
& ſicca eadem curatio? porro cùm petũt ſimi-
lia, quouſque oportebit auxiliorum vires in-
tendere? durum .n. quinimo & falſum prima
fronte eſſe videtur, dicere, frigidum hominẽ
cùm febricitat, frigidioribus vti debere,
quàm calidum & febricitantem. Hic enim,
cùm geminum habeat calorem, ſumma, ac-
citiſſima refrigeratione uidetur indigere.
Videtur ſanè, perpendenti autem acrius ui-
debitur ratio in contrarium cedere. Nam
cum ambo, natura inquam & morbus pe-
tunt ſimilia, duabus indicationibus in idem
conſpirantibus, illa ipſa quę petuntur dari
debent intenſiora. Cum uero natura & mor-
bus contraria petũt, dabuntur quę petit mor
bus, ſed tanto remiſſiora, quanto naturæ indi
catio in contrariam partem inclinat. Proinde
ſi homo natura calidus tenetur febre, minus
frigidis curandus erit, quam frigidus qui ea-
dem teneretur, niſi obſtet conſuetudo (obſtat
uerò in talibus ſæpe) atque ſi ulcus, quod ut
morbus humidus tractari ſemp debet, in par,
te ſicca ſit, ut in capite, ſiccioribus medica-
mentis erit curandum quã ſi in humida, ut in

Calidiora calidiorib⁹ & frigidiora frigid. deberi quo modo itelligatur.

Calidus morbus in corpore natura calido min⁹ eget refrigerantibus.

clune,

Calidus morbus in corpore frigido eget frigidioribus, &c.

clune. Et quæcunq; pars vlcerata ſit, in uiro quàm fœmina, & adulto ac multo magis iam ſene, quàm in puero, ac multo magis in infante, ſicciorib us curari debet. Et eadem medicamenta humidioribus partibus ſunt ſicciora, & ſiccioribus humidiora. Velut thus, quod inſperſum parti molliori carnem generat, in parte ſicca eſt ſuppuratorium. Hæc docét illa Galeni verba, calidiora calidioribus, frigidiora frigidioribus, ſicciora ſiccioribus, humidiora humidioribus, indigent auxiliis. Neq; verò proinde non dãtur contraria ęqualia morbo, quia dantur in calido febricitante minus frigida, q̃ darentur ſi calidus natura non eſſet. Non enim eſt morbus totus calor qui ineſt, ſed qui præter naturam: neq; quidẽ qui præter naturam communem, ſed præter cuiuſque propriam (ſua quippe natura viuit quiſque, non communi) ęqualis enim feruor in calidiori natura minor febris eſt, quàm in frigidiori, quia minus eſt, quod præter naturam. Meritò ergo paret minoribus contrarijs, curaturq; nihilominus æqualibus. Atq; tunc quoque etſi ob febrem dentur frigida, naturalis tamen calor ſeruatur ſimilibus, & æqualibus, quia tanto dantur minus frigida, quanto homo eſt calidior. Quod ſi tanto minus frigida, certe & tanto calidiora quàm darentur ſi calidus non eſſet. Reſpondet ergo ita

natu-

naturali calori æqualis calor, & calori præter naturam æquale frigus, in auxiliis. Hoc ſolum intereſt inter hanc & ſanorum hominum cõſeruationem, quod pro ſanis ſola, vt par eſt, vtimur conſeruatione, pro ęgrotis verò ſimul cum curatione. Exquiſitè autem faciendi, hęc vnica, eaq; facillima eſt regula. Conſiderare cuiuſq; hominis propriam naturam, & receſſum morbi ab hac ipſa, facereque vt auxilia æquali exceſſu inclinent in contrariam qualitatem. Velut ſi calidus naturaliter vno gradu, caleat nunc ſecundo, curari poterit temperatis. Quia temperatum & calidum ſecundi gradus à calido primi æqualiter abſunt. Si verò qui ita febricitat temperata natura ſit, frigida ſecũdi ordinis deſiderabit auxilia. Verum eſt vbi naturalis temperies eius, qui morbo ſimili tenetur, plurimum recedit à moderata, vt cùm non eſt vtcunq; calida, ſed valde biliosa febricitantis, aut pituitoſa catarrhoſi, licere medico plęrunq; vti victu, & curatione intenſiori, quam præſens poſtulet morbus, ac fortaſſe etiam, quam ſi morbus eſſet contrarius, vt in valde bilioſo febricitante, quam in pituitoſo. Idq; duplici cauſa: prima quidem ea quã iam tetigimus, conſuetudinis. Rarum enim ſit extremæ intemperiei hominem non aſſueuiſſe contrarijs. Altera eſt in aptitudine quæ in talibus eſt, incidẽdi in extremas corruptiones

Vehementer lapſas naturas ẽt p̱ morbos reducẽdas eſſe docet. Tunc uerò calidiora frigidioribus & contra conueniunt.

nes per morbos ſimiles, uelut ualde bilioſus in tabem per febrem, ualde pituitoſus in hydropem per catarrhos. Cum tamē tali aliquo timore augemus uim remediorū ſupra pręſentes morbos, nō deficimus à methodo. Neque .n. ob præſentem affectionem, ſed ob eā quæ timetur, facimus. Indicat uerò quod meritò timetur, ut quòd iam adeſt. Nam & de morbo magno & miſſione ſanguinis eſt id ſemp medicis in ore. Itaq; apparatus hominis, aut partis ad grauiora, cogit medicum uti remediis pręſentibus malis maioribus, idque ſalua methodo. Exemplo ſunt ulcera pudendorum & ani, quæ curamus medicamentis, ſiccantioribus etiam, quàm quæ conſiſtunt in capite & oſſibus. Non ſane, quòd ſint eæ partes ſicciores, non enim ſunt, ſed quia ſordium colluuioni, ac proinde magno malignæ putreſcentiæ periculo expoſitę: quam uehementius etiam, quàm ulcus præſens, & natiua partis temperies poſtulat, ſiccando, pręcauemus. Itaque regula de contrariis æqualibus admouēdis has habet conſiderationes, quę alia ratione referri poſſunt ad indicationes complicatas, de quibus hactenus dictum eſt.

CAP. V.

De indicatione à parte affecta.

VNica ſupereſt indicatio dictis neceſſario adiiciēda. Ea uerò eſt quæ accipitur à parte affectā: quę ad curationis differentiā

nulla

nulla alia minus facit, ſed plus etiam quã plęręq;. Neceſſe igitur eſt eum, qui medendi methodo rectè ſit uſurus, partium diſſectionẽ, & rationẽ dignoſcendi locos affectos ex prioribus tractationibus didiciſſe. Hinc.n. ſolum ex pectare debet, quid quæque pars, & quam ob cauſam indicet. Hæc ubi dicta erit, cenſeri po terunt dictæ omnes ad curationem neceſſariæ indicationes, atqui hęc quoque partim eſt dicta. Nam quę à partis temperamento, ea dem eſt, & quæ à temperamento hominis. Nimirum ut toti homines, ita & partes ſingulæ, calidiores calidioribus, frigidiores, frigidioribus, humidiores humidioribus, ſicciores ſiccioribus indigẽt remediis. Ob id enim diximus, capitis & oſſium, ac neruorum motiuorum, quam carnoſarum partium ulcera, ſiccioribus curari. Sed præter temperamentum conſiderãtur in parte quędam, quæ curationem non parum faciunt euariare. Neceſſe autem fuit hanc indicationem ſeorſum à dictis omnibus, maioris diſtinctionis cauſa explicari. Non enim hæc indicatio quã nunc ſuſcipimus pertractandam, eſt ſimilium aut contrariorum, uelut priores duę, ſed modi tãtum, aut utendi, aut ipſorum medicamentorum ob peculiares partium conditiones. Priores ergo indicationes oportuit pręſciri, mox hanc àdiungi. Sunt uerò quæ in affecta parte con-

Ante medendi method. didiciſſe oportet partiũ diſſectionẽ & rationẽ dignoſcendi locos affectos.

Cap. præcedenti.

conſideranda ueniunt, utpote ex quibus talis indicatio fluit, actio, dignitas, utilitas, ſitus, magnitudo, figura, ſenſus, & proprietas. Ob actionis indicationem, ad uentriculum aut hepar nunquam urendum eſt merè laxantibus, ſed cùm quàm maximè oportet emollire aut reſoluere debet admiſceri adſtringentis aliquid, quia actio harum partium, cōcoctio inquam prima & ſecunda, maximè neceſſaria eſt toti corpori, præcipuè ad eos morbos ſuperandos, qui pendent ex ſuccis. Et ea concoctio quę in his officinis agitur, præter partium temperiem, quandam firmitudinem, & adſtrictionem deſiderat. Quapropter ſiue calfaciendum, ſiue refrigerandum, ſiue ſiccandum, ſiue humectandum eſt, adſtringendum ſimul eſt nonnihil, uel eadem materia utrunque pręſtante, ut abſinthites, & nardinum ac maſtichinum oleum, calfacit & adſtringit: melinum & roſaceum, & omphancites refrigerat & adſtringit, aut admiſto adſtringente cum reliquis alterantibus, utſi cùm pluri chamęmelino, aut uiolato admiſceas aliquid aceti, aut ſucci uuæ acerbæ. Adſtringendum itaq; ſemper eſt, maximè autem cùm ſiccandum, minimè cùm humectandum, mediocriter, cùm calfaciendum aut refrigerandùm ſolum. quia quę adſtringunt, hac ipſa cauſa, ſiccant, exprimendo ſuccos. Quod cum alioqui curatur

Indicationes à partium actione. Exēplū in ventriculo & hepate, in quibus ſemper eſt vtendū adſtringenti aliquo.

In vētriculo & hepate ſemp ad ſtringēdū, ſed maximè cū ſiccandū, minimè cum humectādum.

tur membri ariditas, maximè poteſt nocere: cum humiditas, iuuare: cum calor aut frigus ſolum, indifferens eſt: iuuat uerò ſeruans partis tonum, & firmitudinem. Sed hoc iam eſt; coniungere indicationes affectus & partis. Ipſæ per ſe dictæ partes adſtrictionem deſiderant. Iis quæ ad lienem parantur aut renes minus eſt opus adſtringentia miſceri, nonnihil tamen etiam his: illis uerò quæ ad pectus nihil. Quia emollitio & laxitas reſpirationis facilitatem auget, adſtrictio contra. Hac cauſa in pleuritide & peripneumonia, ne initio quidem admouemus repellentia, ut in aliis inflãmationibus, ſed omnium localium uſum tantiſper differentes, ut miſſio ſanguinis præeat, ab anodinis laxantibus, & reſoluentibus, incipimus. Quorum mox, ut uacuatio procedit, uires augemus. Nimirum in his ob indicationem partis, cenſemus tutius, fienti fluxioni reuulſione aduerſari, quàm repercuſſione. quia hęc, pręter dicta, altius cõdi materiam facit, atq; ita pro pleuritide peripneumoniã, & pro peripneumonia ſuffocationẽ gignit. Quòd ẽt timentes in Iſchiade abſtinemus à repercutientibus: nihilominus in hœmoptoica, ubi ruptum, aut laxatum uas eſt, adſtringẽtia admouemus pectori, unguenta, cataplaſmata, & emplaſtra, præcipuè antequam oborta inflãmatio ſit: quia tunc agglutinandi eſt ſumma neceſ-

In liene & renibus nõ nihil adſtrĩgendum.

In pleuritide perip neumonia & iſchiade non utẽdũ adſtringentib' ſeu repellẽtibus; ne initio quidẽ, & qua cauſa.

neceſſitas, laxandi autem pectoris, exigua, cùm requiem ea diſpoſitio deſideret, ac ſi fieri poſſet, etiam reſpirationem vitaremus. Vitamus clamores, quin & loquelam. Vincit ergo tunc longo interuallo indicatio ab affectu indicationem à parte, contra ac in inflãmationibus. Dignitas partis, vt morbum facit cenſeri maiorem, ita curationem iubet augeri, ſi non auxiliorum magnitudine, tamen ſolicitudine inſtanti, ita vt nihil contemnatur. Atque hæc quoque poſcit, vt inter ipſa auxilia deligantur ſecuriora, & minus violenta. Tales enim partes, quia cum maiori periculo læduntur, mitius tractantur. Contrà in partibus ignobilibus multi morbi citra curationem neglecti relinquuntur: & cùm curantur, tractantur liberius, ſecantur ſcilicet & vruntur. Proinde in adenoſis partibus non tanta maturatio abſceſſuum expectatur, quanta in aliis partibus. Tum quia facilior eſt in talibus elapſus ad malignas putreſcentias: tum quia nihil refert, partes adeò ignobiles, vel dilacerari. Ob has ipſas cauſas, vt nuper tetigimus, ſiccamus valentius, & ſecamus ac vrimus audacius partes pudendas, cum exulceratæ ſunt, quàm alias eiuſdem temperiei in eodem affectu. Nam etſi nõ ſunt tam laxæ & debiles, quam adenes, tamen ob aſſiduum, neceſſariumq́, confluxum

Indicationes à partis dignitate.

Partes pudẽdas ſicamus valentius quã ꝓ natura partis timore imminẽtis non aũt in-

excre-

excrementorũ,ſunt in præcipiti periculo malignę putreſcentiæ.Siccantur ergo intenſioribus quã pro natura partis & pręsẽti morbo, timore imminentis: quia minoris periculi eſt, mẽbrũ ex parte perdere,aut in contrariã intẽperiẽ habitualiter transferre, quã ſuperueniẽte gangrena,aut exedente vlcęre,hominẽ mori. Talis itaq; medicamentorũ excęſſus non à naturali partis tẽperie,vt Gale.videtur innuere,ſed à morbo,qui probabiliter timetur indicatur, vt nuper de ſumme bilioſo febricitãte diximus. Et ſunt quidem alia multa in arte eiuſmodi: in quibus mala quędam permittimus gratia vitandi maiora.Senſus quoq; partis aut habitudo multum facit curationes euariare. Nã quæ acris ſenſus ſunt,facile irritãtur ab acribus,quę hebetis,nõ ita. Hinc fit,vt ocularia medicamenta eſſe debeant, quoad fieri poſſit, mordacitatis expertia, & lota,& tenuiſſimè trita, & vt leuiter etiam debeant admoueri chyrurgi manus:ita etiam,& quæ nudis neruis admouentur: contra quæ oſſi,poſſint ſine vllo malo eſſe cauſtica,& admoueri duriùs. In ſitu partis conſiderantur hæc, quo in loco ſita ſit pars, & quem poſitum habeat ad alias partes, ſeu ad vias, & quàm interna, aut externa ſit. Nam ex his omnibus naſcitur magna curationis differentia. Quia enim hepar ibi locatũ eſt, ad eius morbos admouẽtur

dicatione temperiei partis contra Gal.

c. 4. huius libr.

Indicationes à sẽſus acuitate.

Indicationes à ſitu partis.

medicamenta hypochondrio dextro, vt ad morbos lienis, ſiniſtro, ad morbos veſicæ, ſupra pubem, & inter fœmineo, ad œſophagum, inter ſcapulas. Eadem indicatione ad ventriculum vtimur eſu aut potu medicamentorum: ad inteſtina, infuſis per ſedem: ad vterũ & veſicam, per pudendum: ad pulmonem & thoracem, linctu. Quia per gulam in ventriculum, per ſedem in inteſtina facile itur. In pulmonem & thoracem, non aliter quã lingendo, & leni quondam delapſu per aſperam arteriam. Ab eadem indicatione pendet rectitudo, quæ in miſſione ſanguinis ſeruatur: vt ſcilicet ob partes hypochondriis humiliores, ſecentur venæ in cruribus, ob ipſa hypochondria & partes ſuperiores in brachiis, & in his ob partes ſuperiores colo, humeraria, ob inferiores interna vocata, ob dextras dextra, ob ſiniſtras, ſiniſtra: ob omnes æquè laborantes, aut nullam inſigniter, vocata media, ſeu cõmunis in vtralibet aut vtraque parte. Porro partem valde eſſe internam aut externam adeò curationem euariat, vt mutari faciat vires, & naturam medicamentorum. Galenus vbi affecta particula in penitioribus eſt, longeque abeſt à cute, cui admoueri medicamentum debeat, aut ab ore, per quod accipi, ſi calido medicamento ſit opus, iubet vti tanto calidiori, quam pro morbi magnitudine,

Rectitudo in mittẽdo ſanguine Idicatione ſitus partis, ſeruatur.

Indicationes à parte quatenus ĩterna, uel externa eſt

tudine,

tudine, quantum virium exolui poſſit in via: ſi verò frigido, non ſimpliciter augeri vires medicamenti, ſed quæri quod tenuium partium ſit, ac admiſceri aliquid quod penetret facile. Quia quod frigidum, ſi intenditur, ipſum ſibi vias obturat, atque quo augetur plus, eo ad partes in alto poſitas pertinget minus, refrigerabit verò & obturabit ſummas, & ita quoque lædet plus, calidum detinens effluuium. Calor verò auctus penetrationem auget, quapropter eo ſolum, quòd per viam depoſuerit, amiſſo, affectam partem attinget affectioni æqualis. Ergo, inquit, calidi medicamenti non ſit opus mutare ſubſtantiam, ſed augere vires; frigidi verò retento frigoris gradu mutare ſubſtantiam, in tenuiorem, aut tenuiorem admiſcere. Mihi vero videtur ſatius, hoc agi in vtriſque, calidis, inquam, & frigidis penetrantia miſceri, aut tenuem potiùs deligi ſubſtantiam, quam vires augeri. Quia hæ ſi augentur, periculum eſt, ne dum medicamentũ in partem ægram mittitur, ſanæ, quæ in via ſunt, lędantur. Quòd faciliùs patientur à calidis, atque multo magis, ſi ſint etiam craſſa. Nam quæ craſſa ſimul & calida, cauſtica multo magis ſunt, quam æquè calida & tenuia. Qua cauſa colochyndem præ aliis expurgantibus in tenuē puluerem redigi volunt, quia

Calidis & frigidis penetrãtia ad miſcenda, aut tenuis potius deligenda ſubſtantia.

Pharmacopeorum cõſuetudo dãnatur, q̃ euidẽtia fruſta ſcamonij demittunt in electaria & cataporia. Differentiæ terendi intra pulueris formam intelligi debent.

ſcilicet nulla ratione melius eius vires refringuntur. Atq; eadem quoq; meritò mihi uidetur damnari pharmacopeorum conſuetudo, qui in cataporia & electaria demittunt ſcamonij euidẽtia fruſta, idq; putant eſſe, terere craſſius, cùm tamen differentiæ terendi intra pulueris formam intelligi debeant. Quæ enim citra illam, contundi aut confringi dicuntur ueriùs. Siue igitur calida ſiue frigida admouẽtur, ſiue accipiuntur, ut in partem profundã penetrent, curandum eſt, ut quò mittuntur, qua deſiderantur intenſione, peruenire poſſint, adiecta potius penetrabilitate, quam auctis uiribus. Quamquã has quoq, licebit augere quantũ ſine periculo poſsint partes, quę interſunt tolerare. Hac indicatione quæ pro uentre damus craſſarũ partiũ eſſe uolumus, ùt auſtera & acerba, aut ſi per ſe tenuia ſint, craſſius triturata accipimus, ut expurgantia, & aromata, quæ non adeo anguſto cribro excernimus, quã ſudatoria, & cordialia, neq; tamẽ adeò craſſa probamus, ut non cribrẽtur, ſintq; pulueres, ut nuperrimè diximus. Quæ pro renibus, utero & ueſica, ad quæ anguſta, longa, & anfractuoſa uia eſt, tenuiũ partiũ, & tenuiſſimè triturata, atq; exactiſsimè cribrata uolumus. Quòd ſi quæ craſſarũ partiũ eo mittere opus eſt, ut ad ulcera, quæ ſiccẽt & adſtringãt, & quę ſensũ obtundant, admiſcemus tenuia

quæ

quę deferant, etſi calida & aperientia ſint, uelut in trochiſcis alchechengi, & aliis opiatis, eſtq; cum ſola triturationis differentia medicamenti opus mutat, adeò, ut ſint quæ craſſiuſculæ triturata expurgāt per aluum, & triturata tenuiſsimè mouent menſtruas purgationes, & urinā. Exēplo ſunt catapotia ex hiera ſimpl. Gale. adeò familiaria & rhabarbarum. Quę uero ad dictas omnes partes, aut ad cerebri menyngas aut medullam, aut articulum profundum, qualis in coxa eſt, exterius admouentur cuti, ſiue calidis ſiue frigidis opus ſit, tenuium partium eſſe debent, aut accipere in mixtione aliquid, quod deducat. Si uero cutaneas partes, ſiue contuſas, ſiue intemperatas, ſiue exulceratas, curare uolumus, craſſa ſunt commodiora, & efficaciora. Proinde ad contuſam cutē utimur myrtino, uētriculo autem aut hepati aut reni melinum potius imponimus, capiti roſaceum, quin & acetum miſcemus deducendi cauſa. Proprietate etiam quadā ſunt quæ à quibuſdā partibus affectis expetuntur, & quędam quæ reſpuuntur. Velut oleum exaſperatas alias omnes partes delinit, & dolentes mitigat: tamen irritat oculos, & exaſperat laryngem, quapropter ocularíis & arteriacis medicamentis interdictū eſt. Tepida aliis omnibus partibus grata, & anodina ſunt, uentriculo ingratiſsima, & noxia.

Sola triturationis differentia medicamenti opus mutat.

Indicationes à proprietate partis.

Hepati etiā interdicit Galenus actu frigida, cum renibus & aliis partibus ardentibus gelida admoneat. Ego quidem nimium & proteruum vſum frigidorū ſuper hepate vito, quia id membrum etiam cùm ardet, labitur facile in contrarium lapſum, manetq́ue non raro ſubiecto frigidum & ignitum, cinerum & carbonum more: tamen quibus naturale robur in ea parte conſtat, & intemperie calida flagrat hepar, vtiliter admonetur oxyrrhodinū actu frigidum, vt infunditur in ſynciput: aut etiam cataplaſmata ex eo cum farina hordeacea, aut contuſſis herbis parata, virtute æque atque actu frigida. Atqui profecto hoc reperi per opportunum in ardentibus febribus cum eius viſceris phlogoſi. Colores ad alias omnes partes, indifferens eſt, extremi ſint, vt valde candidus & niger, an mediocres, vt ceruleus & viridis, ad oculorum verò affectiones plurimum refert, illis enim violenter diſſipatur, aut premitur obtutus, his delectatur, & reficitur. Ab hac indicatione fluit vſus omnium medicamentorum, quæ ab antiquiſſimo illo ſeculo medici omnes vſurpant has aut illas partes proprietate quadam roborare, aut ab his aut illis partibus expurgare. Vnde apud autores omnes, tam gręcos, quàm arabes, & latinos veteres, ac recentes, catalogi capitalium, cordialium, hepaticorum, ſplenicorum, & ſimilium.

Hepati aliq̄ñ admouetur oxyrrhodinum actu frigidū, & alia medicamēta.

liũm. Quibus quidem omnibus ego præfero, quæ manifeſtis qualitatibus operantur, non tamen hæc omnino negligo. Quia cum certo ſciã, nihil ſine cauſa fieri, non dubito hæc ipſa quorũ me latent, re vera habere idoneas. Hiſque rectè accommodari illa Hippocratis verba, multa quidem ſunt nobis ſpontanea, naturæ vero non ſpontanea. Vt igitur Empyrici eſt, rem totam his proprietatibus committere, ita temerarij, in tanto omnium medicorum conſenſu, eas omnino reiicere, ac non potius, quoad fieri poſſit, vtraſq; coniungere. Ruber etiã color laborantibus ophthalmia noxius eſt, quia ob ſympathiam accurrit ad oculos cum multo ſpiritu ſanguis. Qui motus ſanguinis adeò in quibuſdam hominibus euidens eſt, vt non oculi ſolum, ſed ob ipſos facies etiam rubore ſuffundatur, atq; nonnihil etiam in partes alias redundet, qua cauſa conſpectus rubrorum ſpuentibus ſanguinem, & eryſipelate laborantibus noxius eſt, utilis uerò quibus ad cutem uolumus ſanguinem reuocari, ut exanthematis laborantibus. Conſtat uerò horum omnium cauſam ad proprietatem oculi referri, & inde eſſe horũ indicationem. Partis enim indicatio non ſolum mutat intentiones curantis medici, ſed materiam etiam tum ſimplicem, tum compoſitam, & componendi modum, quòd Gale. to

Præferenda medicamẽta, quæ qualitatẽ manifeſta operãtur, ſed nõ negligenda q̃ proprietate.

Rubrorum conſpectus quibus noxius, & quibus utilis ex oculorũ proprietate.

to opere de compoſitione medicamentorum ſecundū locos perſecutus eſt. Magnitudo & figura partis ad auxiliorū ſpeciē nihil faciūt, ad magnitudinē & figurā admouendorū nōnihil. Nam has ob cauſas admouētur vētriculo ſcutiformia, hepati rotunda, lieni luniformia: maioraq́; pro toto ventre, quā pro gracilibus ſolū inteſtinis, aut veſica, aut vtero. His capitibus cōtinent oēs faciendorū indicationes.

Magnitudinis, & figuræ partis indicationes.

C A P. VI.

EX dictis conſtat vnicę indicationis nullam curationem eſſe. Quia rei præter naturā, & naturalis indicationes, neceſſario cōplicantur, præter res externas, quæ neceſſariò etiā accedunt. Quantūuis enim morbus ſine cauſa ſit, vt hectica febris, & diariarum quædam, & vlcera ſimplicia, & ſine ſymptomatis, quorum gratia mutari quippiam in curatione debeat, tamen totius hominis morbus eſt, aut partis eius, neceſſeq́; eſt eius curationem ab hominis natura, aut partis temperie aut compoſitione recipere differentiam. Sunt tamen morbi in quorum curatione vnica rei præter naturam eſt indicatio, hęc verò eſt ipſius morbi: qui quidem dicuntur à medicis curari prima intētione. Et meritò quidē, quia intentio tollendi ipſius morbi, & contrariam illi affectionem inferendi, omnium prima eſt, cùm ſit ipſe curationum finis, morbi ſublatio,

Qui morbi dicantur à medicis curari prima intentione.

tio,finis verò ſemper ſit primus in intentione, adeò vt hæc intentio vulgaribus ęquè ac medicis nota ſit. Febrem enim extingui, diſſita vulneris labia agglutinari, luxatum articulũ reponi,conuulſum neruum laxari, reſolutum firmari æquè vult idiota & artifex, hic autem non id vult ſimpliciter, ſed mediorum peritus, habet alias intentiones, inuentione quidem poſteriores, executione verò priores,velut ſublationem cauſæ,aut rei prohibentis,vt diximus cum de indicationibus rerum præter naturam complicatis diſſereremus. Qui verò morbi ipſi ſoli indicant, prima intentione curantur. In hoc genere ſunt vlcera ſimplicia,& diariæ, quarũ cauſæ receſſerũt,& hęcticæ quæ cum nulla alia febre complicatæ ſunt. In his enim omnibus ſola obiectio contrarij ipſi morbo ſecura & elegans curatio eſt: Neque aliud quippiam præterea curandum, niſi fortè præcauere, ne dum hæc aguntur, in aliud morbi genus tranſeatur quod non aliter melius, quam vitatis erroribus, & rectè inſtituto victu, prouidetur. Quod non intelligentes plerique chirurgorum,atque adeo & medicorum, plus ſatis in curationibus negotioſi,& plus quam opus ſit olei & operæ im pendentes, morbos ex ſimplicibus non ſimplices, & ex breuioribus longiores faciunt. Vlcera ſimplicia ſunt, in quibus nihil aliud *Vlcera ſimplicia quæ*

eſt

ſint & quo modo curẽtur.

eſt quam continui ſolutio, neq; inquam eſt contuſio, neq; deperditio partis, neque pus aut ſordes, neq; labiorum inflammatio, aut alius tumor, neq; ſubiectæ partis intemperies, neq; vrgens ſymptoma, vt fluxus ſanguinis dolor vehemens, aut conuulſio. Tale vero vlcus, non carni ſolum, ſed membranis etiam & tendonibus & oſſibus poteſt accidere: quodcunque enim horum, & eorum multa ſimul poſſunt ſimpliciter diuidi. Cõſtat verò talia vlcera non poſſe eſſe inueterata, nam niſi ſordes accederet aut intemperies, aut deperditio partis, aut cum hac nuditas, omnia per ſe vlcera ſaneſcerent, antequam veteraſcerent. Sunt itaq; omnia quæ ſimplicia recentia, quia diuturnitas ex impedimento aliquo naſcitur. In his tantũ curandum eſt, ne quid aliunde accedat mali, & vt vniantur quæ ſecta ſunt. Cùm ergo vlcus eſt in carne recentiſſimum ſinẽdus eſt ſanguis fluere ſatis, quia ita minus tentabitur inflammatione pars, & hac eadem cauſa cibandus homo tenuiſſimè & potãdus aqua, ac ſi plenus eſſe ſentiatur vacuandus, ſecta vena. Ipſa verò quæ diſſecta ſunt, vnienda, ſiquidem vinculis & faſcijs ſolis adduci ſatis poſſint, his ſolis, quam maximè fieri poſſit firmis & indolentibus. Sin autem non, ſuperpoſito aliquo agglutinantiũ, quorum optimũ eſt oui albumen, quia etiam

arcet

arcet inflammationem. Si verò altum vlcus eſt, vt per hæc adduci non poſſit, ſutura aut infibulatione erit opus, in quibus id curandũ etiam eſt, vt firmiter & cum quam minimo agantur dolore. Difficile autem eſt cùm hæc aguntur in ſua perſeueret vlcus ſimplicitate, neq; certè fit, niſi in optimis quibuſdam temperamentis. Dum autem vlcera compoſita nondum ſunt, vnione ſolum curanda, neq; procuranda ſuppuratio, vt à vulgaribus indiſtinctè in omnibus agitur, neq; opus eſt vllis ſarcoticis cùm caro nulla deſideretur, neque certè cicatricem inducentibus, cùm neq; cutis perierit, & nulla ratione minus vlceris veſtigium manet, quàm nihil præter agglutinationem nobis molientibus. Nam & in ipſis oſſium grandium fracturis vt brachij aut cruris, oſſium partibus ad ſeſe rectè poſitis & emplaſtro aliquo adſtringente, ac ferulis & ligaturis rectè accommodatis, & parte inquiete contenta, & bona figura collocata (eſt autem maximè idonea, quæ & indolens) curatio perficitur, victu ſolùm inſtituto, initio, metu fluxionis, tenui & aqua, poſt ſeptem iam dies cũ calli procedit generatio, pleniori victu & vino temperato. Neceſſe eſt enim gigni porum pro glutine, quia ipſa per ſe vniri oſſa, niſi fortè in puſillis non poſſunt: ſunt tamen nihilo minus illæ fracturæ ſimplices, quia partibus

Vlcera ſimplicia unione ſola curanda; neq; in his procurãda ſuppuratio, vt vulgò fit.

Oſſium fracturæ quomodo curẽtur.

quæ prçerant nulla deeſt,& curationem hanc ego primæ intentionis appello. quia ſi quid prçter agglutinationem agitur, aut gignitur, per accidens eſt, & non ex intentione curantis. Itaq; hæc omnia curantur intentione prima,atque adeo conſuta inteſtina, & aliæ quæcunq; partes, ſi nulla inflammatio, aut corruptio ſuperuenit, quod etſi difficile eſſe diximus,aliquando etiam euenit,prçcipuè in temperaturis firmioribus. Velut & luxationes, quæ cùm recentes ſunt ſola repoſitione quæ manuum opera agitur curantur, nulla præterea re indigentes niſi, quę inflammatio aut fluxio ſuperuenit, ſæpe autem non ſuperuenit, in bene temperatis, neque plenis,neque cacochymis. In inueteratis verò iam luxationibus, cum humor aliquis in parte concluſus eſt, aut ligamenta oſſium concretionem aliquam, aut durum tumorem contraxerunt, non habet locum curatio primæ intentionis, quia ne tractari poteſt pars,nedum reponi, antequam illa impedimenta ſublata ſint. Febrium etiam hecticarum ſiue per ſe & à principio incœperunt, vt quibuſdam ſolent ex longa & magna triſtitia, aut ex labore nimio, ſiue ex alia febre putrida relicta ſit, modo nihil illius iam ſuperſit, curatio per primam intentionem agitur, refrigerando enim & humectando ſolum, interius & exte-

Luxatiões quomodo curentur.

Febres hecticæ quomodo curẽtur.

rius,

rius, ſubſtantificè, & qualitatiuè (quid enim prohibet ita loqui, cùm nihil doctrinæ oſſiciat?) lacte, aut ptiſana: balneis, aut inunctionibus ex earum genere, quas vocant reſumptiuas, quia humectando, & laxando partes, faciunt eas alimento repleri. Si verò quid putridæ febris complicatum eſt, difficilior iam eſt curatio, quia putredo dictis obſtat, & compoſita curatione eſt opus, quia compoſitæ ſunt iam indicationes. Obſtat ſanè putredo dictis hecticæ remedijs, non tamen æquè omnibus, neq; quouis tempore eodem modo. Magis enim obſtat lacti quam ptiſanæ, & balneis multò magis dum adhuc cruditas eſt: alioqui bene coctis ſuccis in multis putridarum illis vtimur. Igitur in hecticę & putridæ complicatione ptiſana potius vtemur, quã lacte: balneis vero aquæ dulcis (nam aliorũ in his pernicioſus vſus eſt) ſi ex coctis putrida pendeat, vti licet, maximè ſi acres uſti & fuliginoſi ſint, alioqui abſtinendum, utendumque inũctionibus concoquentibus, quæ cum moderato calore humectent, ut amygdalino dulci, aut ex illo aut chamemelino parato hydreleo. Lactis quoque magna differentia eſt, nam aſinino minus obſtat putredo quam caprino, maximè autem ouino, alui uerò profluuiũ, obſtat maximè aſino. Ita ſunt quædã ad quædã incomodiora quã alia. Deligen-

Hectica febris putridæ complicata quomodo curetur.

gendumq; ſemper, ſi non quod optimũ, quod minus malum ad rem pręſentem, & obſeruanda alia omnia quæ de complicatis indicationibus dicta ſunt. Nũc enim de curatione per primam intentionem dicere cœpimus. Ad quam etiam pertinent, febres ephimeræ, quarũ cauſæ iam receſſerunt: earum enim nulla curatio eſt, præter ſolam attemperationem.

Febres ephimeræ, quarũ cauſæ iam receſſerunt quomodo curẽtur, & cum cauſę ſunt præſẽtes.

Si uerò cauſæ præſentes ſunt, ut ſacietas, aut cutis obſtructio, aut bubo, compoſita iam curatio eſt, quia cauſæ potius ſublationi ſtudetur, quam ipſius per ſe febris. Quamquam ne id quidem ſtudium tam adhibetur ob ipſam febrem, quæ per ſe eſſet intra diem, aut cum longiſsimè intra tres dies ceſſatura, quam ne tranſeat in aliud genus.

Ephimeræ ex ſatietate curatio.

Ergo in febre ex ſacietate ea eſt tota medici cura, ut ſoluatur ſacietas, antequam corrupti cibi, per hepar in corpus diſtributi febri putridę initiũ dent. Quod nulla ratione præcauetur meliùs quam continendo in inedia hominem diem & noctem: interimq; laceſſendo primum uentriculum uomitorijs leuibus, ut aqua calida, aut hydreleo, & aluum clyſteribus, deinde in diem ſequentem uentriculum fouere abſinthite aut nardino, & paulatim ad cibos reducere.

Ephimeræ ex cutis obſtructione curatio.

In febre uerò excutis obſtructione, ſtudendũ eſt huius laxationi. Quapropter tales febres tranſigendę ſunt in loco frigido, homine verò be-

ne tecto pãnis, tenuiter hic etiã cibandus eſt, atq; ſi hominem plenũ eſſe contingat, mittendus mox ſanguis eſt, ne prohibito effluuio putreſcat, & in inclinatione procurãdus ſudor, conſtat uerò hęc longè iam ab eſſe à prima intentione, & ad indicationes compoſitas pertinere, de quibus iam antea dictum eſt. Si uerò ex ira aut exercitatione nimia, aut longa mora in ſole quis febricitat refrigerando ſolum & humectando, & curatur diaria, & febris alterius generis pręcauetur. Talibus enim cibi humectantes, & potus largior conuenit, & in inclinatione balneũ. Hac eadem ratione poſsit morborum omnium curationes ad ſuos ſcopos & indicationes referre: mihi enim generatim uidentur iam dicta omnia, & in exemplis ſatis multa.

Ephimeræ ex ira aut exercitatione nimia aut ex ſole curatio.

C A P. VII.

Dictum itaq; eſt, curationem totã in quarundam rerum conſeruatione & quorũdam ablatione conſiſtere. Quo fortaſſe reſpiciens Hippocrates dixit, medicinam eſſe adiectionem & detractionem. Seruanda quidem omnia quæ ſecundum naturam, auferenda quæ præter naturam, eorũ uerò quæ non naturalia tantum uocantur, indifferens ſeu ambiguum eſſe genus: quia euenit unumquodq; eorum, nũc bonum, nunc malũ eſſe ægrotanti: neutrũ cùm ſit per ſe, ac ſemper. Eſſe itaq; duos

Dictorũ epilogus.

Lib. de flatibus.

duos præcipuos ſcopos, robur facultatis & morbum, ab his indicari præcipuè omnium circa ægrotantem agendorũ naturam, & magnitudinem, altero petente, & altero permittente: reliqua verò omnia quæ medicus conſiderare debet de quocunque remedio conſultetur, indicationem habere petentem aut prohibentem: conſiderari verò debere quamplurima: nam & naturam, ſeu temperiem naturalem hominis cuiuſque, & omnium in eo partium principium, aut etiam non principũ, ſi tamen affectæ ſint & ætatem, & conſuetudinem, ſeu mores & partis affectæ, præter temperiem, etiam actionem, dignitatem, ſitũ, magnitudinem, figuram, ſenſum, & proprietatem: externa etiam omnia, à quibus homo neceſſario afficitur, vt tempus anni & regionem, & conſtitutionem præſentem, ſeu morbos qui tunc graſſantur. Nam & in talibus quædam aguntur à medicis libenter, vt vtilia, quædam vitantur, vt periculoſa. Cùm tam multa ſint, quæ in curatione indicationem habent, & nihil eorum contemni omnino debeat, ſi modo curatio exacta futura ſit, quin vel minimum eorum aliquid curationi adijciat, aut detrahat, curatioque exacta, omnium indicationũ, maiorum & minorum, ſimiliũ & contrariarum concurſione exurgat, conſtat, primùm, nullum medicorum, ne ſi Æſculapius huc redeat,

deat, poſſe exactè, & adamuſsim curationem perfectam inſtituere. Quia tam multarum rerum, neceſſe eſt alicuius ignorari naturam, aut intenſionem, magnitudinemve. Nullo autem horum ignorato ſupputatio auxiliorum talium & tantorum agi poteſt Porrò, ſi non iã homo, ſed angelus quiſpiam curandorũ morborum curam gereret, qui, vt naturalium omnium gnarus, exactè mederetur, is certe nunquam, neq; per annorum myriadas bis eidẽ medicamento manum admoueret, nulla, neque ſpeciei, neq; intenſionis, neq; modi, neq; occaſionis vtendi, mutatione facta. Variarẽt enim curationes, vt ipſi ægrotantium ſtatus, hi verò non hominis vniuerſim, ſed ſingulorum. Singularium verò conditiones omnes, nunquam in diuerſis eædem ſunt. Quam igitur deficiant ab exactis noſtræ curationes, id maximè indicat, quòd ad eadem ferè ſemper deuoluimur, habentes medicamenta in numerato, atque ex commentario omnia diſponentes. Id quod tanto quiſque magis facit, quanto methodi eſt minus gnarus. Nam qui hanc tenent magis operantur pro re præſenti, ſcientes ſingularia, neque in commentariis inueniri, neque in ſcholis doceri poſſe. Igitur qui nihil ignoraret, eorum quę circa ęgrotantem ſunt, & methodum curandi perfectè calleret, & materia abundaret, hic haud

Nullus medicorũ poteſt omnino exactã curationẽ inſtituere.

Angelus quomodo morbos curaret.

Singularia in ſcholis doceri non poſſunt.

dubiè præſtaret, quantum ſi ipſa per ſe medicina operaretur. Materiam quidem ipſa terrarum natura ſuppeditat, & vbi quid deeſt pro re præſenti, methodus componendi, ex quibuſcunque ſupplere poteſt. Quam proinde calere debet qui medendi arte rectè ſit vſurus. Nam ad artificem quemcunque ſpectat propriæ materiæ cognitio & præparatio. Velut ad nauis edificatorem ligna deligere, ſerrare, ac dolare. Hæc autem methodus, etſi cum ea, quam pertractamus, eſt valde coniuncta, diſci debet ſeorſum, ante hanc: traditaque eſt à plerisque veterum, & recentiorum multis & à me alibi. Ignorare verò aliquid eorum quæ ad curationem perfecte obeundam ſpectant, omnino videtur neceſſarium, etſi eo qui curatur tota vita ſit medicus vſus familiariſſimè, nedum ſi ad incognitum ante hominem, ita vt fit, ſit accerſitus. Optimum igitur eſſet, ſi quidem fieri poſſet, vt medicus naturam ægroti, & omnium in eo partiũ, atque morbi eſſentiam, & cauſas omnes agnoſceret, & circunſtantia omnia circunſpiceret. Quoniam autem id non fert humana conditio, opus etiam eſt meditari, quibus cautionibus uti poſſimus cùm quid ignoratur, quò, ſi non optimè, tamen non omninò peſſimè curetur ægrotus. Atq; primum omnium ponatur ignorari ipſum morbum, quia id videtur ma-

Ante hanc medendi methodum diſcenda ſeorſũ methodus cõponẽdi medicamenta Lib.9. controu. cap.9.

Humana cõditio nõ fert non ignorari aliquid eorũ quæ ad curationem perfectam ſpectant, & ob

maximè antiquos à curatione deterruiſſe, dicente Hippocr. curari non poſſe morbos niſi cognoſcātur, Auicenna etiam, cuius hæc ſunt verba. Et ſcias, quòd non eſt tibi poſſibile curare febrem niſi cognoueris eam. Mihi autem videtur, multorum affectuum eſſe adeò difficilem cognitionem, vt ſi nulla ratio inueniatur inchoandæ curationis ante cognitionem certam, ſit optima occaſio plerunque neceſſario peritura, cum præcipuè ea adeò præceps ſit. Multo ergo melius agetur cum ægrotantibus, ſi nondum cognitis morbis vtcunque curentur, quàm ſi uſq; dum cogniti ſint ſine omni medela deſtituantur. Rationem ergo dictam oportet inueſtigemus, ea verò nõ aliunde melius inueniri poteſt, quam ex cauſa, qua multi morbi difficile agnoſcuntur, nulla autem alia eſt, quàm quòd difficile dignoſcuntur ab alijs: qua autem difficile dignoſcantur, nulla alia cauſa eſt, quàm ſimilitudo, tanto enim res omnes habent faciliorem dignotionem, quanto plus differunt. Nullus enim dubitet, neque perquirat, an is qui ſeſe offert morbus, ſit podagra, an phrenitis: quia nihil ferè his eſt commune præter rationem morbi. Tamen dubitauit, immo ignorauit. Ipſe Galenus, non in alio, ſed in ſemetipſo, eſſet nephritis, an dolor colicus. Aliquando etiam latere poteſt, ſit vera pleuritis an dolor

[Margin: Id quibus cautionib' ſit utendū. 4. de rat. vict.]

[Margin: Multorum affectuum difficilis cognitio.]

[Margin: Multi morbi non omnino cogniti curātur. Exemplo nephritidis & colicę & aliorum.]

[Margin: Lib. 2. de locis effectis. cap. 5.]

Libr.2.acutorum principio.

Dubitatio ſemper inter morbos ſimiles.

Similes morbi non habent diſſimilē curationem.

Eadem omnino quomodo contraria ſint diuerſis.

lateris ſpurius. Nam & hanc difficultatem iuſſit Hippocrates tentando ſuperare. Nam neque ille, neque hic, in hæſitatione nihil egit, ſed ille clyſtere, hic fomentis vſus eſt. Curabat itaque vterque morbū, quem non agnoſcebat. Neque mirum. Nam, vt dictum eſt, ſemper verſatur dubitatio inter morbos ſimiles. Tales verò non habent diſſimilē curationē. Nam contraria ſimilibus, ſimilia ſint, neceſſe eſt: atque adeo eadē omnino, poſſunt eſſe contraria diuerſis, non quà diuerſa ſunt, ſed ſecundū id, quod habent cōmune. Verbi gratia, pleuritis & peripneumonia diuerſi ſunt morbi, habent tamen communia eſſe inflammationes internas, & magnos morbos, ob vtrunq, autem horum mitti debet ſanguis. Stultus ergo ſit, qui dubitans, ſit ne homo pleuriticus an peripneumonicus, non iubeat mox mitti ſanguinē, perſeueretque mittendo ſi vires ferant vſque dū ſentiat fluxionē ceſſare, in quācunque dictarum partiū fiat. Nimirum id auxilium indicatū eſt illi non ab eo, quod ignorat, ſed ab eo, quod agnoſcit. Nòn enim mittitur, quia mēbrana lateris affecta eſt, aut quia pulmo: ſed quia affectio eſt magna, & in inflammatione interna habet eſſentiā. Tota igitur methodus curandi, cùm quid ignoratur, eorū quæ videntur ſcitu neceſſaria, eſt, ſequi indicatio-

nes

nes eorũ quæ ſciuntur, ob id autẽ quod igno ratur nihil agere, vſquedũ diſſidentibus magis ſignis, illud quoque incipiat apparere. Ita enim eſt natura cõparatum (quod maximũ humanæ debilitatis ſolatium eſt) vt cum diuerſa curatione incipit eſſe opus, incipiant inditia diſſidere. Nã dum nondum apparet, ad renem, an ad colũ pertineat affectio, nihil obeſt dubitatio. Nam eadẽ ſunt in initio vtriuſque mali remedia. Puta, clyſteres, vomitiones, fomenta, & tenuis victus. Cũ verò iam opus eſt, ad diuretica diuertere in nephritico, & in colico ad vacuantia vitreã pituitam, & theriacæ, ſimiliſve medicamenti vſum, iã ipſa mutatio vrinæ, quæ ex tenui incipit fieri craſſa, turbida, & ſabuloſa, indicat nephritim: deiectio bubulæ ſimilis, quæ citra vrinæ mutationẽ apparet, indicat coli affectionem, aut utraque ſimul procedentia, indicant affectionem utrãque. Complicantur enim revera ſępiſſimè hęc duo mala, & à quocunque incipiatur, ſolet in alterũ finiri. Illa igitur priora remedia aguntur ante exactam dignotionẽ illorum morborũ, quia non indicantur ab eo quod cuipiam eorum proprium ſit, ſed ab ijs quę vtrique cõmunia. Nimirum vterque affert uentriculum in cõpaſſionem, ob quam vomitu utimur, & ſupprimit uentrem, cuius gratia utimur cly-

Sequendæ idicationes eorum, quę ſciunt i curando morbo non exacta cognitę

Examinatur remedia cõmunia nephritidis & coli

caſ: an morbo nõdum exacte cognito alicui horum noceant.

ſteribus. Vterque etiam affert dolorem ingentem, quem volumus fomentis mitigare, aut etiam cucurbitulis. Nihil autem horum quæ aguntur ob communia pathemata poteſt obeſſe ei quod eſt proprium. Nam ſiue cauſa incumbat in renem, ſiue in colum, rectè reuellitur vomitu, & deriuatur clyſtere, & diſcutitur fomentis, laxatur, mitigaturque pars. Læderent ſanè diuretica ſi eſſet morbus colicus, quia deriuarēt materiam in vías anguſtiores, proinde ab illis quidem abſtinemus vſq; dū res apertè ſe indicat. Neque ea cunctatio quidpiā obeſt, quia etſi nephritis eſſet a principio reuelata, abſtineremus a diureticis, donec totum corpus, aut ſaltem aluus a communibus excrementis vacuaretur. Ita quoque cū dolor obſidet latera, neque adhuc febris cum tuſsi fatigat, dubij quo ſit res euaſura, an in veram pleuritidem, an dolorē ex flatu, aut crudis ſuccis, vtimur fomentis anodinis quæ petuntur, ab eo quod apparet, & vtrique affectui communę eſt, puta à dolore, abſtinemus uerò à miſſione ſanguinis, quæ a uera pleuritide expeteretur uſque dum creſcens ea ſe indicet. Atque neque hic cunctatio quidquam obeſt. Nam ne ſi ſciremus uerè initium pleuritidis ueræ eſſe, alienum eſſet tentare, dum tam exigua eſt, an ſolis fomentis, poſsit diſcuti, atque ita quidem fecit Hippocrates tē-

Examinantur remedia cõmunia veræ pleuritidis doloris ex flatu, aut crudis ſuccis, & cum res eſt I dubio, an horum alicui noceant.

tans

tans fomentis non tantum dignoſcere, ſed etiam curare, ſi aut ex ſolo flatu eſſet, aut etſi ex inflammatione, adeo uerò exigua, ut maiori remedio non indigeret. Magna enim remedia à nullis morbis expetuntur niſi adiuncta magnitudine. En igitur alia regula agendæ curationis, cùm latet eſſentia morbi. Animaduertere ea quæ manifeſta ſunt, conſiderareque quot & quibus morbis ea poſsint eſſe communia (conſtat uero medicum, etſi præſentem non agnoſcat, differentiarũ morborum debere eſſe peritum) mox meditari, quæ eſſent cuique illorum propria, quæque indicarentur à proprijs illis, ſi eſſent conſpicua, & quæ indicentur à communibus his, quæ apparent. Agere ergo hæc, & illa tantiſper omittere donec morbi ſpecies innoteſcat. Fieri enim non poteſt, quin res quæcunque creſcendo, notior fiat. Velut ſcilicet, herbulæ, quæ mox ac terra incipiunt emergere, adeo exiguam habent differentiam, ut peritis etiam herbarijs uideãtur eſſe eadem, ut creſcunt autem, ita & diſsident, ut cùm iã caules, ramos, & ſemen protulerunt, nulli peritorum non conſtet, quæ ſit earum quæuis, ſed neque imperitorum ullum lateat eſſe diuerſas. Perinde accidit in morbis. Quapropter non adeò oportet terreri uulgares, cùm uident medicos de morbi eſſentia diſ-

2. lib. acut. 1.

Secunda regula agendæ curationis cum latet eſſentia morbi.

Sine vllo ægrotantis malo ſæpe de morbi eſſentia dubitant medici.

ſentire, neque putare de ægroto iam eſſe actū. Sæpe enim fit, vt ſine vllo eius malo, de morbo dubitetur. Nam iuſta ſuperiores methodos (quorum, ad ea quæ modo dicuntur oportet meminiſſe) ea quæ dicantur à communibus priora eſſe debent iis, quæ à propriis, & vltima omnium indicationum in executione eſt, quæ præſtatur ab ipſa morbi eſſentia. Sed hæc rurſum illuſtremus. Indicatum eſt in aliis tractationibus, neque ab eiſdem, neque eodē modo cognoſci morbi eſſentiam, magnitudinem, & acutiem: Sed eſſentiā, ſignis propriis, quæ vocant pathognomonica: magnitudinē, magnitudine horum, acutiem, crebritate paroxyſmorum, & cito aduentu laborum. Ab acutie non poteſt abeſſe magnitudo, quia acuties coniungit magnitudinem cum celeri periculo. Fieri igitur poteſt, vt agnoſcentes ægrotum teneri febre magna, ſpeciem eius vltimam ignoremus, videaturque alij hæmitritus, exempli gratia, alij tertiana duplex ex continuarum genere. Iam verò virtutem aliunde cognoſci, quàm morbi ſpeciem, ac proinde hac incognita, cognoſci poſſe, non eſt dubium. Cum virtus non definiatur relatione ad morbum, ſed cognoſcatur ex firmitudine actionum. Cùm igitur conſtare poſſit, morbum eſſe magnum, & virtutem conſtare, etſi ſpeciem & propriam formam morbi non

Quæ indicātur à cōibus priora sūciis, quæ à propriis.

Morbi eſsētia, magnitudo & acuties neque ab eiſdē neque eodem modo cognoſcūtur.

Conſtare poteſt morbū eſſe acutum, & ma

agno-

agnoſcat, iubebit medicus ſanguinem mitti, ſi illa viderit adeſſe. Certum enim eſt in morbo magno, quicunque is ſit, deeſſe non poſſe, quod id auxilium poſtulet, niſi vires deſint. Iam verò ſi dolorum & anxietatum creber reditus, & celeriter increſcentes moleſtiæ indicant acutiem, conſtat extenuandum eſſe victum, atque tanto plus, quanto id fiet magis; dicente Hippocrate, vbi morbus peracutus eſt, ſtatim extremos habet labores, & ſtatim tenuiſſimo victu agendum eſt, vbi verò non, ſed pleniori vti licet victu, tanto concedendum plus, quanto morbus extremis eſt mollior. Itaque ex conſtitutione accipitur extenuãdi victus indicatio, vt & tardandæ ac properandæ (vt antea dictum eſt) curationis. Conſtitutio verò poteſt agnoſci ignorata febris ſpecie, quia multis morbis poteſt eſſe eadem conſtitutio. Iubebit igitur tunc temporis medicus extenuari victum, & mitti ſanguinem, idque cito agi, ne remedium prępeniant pericula. Quod ſi interim dolore aliquo proſternitur, aut dormire non poteſt ægrotus, quis dubitet anodinis occurrere, & ſomnum inducẽtibus? iam verò ventrem clyſtere molire, ſi dura ſit? in partes humiles reuocare, fricãdo, ſi raptus in caput ſunt vllæ notæ, quid prohibet, quæcunq; tandem febris ſpecies ſit? nimirum hæc omnia petuntur ab iis quæ apparent, &

gnũ, & virtutem conſtare morbi ſpecie non cognita.

1. aph. 7.

Ex morbi conſtitutione ſumitur idicatio tardandæ aut properãdæ curationis. Conſtitucio morbi agnoſcitur ignorata febris ſpecie.

omni-

omnibus morbis,quorum poteſt ſuſpitio eſ-ſe,ſunt communia, & nihil eorum,quæ ita a-gentur ,ad quidpiam eorum quæ latenr, po-teſt eſſe nociuum. Merito ergo euenit non ra-ro,vt medici docti, de morbo diſſentientes, de remediis conſentiant. Quod uero de igno-rato morbo diximus, hoc idem de ignorata cauſa, aut affecta parte intelligendum eſt, ac de re alia quacunque, de qua dubitetur, aliis cognitis. Omnia enim ignorari impoſſibile eſt,cùm quamplurima ſint ſenſui euidentia. Proponatur quis,qui ſine ſenſu cadat,& cum totius corporis & arctuum cõcuſſione, & ſpu-ma circa os orta,excitetur. Haud dubiè epilep-ſia cognoſcetur laborare: non tamen mox cõ-ſtabit,ex pituita,an ex melancholico ſucco pẽ-deat, ſit intra ipſum cerebrum pars mittẽs,& recipiens, an veniat à ventriculo, an ab vte-ro,an vlla alia parte. Hæc omnia perquiren-da ſedulo ſunt,ſed dum non ſatis liquent,ni-hil prohibet communium & euidentium ſe-qui indicationes. Cõmune enim cùm ſit om-ni epilepſię, ſiue ex pituita,ſiue ex melancho-lia,ſiue hinc,ſiue illinc naſcatur,cerebri ven-triculos fluxionem recipere,& obſtrui,& cor-pus à caſu periclitari,& concuſſione lędi. Cõ-mune etiam eſt omni epilepſiæ cauſæ, ſiue ad crudorum,ſiue ad nigrorum vergat naturam, eſſe craſſæ. Igitur extenuantibus vti, victu & me-

Medici docti ſępe de morbo diſſentientes de remediis conſentiunt.

Quod de ignorato morbo dicitur,hoc idẽ eſt de ignorata cauſa, & parte affecta & re alia quacũque.

Pulchra exercitatio in curatione epilepſiæ cũ de cauſa, & loco primo patiente dubitatur.

medicamentis, & reuellere à cerebro, fricando artus & in ipſo paroxiſmo, excitandi citiùs cauſa, ligare, & vellicare, nihil prohibet: neque ſane, ſi multitudinis notæ in corpore ſint, mittere ſanguinem: neque, ſi diutius duret dubitatio, vti medicamento expurganti. Sit autem medicamentum commune omnibus craſſis velut mixtum ex phlegmagogo & melancholegogo. Fere enim ſemper utrorumque in talibus eſt redundantia, atq; tunc maximè illud eſt veriſſimile, cùm neutrorum ſpecies ſatis apparet. Nam quæ impermiſta ſunt & ſyncera, conſpicua etiam ſunt. Haud dubie igitur agenda ſunt multa ante omnium integram cognitionem. Id verò manifeſtum eſt, ſi quidem à iuuantibus & nocentibus frequens eſt argumentum ad cognitionem eorum de quibus dubitatur. Si enim omnem curationē antecederet cognitio perfecta, nullatenus poſſet morbus, neque aliud quippiam ad ipſum pertinens, curatione argui. Tentamus uerò nō raro, medicorum omnium conſilio, atque aliquando totam curationem transferimus in contrarium, nunc calida, nunc frigida adhibentes, vt uideamus quibus maxime cedat affectio, & morbi ſpeciem & cauſam, denique id de quo dubitatur, indicet ipſa curatio. Nō tamen id omnino temere, & incautè facere debemus, ſed meminiſſe illius Hippocraticæ ſen-

Quæ impermiſta ſunt & ſyncera conſpicua.

Morbus ex ratione cognoſcitur à iuuantibus & nocentibus.

ſententiæ. In hoc te exerceto circa morbos, vt proſſis, aut non noceas. Id cõſequeris, ſi cùm in re dubia aliquid tentando facis, id tamen non adeo vehemens ſit, vt cùm te coniectura fefellerit, ægrotus plurimnm lædatur, fueritq; tentatio periculoſa, ſed talis, vt liceat, ſine dãno gradum reuocare. Scio non defuturos, qui bus videar, cum rationali viæ inſiſtere cœperim, nunc ad veterum methodicorum dogma, atq; ad empiriam diuertiſſe. Methodici enim qui ex Teſalo fluxerunt per communitates procedẽtes, eſſentiæ morbi & occultorũ omnium curam deponebant. Empyricorum verò eſt, ab ipſis experimentis accipere argumenta. Ego quidem nihil minus volo, quam occultorum curam deponi. Immo vero dixi, ac indicaui, exactam curationem eſſe nullam poſſe, niſi omnia quę habent indicationẽ perſpecta, ac cognita ſint. Sed quia perſpecta omnino eſſe non poſſunt, methodum inueni, & eam quidem ab ipſa ratione profectam, qua poſſimus vbi quid latet, non omnino hærere, ſed pro hominis ſalute non pauca agere. Neque verò negari poteſt, alteram medicinę partem experientiam eſſe, neq; eius difficultates, methodo indigere. Vtinam non omnes methodicorum & empyricorum libri concidiſſent. Non dubito quin aliquando ab illis plurimum iuuaremur, vbi aliquando ratio deficit.

Methodicorũ & empyricorum libros aliquos vſui nobis futu-

cit. Erunt etiam qui dicant hanc methodum non eſſe neceſſariā, niſi in doctis, quibus ignorādum aliquid ſit, ſe verò nullam eorum, quæ ad artem pertinent ferre velle ignorantiam. Ne ego quidem pati vellem, agnoſco verò humanam conditionem, & conſulo meæ ruditati, quam tamen non inde agnoſco, quod meā confiteor ignorantiam. Nam nouum non eſt puſilla ingenia nullam ignorantię notam poſſe ſuſtinere: neq; nullis magis uideri omnia conſpicua, quam ignorantiſſimis. Mihi ſanè is videtur prudentiſſimus, qui inter ſtultam inſolentiam dogmaticorum, & ſtupidam Pyrrhonicorum hęſitationem incedit medius. Dicere igitur ex re fuit quomodo nos debeamus gerere, ſi quando omnia circa ægrotantem conſpicua ſunt, & cùm quædam illorum latent.

ros ſi nō ceciſſēt vbi aliquando ratio deficit.

Celſus lib. 8.c.4.

ME-

METHODI MEDENDI FRANCISCI VALLESII COVARRVBIANI,

LIBER QVARTVS.

Caput Primum.

De remediorum occaſione.

DE indicationibus remediorum tribus libris ſuperioribus dictum eſt. Sola ſuperſunt quæ ſpectant ad occaſiones, in quibus maxima curationis pars eſt ſita. Tametſi enim dictum eſt utendum contrariis auxiliis, non ita accipiendum, quaſi nunquam ceſſandum ab admotione eorum ſit, ut faciũt uulgares medici, qui cùm nouam non faciunt ſyngrapham, erubeſcunt. cùm tamen, ut mihi uidetur, maioris artis ſit, ceſſare cùm expedit, quam facere etiam opportuna. Quia arbitror, maioris periculi eſt, cùm ceſſandum eſt, facere, quam cum faciendum ceſſare. Hoc.n. modo naturę committitur, illo naturæ repugnatur, ut antea, de indicationibus quę accipiuntur à morbi conſtitutione diximus. Cum

Maioris eſt artis ceſſare cum expedit, quã facere etiã opportuna.

ergo

ergo ſint occaſiones quędam faciendi, quædam ceſſandi, quod Hippocrates his uerbis dixit. In adhibitione contraria adhibere & quieſcere, dicendum. quæ ſint occaſiones curandi, & quæ abſtinendi à curationibus. In qua quæſtione eo libentius immorabor, quo magis uideo in utramq; partē medicos peccare, alios quidem nullum non ſemper mouentes lapidem, omniaq; agentes perturbatè, aut etiam præpoſterè: alios, in iis etiam quę ſunt peropportuna, negligentes: partim prætextu methodi, partim nugaci naturæ commendatione, cum tamen neutrum ſit agendum nimis, neque inſtandum, inquam auxiliis continenter, neq; deſerenda natura, cum aliquid opis afferre poteſt ars. Eſt antem hæc conſultatio duplex, prima pertinet ad opportunitatem ſuſcipiendę curationis ſimpliciter, altera ad opportunitatem ſingulorum remediorū. Nam ſunt quidā morboſi apparatus, aut morbi quidem, ſed longi, pro quorum curatione licet tibi eligere, non horas & dies ſolum, ſed & menſes, Acuti enim, aut omnino breues, tunc curantur neceſſariò, cum incidunt. Ad alias curationes laudatur maximè uer, ſi ſucci craſſi ſint, incipiens, ſi tenues, deſinens (eſt autem uer quod inter ęquinoctium & ortum Pleyadum intereſt) poſt hoc autumnus, pro tenuibus incipiens, pro craſſis, deſinens. Definitur

6. Epid. ſec. 2. 19.

Medicos carpit q. nūquam à remediis ceſſant & eos etiā qui nihil agunt.

Duplex opportunitas: prima ſuſcipiendæ curationis ſimpliciter altera ſingulorum remediorum.

Acuti morbi, aut breues neceſſario curātur cū incidūt, plōgis aut uer, aut autunnus laudantur.

Libr.de medica.expurgãtibus, & de aere, aquis & locis.

nitur autem totus autumnus ortu. Arcturi, & occaſu Pleyadum. Vituperat verò Hippocrates quinquaginta dies circa caniculam, & viginti circa ſingula ſolſtitia & æquinoctia, decem ante, & totidem poſt, & ipſos ortus & occaſus Pleyadum & Arcturi. Plæriq; vitant dies omnes coniunctionum & oppoſitionũ lunæ. Alij addunt ſuperſtitioni multos alios aſpectus infelices. Quos omnes conſtat in his diebus nõ inituros curationes, & initarum facturos intermiſſionẽ. Mihi medicum magis, & prudens conſilium eſſe videtur, cauere magnas & varias temporum intemperies, aſtrorum cura depoſita. Neq; ſanè puto veteres illos medicos aſtra nominaſſe, niſi vt mutationum temporum ſigna, caniculã, ęſtus fortis, Arcturum, & Pleyadas: & quatuor puncta Zodiaci, repentinarum mutationum. Ipſas ergo mutationes aeris, licet medico per ſe obſeruare, easque ſolas putare eſſe ſuæ artis. Lunæ illos aſpectus tunc ſolũ caueo, cùm facere aut differre auxilia, nihil intereſt: hoc ſolum tribuens aliorum opinioni, quam alibi vocaui minimam indicationum. Atque de prima cõſultatione hactenus.

Prudẽs medicus cauet magnas, & varias temporum intẽperies aſtrorũ cura depoſita.

Lib.7. controuerſiarũ c. 18.

Quo tẽpore morbi uniuerſali. ſ. aut particulari quo die aut hora agẽdũ aliqd aut ceſſandũ, & quid.

CAP. II.

Altera, nõ iam ad tempora anni ſpectat, ſed ad morbos qui neceſſario curantur, cùm incidunt, aut, vt meliùs dicam, ad ipſas

quæ iam aguntur, curationes. Eſt ergo delectus temporum morbi, tum vniuerſalium, tũ particularium,& dierum etiam morbi,ſiue iudicatorij ſint,ſiue ſecus, in quibus agendum, aut ceſſandum: vel agendum, hoc aut illud eſt:& horarum accommodatiſſimarum curationibus vniuerſim, & ſingulis auxiliis.De tẽporibus quidem vniuerſalibus morbi, rectè dictum eſt ab Hippocrate,morbis inchoantibus,ſi quid videtur mouendum moue,elapſo verò principio, euntibusq́ue morbis in uigorem, ac multo magis in ipſo uigore, melius eſt quietem agere, in inclinatione autem rurſus ſtudendum eſt euacuationi eorum quę ſuperſunt: poſtremò attemperationi, quia quæ relinquuntur in morbis recidiuas facere conſueuerunt. Itaque magna ex parte curationes circa initia & fines agendæ ſunt, cùm, ſcilicet, vitia ſunt minora, & maiores uires. Id quod de euacuationibus, quæ maxima pars medicinalis operæ eſt,uериſsime dicitur.Nam tunc maximè opus eſt quiete, cum & concoctione, tunc uerò maximè mouere licet,cùm aut aggreſſa concoctionem natura non eſt, ut in principio,aut iam perfecit,ut in inclinatione. Accedit quod in initio, quia nondum ſunt appræhenſi,uacillant ſucci:in inclinatione ipſa natura ad expulſionẽ conuertit,quare meliùs euacuabuntur natura pellẽte,aut alio

2.aph.29.

Quid agendum in uniuerſalibus morborum tẽporibus.

2.aph.12.

Miſſio ſanguinis in morborum principiis maximè habet locum.

qui agitati. Atque cùm ſint duę maximæ euacuationes, miſſio ſanguinis & expurgatio:illa in principio locum habet multò magis, quã in vllo alio tempore. quia tollendæ multitudinis indicatio primum locum habet in morbis pendentibus ex materia, atque quo citius agitur, eò melius anteuertit pericula. Adeò vt à multis veterum, in quibus ſunt Diocles, & Celſus, dictum ſit, non eſſe vltra quartum ſecandam venam, atque adeò ab Auicena, ſemel dimiſſam ſectionem, non eſſe amplius ſuſcipiendam: vtrunque verò errore. Nam etſi in principio maximè eſt amanda ſanguinis miſſio, non eſt tamen ab aliis temporibus, ſi adhuc neceſſitas incidat, reiicienda, & ipſum principium in paucis morbis non producitur vltra quartum diem, atque in ipſa inclinatione vniuerſali morbi nonnunquam vtiliter ſuſcipitur pro auxilio attempetante viſcera, nedum in incremento & ſummo vigore, cum aliquando dictorum aliquid eſt. Tamen, vt in ſumma dixerim, miſsio ſanguinis quanto maturior, tanto vtilior, ac proinde in principio prima & maxima eius occaſio eſt. Quapropter errant quam maximè, qui curationes ſemper inchoant à purgatione, hancque miſsioni ſanguinis præponere ſtudent, leui quacunque ſuſpicione cruditatum. Certè veriſsimum eſt, crudorum abundantiam

Lib. 2. c. 10.

Sanguinis miſſio quouis morbi tẽpore aliquando vtilis.

Errant qui curationes ſemper inchoant à purgatione

tiam in ventre impedimento eſſe miſsioni ſanguinis: quia à recens inanitis venis rapiuntur inde, rapta verò, aut in anguſtas impingētia vias, obſtructiones viſcerum faciunt, aut in latiores etiam deducta totum corpus crudis replent, & viciant ſanguinem, aut faciunt vtrunque. Oportet verò haud dubiè hęc coqui, aut vacuari antequam mittatur ſanguis. Qua cauſa illi, nulla alia ratione fidentes fieri poſſe vt cruda à ventre abſint, ſemper ante miſsionem ſanguinis expurgant. Cùm tamen Hippocrati in ſacietate manifeſta videretur ſatis diem vnum ſine cibo tranſigere, aut clyſtere uti. Vnde alij ferè iam omnes, nunquam non unam aut duas horas ante miſsionē ſanguinis clyſtere inteſtina euacuare ſtudent, ne, ſcilicet, tenues ſecum partes deductæ uicient ſanguinem. Quod etſi tolerabilius eſt, quam purgando, totum corpus, plenis adhuc uaſis, commouere: tamen, præterquam quod, ubi plena manifeſtè inteſtina non ſentiuntur, neque pondus in illis ullum eſt, fruſtra tentatur, non caret noxa, atque adeo aliquando maxima. Multis enim à recens accepto medicamēto non ſatis uacuatis, in ipſa miſsione ſanguinis turbatur aluus, & ante tempus animo linquuntur, quod ipſam miſsionem impedit, & uires plurimum exoluit. Qua cauſa ego, niſi cum peculiaris, manifeſtaque neceſsitas il-

1. de ratione uict. acut. 41 & 4. 36.

An clyſtere utendū ante sāguinis miſsionem.

Non ſemꝑ utendū clyſtere ante miſsionem ſanguinis.

lius incumbit, ut cùm dictorum aliquid eſt, tali clyſtere non utor, atque, ſi utendum eſt, non prope ipſam miſsionem, ſed multò ante: quò, ſcilicet, motus quem ciet, iam con quieuerit: cùm præcipuè ſoleat ſola ipſa ſanguinis miſsio ſuccos corporis commouere, qui non raro ſponte in uentrem feruntur. Is ergo motus accedens priori, quem clyſter ciuerat, fit nimius, & ante finitam miſsionem ſanguinis, dicta affert pericula. Quapropter ego multo conſultiùs puto, ubi facultatis debilitas non obſtat, mox à miſsione ſanguinis clyſtere uti, quo, re iam circa miſsionem bene geſta, quod per eam motum exagitatumque eſt, trahatur in inteſtina, per quæ & euacuetur. Quod ſæpe uidimus adeò feliciter cedere, ut uacuatus ſimul & expurgatus ſine pharmaco homo ſit. Conſtet autem uirtus. Si enim neque grauata manifeſtè inteſtina ſint, neque uirtus abunde firma, nullo, neque ante, neq; poſt, clyſtere utar, ſola miſsione ſanguinis ea die contentus. Sed redeamus ad illos, quorum gratia huc diuertimus. Illi ipſi, expurgatores inquam, quibus nihil aliud in mentem ſubit, quàm uitioſa e corpore pellere, quaſi manu ageretur, neque obſtaret quippiam, non contenti ſua illa minoratiua, nunquam dimittenda expurgatione, quam in ipſo limine curationis perpe-

Clyſtere utẽdũ mox a miſsione ſanguinis.

tuo moliuntur, omni morbi tempore, quin & ſingulis diebus purgãti medicamento vterentur ſi vellet ægrotus parere, ſingulis diebus, nulla concoctionis, neque alterius præparationis ratione habita. Nimirum hi omnia, quæ de concoctione philoſophati ſunt ueteres, cenſent meras nugas. Tantum ſpectant quæ ventre exeunt, eaque quo ſunt deteriora, eo meliùs actum cum ægroto putant, cùm interim plurimorum corpora colliquent. Hi ſane ferendi non ſunt. Sed neque illi non errant, quibus adeò opportunum uidetur ſemper ſanguinem mittere, vt mittendi nullum finem faciant, & neque purgationi, neque aliis remediis locum vllum dẽt. Speciei humoris nullam rationem habent. Facultatem nunquam deeſſe iudicant. Neque vllum incommodum ab ea euacuatione timent, cùm tamen poſſint accidere plurima. Facile ſane conceſſerim uenæ ſectionem eſſe optimum omniũ auxiliorum quibus medici vtuntur. Eſt enim valentiſsimum, & maximè præſentaneum, & multiplex. Dico autẽ multiplex, quia & uacuans, & reuellens, & refrigerans, & uenas laxans, & omnem tranſpiratum augens, quam ob cauſam (vt nuper aliorſum dictum eſt, & à Galeno ualde celebratũ) in nullo magno morbo non eſt opportunum, ſi vires ferunt, & puerilis ætas nõ ob-

Ferendi nõ ſunt q̃ omni morbi tẽpore purgãti medicamento utãtur.

Carpit eos, qui mittendi ſanguinis nullum finem faciunt.

Sanguinis miſsio omnium auxiliorũ optimum, & multiplex.

ſtat, ob hanc enim ſolam aliquàndo dimittitur, quia talium ſubſtantia diſsipatur facile, & quia inſenſilis euacuatio uicem miſsionis ſanguinis ſupplet. Has ob cauſas Galenus ſcopos certiſsimos mittendi ſanguinis eſſe dicit, magnitudinem morbi, robur uirium, & florentem ætatem: ſeu duo illa priora, prçter puerilem ætatem. Nam ſenilis ob debilitatem ſolùm excluditur. Multis ſanè difficile uidetur eſſe hoc. Si quidem uidetur conſequens, mitti rectè ſemper in omni morbo magno, uſque dum debilitas prohibeat. Non uidentur autem omnes morbi magni æqualem fuſionem ſanguinis petere, ſed alij maiorem, alij minorem ob differentiam temporis & loci, ac multo magis conſuetudinis. Quis enim non, morbis & uiribus æqualibus, mittat audaciùs, in morbo ex ſanguine, quàm ex ſyncera bile aut pituita? & natura calida & humida, quam frigida & ſicca? & homine conſueto huic euacuationi, quàm eo cui nunquam antea miſſus ſit? & uere quàm hyeme aut æſtate, & Valentiæ ubi eſt Hyems ſemper ſimilis ueri, quam in Delo aut Scythia? ob hæc ego alibi, recipiens hos Galeni ſcopos, indicaui, perpetuos ſane eſſe, & utiles, ſi ut oportet explicentur, non tamen indicare per ſe, ſed ex accidenti (hanc autem nunc methodum ex

4. de uictu acut. com. 19. & lib. de ſanguin. miſs.

Lib. 7. controuerſiarũ cap 2.

indi-

indicationibus per ſé uoluimus texere, quia per tales magis monſtratoriè proceditur,) quod ſi ex accidenti indicant, coniungi debent in praxi cum iis, quæ indicant per ſe, ut cum fluxione, plethora, aut ardore ingenti, aut aliis eiuſmodi. Sunt enim quamplurima, quæ per ſe miſsionem ſanguinis petunt: quia ut dixi, utile eſt id remedium ad quamplurima, uixque poteſt in ullo morbo magno non eſſe aliquid, cuius gratia utile ſit. Eſt nihilominus tenendus aliquis modus, nã quæ eum excidit miſsio ſanguinis, uirtutem plus etiam quàm ulla alia euacuatio debilitat, crudorum ſuccorum copiam auget, auſert concoctiones non aliter ac ſi quis carnibus elixandis ſubtrahat ignem: unde morbos producit, & prolixas facit conualeſcentias: cachexias affert, ac hydropas, niſi tamẽ citiùs, præ debilitate, exoluti uiribus ægroti moriantur. Plurimis imponit miſsio ſanguinis in diem rectè tolerata. Cum tamen non id uidendum ſit, an ſtatim à miſsione ſanguinis ſit ęgrotus defecturus, ſed an eo miſſo, ſit, ad ferendum totum morbum, & tempeſtiuè, ac ſine diuturnis noxis conualeſcendum, ſuffecturus. Igitur à miſsione ſanguinis duo illa timenda ſunt, præcipuè, debilitas, & concoctionis impedimentum. Debilitas quidem, quia multorum ſpirituum exolutio

Sanguinis miſsio modum ex ſedes quas noxias afferat.

Ad miſsionẽ ſanguinis ſit uirtus, quæ ferat pręſentẽ euacuationem, & ad futura ſufficiat.

A miſſione sãguinis timenda debilitas, & concoctionis impedimentum.

tio per eam fit, incoctio autem, quia naturali calore & humore concoctiones aguntur, quæ omnium maximè ſanguis fauet. Id autem ita eſſe apertè intelliges, conſiderans, quę partibus, in quibus ſuppurationē molimur, contingunt. Ea enim alteratio ſimilima eſt concoctioni, quàm in materia putridarum febrium expectamus, niſi omnino eſt eadem. At verò nullus chirurgus ignorat, vt promoueatur ſuppuratio, conuocandum eſſe ſanguinem ad partem, niſi ſatis affluat: quia calorem & humorem ſuppuratio deſiderat. Meritò igitnr miſſio ſanguinis in initio probatur maxime, dum ſcilicet neque debilitatæ uires ſunt, neque concoctiones inchoatæ. Neq; tamen proinde nego in aliis etiam temporibus eſſe tentandam, ſi aut non ſit ſatis antea miſſum, aut noua incidat neceſſitas, cùm præcipuè quædam eius vtilitates ad alia potius tempora vocent. Nam ad refrigerandum corporis habitum in ipſa febris vehementia agitur: & augendæ ventilationis gratia, in tardis & lentis remiſſionibus aliquando. Sed id ſolum dixi, iudicauique, familiarem magis eſſe principio morbi eam euacuationem, quã aliis temporibus, maturandumque, quoad fieri poſſit, vacuare, quantum res præſens exigat. Expurgatio maxime familiaris eſt morborum fini: familiaris etiam principio & ſi

Sanguinis miſsio in morborum initiis probatur, ſed & aliis temporibus tētanda.

Expurgatio fini mor

minus.

minus, minimè uerò temporibus quæ interſunt, incremento dico, & vigori. Nam cum expurgandum non ſit, Hippocrate autore, niſi cocta aut turgentia, cocta verò eſſe non ſoleāt ante vigorem, turgere rarò eueniat niſi in initijs acutorum, cum nōdum firmati ſucci ſunt, conſtat expurgationem his temporibus agendam, alijs verò minime, cum ſoli concoctioni eſt ſtudendum. Eſt quidem hæc forma regularis curationis, non tamen proinde nunquam eſt aliter agendum. Nam vt antea etiam diximus, ſcopus vrgentiæ omnem interturbat ordinem, & omnibus alijs debet anteferri. Quæ maximè cauſa eſt vt nullum inuiolabile præceptum in hac arte ſit, neque vlla perpetua formula. Rectè quidem ac methodice dictum eſt, non eſſe expurgandum ante coctionem, citra turgentiam. Sed quid ſi pro virium ratione, & quantum hæc morbi & ſucci ſpecies fert, vacuatum ſit ſanguinis, & ſucci non turgeant, tamen vitioſorum vrgeat copia, aut malignæ qualitatis ſuſpitio immineat? Alij propenſiores ſunt ad mittendum amplius ſanguinem, etiam cum periculo, idque minoris temeritatis eſſe putant, quàm nondum concocta expurgare. Alij cauſantes vrgentiam, malunt periclitari expurgando: quia expurgatio, ſi bene ceſſerit, cacochimiæ melius occurret,

borum familiaris, ſed & aliquādo principiis in curatione regulari.
1.aph.22.

Scopus vrgentię omnem interturbat ordinem.
Vrgentiæ cauſa nullum præceptum eſt inuiolabile ī medica arte.
Proponitur ægrotus.

quàm ſanguinis miſſio. Alij rurſum, hoc non negantes, tamen bene poſſe eam expurgationem cedere, deſperant. Cur autem id fieri non poſſit, nullam afferunt, neque verò afferre poſſunt, monſtrationem (deſiderabat verò hanc adeò obſtinata ſententia) cauſari enim dictum eſſe ab Hippoc. non mouenda cruda, & à Galeno innumera alia in eandem ſententiam, hominum eſt rudiorum, qui aliorum dictis mordicus, ſine vllo iudicio, addicti ſunt: aut infantium, quibus aſſertio ipſa pro cauſa eſt: neque verò eos, qui aliter dicent, intelligas ſummis illis autoribus refragari velle. Neque autorum enim, neque regularum autoritati detrahunt idoneæ exceptiones. Quid enim eſt perpetuum in rebus humanis? quid non aliter fieri poteſt, quam frequenter fiat? quid apertius Hipp. affirmauit, quàm vtero gerentes miſſo ſanguine abortire, non itaque talibus eſſe ſecandam venam? quid Gale. magis prohibuit, quam pueris ſecare ante quatuordecimum. Nullus tamen medicus adeò iam inexpertus eſt, vt ignoret, infantibus etiã aliquando vtiliſſimè ſecari, & vtero gerentibus, non ſolùm ob alias occaſiones, ſed ob ipſam ſolã prægnationem, non raro: ne, ſcilicet, abortiant: cùm ſint non paucæ quæ nulla alia ratione poſſint præſeruari, vtpote quibus multitudo abortiendi cauſa eſt. Vtrum horum

Idoneæ exceptiones nihil detrahunt autoritati aut regulis: nihil enim eſt in rebus humanis ꝑpetuum.

5. apho. 31.

lib. de ſanguin. miſſione.

dicitur

dicitur aſſeuerantiùs, cocta medicari oportet, an, in acceſsionibus abſtinere oportet? an non idem autor eſt, & æqualis aſſeueratio? nullus tamen dubitat, ſiccis & calidis naturis, pycrocholis maxime in ipſa inuaſione, atque adeò omni paroxyſmi tempore dari poſſe cibum vtiliter, atque alijs quibuſvis neceſſario, periclitante virtute. Quid ergo fecit vnicum illud pręceptum irrefragabile? Nihil certè niſi iatrologorum ambitioſa garrulitas. Sed forte hi dicent, ſibi ſatis eſſe grauiſsimorum autorum verbis hærere, illis vero qui exceptiones inferre uelint, incumbere, eorum quæ dixerint, monſtrationem. Quæritur itaque an ullo modo fieri poſsit, ut expurgatio ante con coctionem, & citra turgentiam, bene cedat. Hic imprimis certabitur experimentis. Hi proferent ſua, uidiſſeq; ſe iurabunt haud dubie, fœliciſsima: illi negabunt ſe uidiſſe ulla, niſi infœliciſsima. hos ergo neceſſe eſt fateri, ſe, aut plurimos tentando læſiſſe, aut nunquam, rarove tentaſſe, ſed ob iuratam opinionem abſtinuiſſe. Vtraque cauſa ſunt indigni fide, præterquam quod iure ſunt teſtimonia affirmantium quàm negantium, efficatiora. Atteſtari etiam ego his poſſum, ſæpe me nondum cocta, neque uerò turgentia fœliciſsimo ſucceſſu expurgaſſe, affuiſſeq; meorum præceptorum quibuſdam, (nam alij repugna-

1.aphor.22
1.aph.11.

An ullo modo expurgatio ante coctionem & citra turgētiam bene cedat.

Affirmat autor ſe nō dum cocta, neque turgentia ſa-

pugnabant) perinde facientibus. Si ſunt exẽpla producenda eſt vnum pro multis, Magnus Rex Philippus in ciuitate Pacenſi per morbum vigeſimum ſuperauit, & ante nonũ nullam habuit remiſſionem, pharmacum die quinta accepit, ſuccis quidem non omnino firmatis, ſed neque turgentibus. Quo maximè auxilio (ſit honor Deo) & ipſe à morte, & tota Reſp. Chriſtiana à ſummo timore liberata eſt. Accepit verò die quinta, quia morbus, vt plurimi pernicioſorum ſolent, per dies pares manifeſtè mouebatur. Habuit enim ſecundum grauiorem primo, quartum verò, ſextũ, & octauũ difficillimos. De teſtimoniis igitur hactenus. Cauſæ requirantur, ſine quibus nullius rei ſcientia haberi poteſt. Si vt antea, cum de ſymptomatis ageremus, rectè monſtratum eſt, poſſe eſſe (etſi plerunque non ſint) ſymptomaticas euacuationes vtiles, ſit, ut & expurgationes ante concoctionem tales eſſe poſſint. Si enim eſt, cũ ipſa natura, nullo exterius prouocante incocta utiliter expellit, ſit etiã, cum in idipſum, quod ſponte facit, prouocãti adminiculetur. Si uerò ſine auxilio poteſt uacuare utiliter, poſſit etiã utilius artis ſentiens opẽ. Nihil enim obſtare poteſt expurgationi ante concoctionem, quod non etiã, ac multò magis obſtet euacuationi ſymptomaticæ. Ne uerò cuipiam hoc meũ teſtimonium

erroris

[Margin: pe expurgaſſe feliciſſimo ſucceſſu. Exemplum in morbo magni Regis Philippi.]

[Margin: lib. 2. c. 13.]

[Margin: Inqrit cauſas ob quas ante coctionem & citra turgentiam liceat expurgare aliquando.]

erroris cauſa ſit, quod ego nihil aliud, quàm impoſſibile non eſſe, ac proinde fieri poſſe dixi, indiſtinctè fieri debere intelligenti, res exigit, ut propoſita hæſitatione reſumpta, ego meã ſententiam aperiam, quidque faciendũ ſit apertè eloquar. Proponebatur ægrotus, cui pro uirium ratione & morbi ac ſucci ſpecie ſatis multum ſanguinis eſſet extractũ, neque ulla eſſet turgentia, tamen uitioſorum urgeret copia, & malignæ qualitatis immineret ſuſpitio. Hoc caſu ego dixerim, alias omnes conditiones ſtatus, quo ægrotus eſt, inſpiciendas. Quod ſi eæ expurgationi repugnent, ab ea omnino abſtinens, aut mittendo ſanguinem periclitabor, aut omnino neutrum faciendo, ſed proſpiciendo utcunque facultati, & ſolis utens enematis aut glandibus. Sin autẽ, etſi neq; concoctio, neque turgentia ſit, tamen aliæ conditiones non omnino deterrent, tentabo quidẽ expurgare ob urgentiã, atque eo confidentius, quo conditiones quæ inuitant, erunt plures. Si enim fieri poſſe, ut tales purgationes proſint, & ut lædant, indicatũ eſt, conſtat, ad artificẽ pertinere, in quocunque ſingulari homine poſſe diſtinguere, an in hoc & nunc ſit profutura expurgatio, an læſura, idque, per certas quaſdã conditiones, quas experimentũ & ratio oſtẽderit, faciendũ. Quę ſint ego hę cõditiones, dicamus.

In propoſito ægroto inſpiciẽdas alias omnes conditiones ſtat' in quo eſt.

Purgandũ obvrgentia citra coctionem & turgentiam ſi aliæ conditiones non deterrent.

Quæ ſint cōditiones quę inuitāt aut deterrent a purgatione, ſuccis neq; coctis neq; turgentibꝰ.

mus. In primis hypochondria omni phlegmone libera. Nam ſi tentata inflammatione, medicamento quiſpiam ſoluere conetur, nihil de eo, quod intentum inflammatumque eſt adimet, ſed phlegmonem augebit, colliquationem faciet, atque inde mortem. Deinde, febris moderata. Nam ſi ardente plurimū febre, detur medicamentum, carnes calidæ illud trahunt, & ita euacuatur nihil, ſed augetur febris & cacochymia. Maximè autem obſtat inſignis ardor capitis & ſpiritalium, quia hæ partes, cum ardent, trahūt facile ad ſe omnia, & quæ medicamentum commouet, abſorbent. Obſtat etiam maximè alui ſiccitas. Quia humores aliorſum indicat inclinare, & & metus eſt, ne commoti neque euacuati, ſed rapti alio, maioris noxæ cauſa fiant. Magni etiam momenti eſt, peculiarem hominis naturam perpendere, & quæ de eo habētur experimenta. Quidam enim expurgantur facillimè, & ſine ſymptomatis ullis, ac citra noxam, etſi purgentur paſsim. Quidā adeo ſunt difficiles, ut etſi purgentur peropportunè, corripiantur horrendis ſymptomatis, & lædantur in poſterum manifeſtè. Si igitur quis horum ſit, qui in hypotheſi ponebatur, utcunque periclitandum eſt potiùs, quàm expurgādo. Si uero ſit quiſpiam eorum, qui facilè expurgentur, laboretq; febre putrida, cum maligni-

lignitatis aliqua ſuſpitione, iã ſciſſa uena, bene uacuatus, turgentes quidem & errabundos ſuccos non habens, neque tamen omnino quietos, ſed uelut fuſos & in uentrem inclinantes, quod indicet murmur hypochondriorum, aut deiectio liquidior, duplex aut triplex per diem (hoc enim etiam ad excretionem non parum inuitat) ipſaque hypocondria laxa, neque inſigniter calentia ſint, neque uero per totum habitum carnes ardeant, neq, tangenti ardor magnus occurrat in capite aut thorace, ſed ea, q̃ ineſt febris ęqualiter per corpus fuſa ſit, aut ad humiliores partes inclinet, etſi nondum adſit coctio, dabo medicamentum expurgans, quia quod adeſt, nõ adeo obſtat, & quod timetur urget, indicationem autem urgentiæ omniũ eſſe primam dictum iam ſæpe eſt. Si uero phlegmonoſum aliquid ſubeſſe in uentre uideatur, quantumuis cacochimiam timeam, medicamentum non dabo, periclitabor potiùs, etiam uirtute dubia, plus quam conſtitueram, mittere ſanguinis. Perinde faciam, ſi thorax aut caput, aut omnes carnes uehementer ardent, niſi de uirtute magna deſperatio ſit. Si enim eſt, irrigabo caput oxyrrhodino, thoracem aut etiam totum habitum hydreleo, & potabo frigida. Scio hic obſtrepent ſcioli, dicentes, hanc eſſe ultimam indicationem, atque omnium

Vrgẽtię cauſa multa fiunt ꝑpoſtere ſed utiliter.

nium

nium poſtremo eſſe veniendum ad attemperationem. Rectè ſane, cùm licet omnia priùs facere, cum autem non, quæ maximè vrget, eſt omnium prima. Euenit enim attemperatis hac ratione partibus ſuccedere alui fluxū, quo & indicationi à cauſa ex accidenti factum ſit ſatis: Sin autem id non accidat, tamen ſublato intemperiei magno illo exceſſu, qui obſtabat, licebit nobis ad expurgationem redire: & quamuis videamur feciſſe pręposterè, fecerimus tutiùs. Ita ſi is de quo loquimur ægrotus ſicca admodum aluo ſit, à medicamento expurgante abſtinebo, quantumuis timeam humorum naturam, niſi prius clyſteribus mollibus (nam ad hanc rem acres non faciunt, qui & noxas habent pharmacorum, & ſiccant potius aluum) & vſu ciborum leuium, vt prunorum emollitorum ex iure aut maluæ, aut etiam mercurialis, aut ſolius caſſiæ fiſtularis medullæ, aluus aliquantum emollita ſit. Conſtat autem, quod ſi dictorum duo obſtēt, aut plura, illis omnibus occurrendum eſt, antequam detur pharmacum, ac ſi fieri poſſit ſimul. Velut ſi ſimul caput ardeat, & aluus ſiccata ſit, ſimul emolliēda aluus, & caput irrigatione refrigerandū. Quod ſi nullatenus his auxilijs cedat affectio, ſed perſeueret ea ſymptomatū ſyndrome, nulla neq; urgentiæ, cauſa dandum pharmacum eſt, quia cùm talibus

datur,

datur, in ipſo purgationis die furore ac conuulſione corripiuntur, & pereunt cum magna medici nota. Quiduis ergo agendum potius. Multa itaque ſunt in hac arte, in quibus urgentiæ cauſa, ab arte recedere, ars eſt. Nam cùm ſint in ea multa præcepta legitima, & regularia, perpetua tamen nulla ſunt, & qui vlla habet pro perpetuis, & inuiolabilibus, methodicus dici poteſt, rationalis autem minime. Nam rationalis nõ curat ex libello aut cõmentario, ſed vt in re quauis exercitata ratio dictat, & nullis ſe legibus tanquam pragmaticis obligat. Velut nunc expurgandi duas occaſiones eſſe diximus, potiorem in inclinatione vniuerſali, alteram verò tempore priorẽ morbis inchoantibus, nihilominus & alias occaſiones inuenimus, etſi non adeò legitimas, ſed profectas ex vrgentia. Atqui præter vrgentiam nullam, dicta regula de coctione aut turgentia, exceptionem habet in morbis legitimæ, & vniformis conſtitutionis. Cuiuſmodi eſſe ſolent acuti maximè, nam longi, hi præcipuè qui ex acutis decidunt, plerunque ſunt difformes, vt non tam ſit vnus ſimplexque morbus, quam multi & varij, alij poſt alios decurrentes, per multos abſceſſus, & recidiuas. In talibus, neque curatio vniformis eſſe debet, neque vnum habere ductum. Cùm enim neque tota morbi mate-

Vrgentiæ cauſa ab arte recedere ars eſt, nulla enim præcepta ſunt perpetua.

Regula purgãdi coctps aut turgentes ſuccos, nullam habet exceptionem in morbis legitime, & vniformis conſtitutionis, præter urgẽtiam.

ria vnum motum à principio ad finem ſubeat, neque ad vnam criſim referuetur tota, ſed multiplex variaque ſit, & multiplices varioſque motus ſubeat, neq, tempora ita ægrotandi ſunt ſimplicia, ſed euenit, parte iam cocta, partẽ adhuc crudam eſſe, ac ſecundum alterum in initio hęrere affectionem, ſecundũ alterum inclinare. Vnde fit, vt ſæpe medici de tempore vniuerſali morbi altercentur, & ij, qui parum ſunt in artis operibus exercitati, & eam, quam aut in auditoriis libris, aut à præceptoribus mente conceperunt ideã conſtitutionis morborum, & temporum vniuerſalium, in omnibus ægrotis adamuſſim videre expectant, tùm in pleriſque fallantur, tum etiam remedijs raró inueniant locum opportunum, ne raró quidem, niſi in morbis ſuo genere ſimpliciſſimis & vniformibus, quales non ſunt adeò multi. In ijs igitur qui multiplices ſunt, & velut multorum morborum aggeſtione fiũt, aut etſi generis vnius, tamen ex materia adeò eterogenea pendent, vt irregularis fiant conſtitutionis, curatio etiam debet eſſe talis, multiplex inquam aut difformis. Atque ita ſæpe poſt expurgationem rectè peractam, non ſine ratione reditur ad miſſionem ſanguinis, & cum ſtudere concoctioni cœperimus, rectè interponitur expurgatio, & cum nondum tota peracta eſt, interponitur

In morbis multiplicibus & irregularis cõſtitutionis curatio ſit multiplex.

tur attemperatio, ſi non quæ totum extinguat morbum, at, quæ non ſinat, dum medicus aliud agit, intemperiem in ſummum creſcere. Vſque adeò nihil inutilius, neque periculoſius, quàm vnam ſemper ſtatamque formulam obſeruare, quam, parum circunſpecti, & plurimorum ignari, methodum vocant, quę tamen ea ſolum methodus eſt, quod breuis via, plus tamen ſatis eſt. Ars non poteſt in tam anguſto contineri. Ratione opus eſt, quæ perluſtret omnia, nam ipſorum caſuum mira varietas eſt. Itaque legitimum curationis febrium putridarum (nam de his præcipuè nunc loquimur.) præceptum eſt, inter initia, & cum nondum ſucci firmati putreſcunt, quantum res exigit mittere ſanguinem, & expurgare, atque rurſus in inclinatione, coctione iam peracta, & natura ad euacuationem conuerti incipiente, purgare, per ventrem quidem, maximam & craſſiſſimam partem excrementorum, poſtremò per vrinas reliqua. Atqui perinde faciendum, ſiue acuta affectio ſit, ſiue longa, ſi modo conſtitutionem habeat regularem. Tametſi enim diximus rarius id accidere longius quam acutis, qui plerunque longi ex multiformibus fiunt, & cum multorum membrorum, eorumque valde differentium læſione, vt ſæpe ſit potius multorum com-

Nihil periculoſius q̃ vnam ſemper obſeruare formulam.

plicatio, quam vnus morbus, non tamẽ adeò hoc ſemper fit, vt non poſſit eſſe acutus valde ſimplex, vt certe multæ ſemitertianę, & longus ſimplex, vt quartana, quæ ab initio inuadẽs, per annum integrum eſt ſui ſimilis, ea ſolum differentia, quę ſecundum eius tempora, vt quaſdam ætates morbi, eſt. Igitur in acuto difformi, variè, & in longo vniformi, vniformiter curabis. In illo auxiliis inſtans, tentanſque varia, vt ipſa inſtabunt, & variabunt mala (nam magnis magna, celeribus celeri, variis varia, vt extremis extrema curatione occurrẽdum eſt) in hoc nihil magnum moliens, ſed ſi res ferat, per annum totum concoctionem oportunam expurgationi, & reliquas poſt eã euacuationes expectans. Quid ergo? an inter euacuationes principij & inclinationis morbi regularis omnino eſt agendum nihil, ſed tantum expectanda naturæ opera? nullus interim locus ſerapiis? nullus inunctionibus? nullus ijs, quæ proprietate dicũtur morbo aduerſarij? nullus iis qua roborare partes? nihil agẽdũ ob ſymptomata? Hic rurſum duplex peccatum medicorum eſt, qui iam ſine ullo ordine omnia ubiq; inculcãt, nulla cautione hoc tantum agentes, ut agant multa. Alij plus ſatis cauti ſine differentia damnant omnia, & timentes ne quo lædant modo, multas proficiendi amittunt occaſiones, & cùm vtrique

ſint

Acutus morbus poteſt eſſe valde multiplex, & lõg' ſimplex & quomodo curentur.

Inter euacuationes principij, & inclinationis morbi regularis quid agendum.

Carpit eos medicos q in augmento, & ſtatu morbi

ſint artis ignari, vtrique ſe iactant glorioſe, illi remediorum multitudine, hi inani methodo. Inanem voco eam, quę cùm occaſiones ferè omnes utilium remediorum prætereat, ſolò verborum faſtu celebratur, Hippoc. cum dixiſſet incohantibus morbis ſi quid vi detur mouendũ, moue. Quod Galenus interpræatatus eſt, neque vllus medicorum contradicit, de miſſione ſanguinis aut expurgatione aut vtraque addidit, cum verò conſiſtunt ac vigent, meliùs eſt quietem habere. Quandoquidem verò illis verbis inchoantibus morbis, opponit illa. Cum conſiſtunt ac vigent, conſtant, cùm vigore intelligendum etiam, id quod poſt initiũ eſt, hoc eſt incremẽtum. Atque quoniam mouẽdi nominę, euacuationes magnas intellexit, miſsionem, inquam, ſanguinis & expurgationem, quietis nomine intelligere, à talibus euacuationibus abſtinere, non tamen etiam non vti enemate, ad aluũ fecibus durioribus plenam, neque non iuuare eam, quam à natura expectas, humorum concoctionem, ſi quæ ratio iuuandi eſt, neq; non attemperare cerebrum, ſi præ eius intemperie homo non dormiet, neque non facerealia quam plurima, quæ etſi facias, nihilominus quietem habebis, hoc eſt non mouebis corpus inſigni ulla uacuatione. At dicunt, ea omnia plus lædunt, quam proſint,

agunt multa, & eos q nihil.

2. aphor. 29.

Noīe quietis à magnis euacuationib abſtinẽdũ docet Hip. nõ ab alis remedijs.

ea occaſione, quia localia ante corporũ euacuationẽ, locũ non habent. Quæ intra corpus ſumuntur, ſi calida ſunt, augent febrẽ, ſi frigida, obſtructionẽ, ac proinde putredinẽ, vnde ex accidenti etiã febrẽ, quæ roborandi cordis, aut proprietate occurrendi malignitati ſuccorum, dantur, timẽt etiã obſtruant, ſomno, aut vigiliȩ, aut dolori occurrere ſymptomata, aiunt, curare eſt, non morbũ, tanquã ſi quis vmbram auferre ſtudeat, manente corpore. Quid ergo agendũ? mittendũ, aiunt, ſanguinẽ. Quid deinde? mittendũ ruſus. Quid poſt hæc? mittendũ iterum. Miſſo verò? nihil præterea. O breuem formulã, meritò ſanè vilipenditur, quæ tã paruo conſtat. Quorſum Hipp. & Galen. & alij omnes autores tum Græci, tũ Latini, atq; etiã Arabes, & iuniores noſtro ſeculo proximi, atque etiã nobis contemporanei, tam multa congeſſerunt de ſimplicibus, & cõpoſitis, & eorũ formulis innumeris? cur tã multa de purgandi ratione? de ſuccis & corporibus prȩparandis? de ſymptomatis amouẽdis, cùm liceat hæc omnia vno hoc verbo cõcludere, ſanguinem mittere? Sed nos quæ in occaſione dicta facere oporteat dicamus, & indicemus. Ita enim fortaſſe meliùs vtroſq;, & eos inquã qui omnia cõmiſcẽt, & qui plus ſatis à remediis abſtinent, ad mediocritatem, quã omni in re amat prudentia, reducemus. Il-

Tud

lud autẽ ante omnia præfabor (ne quis me putet miſſioni ſanguinis maledicere,) vt illas innumeras miſſiones ſanguinis, quæ ad quindecim, aut viginti procedunt, nunquam facio, ita nullum ferè eſſe morbum, cuius curationem a miſſione ſanguinis non inchoem, quia ea non præmiſſa, vix vlli remedio locus eſt. Plenũ enim corpus neque aliis euacuationibus præbet vias fluxiles, neque medicamẽtis vllis præſtat cõmeatũ, refrigeratũ dẽſatur, calfactum inflamatur, nulli curationi eſt opportunum. Vacuandũ ergo corpus eatenus, vt curationẽ reliquã ſine noxa ſuſtineat, non autẽ eatenus, vt facultas in poſterũ non ſufficiat, aut corpus cõmemoratas antea noxas incurrat. Miſſo verò intra modũ ſanguine quã citius poſſit, atque ſi res poſtulet iuxta dictas antea diſtinctiones, adhibita purgatione, cõcoctio reliquorũ, per quorũ putreſcentiã morbus increſcit, atque verſus ſummũ uigorem abit, expectanda, vt ea peracta, naturæ opera morbus iudicetur, vel natura id faciente ſegnius, nos cocta medicemur, quia is eſt facultatibus naturalibus ordo agendi, de quo nullos medicorum uideo dubitare. Si autem coctio expectanda, certè & iuuanda ſi poſſit, poteſt autem, quandoquidẽ ad eã promouendã iubet Hipp. pannis contegere, quietẽ agere, & inungere. Quidni autẽ, quæcunq; in parte in-

Nullus ferè morbus eſt, in cui' prĩcipio sãguis non mittatur.

In augmento & circa ſtatũ morbi iuuanda coctio.

4. acuto. 44

flammata & exulceratа pus mouere poſsint, & in uenis putreſcentis materiæ concoctionẽ maturare, ſi quidẽ eadem alteratio eſt, & emẽdatio putredinis per ſubſtantiæ perfectionem à calore naturali rectè permiſcente oppoſita patibilia? fomenta igitˀ moderatè calida cum quadam humiditate hanc promouent, & quę cunque naturalem calorem ſeruant ſine diſsipatione, ut ueſtes quæ non tã externum afferunt, quam receptum à corporibus calorẽ geminant, admotiones manuum, aut catulorum, ſimiliumve animalculorum recentium, quorum calor noſtro ſimilis, illitiones quoque moderati caloris, & balnea tepentia, ſeu moderatiſsimè calida: nam quæ apertè iã calida, non coquentia, ſed uacuantia ſunt. Inunctionibus itaque concoctoriis uti licebit. Cõſtat uerò quod ad eas partes præcipuè, in quibus maximè concoctiones aguntur, ut hypochondria, & totum uentrem, ſed & ad totum corpus, quia & per oẽs uenas concoctio materiæ ex qua febres pendent, plærunq; celebratur. Cõcoquentia autẽ eſſe indicauimus, quæ caloris moderati, ut chamæmelinum oleum, aut dulce amygdalinum, aut calidę fomentum. Quod ſi infarctum pororum times (timere autem par eſt, in illis præcipuè, in quibus à refrigerata, & denſata cute morbus incœpit, ſed & febres putridas omnes, in illis

Quæ ſint q̃ coctionem iuuant in morbis.

Quæ partes inungendę ad coctionẽ in morbis, & quibus medicamentis.

enim prohibita uentilatio per obſtructiones plærunque eſt) & nunquam non maior uentilatio iuuat, à putredinis incremento & malignitate præſeruans, admiſcebis oleo aliquid ecpharticum, quodque extergendo, poros deobſtruat (ut ego ſoleo) aliquid nitri, aut uſti ſalis, ſi uerò cutis non denſa ſolum, ſed frigida etiam ſit, & ignis in alto conditus, miſcebis etiam ſulphur ut calorem reuocet. Quod ſi hypochondriis times, ut certè par eſt, à concoctoriis inunctionibus laxitatem, permiſcebis aliquid melini, aut abſynthitis, aut nardini, ut coctio promoueatur, & ſeruetur partium robur. Atqui ne ab his localibus, quæ laxantia non ſunt, neque trahentia, ſed adſtrictionis cuiuſdam participia, quippiam timeas, euacuationes in principio morbi factæ ſufficiunt, ſiue per ſolam miſsionem ſanguinis, ſiue per hanc & expurgationem ſimul. Scimus autem non ea ſolum, quæ exterius admouentur, concoctoria eſſe poſſe, ſed & potiones etiam quaſdam, ut mulſam. Quid ergo prohibet hanc ſingulis diebus propinari, dum expectatur concoctio, aut ſerapium aliquod caloris moderatiſsimi, quale capillorum veneris eſt, aut aliud eiuſmodi, aut apozima ex herbis eius qualitatis, qnodcunque naturæ hominis, & morbi maximè accommodari uideatur?

Calidis moderatè cũ utimur ad hypochondria miſcẽda, quæ robur ſeruent.

Potiones, q̃dam iuuãt coctionem & quales hæ ſint.

Neque

Neque verò ſolùm licet uti concoctoriis, ſed iis etiam quæ putredini alia ratione obſtant, vt incindentibus acidis, propter ſuccos calidos, acribus pp frigidos, cùm à craſſitie timemus (ut certe plærunq;) ne obſtruendo putredinẽ augeãt. Si.n. putredo à vẽtilatione prohibita eſt, & hæc ab obſtructione, & hæc à multis & craſsis, quid potius, multitudine in initio depoſita, agendũ, quã incindendũ & aperiendũ, hæc enim putredinem tollunt, ſublatione cauſarum: coquentia verò per contrariã alteratione, nã concoctio contraria eſt putredini. Igitur & oxymellite mellis, aut ſacchari, vt videbitur, vti tunc tẽporis licet, nã inciſio & extenuatio ſuccorum nulla ratione contraria eſt concoctioni, imò uerò ad faciliorẽ concoctionẽ præparat, ut & cõminutio carniũ ad elixationẽ. Cũ ergo ad futurã expurgationẽ neceſſe ſit corpora fluida facere, vt recte monuit Hippo. fiantq; talia, apertis laxatiſq; uiis, & ſuccis extenuatis atq; inciſis, cõſtat eã præparationẽ non tunc inchoandã, cùm iã ſufficiens concoctio adeſt, quia tunc non ſine re putreſcentiæ periculo differetur expurgatio, & retinebũtur excrementa, ut certè maturum iã in uomica pus, & in thorace ſputũ; ſed antea, vt quoad fieri poſsit, in idẽ tẽpus incidant concoctio ac extenuatio ſuccorũ & uiarũ laxitas: cum exigua adhuc eſt concoctio & craſsities

Inciſio, & extenuatio ſuccorũ p̃parat ad faciliorẽ coctionem.

2. aph. 10.

Facta ſufficienter coctione, non ſine periculo differtur expurgatio.

ties multa, incidẽtibus & coquentibus, vt oximellite, ſi ſine multa craſsitie, ſolis concoquẽtibus, vt mulſa. Increſcente iã bene concoctione, licet aperientia adiicere, vt quinque radicũ, aut eiuſdẽ facultatis herbarũ, decocta, aut ſerapia (nã de ſingulari materia, aut eius parãdę modo, nõ contendo, more futiliũ quorundã, qui nihil probant, præter id, cui ipſi aſſuerunt, cũ tamen hæc indifferentia ſæpe ſint, & ſola facultas attendenda.) neque tamẽ quæ per urinã uacuant, aut per ſudores, aut inſenſibilẽ euacuationem, danda ſunt affatim, & larga manu, vſq; dum à cõcoctione purgatio peracta ſit, eaq; ſufficiens. Nã velut antea monuimus, miſsio ſanguinis expurgationẽ, & hæc alias euacuationes debet antecedere, ne craſſa impingant in anguſtas vias. Licet tamen, cum iã expurgandi tẽpus inſtat, dare talium non quod in illas uias impetu ferre, & à uẽtre auertere ſuccos ualeat, ſed quod interiores uias aperiendo expedire. Monſtratum enim antea eſt, indicationes priores ſenſim dare locum poſterioribus, neque opus eſſe priores tã quã exhaurire priuſquã poſteriores incipiãt. Itaque tunc, nonnihil à purgatione, plus multò dari debet, ultimum enim colophonẽ omnium putridarum febrium curationi optimè imponit urinæ promotio, aut euaporatio per balneũ, & quæ huiuſmodi. Balnei enim opor-

Quã utendũ incindentibus, & coquentibus, quando ſolis coquentibus, & quã aperiẽtib⁹.

Qñ utendũ his, quæ ꝑ ſudorẽ aut ꝑ urinã uacuãt aut ꝑ inſenſibilẽ euacuationem.

Hoc capite.

Vrinæ promotio, & balneum poſt purgationẽ ſunt optima remedia febriũ putridarum.

por-

portunitas eadem eſſe videtur, quæ & diapho reticorum,& aperientium, nimirum vbi multitudo depoſita, & reliqua materia concocta eſt,aut coqui cœpta. Vbi enim corpus crudis aut putridis plenum eſt, fluxiones commouet, & vbi putredo ſubeſt multa, præcipuè craſſorum, eam auget. Vbi verò depoſita copia, quòd ſupereſt fuliginoſum & vſtum magis eſt quàm craſſum, & putridum, aut valde crudum, balneum aquæ dulcis modice calidum coquit & temperat. Quod enim ualde calidum eſt,aut ſalſum,nitroſum,aut ſulphureum, euocat,& per cutem vacuat inſigniter, calfacit uerò & ſiccat. Quapropter in initio putridarum,& nullis apparentibus cōcoctionis notis,nullo balneo locus eſt, q̄a fluxiones commouens, ſi quod princeps membrum (uoco nunc princeps, quod non ſine periculo laborare poteſt) debile eſt, in illud fortaſſe excrementa detrudet, atque pro concoctione quę in illis expectatur,malę cuiuſpiam putreſcentiæ cauſa eſſe poterit,elapſo uerò principio in febribus quidem biliosis, quarum materię alteratio in uſtionis naturam magis inclinat quā putredinis, cuiuſmodi tertianæ exquiſitę, & ardentes febres,uel incipiente ſolùm concoctione, balneis dulcibus & tepidis licebit uti, quia putreſcentiæ ſordidæ in talibus eſt minus periculum, & attemperatio-nis

Balnei opportunitas.

In principio putridarum nullo balneo locus eſt.

In ardente febre, & tertiana exquiſita vel

nis maior neceſſitas, & ut concoctio creſcit frequentare, & quo dictæ febres ſunt exquiſitiores, eo magis. Igitur & in his ipſis quo magis deficiunt ab exquiſitis, eo minus & tardius ueniemus ad balnea. In pituitoſis uerò, quarum materia craſſa & lenta eſt, & putreſcens magis quam ardens, nō ante inclinationem, & expurgatam maximam eius partem, cùm ſcilicet diureticis etiam locus eſt. Sulphureorum uerò aut nitroſorum in febribus nullus eſt idoneus uſus, ſed tantum in affectionibus alijs non febriculoſis, quę cum ſuccorum craſsitie conſiſtunt. Habent itaque balnea in febribus locum præcipuum, poſt euacuationes maiores, & concoctionem integram, aliquem uerò etiā habēt prius in quibuſdam pręcipuè earum generibus. Porrò utcunq; ab ipſa caloris uehemētia timere incipis, ne pro cō coctione colliquationē inferat, omni ratione refrigerare neceſſe ſit: nā etſi morbi ipſius & intemperiei ultima, ordine agendorum, indicatio ſit, tunc tamen etiam eſt tempeſtiua, cū non poteſt citra euidens periculum attemperatio differri, cum præcipuè tunc non tātum ob morbum, ſed ob ipſam illius cauſam, & ob ipſam quæ deſideratur, coctionem, refrigeratio molienda ſit. Nā ut cōcoctio calore agitur moderato, ita nimio putreſcentia maligna. Quod in inflammata parte uidere eſt, quæ ca-

Īcipiēte coctione balneis dulcibus & tepidis licet uti.

Sulphureis & nitroſis balneis in febrib' nullus eſt idoneus uſus.

Ob vehementiā caloris quando utēdnm ſit balneo.

lens intra quẽdã modũ pus bonum generat, impenſe autẽ ardens malignũ uirus, & ipſa in gangrenã incidit. Ne igitur pro concoctione malignã putreſcentiã incurrat ipſa morbi cauſa, cum febris quæcunq; etiã putrida, intolerabiliter increſcit, neceſſe eſt, vel in frigidã aquã immergere hominẽ, pręcipuè robuſtum, & florentẽ ætate, nedũ hydreleo totũ dorſum & uentrẽ, thoracemq; rigare, aut frigidis epithematis cordis locũ, hepatis, & renũ tẽperare, potũ frigidũ largiter dare, etſi exiguę aut nullæ adhuc concoctionis notę ſunt, quin (& quod aduerſum magis uidetur,) & ſi aliqua phlegmonis, aut phlogoſis internæ ſuſpitio ſit (quod innuens rectè dixit Celſus) melius eſt phlegmonẽ incrudare, quã ſinere hominẽ in hecticã labi. Quid verò ſi non in hecticam, ſed in ſyncopẽ & periculũ citiſsimũ, ob ingẽtẽ intẽperiem labatur? Quid enim ſit magis ridiculũ, quã impendente periculo breui ex intẽperie, uelle attemperationẽ differre, & anteponere longã materiæ concoctionem. Multo quidẽ audacius datur aqua frigida, per febres urentes, cum concoctio apparet in urinis manifeſta, neq; inflãmatio eſt ulla interna, & homo quidẽ eſt robuſtus calore naturali, & nullo membro principe inſigniter debili, talibus enim ſine ulla temeritatis nota datur. Quia ut diximus, & ab intemperie & à cauſa, & à

ſym-

Qñ balneo aquæ frigidę, & potu, & aliis frigidis remediis utendũ, quãquã exiguè aut nullæ coctionis ſigna ſunt.

Qñ utendũ copioſo aquę frigidę potu, ac qñ minus copioſo, ſed repetito.

ſymptomatis petitur, & à nulla alia re prohibetur. Tũc autem frigida, & magna copia dari debet, quia paulatim data intemperiem nõ tollit, & ipſa aqua à febre uicta, bilis copiam auget, & eius diſsipationem tardat, ac febres producit, Eſt uerò iſta larga & frigida potatio auxilium, ut optimum, ita ualde ſuſpectum, quia niſi omnia quę dicta ſunt conueniant, magnarum noxarum, atq; aliquando inemẽdabilium occaſio eſſe ſolet. Si uerò conueniãt omnia citiſsimam affert ſanitatem, extincta febre, ſuccedẽteque copioſo bilis vomitu, aut magno alui profluuio, aut abundante ſudore. Quod ſi quædam dictorum deſint, intemperies uerò plurimum urgeat, licebit, etſi minus tutò fiat, uti frigidæ minus largo potu, ſed repetito, & reliquo uictu & curatione attemperante. Putare enim, nullam attemperationem fieri poſſe, antequam omnino cocta, & expulſa materia ſit, magnæ eſt inexperientię. Refrigerabis igitur tunc apozimatis frigidis, & niue refrigeratis, & epithematis, & lactucæ crudæ cum aceto, & refrigerati melonis multo eſu. Quòd ſi tunc uires ſuppetant, etſi pro re uideretur, antea miſſus eſſe ſatis, mittes rurſus ſanguinem, uel uſque ad animi deliquium. Multò enim minus periculoſum ſit, quod ex miſsione ſanguinis, quàm quod ex intemperie cordis fiet, hoc enim nõ fuerit mi-

Attẽperationis cauſa mittitur ſanguis uſque ad deliquiũ animi.

nus

Deliquiũ animi ex ſanguinis miſsione non adeo horrendũ eſt quã uidetur multis.

nus quã ſyncope, quia ipſam ſubſtantiã ſpirituũ diſperdiderit. Deliquiũ verò animi ex miſſione ſanguinis nõ adeò horrendũ eſt, quã veterũ multis, atq; nunc oĩbus ferè medicis videtur, ſi.n. uirtute firma tẽtata eſt miſſio ſanguinis, neq; illud ꝑ incuriã vltra quã par ſit, negligatur, fuſo adhuc amplius, poſtquã aut pulſus aut color, aut anxietas q̃dã cępit deliquiũ inſinuare, facile reparabile eſt. Nã ex moderatiſſimis ſanguinis effuſionibus, nobis neq; volẽtibus, neq; cogitãtibus, ac ſine vllo modo, deliquia ingruunt, ex quibus facilè ſolius aquę in faciẽ aſperſione, aut clamore, aut vellicatione reuocãtur. Ob quę neq; ipſi venarum ſectores iã terrẽtur. Prodeſt verò ipſum deliquium, nõ ob fuſum ſanguinẽ ſolum, ſed etiã per ſe, tunc præcipuè cùm ob dolorẽ, aut incẽdium, ſanguis mittitur, quia deliquium ꝑ ſe tollit ſenſum, & refrigerat. Velut autẽ cùm vitalis facultas periclitat᷑ à manifeſta ĩtẽperie, attẽperãtia oportet adhibere, ita cùm in pulſu, ꝙ præcipuum eius facultatis ſignum eſt, maioris lęſionis notę apparẽt, quã ꝓ febris magnitudine, quod cacoethiæ vocatæ, ſeu mali moris eſt ꝓprium, haud abs re ſit, vti alexipharmacis vocatis medicamẽtis. Sunt autẽ talia, quæ ꝓprietate quadã dicuntur aduerſari uenenis, aut roborare cor, quorum materiã, vt aliorum oĩum medicamentorum, aprobatiſſimis autoribus

Deliquiũ animi per ſe prodeſt dolori, & incendio.

Qñ utẽdũ alexipharmacis.

oportet

opórtet accipere, & ijs quæ ſint expertiſſima maximè fidere. Eſt enim non ſine noſtro malo talium hoc ſeculo in Hiſpania magnus vſus, ob malignas illas febres, q̃bus pathognomonicum eſt, pulicum morſibus ſimiles maculas indifferenter per quauis corporis partes (excepta facie, quam nunquã in hoc morbo occupãt) citò ſuperuenire. Vſus & multorum approbatio maximam autoritatem conciliauit inter ſimplicia, lapidi Bezaar, & primam quidem ei, qui aduehitur ex India, ſecundam ei qui ex America. Inter compoſita confectioni celebri ex hyacinthis. Lapidi quidẽ multi, ijq; prudẽtiſſimi atteſtãtur, mihi verò nullus non eſt adulterationis ſuſpectiſſimus, timeo ne nullus nõ ſit factitius. Multos autem iuuit neſcio an opinione. Sed & hac dẽt medicus uti. Verum vt alexiteriorũ vſus non omnino empiricus ſit, illa cautio eſſe debet, ne indifferenter vtamur quibuſvis ad quoſvis. Sed cum in horum genere ſint calida & frigida & mediocria, & in iis quos malignitas magis q̃ magnitudo morbi videtur perdere ſit etiam manifeſtæ intemperiei differentia, alexi pharmaca quidem omnibus, eadem verò cuiuſque intemperiei contraria accommodẽtur. Quãquam enim Theriaca & Mitridatum primatum inter antidota ex tam multis ſeculis tenere putentur, tamen febricitanti non omni-

Lapis Bezaar & confectio ex hyacinthis alexi pharmaca optima.

Cautio ſit in alexi pharmacis vt calida frigidis, frigida calidis dentur.

qualitate ſuſcipitur. Ab ea verò timemus (qđ & in alijs uenenis) ne irremediabiliter increſcat, & ſerpat vſq; in ipſum vitæ principium cor. Vt autem cohibeatur malignitas facere poſſint alexi pharmaca, vt cor nõ occupetur, quæ illud roborandi habent vim, & quæ ab eo retrahunt materiã. Nihil autẽ eſſe videtur, eorum quibus medici vtuntur, potentius ad extrahendum ab alto corpore, cucurbitulis. Meritò igitur per dictas febres a maioribus euacuationibus, quæ intra primos dies ſunt p opportunæ, apozimatis & cõfectionibus alexiterijs, & cordialibus affigimus toti corpori cucurbitulas multas, ſcarificamusq; eas, quæ præ alijs aliciũt ſanguinem. Si.n. nullæ adhuc maculæ apparent, per cucurbitulas arguũtur, ſin autẽ iam cęperunt erumpere, extrahuntur abundantius, atq; ita auellitur venenũ à corde & capite, alioqui nõ rarò quæ cœperãt pullulare, ſolent euaneſcere, & recurrente ſanie in cor aut caput, mori æger ſyncope, aut conuulſione correptus. Non erit igitur ab re in harum febrium incrementis hæc & alia eiſdẽ intentionibus facere, velut à capite repellere, & cor roborare, & quæcunq; res præſens exiget, nam faciendorum ſpeciem intentio ſuppeditat. In his quoq;, vt & in alijs quibuſvis, ſi dũ morbus increſcit, & tu cõcoctionẽ expectas, ſymptoma aliquod, eorum quæ vocãtur aſſi-

Cucurbitularum uſus ĩ malignis febribus.

Quib' ſymptomatis occurrẽdũ ſit quouis morbi tempore.

aſsidentia ſuboritur, qđ aut vires proſternat, aut concoctionẽ, aut reliqua naturę opera im pediat, aut nouarũ fluxionũ cauſa eſſe poſſit, non ſit expectãdum remedium (qđ ſane fuerit tardum) ab ipſius morbi ſublatione, ſed occurrendum ſtatim, ut ſomniferis ad peruigilium, vel licationibus, & acrium ſuffitu ad coma, anodinis, aut etiã ſtupefacientibus, ad dolorẽ, ad ſuppreſsionem urinæ cathetere & fotu laxãte vias, ad raptus humorum, reuulſoriis frictionibus, vinculis aut cucurbitulis, & multis alijs in hunc modum, Hæc.n.etſi obſymptomata, ſed non qua ſymptomata fiunt, ſed qua cauſæ ſunt, vel impediẽtes curationẽ pñtium, vel minantes noua, maioraq; mala. Sed hæc antea diximus, nunc ea ſolum ea cauſa repetiuimus, vt indicaremus inter duas, easque maximè regulares mouendi occaſiones, principii & inclinationis, eſſe multa, q̃ incauti admodum & ſtupidi medici ſit dimittere, vt faciunt quidam, qui ſe ut elegãtiſsimos methodi obſeruatores venditant. Sępius autem peccant (neſcio utri grauius) qui quibuſvis occaſionibus ad ea omnia, ac multò plura procedunt remedia, nunquã inſolentiores, q̃ cùm faciunt plurima. Vix ægrotus de ſomno quæritur, cum tempora & frontem abundanter illinunt, vix capitis dolorem nominauit, oxyrrhodino irrigant ſinciput. Si pluſculos dies

Carpit medicos multa faciẽtes quouis morbi tempore.

morbus

morbus durat, uaſa oĩa apothecariorum ſerapiis exhauriuntur. Nõ unã deiectionum intermittit ægrotus, antequam clyſtere expurgante totus eius uenter diſtendatur, neq; duas ſupra ſolitum fecit, quã adſtringatur cataplaſmatis. Itaq; omnibus q̃ incidunt, ſtatim nulloq; iudicio occurrentes, nihil boni naturę facere p̄mittunt, neq; quo res uergat, ipſi ſuſtinẽt expectare. Ego uerò dixerim cum Gal. nullum remedium eſſe q̃d magnificè ꝓſit, quin aliqua rõne noceat; quin etiã ſublata illa uocula, magnificè dixerim, nihil eſſe ꝙ proſit, quin aliqua rõne nocere poſſit. Proinde ut mirus Plato de expurgatione magno quidẽ auxilio, dixit, ſuſcipiendam non eſſe à uiro ſanæ mentis, niſi cum ſumma neceſsitas poſcit, ita de minoribus illis ego dixerim, ſuſcipienda non eſſe, niſi cum eorum incidit nõ omnino leuis neceſsitas. Itaq; agẽda illa oĩa dicimus, cum incidit neceſsitas tãta, cum ea minor eſt, omitti melius. Veriſſimum. n. illud Euripidis, qui multa agit cum ceſſare liceret, ſtultus eſt. Ad prudentiã & iudicium medici deuoluunť hęc oĩa. Illos uerò oẽs uitupero, q q piã eorum q in arte fiunt, ſibi impetrauerũt, ſp, aut nunq̃ facere oĩa potius ĩ occaſione, & nihil timere.

Remediis non eſt utendum niſi cum eorum incidit nõ omnino leuis neceſſitas.

C A P. III.

De occaſione remedii in parti-

DE temporibus vniuerſalibus morborum hactenus. Dę occaſione, quæ in

larib' morborum tẽporibus.

particularibus capi debet, dicamus, vt vniuerſalia tempora ſunt partes totius morbi ita particularia ſingulorum circuitũ, in morbis, qui circuitus habent. Cum igitur circuitus cõſtet paroxyſmo & interuallo, aut (ſi interuallũ nõ ſit) remiſſione, ad euacuationes, atq; ad omnẽ morbi curationem, expectanda eſt hora leuiſſima: interuallum dico, aut ſi minus id ſit remiſſionis tempus. Quia cùm minus vexatur morbo facultas meliùs feret curationes. In difficillimis verò horis abſtinendũ, fereq; eædẽ horæ ſunt opportunæ auxiliis, quas & cibo etiam eſſe, ſupra indicauimus. Meritò autẽ diximus expectandum tẽpus leuiſſimum ad eã curationem, quæ ob morbum ſuſcipitur: Nã ſi quid agitur metu ipſius paroxyſmi, à quo fortè timeas ægrotum non euaſurum, aut nõ ſine læſione in emendabili, vel ſymptomatis alicuius, quod in eo ualde urgeat, conſtat tũc agendum màximè, cùm urget, uelut ſi ad reuocandum calorem, qui per inuaſionem ita reconditur, ut timeas, ne nunquam homo recaleſcat, frices, foueas extrema, aut lumbos, calidis pannis, unctionibus, aut cataplaſmatis, propines aliquod antidotũ; aut aliud quidpiam moliaris, aut ob coma, excitatoria admoueas, aut ob dolorem ingentem aut ſolam febris magnitudinem, ſanguinem mittas, differendum nõ eſt uſq; ad remiſſionem, quæ ti-

Ad omnẽ morbi curationẽ expectãda eſt hora leuiſſima, niſi q̃d urgeat.

memus,

memus, ne nunquā ſine illis remediis uentura ſit. Neq; ſanè ad id de quo nunc agimus, intereſt ſit exacerbatio doloris an febris, tameſi ueterū quidā ita diffiniunt, ſed ob morbum totum an ob paroxiſmum mittas ſanguinem, cum.n. non te mouet ipſe paroxiſmus, aut ſymptoma fortè, ſed morbus totus, ueriſimiliterq; expectas ſua hora ſuperuenturā remiſſionem, errabis plurimum, niſi auxilia in eam differas, ſiue doloris, ſiue febris exacerbatio ſit, quia tunc facultas melius feret, & morbi materia melius deponetur. Vt melius facultas ferat, cauſa eſt, quia minus laborat, ut materia deponatur, quia ut per inuaſionem calidū reuocatur introrſum, & excrementa detinentur, & corpora denſantur ita per inclinationes redit ad externa calidum, pori laxantur, excernuntur excrementa. Extorquere igitur à natura retinente, & per cōniuentes, denſatasq; uias difficile ſit, cum cōtraria fiunt, facile. Vnde fit, ut cum totus paroxiſmus ſit incommodus miſſioni ſanguinis. Tamen hora ipſa inuaſionis fit omnium incōmodiſſima, quia tunc maximè laborat naturale calidum. Quapropter nonnunquam pernitioſus error fuit ea hora miſſus ſanguis, neq; ſolum ipſiſſima hora cum adeſt, ſed & cum inſtat, aut nō abeſt longè, uitanda eſt, plus etiam quā ſummus uigor paroxyſmi. Si igitur ſubſequutu-

Hora remiſſionis qua cauſa ſit ad remedium accommodatiſſima.

Quando ad remedia & cibos non ſit expectāda itermiſſionis hora.

rum quidē ſit interuallum, aut in febricitatio nis tpſ, ſed breuius, quā ut poſsit ſanguis mitti, & cibo refici ęgrotus, quatuor aut quinq; horis ante futurā acceſsionē, ſatius ſit ſecari venā, & cibum dari in inclinatione prioris, quā integrā febris uacuitatē expectari. Sūt qui cōtendant in ipſo paroxiſmi incremento, aut ēt uigore rectius mitti, quia dicūt, tunc fluit humor in focū putredinis, cùm autē fluit, reuelli debet, reuulſio uerò nulla ratione agitur melius. His uocullis quas in ore ſemp habent, totā ſuā praxim huc redegerunt, vt quoties febris ex acerbatur, toties uenā ſecēt, uſq; dum morbus ſoluatur, aut ægrotus pereat, aut ob uirtutis euidentē defectum, iā dimittatur periturus, aliud uerò agunt nihil. Sed de hac fundēdi ſanguinē intēperantia, ſatis iā diximus. Nunc ad id quod agimus de occaſione redeamus. Si ob fluxionē, reuellēdi cauſa bene mittitur in paroxyſmo, in ipſa inuaſione, frigente & rigente corpore, mittetur melius, q̃a reuulſio incipientibus fluxionibus magis cōgruit, quā procedētibus, aut ceſſantibus, his.n. debetur euacuatio, illis deriuatio, reuulſio uerò, aut fluxiris, aut recētiſſime fluētibus. Mittere uerò cùm incipit paroxyſmus, nō ſani eſſe hominis nō ſanus iuret Oreſtes. Atqui arbitror, ne ipſi quidē fecerint. Præterea portionē eam ſucci, quę p paroxyſmū mouetur, velle reuelle

Probat vehementiſſimis rationibus errare medicos q̃ in incremento, aut uigore paroxyſmi ſēper mittūt ſanguinē.

re,

re, paroxyſmum curare eſt(q̄d non tanti opor tuit emere,cùm paulò poſt eſſet cõquieturus) non morbum. Imò ſi quã maximè id aſſequã-tur,q̄d habent in uotis,minuẽtes præſentẽ pa roxyſmum,morbum ꝓducent,aut reddẽt ma ligniorẽ.Nam cacochimiæ, q̃ intra uenas eſt, quæ morbi eſt cauſa,in continuis quidem febribus proxima ſeu coniuncta (nã nihil intereſt)intermittẽtibus uerò antecedens, ꝑ ſingu los paroxyſmos conſumitur portio aliqua, in intermittẽtibus miſſa extra uenas,in cõtinuis, intra ipſas uenas agitata,& ardens,ardoreq́ue diſſoluta,atq; ita reliquum,& minuitur,& expurgatur.Reuulſio ergo eius portionis,illã ad partẽ mittentẽ reuocabit, intraq; uenas retine bit neceſſario,atq; ita, tota ſanguinis maſſa,q̃ uitioſa eſt,minus & lẽtius expurgabitur.Quare periculum malignitatis , & longitudinis in poſterũ ſuccedet, cùm interim uideatur tunc aliqua ex parte ſubleuatus ægrotus.Et ſane ea res apud vulgus imperitum,mediùs nõ eſt inutilis.Nã miſſo in paroxyſmo ſanguine, ſuccedit paulò poſt ea requies,quæ alioqui ſecun dum ipſam morbi figuram futura fuit, diciturq́ue ægrotum ſubleuaſſe, cùm læſerit . Illi enim non intelligunt quid interſit,meliùs ha buiſſe miſſo ſanguine,aut quia miſſus ſanguis eſt. Laudatur ergo medicus tũc deincepsq; ꝑ maligniorẽ aut longiorẽ morbum, maiorem

Medici ægros lædentes ſanguinis miſſione in augmento,uel uigore paroxyſmi facta quare laudentur à vulgaribus.

ſine

ſine nota accipit mercedē. Contra cū peritus medicus mittat ſanguinē in hora quietiori, morbo præcipuè eunte in incremētū, neceſſe eſt à miſſo sāguine ſuccedat paroxyſmus, atq; magna ex parte maior priori, quia.ſ.p viciſſitudines ſuccedunt horæ faciles, & difficiles, creſcente verò morbo oīa fiūt fortiora. Putatur ergo medicus læſiſſe ægrotantē, & ſępe antequā ad optatā ſalutē ægrotū deducat, repellitur. Vſq; adeò ſæpe apud vulgus, ſibi meliùs conſulit imperitus, quā peritus. Propterea ſapiētiſſime, vt alia oīa, illud quoq; dixit Hipp. indigere medicū honore artis, quin & admiratione, vt illi ſe audeant concredere hoïes, & obediēt, ac fidē præſtent, ēt cū uideātur læſi ab auxiliis, vt à præſtantiſſimis, & plurimū in poſterū profuturis, plerunq; euenit. Ego verò his addiderim, ipſos ēt ægrotos indigere medico magnæ apud ipſos fidei, & exiſtimationis, ne p diffidentiā timeant magis à curatione, quā à morbo, & niſi mox ab auxilio adiutos ſe ſentiāt, læſos putent, neq; fortiter expectent exitū, ſed hùc & illuc temerè ferātur. Cōſulo ergo ægrotis, vt eos ſemp eligant, de quibus ſentiāt magnificè, fidant verò conſtanter electis. Medicis uerò, vt ab illis mox abſtineāt ægrotis, apud quos ſentient, ſuā fidē uacillare. Sed hæc dixi obiter. Et de occaſione, quæ eſt in hora paroxyſmorum hactenus.

1. Progn. 1. Medicus indiget honore artis, & admiratione, æger vero medico magnæ apud ipſum fidei.

CAP.

C A P. IIII.

EST præter hãc alia quædã occaſio in hora nõ circuitus, ſed diei. Eſt autẽ diei partitio in quatuor primũ tẽpora, vt & totius anni, in mane, meridiẽ, veſperã, & mediã noctẽ. Horũ quoduis ſex horis cõſtat, ſi quidẽ dies totus viginti quatuor horarũ eſt. Ab antiquiſſimorũ ſęculo obſeruatũ eſt, proprioq́; experimento quiuis agnoſcit, leuiſſimas ac placidiſſimas horas eſſe matutinas. Neq; renuit rõ, quia has neq; noctis medię frigus, neq; meridiei ardor premit: veſpertinis verò præſtãt, quanto ſalubrius eſt ſuccedere ſomno & requiei, q̃ labori & vigiliæ. Etſi. n. & qui à dolore in uoluptatẽ, & qui à uoluptate in dolorẽ abit uidetur eſſe in mediocritate, illius tamen, quã huius melior conditio eſt, quanto, ſ. eius qui ſaneſcit, quã qui ægreſcit. Qua ergo cauſa pro medicinalibus auxiliis, leuiſſimã circuitus partem requirebamus, eadẽ debemus requirere, & leuiſſimã diei, matutinas. ſ. horas. Meritò igitur medici, ſiue mouendũ, ſiue fricandum, ſiue lauãdum corpus eſt, ſiue propinandũ ſerapium, ſiue etiã pharmacum expurgans, ſiue aliud antidotum, ſiue mittẽdus ſanguis, ſiue eluẽda clyſtere aluus, ſiue quiduis aliũd ſemel in die faciendũ, ſi p alia licet, mane poſt ſomnum, & ante cibum faciunt, quia tunc facultas eſt recens recreata ſomno, neq; intẽperiẽ urgetur,

De occaſione remediorũ in hora diei, ut anni quatuor tẽpora

Horæ matutinę leuiſſimæ.

Pro medicinalibus auxiliis hora matutina eligẽda.

Poſt matutinã horã, eligẽda eſt veſpertina ad auxilia.

neq; premitur cibo. Ea itaq; eſt hora accõmodatiſſima, ſecundò poſt hanc loco veſpertina, longè à prima, & ante ſecundã refectionẽ: ea .n. etiã mediocritatis quodãmodo particeps eſt. Ineptiſſimę sũt aliæ duæ, nox media, quia cũ dormiendo quieſcere in conſuetudine eſt, non ſine magna difficultate laboratur. Peius aũt adhuc eſt meridie à recẽti refectione quidpiam tale moliri. Nãſi quid medicamẽtoſum das, cibos deturbas aut corrumpis, ſi quid extrinſecus moues, vtcunque id facias, calorem euocas, incoctos cibos diſtribuis, vnde & obſtructiones facis, aut auges. Vſq, adeò à cibo nihil agendum eſt, ut neq; legendũ, neq; uociferãdum, neq; ſi roborant quapiã inũctione ipſe uentriculus indigeat, agẽda ſit à cibo, ſed aliquanto ante illũ. Cùm igitur in eandẽ horam incidunt, dictæ duæ electiones, uelut ſi in febricitatio aut febris remiſsio matutinis horis fiat, hand dubiũ eſt, illis debere agi quiduis. Cũ verò diſcrepant, maioris momenti eſt cõmoditas circuitus quã diei. Si enim exacerbari febris incipiat Oriente Sole, apozimata & clyſteres, & quæcũq; talia vſui eſſe poſsint, in ueſperũ transferẽda ſunt, utẽdaq; ante cibũ, ſi fieri poſsit, ſin minus, lõgiùs ab illo. Qđ ſi alternis diebus morbus exacerbetur, ſerapiũ & quæ eiuſmodi ſunt, altera die mane, altera veſperi propinabitur, atq; pro pharmaco

Maioris momẽti eſt commoditas circuitus quam diei.

Pro pharmaco expurgãti eligenda dies quietior,

expur-

expurgati eligetur dies quietior. Quod ſi æquè oĩbus diebus exacerbatio ſit, & oĩno expurgatione ſit opus, non eſt abs re dare medicamentũ expurgans veſperi, aut quacunque diei hora febris remittere incipiat. Dico autẽ incipiat, quia ſi expectes magnã remiſsionẽ, rarò nõ incidet expurgatio in initiũ acceſsionis ſequentis, quod eſt longè grauiùs, tanto.n. ante uenientem occaſionẽ dari debet pharmacum, ut ſatis ſuperſit temporis ad expurgationem, & cibationẽ, nã cùm tranſegerit priorẽ acceſsionẽ ſine cibo, nõ poterit etiã expectare alteram incibatus, maximè inanitus inter ambas. Quod ſi vtrunque agi non poterit, etſi prioris acceſsionis inclinationem occupes, neque tantum ſuppetat tẽpus, dabis medicamentum in cibis, minus enim incõmodum, ideſt, quã cibare in media purgatione, & prope aliã inuaſionẽ. Conſtat uerò id quod detur in cibis, aut paulò ante illos, nõ debere eſſe uehemẽtiſsimorum aliquod, ſed debile, aut nõ magis quam mediocre, & cũ ſemper habenda ſit aliqua, tunc haberi debere maximã curam ſuauitatis medicamenti, ne mox euomatur cũ ipſis cibis, fiatq; neutrũ, neq; expurgatio inquam, neq; refectio. Non prohibente morbi motu, mane propinari debent pharmaca, & ſerapia, & apozimata, quæcunq; medicamẽtoſæ qualitatis, ſemel in die offeruntur. Neq; tamen

aut horę remiſsionis ſi æquè omnibus diebus exacerbatio ſit.

Regulę electionis horę diei pro expurgati pharmaco.

Qñ dãdum medicamẽtũ in cibis.

Quale debeat eſſe medicamẽtum, quod in cibis datur.

Non prohibẽte morbi motu qua hora dandũ pharmacũ aut ſerapiũ, quouis anni tempore.

men hora antelucana neceſſario, ut moleſti quidã medici cõſueuerunt, interrũpentes ſine cauſa ſomnũ, & hac ratione lędentes uiſcera. Sed ubi primũ mane ſua ſpõte excitatur ægrotus. Neq;.n.refert, ut qui ex cõmentario curãt, unicã impartibilẽ occaſionem faciendorum religioſè obſeruare, ſed ratione ſemper, ut in re præſenti diſponere. Cautiones autem pręcipuè ſunt, ut calidis tẽporibus citius, frigidis tardius accipiantur, ne ſi fieri poſſit, meridianus feruor purgationis labores occupet, hoc .n. eadem ratione malum eſt, quã pharmaca fortia dari in media æſtate. Eadẽ quoq; ratione, quæ ſubſtantiæ durioris ſunt, ac proinde tardius conficiuntur in uentre, ut catapotia, anticipant huius ſęculi medici dare, quo.ſ.res tota tẽpeſtiuè finiatur, neque plurimum extra conſueta tẽpora agãtur prãdium, & ab eo ſomnus, ꝙ ſanè ego probo, ita tamen, ut hic quoq; teneatur dictus modus, ne tanta anticipatio ſit, ut ꝑdendo totã noctis requiẽ, lædamus magis, quã dicta cautio proſſit. Plærunq; ſit ſatis unam horã in æſtate, tres in hyeme, duas aliis tẽporibus ante lucẽ accipere. Tametſi ne hoc quidẽ certum, ſtatumq; eſſe debet, ut neque aliud quippiã in praxi, maximam .n. inſuper differentiam afferet cuiuſq; hominis conſuetudo cubandi, & ſurgendi à lecto, multi.n. ſunt, Butę, quibus ueteri conſuetudine dies

Hora danđi catapotia.

In praxi nihil certum ſtatumq;.

abiit in noctem. Quanta autem conſuetudinis uis ſit, ſæpe iam diximus. Hæc de occaſione quę in horis eſt.

C A P. V.

Dierum etiã magna differentia eſt, in quibus enim agitur, aut expectatur iuditiũ, abſtinendum ab omni curatione eſt, quia quę iudicantur, aut iudicata ſunt integrè, neque mouere, neq; nouare oportet, ſed ſinere. Proinde uitant plæriq; medici in oĩbus morbis dies decretorios, id uerò aliis ĩdiget animaduerſiónibus. Si.n. dies decretorius huic morbo, qui curatur, decretorius non ſit, neq; paroxyſmum ſit allaturus (vt verbi gratia, quintus, ſeptimus, nonus, aut undecimus, morbo qui moueatur per pares) nõ eſt quod uitetur. Neq; ſane expedit, quia ſi alioqui ad curationes parati ſunt ægroti, ſemꝑ nocuit differre paratis, cùm ſit plærunq; occaſio præceps, & uitatis tam multis, paucæ ſuperſunt curandi opportunitates. Quin & in ipſis decretoriis diebus agi poſſunt iudicationes genere quidẽ optimæ, & morbo accõmodatiſſimę, adeò autem lentè, ut debeat eas medicus auxiliis iuuare. Neq; ſanè Hipp. negauit, niſi cùm iudicationes aguntur, peractæve ſunt integræ. Alioqui quo uergit natura, in loca cõmodiora, tantò magis eo ducere debet medicus. Pręter hęc habet quorundã praxis, certos quoſdam dies certis

1 aph. 20.

Ad curationem uitandi dies qui huic morbo ſunt decretorij nõ alij.

Aliqñ ſunt iuuandę iudicationes in ipſis decretoriis diebus.

1. aph. 20.

Praxis quorũdã habet certos quoſ

dã dies certis remediis deſtinatos, ſed nihil horum poſt eſſe certum

certis auxiliorum remedij deſtinatos, quoſdã damnatos. Celſus non mittit ſanguinem poſt quartum. Aetius non admouet cucurbitas ante ſeptimum. Autor libri de ratione victus in acutis, ſiue totius operis Hippoc. eſt, ſiue ad multos autores pertinet, acutè laborantes, qui bus ab initio venter murmurat, ante diẽ quintum purgat. Nunc plerique vulgarium medicorum expurgationi principij, ſextum diem deſtinauerunt. Nihil horum poteſt eſſe certũ in tanta conſtitutionum differentia, & in tam variis indicationum concurſionibus. Nihil horum eſt, quod fieri non poſsit. Nihil quod neceſſario fiat. Facilis eſſet ars ſi ad formulas aliquas perpetuas redigi poſſet, ſed quia non poteſt, & res poſsũt ſine fine variare methodo eſt opus, quæ potentia omnia contineat: ſiue purgandum eſt, ſiue ſecus, ſiue mittendus ſanguis, ſiue non, ſiue aliud quiduis agendum, ſiue cauendum, non ex diei numero, ſed ex petentibus & prohibentibus indicationibus deliberandum. Ipſum enim tempus extra indicationes eſt, niſi fortè per accidens.

Finis huius Operis.

BIBLIOTECA NAZ. VITTORIO EMANUELE ROMA